UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Lage Olson

PROMEMORIA

1993-09-08

VITTNESUTSAGOR AV VLADIMIRFÅNGAR, DEL II, HUBER-PELKONEN.

1. HUBER, Ernst 16/10/55*, 22/10/55 och 12/3/56 (ty och sv)
2. HUNOLDT, Ludvig 14/7/57
3. JANCSY, Heinrich 27/2/57 och 1/3/57
4. JORDAN, Rudolf 24/5/57
5. KALINSKI, Abraham 20/12/78, 2/1/79, 30/4/79 21/5/79, 27-28/11/79, 26/9/80, 28/6/84, 31/7/84, 31/7/84, 24/8/84 24/6/85 18/7/85 och 19/9/85
6 KEITEL, Ernst-Wilhelm 4/4/57
7. KITSCHMANN, Horst 16/11/55 och 31/1/56 (ty och sv)
8. van der KLOOSTERS, Dick 30/1/54
9. KOCH, Paul 4/2/54
10. KOSCH, Karl 24/5/57
11. KRAEMER, Karl 12/8/58
12. KRENNER, Ernst 26/10/55 och 27/2/57
13. KRUMREY, Theodor 12/5/57
14. LANGER, Franz 27/2/56
15. de LATRY, Victor 14/12/55 och 20/5/57
16. LAUBE, Karl 27/2/57
17. LORENCZUK, Anton 27/5/57
18. MAKINEN, Marvin William 20/12/63, 25/11/64 och 28/1/81
19. MAKSIMOV, Vasilij 26/3/57 och 5/7/58
20. MANFRED, Maximilian 20/7/55, 29/7/55, 1/8/55, 16/8/55, 16/9/55 och 5/11/56
21. MEDO, Nao 8/2/53
22. MERMELSTEIN, Igor 30/1/57 och 27/2/57
23. MEYER, Hermann 6/9/54

*Angivna datum anger när berörda samtal ägt rum

24.MOHNKE,Wilhelm 1/3/56 (ty och sv)
25.MOHRMANN, Anton 20/2/54 och 28/1/56 (ty och sv)

26.MULLE, Horst Theodor 11/8/57 och 12/8/58
27.NIETZ, Harald 22/4/57
28.von OERTZEN, Dietrich 11/4/57
29.OGURTSOV, Igor 2/8/88
30.PALTZO, Rudolf 28/4/57
31.PELKONEN, Eero Olavi 19/9/55, 27/2/56 och 5/7/58

Bil till Beskens i Wien skr.nr 680/55

Strängt förtrolig.

P.M.

över samtal med Ernst Huber den 16 oktober 1955.

Jag uppsökte igår på söndagsmorgonen i moderns bostad Ernst Huber, som natten till söndagen hemkommit från Tyskland. Huber befann sig i en eländig fysisk kondition och var mycket utmärglad. Modern, som jag talade med en stund, medan jag väntade på Huber, som var ute på en promenad, nämnde också, att sonens nerver voro alldeles söndertrasade.

Med hänsyn härtill och då jag hörde, att Lorentzon redan i Friedland haft ett förhör med honom, inskränkte jag mig till att efterhöra vad han i stora drag hade att berätta.

Huber omtalade, att han under tre veckor 1945 (han sade ursprungligen två månader men rättade vid ett kort sammanträffande idag uppgiften till tre veckor) suttit i samma cell som Langfelder i Lefortovskaja, varunder Langfelder berättat om Wallenberg. Huber namngav dessutom flera personer, som 1945 träffat antingen Langfelder eller Wallenberg själv. Bl.a. hade samtidigt med Huber återkommit en förutvarande "polisattaché" vid tyska beskickningen i Bukarest, Richter, vilken träffat Wallenberg, samt attachén Rensinghoff och generalkonsul Schellhorn, vilka Huber trodde hade träffat Langfelder. En finsk medborgare, Velkonnen, hade likaledes träffat Langfelder och möjligen redan återkommit till Finland. Han bad mig nu framföra, att han sagt fel namn till Lorentzon och att det rätta namnet vore Pelkonnen.

Då Huber 1947 återförts från fånglägret i Ivdeldistriktet till Lubljanka, hade han bl.a. blivit förhörd om sin kontakt med Langfelder. Efter förhöret härom hade han satts i en ensamcell och hans straff hade efter en tid höjts från 10 till 25 års fängelse. Huber var övertygad om, att orsaken till isoleringen var hans kännedom om Langfelder och Wallenberg. Även andra fångar, som haft kontakt med dessa två hade rönt samma öde. Efter Stalins död hade emellertid dessa fångar överförts till gemensamhetsceller. Huber kunde inte riktigt förklara, varför deras behandling på detta sätt ändrades och betecknade det själv som egendomligt, att han och de andra,

som kände till Wallenberg, över huvud taget hade släppts.

Då jag fann, att Lorentzon icke hade haft tillfälle förelägga Huber några fotografier för identifiering av Langfelder, visade jag honom de foton beskickningen erhållit med handbrev Lundberg - Allard den 20. 7.55. Huber gick emellertid förbi det fotografi, som föreställde Langfelder och plockade istället ut fotografi nr 6, vilket föreställer Guy von Dardel. Han tyckte, att detta fotografi något liknade Langfelder såväl vad ansiktsformen som håret beträffade. Langfelder hade nämligen, enligt Huber, haft rödblont hår. Identifieringen försvårades emellertid av, att Langfelder i fängelset hade lagt sig till med mustasch och skägg. Då jag slutligen direkt visade honom på fotografiet av Langfelder och frågade, om han kände igen personen ifråga, svarade Huber nekande.

Jag finner det icke särskilt anmärkningsvärt, att identifieringsförsöket misslyckades. Hubers moder hade visat mig ett fotografi, taget av Huber några få år före hans fångenskap. Det var bilden av en ung kraftig man med runt, fylligt ansikte och mörkt, slätkammat hår. När jag sedan träffade Huber själv, mötte jag en utmärglad, åldrad man med grånat, stubbklippt hår. Jag skulle aldrig ha kunnat känna igen honom från fotografiet.

Huber lovade beredvilligt att icke berätta om sin fångenskap för pressmän, framförallt icke om andra fångar i Sovjetunionen. Han var själv mycket angelägen om, att icke de sovjetryska myndigheternas uppmärksamhet på nytt skulle fästas på honom och bad mig att behandla de uppgifter han lämnat som strängt förtroliga.

Wien den 17 oktober 1955.

Erik Braunerhielm

(Erik Braunerhielm)

Bil till Besk:ens i Wien skr 715/55.
24.10.55

Strängt förtrolig.

P.M.

över samtal med Ernst Huber den 22 oktober 1955.

I slutet på augusti 1944 befann sig Ernst Huber tillsammans med sin chef inom Abwehr, överste Bauer, på tjänsteresa i Siebenbürgen. Då han uppehöll sig i trakten av Hermanstad fick det kommando han där tillhörde order från Berlin att söka slå sig igenom till general Gerstenberg i trakten av Ploest. På vägen dit togs emellertid Huber tillsammans med 600 - 1.000 man till fånga av rumänska truppenheter. Han fördes såsom krigsfånge till Craiova, lyckades fly därifrån men blev efter två veckor på nytt tillfångatagen och återfördes till fånglägret i Craiova. En dag råkade han i lägret möta några NKVD-män, som medförde en ryss, som arbetat såsom agent för tyskarna och som kände Huber. Denne angav Huber för NKVD och Huber fasttogs och fördes omedelbart till Bukarest, där han i fyra månader satt inspärrad i rumänska liberala partiets klubbyggnad, vars källare tjänade såsom provisoriskt NKVD-fängelse.

Den 24 mars 1945 fördes Huber med flyg till Moskva, där han först fyra dagar satt i Lubljanka och därefter överfördes till Lefortovskaja, där han till att börja med delade cell med två ryska emigranter. Omkring den 15 april 1945 överfördes han till en annan cell, där Langfelder satt. Vilket nummer denna cell hade, minns Huber icke.

Huber upptäckte, att han och Langfelder hade gemensamma bekanta. Det visade sig nämligen, att en faster eller moster till Langfelder var gift med en medlem av en judisk familj Eschkenasy, som Huber väl kände från Craiova. En Eschkenasy hade ägt den bank i Craiova, där Huber före kriget hade arbetat. Huber kände därför sedan gammalt till namnet Langfelder. Langfelder berättade nu, att han tillsammans med den svenske legationssekreteraren Raoul Wallenberg i Budapest tillfångatagits av ryssarna. Den svenska beskickningen hade, enlig Langfelders berättelse, haft hand om de sovjetryska intressena i Ungern och dessutom lett en stor aktion för att bl.a. med hjälp av skyddspass rädda ungerska judar från Pilkorsorganisa-

tionens förföljelser. Wallenberg hade varit chef för denna aktion. Langfelder själv, som var av judisk börd, hade räddats genom att anställas såsom Wallenbergs chaufför.

Sedan ryssarna intågat i Budapest hade Wallenberg velat träda i kontakt med den ryske överkommendanten för att begära skydd för judarna. Wallenberg och Langfelder gåvo sig iväg ensamma med bil. Skottlossning pågick ännu på gatorna och man kunde endast långsamt taga sig fram och fick då och då gömma sig i olika hus. Så småningom hade de stoppats av några ryska soldater, som tvingat dem ut ur bilen och till och med sprängt sönder bildäcken, för att de icke skulle kunna fly. Wallenberg identifierade sig och begärde att bli förd till överkommendanten. Detta beviljades emellertid icke, utan Wallenberg och Langfelder överlämnades till NKVD och sutto en kortare tid inspärrade i ett provisoriskt NKVD-fängelse i Budapest. De hade därefter under eskort av en rysk officer och fyra man per järnväg förts genom Rumänien till Moskva. Huber mindes särskilt, att Langfelder nämnde, att de vid stationen i staden Jasi i Rumänien fått stiga ur på perrongen en stund. Ryssarna hade såväl i Budapest som i Moskva förklarat för dem, att de icke voro att betrakta såsom fångar utan endast hade tagits i skyddshäkte. I Moskva hade de bl.a. visats métron samt till fots gått in i Lubljanka, där Wallenberg och Langfelder genast skildes åt. Sedan dess hade Langfelder icke sett Wallenberg.

Huber kunde icke erinra sig vid vilken tidpunkt Wallenberg och Langfelder skulle ha anlänt till Lubljanka.

I nämnda fängelse satt Langfelder tillsammans med en tysk legationssekreterare Rödel från Bukarest. Tillfrågad därom förklarade Huber, att han höll det för osannolikt, att Rödel senare suttit med Wallenberg, då det vore ovanligt, att "medbrottslingar" - d.v.s. Wallenberg och Langfelder - fingo tillfälle att båda sammanträffa med samma fånge. Huber hade sedermera ej hört något om Rödels öden.

Langfelder hade vidare för Huber berättat, att ryssarna anklagat såväl honom som Wallenberg för spionage för amerikansk räkning (eller möjligen för britterna) och att de obetingat hade velat pådyvla dem detta brott. Langfelder hade emellertid icke någon gång förhörts under den tid han satt tillsammans med Huber och hade sagt, att han över huvud taget på sistone hade förhörts mycket sällan. Vad beträffar den av Wolfgang Richter

berättade historien om Wallenberg och klackjärnen (594 B.10.9.55.) nämnde Huber, att det var Langfelder och icke Wallenberg, som ställt till bråk, då man vid en av de månatliga kroppsvisiteringarna velat taga bort beslagen från hans skor. Langfelder ville göra gällande, att han vore svensk diplomat och därför inte kunde tvingas att taga bort beslagen.

Huber gav följande beskrivning av Langfelder: omkring 170 cm lång, vid denna tid smalt ansikte, rödblont hår, blågrå ögon, böjd näsa. Langfelder hade lagt sig till med mustascher och pipskägg. Att han fick behålla dessa attribut tydde, enligt Huber, på att han åtnjöt privilegierad behandling. Langfelder fick även bättre förplägnad än Huber.

Langfelder hade berättat, att han suttit cirka fyra månader i Lubljanka. Det påpekades för Huber, att Langfelder icke kunde ha vistats där så lång tid, om Huber i mitten av april träffat honom i Lefortovskaja, eftersom Wallenberg försvunnit från Budapest den 17 januari. Huber vidhöll emellertid, att såvitt han kunde erinra sig, Langfelder sagt fyra månader. Langfelder hade därefter förts till Lefortovskaja, där han till att börja med suttit tillsammans med en tysk vid namn Hille. Denne Hille, som till yrket var journalist, hade - enligt vad Huber sedermera erfor - under senare delen av kriget varit skrivare hos chefen för ett tyskt fångläger med ryska fångar, och hade deserterat till ryssarna. Han användes troligen som cellspion. Han hade tagit sig över till ryssarna genom att från den tyska sidan krypa över till de ryska skyttegravarna och hade därefter medverkat i den ryska propagandan, såväl i radio som genom författandet av flygblad.

Efter en tid hade Hille förts bort från Langfelders cell och Huber kommit dit istället. Huber vistades där i tre à fyra dagar ensam med Langfelder, varefter ytterligare en fånge tillkom, en tysk överstelöjtnant Hengstenberg, vars fader varit tysk generalkonsul i Moskva. Hengstenberg hade själv tillhört en kavalleriavdelning, som i ryska uniformer verkat bakom de ryska linjerna.

På natten den 30 april hade Huber och Hengstenberg överförts från Lefortovskaja till Butirki, där de skildes åt. Huber hade sedan dess icke hört någonting om Hengstenbergs öde.

I Butirki satt Huber till den 12 februari 1946, då han dömdes till 10 års straffarbete. Huber nämnde i detta sammanhang, att Lubljanka vore det fängelse, där de viktigaste fångarna förhördes och Butirki den anstalt, där fångarna förvarades i avvaktan på att anklagelserna färdigställdes och domen fastställdes. I Lefortoskaja förvarades och förhördes mindre viktiga fångar. Undantag från regeln kunde givetvis förekomma.

Sedan Huber dömts fördes han till Ivdeldistriktet, där h

träffade Wolfgang Richter (se 594 B.10.9.55.). Några dagar därefter, den 27 april, fördes Huber och Richter under eskort per järnväg till Moskva, dit de anlände den 2 maj och fördes till Lubljanka, där de åtskildes. Huber satt till att börja med i en cell tillsammans med tre ryska generaler: Goloschkewitsch, vilken varit artilleribefälhavare under vinterkriget i Finland och häktats på grund av sina motgångar där, flyggeneralen Diplinsky, som varit förbindelseofficer i Moskva till det amerikanska flygvapnet samt generalen Samochin, vilken häktats i Berlin vid krigets slut.

I Lubljanka började Huber på nytt förhöras. En kväll vid 6-tiden i slutet av juli månad 1947 - Huber kunde icke erinra sig det exakta datum - hade han icke förts till den vanliga förhörslokalen utan istället till ett rum i tredje våningen, där han möttes av en ung, blond jätte i civila kläder. Då den samtidigt närvarande tolken hade majors rang, drog Huber den slutsatsen, att den civile förhörsledaren måste vara en NKVD-general. Denne hade först frågat Huber om med vem han suttit tillsammans i Lubljanka. Huber nämnde namnen på den ene efter den andre av sina medfångar. Förhörsledaren hade då i irriterad ton övergått till att fråga efter cellkamraterna i Lefortovskaja. Huber gav ytterligare ett par namn, varpå förhörsledaren rätt ilsket frågat, om han ändå inte träffat någon mer. Huber hade då till sist nämnt Langfelder, varpå förhörsledaren genast frågade vad han visste om denne och vad han hade berättat. Huber svarade, att Langfelder hade varit chaufför åt en svensk legationssekreterare i Budapest. Förhörsledaren frågade, om Langfelder nämnt den sistnämndes namn och tvingade Huber att berätta allt vad han visste om Wallenberg. Efter förhöret sattes Huber en stund i en liten cell (vad Huber kallade en "box") av det slag, där fångar vanligen fingo avvakta vidare åtgärder efter förhöret och fördes därpå till en ensamcell i tredje våningen i Lubljanka. Från den dagen satt han i isoleringsceller ända till den 15 april 1954. I Lubljanka satt han ensam i olika celler till den 27 april 1948, då han till sällskap fick en österrikare vid namn Schlütter, en rätt gammal man, som arbetat som tysk agent i Rumänien under kriget. Denne hade tagits den 21 juni 1941 i samband med att han tillsammans med några medhjälpare skulle skicka radiosändare över gränsen in i Sovjetunionen. Därom tillfrågad meddelade Huber, att det hände, att fångar, som skulle hållas i isolering, fingo sitta tillsammans i isoleringsceller.

Den 7 juli 1948 fördes Huber tillsammans med Schlütter

till Lefortovskaja, där de sutto tillsammans till slutet av mars 1950 och sedan tillsammans överfördes till Butirki. I Butirki förhördes Huber på nytt, dock ej om Langfelder och Wallenberg. I slutet av mars 1951, förhördes Huber av MGB om vad han visste om Schlütter och fördes sedan till en annan cell i samma fängelse.

I denna cell satt Huber tillsammans med den ovan nämnde Hille och en finne vid namn Pelkommen (eller Pelkonnen; Huber synes vara osäker på uttalet). Pelkommen berättade för Huber, att även han 1945 suttit med Langfelder i Lefortovskaja. Han hade i början av augusti 1947, då han i Lefortovskaja suttit tillsammans med tyskarna, generalen Stahell och amiralen Voss, utsatts för förhör om Langfelder och Wallenberg.

Pelkommen hade även berättat, att han blivit så betryckt av dessa förhör, att han försökte att begå självmord genom att hoppa ut genom cellfönstret. Han hade därvid ådragit sig ett brott på skallen men tillfrisknat. Efter förhöret hade han hela tiden hållits i isoleringscell. Hille, som efter sin vistelse i Lefortovskaja förts till speciallägret i Krasnogorsk hade även han i augusti 1947 återförts därifrån till Lefortovskaja för förhör om Langfelder och Wallenberg och hade sedan dess hållits isolerad. Både Pelkommen och Hille voro övertygade att isoleringen haft sin grund i deras kännedom om Wallenberg och denna övertygelse styrktes nu ytterligare, när de hörde Hubers berättelse. Ingen av de båda visste vad som hänt med Wallenberg och Langfelder efter 1945.

Den 20 april 1951 hade Pelkommen och Hille förts bort från Hubers cell. Såvitt Huber hade sig bekant, skulle Hille sedermera ha frigivits och nu vara verksam som journalist i Östtyskland. I september 1955 fick Huber i Wladimir höra, att även Pelkommen amnesterats.

Den 23 maj 1951 fördes Huber inför en MGB-officer i en "box", vilken, efter att en stund ha genomgått Hubers papper meddelade denne, att hans straff av "den utomordentliga kommissionen" - alltså på administrativ väg - höjts till 25 år. Enligt Huber skulle detta domssätt numera vara avskaffat. Efter mottagandet av domen fördes han på eftermiddagen till en större gemensamhetscell, inredd för 14 personer, i vilken ett antal ryssar sutto. Efter en stund måtte emellertid fängelsemyndigheterna ha upptäckt, att de därigenom begått en blunder, ty en

av de biträdande fängelsecheferna, en överstelöjtnant, hämtade ut Huber och satte in honom i en isoleringscell. Där satt han till den 27 maj, då han överfördes till Wladimir.

Från den 27 maj 1951 till den 26 oktober 1952 satt Huber ensam i isoleringscell nr 11, corpus 2 i Wladimir. Sistnämnda dag insattes emellertid i samma cell en mexikansk kommunist vid namn Evelio Vadillo Martinez. Denne var uppenbart sinnessjuk och uppträdde bl.a. ofta hotfullt mot Huber. För Huber var den nye cellkamraten ytterligt obehaglig och han sökte med alla medel att bliva av med honom. Huber fick emellertid icke skriva brev och kunde därför icke framföra skriftliga klagomål. Vid några tillfällen försökte sig Huber till och med på hungerstrejker, men icke heller detta hjälpte. Först den 15 februari 1954 fick Huber tillstånd att avlåta en besvärsskrivelse till Moskva med begäran, att han måtte slippa sitta i samma cell som mexikanaren. Påföljande dag togs mexikanaren ut ur cellen och efter ytterligare en dag kom en fängelsetjänsteman till Huber och bad honom att återtaga sin klagoskrivelse, då ju saken nu var ordnad. Den 18 februari slutligen fördes Huber själv till en annan ensamcell, som han tror hade numret 54.

Den 1 april 1954 fördes Huber över från corpus 2 till corpus 3 i Wladimir och insattes där i en gemensamhetscell med nummer 17. Här träffade han bl.a. den tyske generalöversten Schmidt, generalen Stahell och österrikaren Victor Hahn (571 B. [illegible].8.55.). När Hubers isolering alltså därmed brutits, trodde han själv, att detta innebure, att affären Wallenberg numera vore reglerad. Han blev därför mycket överraskad, när han efter hemkomsten fick höra, att Wallenberg och Langfelder alltjämt voro kvar i Sovjetunionen. För sina cellkamrater berättade Huber vad han visste om den svenske diplomaten. Då det syntes möjligt, att Hahn på grund av sjuklighet skulle kunna komma att frigivas, hade Huber givit denne namnen på de utländska fångar han hört talas om, däribland Wallenbergs, i tanke, att Hahn skulle underrätta anförvanterna (detta stämmer icke helt med Hahns vittnesmål, jrf 571 B).

Då Huber hade blivit magsjuk överfördes han den 1 juni 1954 till sjukcell nr 6 i samma korridor. Här träffade han bl.a. major Gamillschegg (615 B.20.9.55.) och en japansk konsul Nakamura. Han kvarlåg där till i maj 1955. Den 12 maj

sistnämnda år togs alla österrikare ut ur sjukcellen för att frigivas. Huber fick emellertid kvarstanna, då han var registrerad som rikstysk. Strax därpå infördes dit bl.a. den ungerske bondeledaren Bela Kovac. Denne kvarstannade mycket kort där och Huber har hört, att han numera skulle vara fången i Moskva.

Den 20 maj 1955 blev Huber friskskriven och fördes till cell nr 26, där han kvarstannade till den 26 september, då alla tyskar på grund av amnestin fördes upp till översta våning en i corpus 3. Här sattes Huber i en cell, som troligen hade nr 73, och sammanträffade där dels med den förutvarande militär attachén i Finland, översten Kitschmann, vilken 1945 hade suttit tillsammans med Langfelder i Lefortovskaja, samt med en polisattaché Richter från tyska beskickningen i Bukarest, vilken Huber kände sedan kriget och som, såvitt Huber kunde erinra sig, skulle ha suttit tillsammans med Wallenberg i en månad 1945 i Lefortovskaja. Dessa två berättade, att även de 1947 förhördes om sin kännedom om Wallenberg och Langfelder och att de sedan dess suttit isolerade tillsammans. I cell nr 73 satt även tysken Rensinghoff, som tidigare varit anställd vid ett petroleumföretag i Egypten men utvisats och mot slutet av kriget blivit "Ortsgruppenleiter" i Bukarest. Han skulle sålunda icke ha varit legationstjänsteman. På grund av hans nazistiska förflutna höllo sig de övriga i cellen avsides från honom. Huber var nu icke längre så säker på, att han under denna tid skulle ha hört, att Rensinghoff träffat Langfelder eller Wallenberg. Han trodde snarare, att han hört härom först av legationssekreterare Lorentzon i Friedland (jfr 680 B.17.10.55.). I varje fall hade han icke själv talat med Rensinghoff härom. Däremot ville Huber minnas, att en annan cellkamrat, generalkonsul Schellhorn, suttit med Langfelder.

De sålunda hopsamlade tyskarna fingo nu betydligt bättre förplägnad, kunde höra radio och fingo tre gånger i veckan bevista biografföreställningar. De låstes heller icke in i cellerna utan celldörrarna voro öppna.

Samtliga de här nämnda i cell nr 73 samlade tyskarna hade sedermera återvänt till Västtyskland.(Friedland) samtidig med Huber. Huber omtalade i detta sammanhang, att dessutom den förutvarande tyske ministern i Sofia, Bekerle, vilken omnämnts av flera av beskickningens vittnen, numera hade hemkommit.

Därom tillfrågad sade Huber, att han förmodade, att

Wallenberg alltjämt befunne sig i livet. Ryssarna läto icke en sådan viktig fånge avlida. Huber ansåg det även troligast, att Wallenberg fortfarande befunne sig i Lubljanka eller i Lefortovskaja eller något annat Moskvafängelse, då det icke funnes lika stora möjligheter i fängelserna på andra platser i Sovjetunionen att hålla en fånge isolerad.

Avslutningsvis framhöll Huber, att såvitt han kände till, förutom han själv, blott sju personer suttit tillsammans med Wallenberg och Langfelder, nämligen de förut nämnda Rödel, Hille, Hengstenberg, Pelkommen, Richter, Kitschmann och Schellhorn.

Wien den 17 oktober 1955.

Ich Unterfertigter, Ernst Huber,

z.Zt. wohnhaft Klimschgasse 13, Wien III, erkläre hierdurch, in Bestätigung und Ergänzung schon früher gemachter Angaben, Folgendes und bin, wann immer bereit, dieses vor Gericht oder vor jedweder Behörde unter Eid zu bestätigen.

Ich war gegen Ende des Krieges Telegraphist in der deutschen Abwehr in Rumänien im Range eines Obergefreiten.

Ich wurde am 25. August 1944 in Rumänien von rumänischen Truppeneinheiten gefangengenommen. Nachdem ich teils in Craiova, teils in Bukarest eingesperrt gewesen bin, wurde ich ungefähr am 24. März 1945 mit Flugzeug nach Moskau überführt, wo ich ins Lubljanka-Gefängnis eingeliefert wurde. In diesem Gefängnis blieb ich ca vier Tage und wurde dann in das Lefortovskaja-Gefängnis überführt. Während der ersten Zeit im Lefortovskaja-Gefängnis war ich zusammen mit zwei russischen Emigranten eingesperrt. Etwa Mitte April 1945 kam ich in eine neue Zelle. In dieser Zelle befand sich schon Ingenieur Langfelder aus Budapest. Langfelder war etwa 170 cm gross, hatte ein schmales Gesicht, rotblonde Haare, blaugraue Augen und eine gebogene Nase. Zu dieser Zeit trug er einen Spitzbart (Christusbart). Es zeigte sich, dass Langfelder und ich gemeinsame Bekannte hatten. Eine Tante (müt-

terlicher- oder väterlicherseits) von Langfelder war mit einem Mitglied einer jüdischen Familie namens Eschkenasy verheiratet, welche Person ich aus Craiova gut kannte.

Langfelder erzählte mir Folgendes über die Ursache zu seiner Verhaftung:

Die schwedische Gesandtschaft in Budapest hatte die sowjetrussischen Interessen in Ungarn vertreten. Ausserdem war von Seiten der Gesandtschaft die Initiative zu einer grossangelegten Aktion ergriffen worden, um die Juden aus dem jüdischen Ghetto in Budapest vor den Verfolgungen der Pfeilkreuz-Organisation dadurch zu retten, dass ihnen schwedische Schutzpässe ausgestellt wurden. Der Leiter dieser Aktion war der Legationssekretär Raoul Wallenberg. Langfelder, der selbst jüdischer Herkunft war, war vor den Verfolgungen dadurch gerettet worden, dass er als Chauffeur von Wallenberg angestellt wurde.

Nachdem die sowjetrussischen Truppen Budapest besetzt hatten, war es Wallenbergs Wunsch in Kontakt mit dem sowjetrussischen Oberkommandanten zu kommen, um Schutz für die Juden zu erwirken. Wallenberg und Langfelder sind allein in einem Auto angefahren. Das Schiessen war noch immer auf den Strassen im vollen Gange, sie konnten nur langsam vorwärts kommen und haben sich hier und da in verschiedenen Häusern verstecken müssen. Später sind sie von einigen sowjetrussischen Soldaten angehalten worden, die sie gezwungen hatten aus dem Auto auszusteigen. Sogar die Reifen des Autos wurden zerschnitten. Wallenberg hatte sich legitimiert und verlangt zum Oberkommandanten geführt zu werden. Sie wurden statt dessen der NKWD überliefert und waren eine kürzere Zeit in einem provisorischen NKWD-Gefängnis in Budapest eingesperrt. Danach wurden sie unter der Bewachung eines

Dr. CONRAD KRÜNES
ÖFFENTLICHER NOTAR

russischen Offiziers und vier Soldaten mit der Bahn durch Rumänien nach Moskau gebracht. Sie haben u.a. während des Aufenthalts des Zuges im Bahnhof von Jasi aus dem Zug für kurze Zeit aussteigen und das Restaurant Luther besuchen dürfen. Sowohl in Budapest als auch in Moskau hatte man ihnen erklärt, dass sie sich nicht als Gefangene betrachten müssten, sondern dass sie nur in Schutzhaft genommen worden wären. In Moskau hatte man ihnen u.a. die Untergrundbahn gezeigt und zu Fuss den Weg in das Lubljanka-Gefängnis zurückgelegt. Dort hat man Wallenberg und Langfelder voneinander getrennt. Seitdem hatte Langfelder Wallenberg nicht mehr gesehen.

Langfelder war in eine Zelle geführt worden, wo sich schon ein deutscher Legationssekretär Roedel aus Bukarest befand.

Man hatte Langfelder der Spionage für die Rechnung der Amerikaner - oder möglicherweise der Engländer - verdächtigt. In diesen Anschuldigungen wurde auch Wallenberg mit einbezogen. Einige Zeit nachher wurde Langfelder in das Lefortovskaja-Gefängnis überführt, wo er anfangs zusammen mit einem deutschen Journalisten namens Erhard Hille eingesperrt war. Nach einiger Zeit wurde dieser Hille abgeführt und ich kam an seine Stelle. Dies war um den 15. April 1945 herum. Während drei oder vier Tage blieben Langfelder und ich allein. Danach kam ein deutscher Oberleutnant Hengstenberg herein, dessen Vater, soweit ich mich erinnere, deutscher Konsul in Moskau gewesen war. In der Nacht zwischen dem 30. April und dem 1. Mai wurden Hengstenberg und ich aus dem Lefortovskaja-Gefängnis in das Butirka-Gefängnis verlegt, wo wir Anfang August von ein-

ander getrennt wurden. Im Butirka-Gefängnis wurde ich am 12. Januar 1946 zu 10 Jahren Zuchthaus verurteilt und kurz danach in den Ivdel-Distrikt überführt.

Hier traf ich u.a. mit Hauptmann Dr. Wolfgang Richter zusammen.

Am 27. April 1947 wurden Richter und ich mit einer Eskorte per Eisenbahn nach Moskau zurückgebracht, wo wir am 2. Mai 1947 ankamen. Wir wurden in das Lubljanka-Gefängnis eingeliefert und dort von einander getrennt. Ich sass in einer Zelle mit drei russischen Generälen zusammen: General der Artillerie Golusowitsch, Fliegergeneral Diplinsky und General Samochin (Korpskommandant).

Im Lubljanka-Gefängnis wurde ich wieder verhört. Eines Abends um 6 Uhr etwa Ende Juli 1947 wurde ich wieder zum Verhör geholt. Ich wurde jedoch nicht in das gewöhnliche Verhörslokal, sondern in ein Zimmer im zweiten Stock geführt. Der Verhörsleiter war ein junger, blonder Riese, der zivil angezogen war. Der Dolmetscher stand im Range eines Majors. Der Verhörsleiter fragte mich zuerst, mit welchen Personen ich im Lubljanka-Gefängnis zusammen gesessen hatte. Nachdem ich diese genannt hatte, wurde ich gefragt, mit welchen Leuten ich im Lefortovskaja-Gefängnis zusammen gewesen war. Ich nannte einige Namen, worauf der Verhörsleiter mit irritierter Stimme fragte, ob ich nicht noch jemanden getroffen hätte. Ich nannte dann den Namen Langfelders. Der Verhörsleiter ging dann sofort dazu über mich auszufragen, was ich über Langfelder wusste. Ich antwortete u.a., dass Langfelder Chauffeur eines schwedischen Legationssekretärs in Budapest gewesen war. Die Fortsetzung des Verhöres betraf Wallenberg und das, was Langfelder mir über ihn erzählt hatte.

Nach dem Verhör wurde ich in eine Box derjenigen Ty-

pe, in welche Gefangene nach einem Verhör in Erwartung weiterer Massnahmen kommen, eingesperrt. Später wurde ich in eine Einzelzelle im zweiten Stock des Lubljanka-Gefängnisses gebracht. In solchen Einzelzellen sass ich bis zum 27. April 1948, als ich die Gesellschaft eines Österreichers namens Schlüter bekam. Am 7. Juli 1948 wurden Schlüter und ich in das Lefortovskaja-Gefängnis überführt, wo wir bis Ende März 1950 zusammen eingesperrt waren. Dann kamen wir in das Butirka-Gefängnis. Hier wurde ich von Schlüter Ende März 1951 getrennt.

Ende März 1951 - d.h. nach etwa einem Jahr - wurde ich in eine neue Zelle des Butirka-Gefängnisses eingewiesen. In dieser Zelle sassen sowohl Erhard Hille, welcher, wie ich schon erwähnt habe, zusammen mit Langfelder im Lefortovskaja-Gefängnis gesessen hatte, als auch ein Finne namens Pelkonen oder Pelkomen.

Pelkonen, mit dem ich russisch sprach, da er nur ein wenig deutsch konnte, erzählte mir, dass auch er während des Jahres 1945 zusammen mit Langfelder im Lefortovskaja-Gefängnis eingesperrt gewesen war. Er war Anfang August 1947, als er zusammen mit den deutschen Staatsbürgern Generalleutnant Stahel und Admiral Krafft im Lefortovskaja-Gefängnis die Zelle geteilt hatte, auch wegen Langfelder und Wallenberg verhört worden. Nach dem Verhör wurde er in eine Isolierungszelle eingewiesen.

Hille, der nach seinem Aufenthalt im Lefortovskaja-Gefängnis in das Speziallager von Krasnogorsk kam, wurde Anfang August 1947 in das Lefortovskaja-Gefängnis zurückgebracht.

Am 20. April 1951 wurden Pelkonen und Hille aus

der Zelle wegtransportiert.

Am 23. Mai 1951 war ich zu einem MGB-Offizier geführt worden, der mir mitteilte, dass auf administrativem Wege (durch O.S.O.) meine Strafe auf 25 Jahre erhöht worden sei. Nachdem ich diese Verurteilung erhalten hatte, wurde ich in eine grössere Gemeinschaftszelle geführt, die für 14 Personen eingerichtet war, und in der sich eine Anzahl Russen aufhielten. Nach einer Weile wurde ich jedoch von einem der Vize-Gefängnisdirektoren, einem Major oder Oberstleutnant, abgeholt und in meine alte Einzelzelle gesetzt. In dieser Zelle befand ich mich bis zum 27. Mai 1951. Dann wurde ich in das Wladimir-Gefängnis gebracht.

Vom 27. Mai 1951 bis zum 26. Oktober 1952 sass ich ganz allein in der Einzelzelle Nr. 11, Corpus 2, im Wladimir-Gefängnis. Danach wurde ein mexikanischer Staatsbürger namens Evelio Vadillo Martinez in die Zelle geführt und mit ihm blieb ich dann bis zum 17. Februar 1954 zusammen. Nachdem ich noch einige Zeit in der Einzelzelle Nr. 54 im Corpus 3 war, wurde ich am 1. April 1954 in eine grössere Zelle, Nr. 17 im Corpus 3, im Wladimir-Gefängnis eingewiesen. In dieser Zelle sassen u.a. der deutsche Generaloberst Schmidt, der deutsche Generalleutnant Stahel und der Österreicher Viktor Hahn. Als Stahel erwähnte, dass er mit Pelkonen zusammen gesessen habe, sprachen wir über Langfelder, und ich berichtete meinen Zellenkameraden u.a. was ich über den schwedischen Diplomaten Wallenberg und über Langfelder wusste.

Am 1. Juni 1954 wurde ich auf Grund einer Magenkrankheit zur Krankenzelle Nr. 6 im selben Korridor geführt. Dort traf ich u.a. einen Major Gamillschegg und einen japanischen Konsul Nakamura. Am 14. Mai 1955 wurde ich mit 6 anderen Gefangenen wegen Reparaturarbeiten in die Zelle Nr. 26 gebracht, in welcher Zelle ich bis 26. September 1955 bleiben durfte. Zu diesem Zeitpunkt wurden

alle deutschen Staatsbürger auf Grund der Amnestie in das oberste Stockwerk im Corpus 3 gebracht. Dort traf ich u.a. mit dem ehemaligen deutschen Militärattaché in Finnland, Oberst Kitschmann, zusammen, der 1945 gemeinsam mit Langfelder und später mit einem Polizeiattaché Richter von der deutschen Gesandtschaft in Bukarest, den ich seit dem Kriege her kannte, im Lefortovskaja-Gefängnis gesessen hatte. Richter hatte mit Wallenberg zusammen gesessen. Kitschmann und Richter erzählten auch, dass sie 1947 wegen ihrer Kenntnisse über Wallenberg und Langfelder verhört worden sind und dass sie danach zusammen separat eingesperrt waren.

Wien, den 12. März 1956.

Ernst Huber

B.R.Zl.641/1956
Die Echtheit der Unterschrift des Herrn Ernst H u b e r , Kaufmann, Wien,III.,Klimschgasse Nr.13, wird bestätigt.
Wien, am zwölften März Eintausendneunhundertsechsundfünfzig.

Dr. Conrad Krunes Öffentlicher Notar Wien - Innere Stadt

Dr. Conrad Krunes
Öffentlicher Notar

Översättning.

Undertecknad, Ernst Huber, f. n. boende Klimschgasse 13, Wien III, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till redan tidigare gjorda uttalanden och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var mot slutet av kriget telegrafist vid tyska Abwehr i Rumänien med korprals grad.

Jag blev tillfångatagen den 25 augusti 1944 av rumänska truppenheter i Rumänien. Sedan jag varit inspärrad dels i Craiova, dels i Bukarest, överfördes jag omkring den 24 mars 1945 med flyg till Moskva, där jag insattes i Ljubljanskaja-fängelset. I detta fängelse vistades jag cirka fyra dagar och överflyttades därpå till Lefortovskaja-fängelset. Under den första tiden i Lefortovskaja-fängelset var jag inspärrad tillsammans med två ryska emigranter. I mitten av april 1945 kom jag till en ny cell. I denna cell befann sig redan ingenjör Langfelder från Budapest. Langfelder var omkring 170 cm lång, hade ett smalt ansikte, rödblont hår, blågrå ögon och en böjd näsa. Vid denna tid bar han ett pipskägg (Kristus-skägg). Det visade sig, att Langfelder och jag hade gemensamma bekanta. En tant (på moderns eller faderns sida) till Langfelder var gift med en medlem av en judisk familj vid namn Eschkenasy; denna person kände jag väl från Craiova.

Langfelder berättade följande för mig om orsaken till sin häktning.

Den svenska beskickningen i Budapest hade företrätt de sovjetryska intressena i Ungern. Därutöver hade från beskickningens sida initiativ tagits till en stort upplagd aktion för att rädda judarna ur det judiska ghettot i Budapest från pilkorsorganisationens förföljelser genom att svenska skyddspass utfärdades. Ledare för denna aktion var legationssekreterare Raoul Wallenberg. Langfelder, som själv var av judisk börd, räddades från förföljelserna genom att han anställdes som Wallenbergs chaufför.

Efter det att de sovjetryska trupperna besatt Budapest önskade Wallenberg komma i kontakt med den sovjetryska överkommendanten för att utverka skydd för judarna. Wallenberg och Langfelder for iväg ensamma i en bil. Skottlossning pågick ännu för fullt på gatorna, så de kunde endast långsamt komma framåt och de måste här och där gömma sig i olika hus. Senare blev de hejdade av några sovjetryska soldater, vilka tvingade dem stiga ur bilen. Till och med bildäcken skars sönder. Wallenberg legitimerade sig och fordrade att bli förd till överkommendanten. De blev i stället överlämnade till NKVD och satt inspärrade en kortare tid i ett provisoriskt NKVD-fängelse i Budapest. De fördes därefter under bevakning av en rysk officer och fyra soldater per järnväg genom Rumänien till Moskva. Bl. a. fick de under ett uppehåll på stationen i Jasi tillåtelse att stiga av tåget en stund och besöka restaurant Luther. I Budapest såväl som i Moskva förklarade man för dem, att de inte skulle betrakta sig som fångar utan de var blott tagna i skyddshäkte. I Moskva hade man bl. a. visat dem den underjordiska järnvägen, och de hade gått till fots till Ljubljanskaja-fängelset. Där hade man skilt Wallenberg och Langfelder från varandra. Sedan dess hade Langfelder inte sett Wallenberg.

Langfelder fördes in i en cell, där redan en tysk legationssekreterare Roedel från Bukarest befann sig.

Man anklagade Langfelder för spionage för amerikansk — eller möjligen engelsk — räkning. I dessa anklagelser innefattades också Wallenberg. Någon tid senare överfördes Langfelder till Lefortovskaja-fängelset, där han till en början var inspärrad tillsammans med en tysk journalist vid namn Erhard Hille. Efter någon tid fördes denne Hille bort och jag kom i hans ställe. Detta var omkring den 15 april 1945.

Under tre eller fyra dagar var Langfelder och jag ensamma. Därefter kom en tysk löjtnant Hengstenberg, vars fader, såvitt jag kan erinra mig, hade varit tysk konsul i Moskva. På natten mellan den 30 april och den 1 maj överfördes Hengstenberg och jag från Lefortovskaja-fängelset till Butyrskaja-fängelset; där skildes vi från varandra i början av augusti. I Butyrskaja-fängelset blev jag den 12 januari 1946 dömd till 10 års tukthus och kort därpå överförd till Ivdel-distriktet.

Här sammanträffade jag med bl. a. kapten Dr. Wolfgang Richter.

Den 27 april 1947 återfördes Richter och jag med tåg under eskort till Moskva, dit vi anlände den 2 maj 1947. Vi insattes i Ljubljanskaja-fängelset och blev där skilda från varandra. Jag satt i en cell tillsammans med tre ryska generaler: artillerigeneralen Goluschkevitsch, flyggeneralen Diplinsky och general Samochin (kårkommendant).

I Ljubljanskaja-fängelset blev jag återigen förhörd. En kväll klockan 6 i slutet av juli 1947 hämtades jag på nytt till förhör. Jag fördes emel-

lertid inte till den vanliga förhörslokalen utan till ett rum i tredje våningen. Förhörsledaren var en ung, blond jätte, som var civilklädd. Tolken hade majors rang. Förhörsledaren frågade mig först tillsammans med vilka personer jag hade suttit i Ljubljanskaja-fängelset. Efter det att jag nämnt dessa tillfrågades jag tillsammans med vilka personer jag suttit i Lefortovskaja-fängelset. Jag nämnde några namn, varpå förhörsledaren irriterat frågade, om jag icke hade träffat ytterligare någon. Jag nämnde då Langfelders namn. Förhörsledaren övergick då genast till att fråga, vad jag visste om Langfelder. Jag svarade bl. a., att Langfelder varit chaufför hos en svensk legationssekreterare i Budapest. Fortsättningen av förhöret gällde Wallenberg och vad Langfelder hade berättat för mig om honom.

Efter förhöret inspärrades jag i en cell av det slag som fångar insattes i efter ett förhör i väntan på vidare åtgärder. Senare fördes jag till en ensamcell i Ljubljanskaja-fängelsets tredje våning. I dylika ensamceller satt jag till den 27 april 1948, då jag fick sällskap av en österrikare vid namn Schlüter. Den 7 juli 1948 överfördes Schlüter och jag till Lefortovskaja-fängelset, där vi satt inspärrade tillsammans till slutet av mars 1950. Därefter kom vi till Butyrskaja-fängelset. Här blev jag i slutet av mars 1951 skild från Schlüter.

I slutet av mars 1951 — d. v. s. efter ungefär ett år — infördes jag i en ny cell i Butyrskaja-fängelset. I denna cell befann sig Erhard Hille, vilken, som jag redan nämnt, hade suttit tillsammans med Langfelder i Lefortovskaja-fängelset, samt en finne vid namn Pelkonen eller Pelkomen.

Pelkonen, med vilken jag talade ryska, eftersom han endast kunde något litet tyska, berättade för mig, att även han suttit inspärrad med Langfelder i Lefortovskaja-fängelset under år 1945. Han hade också blivit förhörd angående Langfelder och Wallenberg i början av augusti 1947, då han delade cell med de tyska medborgarna generallöjtnant Stahel och amiral Krafft i Lefortovskaja-fängelset. Efter förhöret placerades han i en isoleringscell.

Hille, som efter sin vistelse i Lefortovskaja-fängelset kom till specialläger i Krasnogorsk, återfördes i början av augusti 1947 till Lefortovskaja-fängelset.

Den 20 april 1951 flyttades Pelkonen och Hille ut ur cellen.

Den 23 maj 1951 fördes jag till en MGB-officer, som meddelade mig, att mitt straff höjts till 25 år på administrativ väg (genom O. S. O.). Sedan jag fått denna dom fördes jag till en större gemensamhetscell, vilken var inredd för 14 personer och i vilken ett antal ryssar uppehöll sig. Efter en stund hämtades jag dock av en av vice fängelsedirektörerna, en major eller överstelöjtnant, och insattes i min gamla ensamcell.

I denna cell vistades jag till den 27 maj 1951. Sedan överfördes jag till Vladimir-fängelset.

Från den 27 maj 1951 till den 26 oktober 1952 satt jag alldeles ensam i isoleringscell nr 11, Corpus 2, i Vladimir-fängelset. Därefter infördes en mexikansk medborgare vid namn Evelio Vadillo Martínez i cellen, och med honom delade jag cell till den 17 februari 1954. Sedan jag tillbragt någon tid i ensamcellen nr 54 i Corpus 3, placerades jag den 1 april 1954 i en större cell, nr 17 i Corpus 3 i Vladimir-fängelset. I denna cell satt bl. a. tyske generalöversten Schmidt, tyske generallöjtnanten Stahel och österrikaren Viktor Hahn. När Stahel nämnde, att han suttit tillsammans med Pelkonen, talade vi om Langfelder, och jag berättade för mina cellkamrater bl. a. vad jag kände till om den svenske diplomaten Wallenberg och om Langfelder.

Den 1 juni 1954 överfördes jag på grund av en magsjukdom till sjukcellen nr 6 i samma korridor. Där träffade jag bl. a. en major Gamillschegg och en japansk konsul Nakamura. Den 14 maj 1955 flyttades jag tillsammans med 6 andra fångar på grund av reparationer in i cell nr 26, i vilken cell jag uppehöll mig till den 26 september 1955. Vid denna tidpunkt fördes alla tyska medborgare på grund av amnestin till översta våningen i Corpus 3. Där sammanträffade jag med bl. a. förutvarande tyske militärattachén i Finland överste Kitschmann, vilken år 1945 i Lefortovskaja-fängelset hade suttit tillsammans med Langfelder, och senare med en polisattaché Richter från tyska beskickningen i Bukarest, vilken jag kände sedan kriget. Richter hade suttit tillsammans med Wallenberg. Kitschmann och Richter berättade också, att de år 1947 hade blivit förhörda angående sin kännedom om Wallenberg och Langfelder, och att de båda därefter isolerats.

Wien den 12 mars 1956.

(u) Ernst Huber

2

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

Bil. t. hbr. Leifland/Lorentzon
den 15.7.57.

Strängt förtrolig.

P.M.

över samtal den 14 juli i Schömberg med Ludwig H u n o l d t p.t. Haus Westfalia, Schömberg, Kreis Calw; stadigvarande adress, Walter Bode Strasse 3, Bad Harzburg.

Hunoldt, som vore född i Bochum och före kriget studerat medicin, hade från krigsutbrottet till 7 januari 1945, då han i Ostpreussen råkade i sovjetisk fångenskap, tjänstgjort som sjukvårdssoldat och -officer. Han hade varit övertygad nationalsocialist och partiansluten.

Sedan Hunoldt tillfångatagits hade han först transporterats till lägren Sachsenhausen i Österttyskland och Brest-Litovsk och sedan till Ljubljanka och Lefortovskaja; från sin vistelse i dessa båda fängelser, där han varit internerad fram till hösten 1948, sade han sig icke ha något minne av att någon svensk skulle hållits inspärrad där.

Till Wladimir hade Hunoldt kommit den 3 december 1948; han hade vistats där till juli eller augusti 1953, då han fördes till genomgångslägret Tapiau i Ostpreussen för att vid jultiden 1953 repatrieras till Västtyskland via Friedland. Under de dryga 4½ år han vistats i Wladimir hade han mestadels varit internerad i corpus III; till följd av sjukdom - dels tuberkulos, dels epilepsi - hade han även vid ungefär femton tillfällen för kortare perioder varit intagen i lägrets sjukhus, corpus II.

I januari 1950 hade Hunoldt efter ett epileptiskt anfall intagits i cell 57 i sjukhuset. Efter någon tid infördes i samma cell en medfånge som just opererats för

gallsten eller annan gallsjukdom. Denne medfånge, som stannade i cell 57 i fem dagar, hade för Hunoldt omtalat att han hette Eriksson och vore svensk medborgare, gift och tidigare bosatt i Uppsala. Han hade på hösten 1944 tillsammans med ytterligare två svenskar, som även de vid detta tillfälle skulle vistas i Wladimir, tillfångatagits i antingen Sofia, Bukarest eller Budapest - Hunoldt mindes icke längre exakt Erikssons utsaga på denna punkt. Däremot kom han ihåg att Eriksson berättat att han och de två andra svenskarna av en Röda Kors-organisation fått uppdrag att avveckla de tyska diplomatiska representationerna på Balkan ("mit der Abwicklung der deutschen Gesandtschaften betreut") och därvid häktats av sovjetiska organ och förts till Ljubljanka och sedan till Wladimir efter att ha dömts till 25 års straffarbete för spionage.

Hunoldt beskrev Eriksson som en ungefär 52 års man; ljusblå ögon, ovalt och regelmässigt ansikte; kortklippt hår; breda skuldror. Eriksson hade varit mycket medtagen efter galloperationen och snarast försämrats under de fem dagar han delat cell 57 med Hunoldt; vid flera tillfällen hade han varit medvetslös. När han bortfördes var han enligt Hunoldts uppfattning snarast att betrakta som moribund. Eriksson hade från cell 57 förts till cell 53, 54 eller 55 (se närslutna skiss som ritats efter samtalet med Hunoldt efter ritningar jag då gjorde efter hans anvisningar). På min fråga om han via sina grann- eller försport något om Eriksson svarade han nekande. Knackningsförbindelser hade visserligen förekommit sporadiskt men hade varit strängt förbjudna, i många fall även omöjliga att praktisera till följd av språksvårigheter och medfångarnas sjukdom. Redan efter några dagar hade Eriksson emellertid, såvitt Hunoldt trodde sig veta, flyttats från denna del av sjukhuset; möjligen hade han under mellantiden avlidit.

./.

(i Vladimir-fängelset)

Hunoldt och Eriksson hade icke haft några längre och

ingående samtal med varandra; detta hade varit omöjligt redan till följd av Erikssons medtagna tillstånd. Vid ett tillfälle hade Eriksson emellertid givit uttryck för sin förvåning och förbittring över att de sovjetiska myndigheterna kunde hålla honom - medborgare i ett neutralt land och representant för Röda Korset - internerad år efter år. - Såvitt Hunoldt kunde erinra sig hade Eriksson icke nämnt vad de båda andra svenskarna hette som skulle ha tillfångatagits samtidigt med honom och nu skulle vistas i Wladimir. Ej heller hade han lämnat några andra uppgifter om dem (ålder, yrke, utseende o.s.v.) än att de tillfångatagits tillsammans med honom på hösten 1944 i någon av de ovannämnda städerna.

På min fråga huruvida Eriksson talat god tyska svarade Hunoldt jakande och tillade att Erikssons moder varit tyska. - Hunoldt visste icke när Eriksson kommit till Wladimir men ansåg det icke osannolikt att han anlänt ungefär vid samma tid som de tyska diplomaterna, d.v.s. någon gång på sommaren 1948.

Hunoldt hade vid ytterligare ett tillfälle hört talas om att svenskar skulle vistas i Wladimir. Detta hade varit några år senare, troligen på våren 1952. Han hade då vistats i corpus III i lägret. En litauer, f.d. partisanledare - namnet kunde Hunoldt icke erinra sig -, hade då sagt honom att två svenskar skulle finnas i Wladimir, icke i sjukhuset utan i någon av fängelsebyggnaderna eller barackerna. Denne litauer, som på den tiden torde ha varit ungefär 36 år gammal, sade sig själv ha träffat dessa svenskar i Wladimirlägret. Ytterligare frågor från min sida om denna utsaga blev utan svar; Hunoldt hänvisade till sina krigsskador och sjukdomar, särskilt de epileptiska anfallen, som avtrubbat hans minnesbild för vissa perioder.

Om sina allmänna intryck om Wladimir berättade Hunoldt bland annat följande. Förhållandena hade varit svårast åren 1948 och 1949, därefter sakta men successivt förbättrats, särskilt efter Stalins död, då fångarna fick tillstånd att i viss utsträckning brevväxla med sina anhöriga. I lägret hade funnits fångar av många nationaliteter: ryssar, ukrainare,

italienare, tyskar, holländare, balter, fransmän, engelsmän, kineser, koreaner, japaner, armenier o.s.v. Behandlingen från det sovjetiska vaktmanskapets sida hade i stort sett varit korrekt. Sjukhusavdelningen hade varit väl organiserad, läkarna och sjuksköterskorna kompetenta. Översta våningen i sjukhuset (4. Stock) hade inrymt mottagningsrum, operationssalar och dagrum för personalen; våningen därunder ungefär 25-30 celler för allvarligt sjuka; i de undre våningarna, som sinsemellan förbands av ett ljusschakt, hade lindrigt sjuka placerats. - Fångarna hade möjlighet att läsa den litteratur - mest tysk, men även en del fransk, tysk och engelsk - som fanns i lägerbiblioteket i corpus I (Peresilkan).

Av sina medfångar i Wladimir kunde Hunoldt erinra sig följande:

Walter S c h m i d t , möjligen bosatt i Stuttgart. (Hunoldt trodde att Hans Schmidt säkert kände till adressen.) Denne Schmidt skulle enligt Hunoldt ha en lista på 72 eller 73 tyskar som vid olika tillfällen vistats i Wladimir, med uppgifter om den tid de varit där, nuvarande adresser o.s.v.

Mr. Frank K e l l y , brittisk undersåte; numera bosatt i London. F.d. fallskärmssoldat, tillfångatagen av tyskarna vid Arnheim på hösten 1944 och från ett tyskt fångläger i Österrike ford till Sovjetunionen. "Min bäste kamrat."

Dr. M o h r m a n n , Auswärtiges Amt. "En utmärkt man."

von G r e g o r y , tidigare vid tyska beskickningen i Sofia.

Amiral von B r e d o w . "En äldre man, en smula virrig i huvudet redan på den tiden."

Amiral G u s e .

Professor C l a u b e r g .

Dr. och fru S t e l t z e r .

Namnet Gogiberidse var Hunoldt alldeles obekant, likaså namnet Wallenberg.

Hunoldt gjorde intryck av att vara både kroppsligen och själsligen svårt märkt. Den tuberkulos han ådragit sig i Sovjetunionen vore nu visserligen i det närmaste botad, men Hunoldt sade sig icke vilja hänge sig åt några illusioner om sitt framtida hälsotillstånd. - Hans hustru hade under hans fångenskap inlett förbindelse med en annan man, och han stode nu alldeles ensam, utan familj, släktingar eller närmare vänner, arbetslös och nästan arbetsoförmögen. "Ibland önskar jag att jag icke repatrierats utan fortfarande vore kvar i Wladimir. Sedan jag väl tvingat mig att acceptera livet där, fann jag mig i mitt öde och sökte stöd i det kamratskap som lägerlivet framtvingade.".

Hunoldt har, som tidigare sagts, till följd av sin hjärnskada och epileptiska anfall vissa minnessvårigheter. Hans uttalanden var dock relativt bestämda och klara på de punkter där han yttrade sig, och jag har svårt att tro att han medvetet fabricerat några historier. Vid kontroller av hans utsagor på olika punkter upprepade han sina tidigare uttalanden.

Bonn den 15 juli 1957.

Leif Leifland

(Leif Leifland)

3

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Dnr 168/1957

P.M.

angående samtal den 27 februari och 1 mars med Heinrich Jancsy.

Heinrich Jancsy, österrikisk medborgare, bosatt Brechergasse 7, Wien, efter kriget anställd i gendarmeriet, sedan den 1 mars 1957 i Bundeskanzleramt, Auswärtige Angelegenheiten. Fadern sidenfabrikant, bosatt i Förenta Staterna.

Jancsy är mycket god vän med Eugen Török. Han anser sig hava bidragit till dennes frigivning ur sovjetrysk fångenskap genom att förmå de österrikiska myndigheterna att gentemot Sovjetryssland hävda, att Török vore österrikisk medborgare (han är i själva verket statslös).

Jancsy berättade följande:

Efter att under kriget först ha varit skrivare i ett tyskt fångläger i Frankrike, knöts han så småningom, på grund av sina språkkunskaper, till Abwehr där han innehade en mycket låg befattning (fältväbel) i olika expeditioner. Han togs till fånga i Ukraina på sommaren 1943. Då ryssarna upptäckte, att han varit i Abwehr fördes han till Ljublanka dit han anlände i augusti 1943.

I Ljublanka satt han först i någon av de översta våningarna, sedan i en sidokorridor i bottenvåningen, där det endast fanns sju celler och därefter återigen i en cell i en av de översta våningarna. Han hade vid denna tid ännu icke lärt sig knacka och vet därför ingenting om sina medfångar. Han underkastades förhör om sin verksamhet i Abwehr. När det slutligen blev klart vilken obetydlig roll han spelat där, fick han i augusti 1944 lämna fängelset och och fördes till krigsfångelägret Krasnogorsk nr 27/I.

./.

659

Fångarna i lägret tvingades genomgå antifascis-
ka kurser. Jancsy opponerade sig härvid och ställde till
med bråk. Han fördes därför i november 1945 till Lefortovs-
kaja. Där satt han till den 5 februari 1947 i cell 145 till-
sammans med en folktysk vid namn Kosch eller liknande. Där-
efter överfördes han till cell 143 där han hölls isolerad.
I granncellerna satt ryssar, vars namn han icke längre kom-
mer ihåg. I mars 1948 överfördes han till cell 134, där han
också fick sitta ensam. Han nådde där förbindelse med ena
granncellen, troligen 135, där de tyska generalerna Hansen,
Gerstenberg och Monke sutto. I cellen på den andra sidan
sutto ryssar, som byttes ofta. Någon gång i oktober 1948 berät-
tade han genom knackningar till denna granncell, att han
av ryssarna kallades Henry, enär de hade svårt att uttala
Heinrich. Ryssarna, vilkas namn Jancsy icke minns, berätta-
de då att i våningen under sutte en norrman, som också kal-
lades Henry.

I mars 1949 förflyttades han, på grund av sitt
signalerande, till en ensamcell nr 102, som icke hade några
granneceller. Först vid denna tid började förhören med honom
bliva verkligt intensiva. Ryssarna voro intresserade av ho-
nom framförallt därför att hans far var bosatt i Förenta Sta-
terna och att han begärt att få träda i förbindelse med den
amerikanska ambassaden i Moskva. Han var vidare misstänkt på
grund av sin i Krasnogorsk ådagalagda antikommunistiska in-
ställning, först i sista hand intresserade ryssarna sig för hans
Abwehr-tjänstgöring.

Han dömdes på våren 1950 till 25 års fängelse och
överfördes den 31 mars 1950 till Butirka, där han satt till
april 1952 i ensamcell. Han var strängt övervakad och våga-
de icke knacka, enär han hoppades, att få komma i gemensam-
cell och var rädd att förstöra sina utsikter härtill genom
signalering.

Under denna tid fördes han tillbaka till Ljublanka, 2
där han vistades från oktober 1951 till den 2 januari 1952.

I slutet av mars 1952 lämnade han slutligen Butirka
och förflyttades till Vladimir, där han insattes i sjukhuset
i den understa våningen i den cellrad, som vette mot rast -
gården. Numret minns han icke.

Detta sjukhus (corpus II) var en långsträckt bygg-
nad med fyra våningar. Utefter varje långsida funnos åtta

till tio celler och mitt på varje långsida avbröts cellraden av en entré. Mellan bottenvåningen och första våningen fanns intet tak, utan utefter cellraderna i första våningen löpte i stället en tilläggsbalustrad. Mitt i den öppna ytan mellan cellraderna gick en trappuppgång upp till de övriga våningarna. Byggnaden användes icke blott som sjukhus utan även, och kanske framförallt, som isoleringshäkte för viktiga fångar.

Den 15 april infördes i cellen Johann Loyda. Denne berättade följande om sig själv.

Han var född i Tjeckoslovakien. Fadern var vävare och han själv var till yrket metallsvarvare. Vid unga år blev han kommunist och deltog aktivt i den ungkommunistiska rörelsen. Troligen omkring år 1925 hade han beslutat sig för att emigrera till Sovjetunionen och reste därför med Intourist till Moskva. Där fick han emellertid veta, att hans turistvisum icke berättigade honom till att kvarstanna i Sovjetunionen och han måste därför återvända. 1938 hade han och hans fader såsom folktyskar valt att bliva tyska medborgare och flyttade till staden Mittwaida i Sachsen. Loyda hävdade, att han trots detta bibehöll sin kommunistiska inställning. Loyda föreföll överhuvud angelägen om att särskilt gentemot ryssarna framställa sig som kommunist i hopp om att därigenom bliva frigiven. I Mittwaida började han genomgå en teknisk skola, men då kriget började, blev han inkallad och avbröt studierna. På grund av sina ryska och tjeckiska språkkunskaper hade han knutits till Abwehr och tjänstgjorde som tolk och dechiffrör i en "Fernaufklärung"-avdelning. Han påstod sig ha överlupit till en grupp ryska partisaner och med dessa aktivt kämpat mot tyskarna. Han fördes därifrån som fri man, förmodligen år 1944, till Moskva men av någon anledning anhölls han och sattes i Ljublanka, där han underkastades förhör. Någon gång, troligen på sensommaren 1945, hade han som krigsfånge förts till Krasnogorsk, där han till att börja med satt i läger 27/II och sedan i Läger 27/I, där Jancsy i själva verket hade träffat honom hastigt ungefär vid månadsskiftet oktober/november 1946. Loyda utgav sig nu åter för att vara tjeckisk medborgare, då han trodde att han därigenom lättare kunde bliva frigiven. 194

hade han förts till ett krigsfångeläger i Kiev och sedan till Odessa och hade lovats, att därifrån få resa hem. Emellertid fördes han ~~redan nästa år~~ i stället detta år åter till Lefortovskaja för att, enligt vad ryssarna uppgåvo, hans medborgarrättsliga förhållanden skulle uppklaras. Där satt han en tid tillsammans med schweizaren Hofstetter och underkastades intensiva förhör, varefter han dömdes till 25 års fängelse.

Loyda hävdade, att det var honom obegripligt varför han dömts. Han var ju icke spion och kunde icke anklagas för något annat brott. Han antydde emellertid att han under sin vistelse 1945 i Ljublanka suttit tillsammans med flera framstående fångar, "som visste allt om spionage". Härom hade han berättat för Hofstetter och misstänkte, att denne fört detta vidare till ryssarna och på så sätt förrått honom. Vilka ifrågavarande framstående fångar voro, vägrade emellertid Loyda kategoriskt att uppgiva. Han sade att ryssarna hade strängt förbjudit honom att yppa något härom, vilket mycket överraskade Jancsy.

Vid ett tillfälle hade Loyda suttit och pratat utan att Jancsy hört på så noga. Loyda nämnde ett namn, hejdade sig plötsligt, bleknade, satte händerna för munnen och utropade: "Min Gud, vad har jag sagt." Han besvor Jancsy att glömma det namn han nämnt. Jancsy hade emellertid icke alls uppfattat namnet.

Loyda var överhuvud ytterst rädd och misstänksam, på gränsen till förföljelsemani. Han förbjöd Jancsy att taga kontakt med granncellerna genom knackningar. Då Jancsy en gång hostade, hade fången i en grancell också hostat. Loyda blev alldeles uppskärrad och anklagade Jancsy för att i hemlighet signalera till granncellerna för att förråda Loyda.

I november månad 1953 togs Loyda ur cellen. Någon tid senare frågade en fångvaktare Jancsy vart Loyda tagit vägen och då ~~Loyda~~ Jancsy svarade, att Loyda ju förts bort, svarade fångvaktaren "javisst, han är ju frigiven".

Efter sin återkomst till Österrike i slutet av 1955 erfor Jancsy från sin far i Amerika, att Loyda 1954 skrivit till fadern och omtalat att Jancsy ännu vore i livet. Brevets avsändareadress hade varit Kappellengasse, Mittwaida.

Icke heller sedan Loyda förts bort ur cellen, upptog Jancsy knackningsförbindelser med sina grannar. Han hade nämligen fått löfte om att överföras till en gemensamhetscell och ville icke genom signalering förstöra sina utsikter till denna "belöning".

Först i april 1954 överfördes Jancsy emellertid till Corpus III, där han insattes i en cell, vars nummer troligen var 67. Där sutto bl.a. tysken Adelmann, finnen Pelkonnen, Sanitzer, österrikaren Suppinger (vilken av Sanitzer angives som alltjämt varande kommunistagent) och de Latry, en egendomlig person som utgav sig för att vara schweizare men i själva verket var av albansk härkomst. Samtidigt med Jancsy infördes till denna cell även Arnold Döring. Denne hade också kommit från sjukhuset.

Jancsy berättade för Pelkonnen vad han visste om Loyda och om att Loyda sagt, att han icke förstod varför han dömts. Pelkonnen hade då lett hemlighetsfullt och svarat, att Loyda kommit med undanflykter. Loyda visste mycket väl varför han hållits i fängelse.

Pelkonnen var själv mycket hemlighetsfull och vägrade uppgiva med vilka fångar han tidigare suttit. Vid ett tillfälle hade han låtit namnet "general von Österreich" undslippa sig och Jancsy hade fått det intrycket, att denne general hade haft något att göra med orsaken till att Loyda och Pelkonnen voro så tystlåtna. Efter samtalen med Pelkonnen började Jancsy komma till den uppfattningen att Loyda hållits fängslad därför att han vetat för mycket om någonting.

I juni 1954 hade Jancsy kommit till cell 20 och där träffat generalen Rattenhuber, överstelöjtnanten Rudolf Paltzo, majoren i generalstaben H.H. von Hinkeldey, kaptenen Edvard Bretthauer, österrikaren Werner Scheider (numera bosatt i Karlsruhe), Adam Uibl (troligen cellspion), österrikaren Jakob Schuch, österrikaren Hans Dangl (patologisk lögnare) samt schweizaren Emil Brugger. Ingen av dessa hade såvitt Jancsy kunde minnas talat om någon svensk diplomat från Budapest eller andra svenskar.

Jancsy anmärkte i detta sammanhang att det vore mycket möjligt att han under sin fängelsevistelse trots allt hört namnet Wallenberg men i så fall hade det icke omtalats att denne vore svensk. Jancsy själv hade en svensk god vän, bosatt i Kinna, och hade därför alltid

intresserat sig för svenskar. Hade någon nämnt någon svensk skulle han därför omedelbart lystrat. Det var av denna anledning som han mindes utsagon om norrmannen Henry i Lefortovskaja och li aså en historia om en tysk major Haine som i Krasnogorsk råkat illa ut därför att han velat skriva till prinsessan Sibylla av Sverige.

I maj 1955 hade Jancsy slutligen förts till en cell i översta våningen, vars nummer han icke mindes. Han träffade där flera tyska diplomater och officerare, bl.a. - tror han - Ramsinghoff.

Den 17 oktober 1955 frigavs han från Wladimir och repatrierades över Friedland i Tyskland. Där träffade han bl.a. Ernst Huber samt flera av de tyska diplomater som senare vittnat om Wallenberg.

Jancsy fann det otroligt att Wallenberg skulle ha avlidit i Moskva. Viktiga fångar där fingo åtminstone en sådan omvårdnad att de icke skulle kunna dö. En fångvaktare hade en gång sagt till Jancsy: "här dör ingen som vi inte vill skall dö".

Wien den 5 mars 1957.

Erik Braunerhielm

Erik Braunerhielm

4

Strängt förtrolig.

PM

angående samtal med tyske medborgaren, chauffören Rudolf J o r d a n, född 1902., hållet fredagen den 24 maj 1957 i dennes bostad i München, Schlörstrasse 5/3, c/o Kiener.

Jordan blev tillfångatagen av ryssarna den 30 maj 1945 och överfördes därefter till Moskva. Han var här under olika tidsperioder insatt i Ljubljanskaja-, Lefortovskaja- och Butyrskaja-fängelserna. Jordan sade sig ej längre kunna påminna sig några detaljer från fängelsetiden. Han minns dock, att han satt i Lefortovskaja-fängelset 1950 och fram till februari 1951 samt att han därefter överflyttades till Butyrskaja-fängelset. Sedan han i september 1951 blivit dömd, överfördes han till fängelset Alexandrowsk-Central, där han fick sitta i cirka två månader. Han transporterades därefter till Wladimir över Krasnogjarsk (?). (Krasnojarsk ?)

I februari 1952 blev Jordan insatt i Wladimir-fängelset och infördes i en cell i den stora fängelsebyggnaden (av allt att döma avsåg Jordan corpus III). Under några veckor vistades han i ensamcell i sjukhusbyggnaden i Wladimir i samband med att han undersöktes för ett bråcklidande. Enligt Jordans förmenande fanns en mängd nationer representerade i Wladimir. På särskild fråga uppgav han, att han aldrig träffat eller hört talas om någon skandinavisk fånge i rysk fångenskap. I oktober 1955 blev Jordan frigiven och anlände den 13 oktober till Friedland.

På frågor om Jordan kände till några av mig uppräknade fångar, nämligen Langfelder, Wallenberg, Roedel och Scheuer, svarade han, att de alla var obekanta för honom.

Ej heller kunde Jordan påminna sig att han hört talas om några fångar vidnamn Gogiberidse, Pataridse eller Schöggl.

+ + +

Angående sin verksamhet före tillfångatagandet förklarade Jordan, att han varit övertygad nationalsocialist och att han som sådan varit verksam som Gauleiter och lärare. På en föredragsturné besökte Jordan 1942 Sverige, där han bl a i Stockholm höll ett föredrag för den tyska kolonien.

Efter återkomsten från fångenskapen har Jordan p g a sin tidigare politiska verksamhet ej erhållit någon ekonomisk hjälp. Han fick därför genast efter återkomsten - utan att ha fått besöka någon kuranstalt i likhet med andra Heimkehrer - sätta igång med att söka arbete. Först i slutet av år 1956 lyckades han få en anställning och är nu verksam som yrkeschaufför. Enär hans tankar ständigt fått kretsa kring problemet hur han skulle kunna bygga upp en ny existens, har hans minnen från fångenskapen alltmer fördunklats. Trots stor ansträngning säger Jordan sig därför f n ej kunna erinra sig några enskildheter frändenna tid.

München den 24 maj 1957.

/S Lundström/

5

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

268/0222

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

PROMEMORIA

1985-09-25

P 2 Eu

Ex till:

Kabs.
Polch.
Ch. Pol I
Julin
S Carlsson, Pol I
ox/0. ot 85-09-27/u

Besök av Abraham Kalinski
(2 bil.)

./.

Jag besöktes den 19 september av Wallenbergvittnet Abraham Kalinski på genomresa från Finland till Västtyskand. Kalinski, som tog kontakt med mig i Sven Julins frånvaro, ville överlämna bifogade papper om Raoul Wallenbergs död m.m.

En jämförelse mellan dess innehåll och det vittnesmål Kalinski för en tid sedan avgav till ambassadör Hirdman om Wallenbergs påstådda död, visar, att de båda utsagorna i stort sett överensstämmer. Några påståenden har tillkommit i papperet:

- Wallenberg fördes den 9 februari 1985 efter tre dagars sjukdom till cell 24 på andra våningen i korpus 2.

- Att Kalinski ej kan ange ett exakt dödsdatum förklarar han med att vad han vet är, att Wallenberg fördes till bårhuset den 15 februari. Kanske hade han då emellertid redan varit död i en eller två dagar.

- Fram till december 1982 satt Wallenberg i cell 23 på andra våningen i korpus 2.

EXPEDIERAD

- Från december 1982 och fram till den 9 februari i år satt Wallenberg i cell 17 på bottenvåningen i korpus 2, en våning som regelmässigt används för fångar som dömts till döden.

Ett undantag från den senare regeln sägs vara, att där suttit dels en f.d. borgmästare i Smolensk, dels den i Hirdmans redogörelse för Kalinskis vittnesmål nämnde Nikolaj Ljalikov, som 10 år gammal sägs ha bevittnat massakern i Katyn och därefter vid 14 års ålder 1944 ha arresterats av de sovjetiska myndigheterna.

I sitt papper hänvisar Kalinski till kontakter mellan Wallenbergs tolk i Budapest, den tyske medborgaren Krisko, och svenska myndigheter i mitten av 50-talet. Krisko skulle ha sluppit ut ur Sovjetunionen i samband med frigivningen av tyska krigsfångar 1955. Från svensk sida skulle man inte ha visat något intresse för Kriskos uppgifter om Wallenberg, vilka emellertid verkar ha rört bortrövandet 1945 och inte tiden i sovjetisk fångenskap. Grunden för detta avsnitt i Kalinskis papper synes vara en artikel av honom själv publicerad 1979 i Novoje russkoje slovo och en replik på denna artikel av en vän till Krisko, Nikolaj Nefedov.

På flera ställen i papperet talar Kalinski om den bok han ämnar skriva om fallet Wallenberg. Han upprepar också sina angrepp på svenska regeringen, Olof Palme, Simon Wiesenthal och Wallenbergs släktingar. Dessa angrepp utgör i själva verket papperets huvudsakliga innehåll (sid 2-5).

I samtalet med mig lämnade Kalinski ett par uppgifter som inte återfinns i papperet. Wallenberg skulle så-

lunda ha begravts den 16 eller 17 februari på en särskild del (spetsutjastok) av en kyrkogård i Vladimir.

Staffan Carlsson

ee

Bil 1. HM/Carlsson 85-09-25

1985-09-26

Översättning från ryska:
Göran Lundström

Om Raoul Wallenbergs död
Hjältemartyrens slut.

Den 18 juli 1985 meddelade jag Sveriges ambassadör i Israel herr Hirdman, då denne besökte mig i Naharia, att enligt tillförlitliga uppgifter som jag förfogade över Raoul Wallenberg, förvarad i cell 17 av byggnadsblock 2 i Vladimirfängelset, den 6 februari 1985 insjuknat i lunginflammation och sedan först efter 3 dagar, den 9 februari i medvetslöst tillstånd och hög feber överförts från den kalla imfrostbeklädda cellen i nedre våningen till cell 24 i samma 2:a, s.k. sjukhusblock. Efter några dagar, den 13 (eller 15) februari 1985 avled Raoul Wallenberg.

Hjälten och martyren Raoul Wallenberg är död. Nej, inte i juli 1947, såsom dåvarande sovjetiske utrikesministern A. Gromyko officiellt meddelat, utan mellan den 13 och 15 februari 1985.

I december 1982 blev Raoul Wallenberg överförd från cell 23 på andra våningen, vilken är någorlunda uppvärmd, till cell 17 i samma byggnad men på nedre våningen. Väggarna i dessa celler är täckta med rimfrost och temperaturen går under vintermånaderna ner till 8-10 grader. På denna våning förvaras vanligen dödsdömda förbrytare som förts dit från Vladimirfängelset No 1 (för kriminella) i väntan på antingen benådning och transport till urangruvor eller till

dödsdomens verkställande. Som regel förvaras här icke "statsförbrytare" (så benämns politiska fångar av sovjetmyndigheterna). Undantag har endast varit förre borgmästaren i Smolensk samt Kolja (Nikolaj) Ljalikov, arresterad 1944 vid 14 års ålder. Denne yngling (nu redan 55 år gammal) har hållits 41 år i Vladimirfängelset. Han hade oturen att i april 1940 som 10-åring från ett gömställe se hur NKVD-trupper i Katynskogen arkebuserade polska officerare som transporterats dit på lastbilar. Efter tyskarnas ankomst visade Ljalikov och en viss Lesnik dem på gravarna i Katynskogen. Efter det att Smolensk Oblast befriats från den tyska ockupationen fann en sovjetisk "undersökningskommission" Ljalikov och trots att Ljalikov på kommissionens "diktamen" tog tillbaka sitt vittnesmål till tyskarna, blev den 14-årige Kolja Ljalikov sänd till fängelset, där han alltjämt förvaras. Till hans cell 17 förde man och placerade Wallenberg ungefär i slutet av 1982 (I min "Svarta Bok" om R. Wallenberg kommer jag att utlägga mina antaganden om orsaken till den hastigt påkomna förändringen till det sämre av fången Wallenbergs "priviligierade" status, vilken f.ö. jag själv åtnjöt under min fängelsetid).

Men låt oss återvända till Wallenberg. Såsom jag sagt ovan, insjuknade Wallenberg den 6 februari 1985 i lunginflammation. I hela tre dagar begärde hans medfånge att Wallenberg skulle föras till sjukcell. Slutligen, den 9 februari överfördes Wallenberg i medvetslöst tillstånd till cell 24 i samma byggnadsblock 2, där Wallenberg några dagar senare (13-15 februari) avled. Exakt datum för hans död är icke känt, men då han bars ut från cellen den 15, är det icke uteslutet att döden inträtt 1-2 dagar innan kroppen bars ut till den s.k. "transformatorsta-

tionen" (likrummets utseende skiljer sig inte från en transformatorstations).

Vem är skyldig till Raoul Wallenbergs tragiska martyrskap, som varat i 40 år och slutat med hjältemartyrens död i en sovjetisk fängelsecell? Naturligtvis är de huvudskyldiga till detta meningslösa illdåd de sovjetiska tjekistgangsterna (och likaså Kremlmaffian), som den 17 februari 1945 i Budapest rövade bort den 33-årige svenske diplomaten Raoul Wallenberg. Men är det någon mening i att anklaga denna världsmaffia, som förintat tiotals miljoner oskyldiga människor för en enda människas undergång? Emellertid, för de "progressiva liberaler" som ännu inte insett vad detta gangsterimperium föreställer, skall jag i min "Svarta Bok" om Raoul Wallenbergs tragedi, som jag ämnar skriva, utförligt beskriva alla de lögnaktiga, motstridiga versioner som vid olika tidpunkter framförts av representanter för de sovjetiska myndigheterna, med början från den sovjetiske ambassadören i Sverige (1945) Alexandra Kolontaj och den sorgligt beryktade "regissören" av Moskvaprocesserna på 30-talet, dåvarande sovjetiske vice utrikesministern, och till slut utrikesminister A. Gromykos lögnaktiga förklaring, grundad på ett förfalskat papper - en rapport från chefen för Lubjankafängelsets sjukavdelning A. Smoltsov till statssäkerhetsministern Abakumov (bägge "i rätt tid" arkebuserade) om att Wallenberg skulle ha avlidit i en hjärtattack i juni 1947. Dock fritar de sovjetiska myndigheternas förbrytelser mot Wallenberg icke de dåvarande och nuvarande ledarna för Sverige, Erlander - Palme och andra, från ansvaret för deras landsmans och diplomats tragiska öde. Inte heller

Raoul Wallenbergs närmaste släktingar Nina Lagergren och professor G. Dardel har motsvarat högsta krav, om vilket jag skall säga mera nedan och mera utförligt i "Svarta Boken".

Herr Nikolaj Nefedov skriver i en kommentar till min artikel i "Novoje Ruskoje Slovo" i januari 1979 om de svenska myndigheternas upprörande inställning till den frisläppte tyske medborgaren Krysko, som i Budapest arbetade som rysk tolk åt Wallenberg och som arresterades tillsammans med Wallenberg. Krysko frigavs från sovjetiskt fängelse 1955 under en amnesti för västtyska medborgare. I Frankfurt uppsökte Krysko det amerikanska CIA:s avdelningskontor och meddelade allt han visste om de sovjetiska tjekisternas bortrövande av Wallenberg i Budapest. Amerikanarna skrev ner hans vittnesmål men rekommenderade honom att meddela dem till de svenska myndigheterna, vilka enligt deras mening var mycket intresserade av denna fråga... Sedermera reste Krysko till Stockholm. Nikolaj Nefedov, Kryskos vän, skriver: "Jag minns inte med vem Krysko talade i Stockholm, men i Sverige visade man då, dvs i mitten av 50-talet, inte något större intresse för Kryskos uppgifter". Och vidare citerar Nefedov ur min artikel: "Där, i Sverige höll man fast vid principen att "inte reta Kreml". I stället för att utnyttja ett sådant värdefullt vittne som Krysko skyndade sig de svenska byråkraterna att göra sig kvitt honom genom att förklara att i ärendet Wallenberg skulle de sända en särskild undersökningskommission till Krysko i Hamburg". Såsom kunde förväntas kom det aldrig någon kommission till honom. 1974 avled Krysko. Hans hustru Jelena Osipova och dottern Kristabella-Alexandra bor alltjämt i Hamburg. Vid tiden för Wallenbergs och Kryskos bortrövande befann sig också den senares hustru i Budapest.

För övrigt, skriver vidare i sin artikel Nikolaj Nefedov, vad annat handlande kunde man vänta sig från en regering, i spetsen för vilken står sådana personer som den ökände socialisten Palme? Då i september 1975 en spansk domstol dömde fem terrorister, däribland 3 kommunister, till döden för mord på fem polismän, kastade sig Palme över den spanska regeringen och krävde mördarnas omedelbara frigivande. Han kallade hem sin ambassadör från Madrid och ville t.o.m. avbryta de diplomatiska förbindelserna med Spanien. Men när sovjetiska gangsters rövar bort och i årtionden håller en oskyldig svensk diplomat i sina fängelser, då anser Sveriges statsminister att man inte får reta Kreml och störa avspänningen. Naturligtvis inte. Då skulle ju inte svenska turister släppas in för att bese Leningrad och Moskva och berövas möjligheten att spendera sina kronor på sovjetiska hotell, restauranger och valutabutiker. Än mer, kan jag tillägga, inte bara det att svenska regeringen inte kallar hem sin ambassadör från Moskva, men den sänder också fridsamt tillbaka en av de ubåtar, som sedan några år spelat på den svenska marinens nerver...

Som jag redan sagt bär också Raoul Wallenbergs närmaste släktingar skuld till hans tragiska öde och till att den i slutet av 1978 på grundval av oförnekliga fakta inledda aktionen för Wallenbergs räddning misslyckats. Deras skuld består däri att de, i stället för att driva denna aktion på ett sakligt sätt och endast på grundval av inkomna ovedersägliga uppgifter lät sig dras med av driftiga affärsmän i Los Angeles och deras "legendariske jägare" i Wien, för vilka Wallenbergärendet var en lämplig tragedi för att dra nytta av i merkantila syften. För detta behövde de kommittéer, kongresser och andra rent

spektakulära och bullrande arrangemang. I stället för att operera med av många förstahandskällor bestyrkta faktiska uppgifter tuggade dessa kommittéer klumpiga Münchhausenfalsifikat (i stil med det falska brevkortet från Leningrad till svenska kungen...) och "fakta" som spekulanterna i Los Angeles och "den legendariske jägaren" i Wien stack till dem. För att inte detta skall vara tomma ord kommer jag i min "Svarta Bok" att om Raoul Wallenberg att presentera dokumentära bevis för ovan sagda. För att ingen och intet skulle kunna hindra deras "monopolistiska" ledarskap i aktionen till Raoul Wallenbergs försvar drog sig spekulanterna i Los Angeles och deras "medium" i Wien inte för att med alla medel svärta ner sina "konkurrenter" ända till att anklaga dem för att vara agenter för ... KGB. Så t.ex. meddelade mig "den legendariske jägaren" i Wien vintern 1979 "förtroligt" att han hade "tillförlitliga uppgifter" om att Abraam Sjifrin (direktören för centralen för studium av lägren i Sovjetunionen) "varit och möjligen fortfarande är en storagent för KGB". På min fråga varifrån han hade sådana "tillförlitliga uppgifter", som inte ens den inte så dåliga israeliska säkerhetstjänsten hade tillgång till,-svarade han mig ordagrant: Er säkerhetstjänst vet ingenting. Den visste inte ens att araberna förberedde krig mot Israel 1973... Med alldeles samma anklagelse beslöt hans bossar i Los Angeles att göra sig kvitt den för dem obekväme föreläsaren rabbi Verbel från Stockholm som kommit till Los Angeles för att hålla några föreläsningar. Och litet senare erfor jag att "den legendariske jägaren" i Wien hade likadana "tillförlitliga uppgifter" också om mig, vilka härstammade från en verkligen tidigare agent vid polisen i Tasjkent. Men ställd mot väggen av mig var "den legendariske jägaren" tvungen att skriftligen (i

brev till Gerhard Löwenthal vid tyska televisionen) medge att han ingenting visste om mig och att alla "tillförlitliga uppgifter" om mig, som han försett Wallenbergs godtrogna släktingar med, hade han fått från ovannämnde polisagent från Tasjkent, en viss Itsyk-Igor-Ignat Ignatiev-Scheinfeld, vilken tidigare förebrått Gerhard Löwenthal att han inte förhört sig hos "den legendariske jägaren" i Wien, som kände till allt om mig...

Med dylika metoder är det som spekulanterna i Los Angeles med hjälp av sin "legendariske jägare" i Wien försöker knuffa undan de obekväma "konkurrenterna" för att i sina händer samla aktionen för Raoul Wallenbergs räddning så att den uteslutande tjänar deras merkantila intressen. På dessa osnygga vägar vill spekulanterna i Los Angeles för sin business dra nytta av Wallenberg-tragedin. I stället för att låta bli att hindra andra från att driva denna aktion för Raoul Wallenbergs räddning på grundval av ovedersägliga faktiska uppgifter och kunskap om sovjetiska och tjekistiska seder har dessa personer, som är kunniga i att dra ut dollar ur godtrogna amerikanska millionärers fickor men som är fullständigt okunniga i sovjetiska angelägenheter, föredragit att förvandla denna aktion till spektakulära upptåg, till bullrande och förvrängd propaganda, med tillhjälp av vilken de vunnit full framgång hos sina rika amerikanska klienter. Däri har de, det måste erkännas, alltid varit skickliga och sitt mål har de nått... Och Raoul Wallenbergs öde? Det har de i Los Angeles och i Wien inte brytt sig om. Och intet att förundra sig över, då ju också Wallenbergs närmaste släktingar i detta ytliga jäkt också glömt det vikti-

gaste: den store martyren och hjälten Raoul Wallenbergs öde!

Abraham Kalinski

Naharia - Los Angeles, september 1985.

Bil. 2 PM/Carlsson
85-09-25

К СМЕРТИ РАУЛЯ ВАЛЛЕНБЕРГА

КОНЕЦ ГЕРОЯ - МУЧЕНИКА

I8 июля I985 года я сообщил посетившему меня в Нагарии послу Швеции в Израиле господину Хирдману о том, что, по имеющуюся у меня достоверную информацию, Рауль Валленберг, содержась в I7-ой камере 2-го корпуса Владимирской тюрьмы 6 февраля I985 г. заболел воспалением легких и только через 3 дня, 9-го февраля, в бессознательном состоянии от высокой температуры был переведен из холодной, покрытой инеем стены камеры нижнего этажа в 24-ую камеру того же 2-го, так называемого больничного корпуса. Через несколько дней, I3-го /или I5-го/ февраля I985 года Рауль Валленберг скончался.

Герой и Великмученик Рауль Валленберг умер. Нет, не в июле I947 года, как официально сообщил тогдашний министр иностранных дел СССР А. Громыко, а между I3-м а I5 февраля I985 года.

В декабре I982 года Рауль Валленберг был переведен из 23-ой камеры 2-го этажа, который сносно отапливается, в I7-ую камеру того же корпуса только на нижнем этаже. Стены этих камер покрытый инеем и температура в зимнее месяцы доходит до 8-I0 градусов. На этом этаже обычно содержат уголовников, осужденных к смертной казни, привезенных из Владимирской тюрьмы № I /для уголовников/, в ожидании помилования и отправки в урановые рудники или для исполнении смертного приговора. Как правило "государственных преступников" /так советские власти именуют политических заключенных/ на этом этаже не содержались. Исключением составляли лишь двое заключенных: бывший бургермистер Смоленска и Коля /Николай/Ляликов, арестованный в I944 г. в I4-ти летнем возрасте. Этот мальчик /которому сейчас уже 55 лет/, содержится во Владимирской тюрьме уже 4I год. Он имел несчастье в апреле I940 году, I0-ти летним мальчиком с укрытия подсматривать, как войска НКВД расстреливали привозимых на грузовиках польских офицеров в Катынском лесу. После прихода немцев, Ляликов и какой-то Лесник указали немцам эти рвы в Катынском лесу. После освобождения Смоленской области от немецкой оккупации советская "следственная комиссия" нашла Ляликова и несмотря на то, что Ляликов "по диктовке" комиссии взял свои показания немцам в I94I году обратно, все же I4-ти летний Коля Ляликов был отправлен в тюрьму, где содержится до сих пор. К нему то в I7-ую камеру и подсадили Валленберга примерно в конце I982 года. / В своей "Черной Книге" о Р. Валленберге я изложу свои предположения о причине такого резкого поворота к худшему в"привилегированном" статусе заключенного Валленберга, которым, кстати, пользо

вался и я во время своего заключения/.

Однако, вернемся к Валленбергу. Как уже сказал выше, 6-го февраля 1985 года Валленберг заболел воспалением легких. Целых три дня его сокамерник требовал, чтобы перевели Валленберга в больничную камеру. Наконец, 9-го февраля в бессознательном состоянии Валленберга перевели в 24 камеру того же 2-го корпуса, где через несколько дней /13 - 15 февраль/ Валленберг скончался. Точно день его кончины не известен, но поскольку его вынесли из камеры 15-го, то не исключено, что смерть наступила за 1 - 2 дня до выноса тела в так называемую"трансформаторную подстанцию" /мертвецкая внешний вид которой не отличается от трансформаторной станции/.

Кто виноват в трагедии и мученичестве Рауля Валленберга, тянувшееся 40 лет и закончившиеся смертью Героя-Великомученика в камере советской тюрьмы? Конечно, главными виновниками этого бессмысленного преступления это советские ЧЕКИСТЫ-ГАНГСТЕРЫ /и что одно и тоже кремлевская мафия/, похитившие 17 февраля 1945 года в Будапеште 33-х летнего шведского дипломата Рауля Валленберга. Но имеет ли смысл обвинять эту всемирную мафию, погубившую десятки миллионов невинных людей, в гибели одного человека ? Однако, для тех"передовых либералов", которые до сих пор не знают, что с собой представляет эта империя гангстеров, я в своей "ЧЕРНОЙ КНИГЕ" о трагедии Рауля Валленберга которую собираюсь написать, подробно опишу все лживые, противоречащие версий, выдвинутые в разные время официальными представителями советских властей, начиная от советского посла в Швеции /1945 г./ Александры Коллонтай и печально знаменитого "режиссера" московских процессов 30-х годов тогдашнего заместителя министра иностранных дел СССР и кончая лживым заявлением министра иностранных дел А. Громыко, основанную на липовой бумажке - рапорт начальника санчасти Лубянской тюрьмы А. Смолцова министру государственной безопасности Абакумову /оба "своевременно" расстреляны/, о том что Валленберг якобы скончался от сердечного приступа в июне 1947 года. Однако преступления советских властей по отношению к Валленбергу не снимает ответсвенности за трагическую судьбу своего гражданина и дипломата с тогдашних, позднейших и теперешних правителей Швеции Эрландер - Пальме и др. Не на высоте оказались и ближайшие родственники Рауля Валленберга Нина Лагергрин и профессор Г. Дардель, о чем скажу ниже и более подробно в "ЧЕРНОЙ КНИГЕ".

Господин Николай Нефедов, откликаясь на мою статью в "Новом Русском Слове" апрель 1992 о Валленберге, пишет о возмутительном отношении шведских властей к освобожденному немецкому гражданину Крыско, работавшему в Будапеште у Валлен-

берга русским переводчиком и арестованного вместе с Валленбергом. Криско освободился из советской тюрьмы в 1955 году по амнистии для граждан ЭРГ. Во Франкфурте Криско явился в отделении американской Си-Ай-Эй и сообщил все что знал о похищении советскими чекистами в Будапеште Рауля Валленберга. Американцы его показания записали, но порекомендовали ему сообщить об этом шведским властям, которым, по их мнению, этот вопрос очень интересует... Позднее Криско съездил в Стокгольм. Николай Нефедов, друг Криско, пишет: "Я не помню с кем Криско там в Стокгольме говорил, но в Швеции большого интереса к показаниям Криско тогда,т.е. в средине 50-х годов, не проявили." И далее Николай Нефедов приводит цитату из моей статьи: Там, в Швеции придерживались принципа "как бы не рассердить Кремль". Вместо того, чтобы воспользоваться таким ценным свидетелем, как Криско, "шведские бюрократы поспешили от него избавиться, заявив, что по делу Валленберга к Криско пришлют в Гамбург особую следственную комиссию." Как и следовало ожидать, никакая комиссия никогда к нему не заглядывала. В 1974 году Криско скончался. Его жена Елена Осиповна и дочь Кристабелла-Александра живут и сейчас в Гамбурге. Во время похищения Валленберга и Криско его супруга также находилась в Будапеште.

Впрочем, пишет далее в своей статье Николай Нефедов, каких других действий можно ожидать от правительства, во главе которого стоят такие люди, как пресловутый социалист Пальме. Когда в сентябре 1975 года испанский суд приговорил за убийство пяти полицейских к смертной казни пять убийц-террористов, в том числе 3-х коммунистов, то Пальме набросился на испанское правительство, требуя немедленного освобождения убийц. Он отозвал своего посла из Мадрида и даже потребовал разрыва дипломатических отношений с Испанией. Когда советские гангстеры похищают и держат десятилетиями в своих тюрьмах неповинного шведского дипломата, то премьер-министр Швеции считает, что нельзя раздражать Кремль и нарушать детант. Действительно,нельзя. Ведь чего доброго они не пустят шведских туристов посмотреть Ленинград и Москву, и шведы лишатся возможности оставлять свои кроны в советских отелях, ресторанах и магазинах "Березка". Более того, добавлю я, шведское правительство не только не отзывает своего посла из Москвы, но отпускает с миром одну из тех подводных лодок, которые, вот уже несколько лет играют на нервы всему военно морскому флоту Швеции...

Как я уже говорил, в трагической судьбе Рауля Валленберга и в провале акции по спасению Валленберга, начатую в конце 1978 года на основании новых неопрвержимых данных, виноваты также ближайшие родственники Рауля Валленберга госпожа Нина Лагергрин и профессор Г. Дардель. Их вина в том. что они, вмес

то того, чтобы вести эту акцию по деловому и только на основании поступив-
ших
ших неопровержимых данных, дали себя втянуть ловкими дельцами из Лос Анже-
леса и их "легендарного охотника..." из Вены, для которых дело Валлен-
берга являлась удачной очередной трагедией, чтобы извлечь пользу для их меркантильных целей. Для этого им нужны были комитеты, конгрессы и другие чисто парадные и шумные мероприятий. Вместо того, чтобы оперировать подтвержденными многими первоисточниками данными, эти комитеты прожевыли те Мюнхаузеновские бездарные фальсификации /вроде липовой открытки из Ленинграда шведскому королю.../ и "факты", которые им подсовывали дельцы из Лос Анжелеса и их "легендарный охотник за..." из Вены. Чтобы не быть голословным, я приведу в своей ЧЕРНОЙ КНИГЕ" о Рауле Валленберге документальные подтверждения вышесказанного. Для того, чтобы никто и ничто не мешало им оставаться "монопольными" руководителями акции по защите Рауля Валленберга, дельцы из Лос Анжелеса и их "медиум" из Вены не останавливались перед тем, чтобы любыми средствами очернить своих "конкурентов", вплоть до объявления их агентами ... КГБ. Так, например, зимой 1979 г. " легендарный охотник за..." из Вены "доверительно" сообщил мне, что у него имеется"дотоверная информация", что Абраам Шифрин /директор Центра исследования лагерей в СССР/"являлся, а может и является крупным агентом КГБ". На мой вопрос: откуда же у него такая "достоверная информация", которой нет даже у"неплохой"службы безопасности Израиля ? , он мне ответил дословно: ваша служба безопасности ничего не знает. Они даже не знали, что арабы готовятся к войне с Израилем в 1973 году... Таким же точным обвинением его босы в Лос Анжелесе решили "отделаться от невыгодного для них лектора раби Вербеля из Стокгольма, приехавшего в Лос Анжелес читать какие-то лекции. Чуть позже я узнал, что у "легендарного охотника за"... из Вены имеется такие же"достоверные сведения" и обо мне, ссылавшись на одного действительного бывшего агента ташкентской милиции. Но припертый мной к стенке "легендарный охотник" вынужден был письменно /в письме кГерхарду Левенталю из немецкой телевизии/, что он сам ничего не знает обо мне и что вся "достоверная информация", которой он снабжал легковерных родственников Валленберга он получил от вышеупомянутого милицейского агента из Ташкента какого то Ицыка-Игоря-Игната Игнатьева-Шейнфельда, который до этого упрекал Герхарда Левенталя в том, что он не справлялся у "легендарного" из Вены, которому все известно обо мне...

Вот такими методами дельцы из Лос Анжелеса с помощью своего "легендарного охотника за..." из Вены выталкивали неугодных им "конкурентов" с тем, чтобы перенять в свои руки акцию по спасению Рауля Валленберга, послужив-

шая исключително их меркантильным целям. Этими нечистоплотными путями ловкачи из Лос Анжелеса решили из трагедии Валенберга извлечь пользы для своего бизнеса. Вместо того, чтобы не мешать другим вести эту акцию по спасению Рауля Валленберга основываясь на неопровержимые фактические данные и знакомства с советскими и чекисткими нравами, эти опытные в способе выкачивание долларов у американских наивных миллионеров, но совершеннейшие ~~нн~~ профаны в советских делах,предпочли превратить эту акцию в парадные импрезы, шумную и бестолковую пропаганду, с помощью которой они добились полного успеха у своих американских богатых клиентов. В этом, надо признать, они, как всегда преуспели и свои цели они достигли... А судьба Рауля Валленберга? Об этом в Лос Анжелесе и Вене и не думали. И не удивительно, ведь и ближайшие родственники Валенберга в этой парадной сутолоке также забыли о главном: о судьбе Великомученика и Героя Рауля Валленберга!

Абраам Калинский

Нагария- Лос Анжелес Сентябрь 1985 г.

INKOM UD 1985-07-19 KL 10:24

AMBASSADEN TEL AVIV 1985-07-19

UD STOCKHOLM

FOER JULIN, POLAVD

RE RAOUL WALLENBERG

JAG HADE IGAAR 18 JULI ETT SAMTAL (PAA RYSKA) MED KALINSKI I NAHARIYA I NORRA ISRAEL OM HANS UPPGIFTER AT WALLENBERG SKULLE HA DOETT I FEBRUARII AAR.

P R I M O. KALINSKI UPPGAV FOELJANDE I SAKFRAAGAN:

1. DEN 6 FEBRUARI 1985 INSKJUKNADE WALLENBERG I LUNGINFLAMMATION I SIN CELL NR 17 I BOTTENVAANINGEN I KORPUS 2 I VLADIMIR-FAENGELSET. KORPUS 2 AER DEN BYGGNAD DAER WALLENBERG SUTTIT SEDAN 1960-TALET. DEN ANVAENDS SOM FAENGELSESJUKHUS. I BOTTENVAANINGEN SITTER DE DOEDSDOEMDA. I CELL 17 SATT WALLENBERG VID INSJUKNANDET TILLSAMMANS MED DEN TIDIGARE AV KALINSKI OMNAEMNDE LALIKOV.

2. WALLENBERG LAAG I TRE DAGAR I SIN CELL MED HOEG FEBER UTAN LAEKARVAARD. MOT SLUTET BLEV HAN MEDVETSLOES.

3. DEN 9 FEBRUARI FOERDES HAN MEDVETSLOES TILL SJUKVAARDSAV-DELNINGEN PAA 2 ELLER 3 VAANINGEN.

4. MELLAN 13 - 15 FEBRUARI AVLED HAN PAA FAENGELSESJUKHUSET.

5. KROPPEN BEGRAVDES PAA KYRKOGAARDEN INOM VLADIMIRFAENGELSET.

S E C U N D O. KALINSKI VILLE INTE NAERMARE UPPGE VARIFRAAN HAN FAATT DESSA UPPGIFTER. HAN LAESTE UPP DEM FRAAN EN LAPP SOM VERKADE VARA SKRIVEN MED HANS HANDSTIL. HAN SADE SIG VARA HELT OEVERTYGAD OM UPPGIFTERNAS RIKTIGHET. HAN HADE FAATT DEM UNDER ETT BESOEK I FINLAND I APRIL I AAR. DAERIFRAAN SKOETER HAN SIN HEMLIGA KORRESPONDENS I SOVJETUNIONEN. HAN AATERKOM FRAAN SIN SENASTE

FORTS

EUROPARESA DEN 27 MAJ.

T E R T I O. KALINSKI BERAETTADE ATT FAENGELSELAEKAREN BUTOVA, SOM EFTER SIN PENSIONERING TJAENSTGJORT SOM KONSULTATIONSLAEKARE PAA FAENGELSESJUKHUSET, FOERRA AARET UTSATTS FOER EN HUSUNDERSOEKNING AV KGB, MEDAN HON SJAELV VAR PAA BESOEK I LENINGRAD. DAEREFTER HADE HON FRAANTAGITS SIN PASSERSEDEL TILL FAENGELSET. I OEVRIGT HADE HON TYDLIGEN LAEMNATS I FRED. INGET GRAVERANDE HADE FUNNITS HOS BUTOVA UNDER HUSUNDERSOEKNINGEN.

KALINSKI FRAAGADE MISSTAENKSAMT OM BUTOVAS NAMN TROTS HANS TILLSAEGELSER KUNDE HA LAECKT FRAAN SVENSKA UD. JAG FOERSAEKRADE ATT SAA INTE KUNDE VARA FALLET.

EHURU KALINSKI INTE VILLE SAEGA DET, LAAG DET I LUFTEN ATT UPP-GIFTEN OM WALLENBERGS DOED KOMMIT FRAAN BUTOVA.

Q U A R T O. ENLIGT KALINSKI KAENDE I VAESTVAERLDEN INGEN UTOM HAN OCH JAG OCH MIN POLSKTALANDE SEKRETERARE PAA AMBASSADEN TILL ATT WALLENBERG DOETT. HAN SADE SIG UTGAA FRAAN ATT MAN PAA SVENSK SIDA MED LEDNING AV DESSA PRECISA UPPGIFTER NU BEGAERDE ATT FAA TILLBAKA WALLENBERGS KROPP. JAG SADE ATT JAG SKULLE RAPPORTERA TILL UD, OCH ATT VI NOGA SKULLE OEVERVAEGA VAART FORTSATTA AGERANDE.

Q U I N T O. KALINSKIS HUVUDINTRESSE VID SAMTALET VAR INTE WALLENBERGS DOED UTAN ATT FOERTALA SIN DOEDSFIENDE WIESENTHAL. HAN KRITISERADE AEVEN SKARPT PROFESSOR VON DARDEL OCH ANDRA PERSONER I WALLENBERGKAMPANJEN. HAN BESKYLLDE DEM FOER PROFIT- OCH PUBLICITETSHUNGER. SOM ANSVARIG FOER ATT WALLENBERG FAATT OMKOMMA I SOVJETUNIONEN ANGAV KALINSKI I TUR OCH ORDNING SVENSKA REGERINGEN, SLAEKTINGARNA OCH WIESENTHAL.

KALINSKI SADE SIG ARBETA PAA EN BOK SOM SKULLE AVSLOEJA DET MESTA. HAN VISADE MIG FLERA AV SINA GAMLA DOKUMENT OCH BREV.

S E X T O. MITT INTRYCK AER ATT KALINSKI LEVER I EN VAERLD, DAER HAN BLANDAR FANTASI OCH VERKLIGHET. DET AER KANSKE INTE SAA UNDERLIGT OM HAN SUTTIT SAA LAENGE I SOVJETISKT ISOLERINGS-FAENGELSE. HAN AER MYCKET PAAVERKAD AV SIN EMOTIONELLA INSTAELLNING TILL WIESENTHAL OCH WALLENBERGKOMMITTEN.

EFTER DET ATT VI FOERRA GAANGEN UPPTAECKTE ATT HAN FOERFALSKADE "BUTOVAS BREV" HAR JAG PERSONLIGEN PAA HANS UPPGIFTER OM WALLENBERGS DOED I FEBRUARI. OMSTAENDIGHETERNA AER I OCH FOER SIG KONSISTENTA MED KALINSKIS BERAETTELSER SEDAN 1978, MEN HUR SKALL VI KUNNA TRO HONOM ENBART PAA HANS ORD?

MOEJLIGEN HAR KALINSKI HITTAT PAA DOEDSFALLET FOER ATT FAA SLUT PAA WALLENBERGKOMMITTENS KAMPANJ.

HIRDMAN

AMBASSADEN TEL AVIV KL 10.00

INKOM UD 1985-06-24 KL 16:01

AMBASSADEN TEL AVIV 1985-06-24

UD STOCKHOLM FOER POL I

B R A A D S K A N D E

RE RAOUL WALLENBERG

VAAR VAEN KALINSKI HAR I ETT TELEFONSAMTAL PAA POLSKA MED MIN SEKRETERARE IDAG UPPGIVIT, ATT RAOUL WALLENBERG SKULLE HA DOETT I FEBRUARI I AAR. ENLIGT VAD KALINSKI NYLIGEN ERFARIT I SAMBAND MED EN UTLANDSRESA SKULLE WALLENBERG DEN 6 FEBRUARI 1985 FAATT LUNGINFLAMMATION I VLADIMIRFAENGELSET, TAGITS TILL ETT SJUKHUS SAMT DOETT DAER MELLAN 13-15 FEBRUARI. INGEN UTOMSTAAENDE KAENDE AENNU TILL DETTA. KALINSKI SADE SIG SJAELV VARA SJUK OCH TROETT. HAN VILLE JAG SKULLE AATERKOMMA.

TYCKER NI DET AER LOENT ATT JAG TALAR MED HONOM? DET TYDER PAA EN FORTSAETTNING AV HANS HISTORIA OM FAENGELSELAEKAREN BUTOVA. DEN HAER GAANGEN NAEMNDE HAN DEN FOER OSS KAENDE NIKOLAJ LALIKOV.

HIRDMAN

AMBASSADEN TEL AVIV 1535
++++++++++++++/BIW

Inl 27/8

SVERIGES AMBASSAD
TEL AVIV

1984-08-24

Brev t. Nina Ingergren 84-08-29/ Julin/ee

Brev t. Rikspolisstyrelsen 84-08-30/ Svanlid/ee

Kanslirådet Sven Julin
Pol I
UTRIKESDEPARTEMENTET

V77

INKOM UD
1984-08-27
AVD. P | GR. 2 | MAL. EU

POL

Wallenberg-vittnet Kalinski
($ bil.)

Broder,

I anslutning till mitt meddelande i särskild ordning den 21 augusti vill jag rapportera följande:

"Butovas brev"

./.. Jag bifogar Butovas brev och en råöversättning jag gjort. Det var något ord jag inte kunde, så Ni kan ju ev. låta Göran Lundström kontrollera den.

Brevet väcker flera frågetecken.

1. "Silvia" sägs vara lika gammal som Kolja=Ljalikov, d v s omkring 52 år. Raoul Wallenberg är dock född 1912. Eller innebär det bara att Ljalikov suttit inne ett år längre än Wallenberg? Vem är Koljas "farfar" som uppges vara 80 år och inte säger något? Skall det i stället föreställa Wallenberg?

2. Kalinski har sagt att Butova skriver om sig själv i manlig person. Det stämmer för brevets första hälft men inte för den andra, där han/hon plötsligt börjar tala om sin "man".

...2

Adress
Asia House
4, Weizmann Street
64 239 TEL AVIV, Israel

Telefon
258 111

Telegram
Svensk

Telex
33 650

Jag tror det är rätt sannolikt att Kalinski har fantiserat ihop brevet. Om Ni vill att vi skall gå vidare, bör jag korsförhöra honom om alla underligheter i brevet.

De röda markeringarna i brevet är Kalinskis.

Ytterligare uppgifter av Kalinski.

Vid samtalet den 20 augusti uppgav Kalinski utöver vad som redovisats i det telegrafiska referatet:

1. De två Röda Kors-kort som han skickat till systern och vari en svensk nämns är daterade 27 mars respektive 30 augusti 1959, enligt vad han visade mig.

2. Mamulov, som skall ha varit Berijas assistent och sekreterare i den georgiska centralkommittén, skall ha haft något att göra med Raoul Wallenberg. Eventuellt satt han också i Vladimir.

3. Anna Bilders telefonnummer i Herzliya är 052/55 16 52.

4. Kalinskis kontaktman i Leningrad skickar vykort undertecknade "Perlo".

5. Ett andra namn som Kalinski använder för postförsändelser i Nahariya är Zaikovat.

6. Under sin Moskvatid efter frigivningen från Vladimir lyckades Kalinski i slutet av 1960-talet/första hälften av 1970-talet smuggla ut 10.000-tals dollar från sitt välavlönade arbete som översättare av ryska bilkataloger. Det skedde bl a med hjälp av ett ambassadråd Dimčevski,* som Kalinski nu uppger vara viceminister i Belgrad. Även den tidigare nämnde västtyske diplomaten Manfred Boeckel skall ha hjälpt till med valutatransaktionerna. Boeckel var jude och släkt med Martin Buber. Dimčevskis och Boeckels samröre med Kalinski bör kunna kontrolleras.

* från Jugoslavien

7. Före sin arrestering 1944 hade Kalinski aktivt medverkat till uppsättande av den polska exilarmén Armija Berlinger (?) i Sovjetunionen. Kalinski var ju en av general Anders' officerare. I den egenskapen hade han varit i Tasjkent och där träffat Schönfeldt, som Wiesenthal åberopat sig på.

8. Fängelseläkaren Butovas förnamn var Elena men hon kallades "Greta" av fångarna. En person som enligt Kalinski torde kunna vitsorda hennes existens är den ryske rabbi som nu tjänstgör i Radio Israels ryskspråkiga sändningar och tidigare var en av dem som dömdes för flygkapningen i Leningrad 1970.

Övrig dokumentation från Kalinski

./. 1. Ett brev på ryska, daterat Moskva den 2 januari 1984, från en "anonym sovjetisk regeringstjänsteman" till NSC-chefen McFarlane i Washington.

./. 2. En polemisk inlaga på ryska av Kalinski om Wallenbergärendet med kritik av Wiesenthal.

./. 3. Ett polemiskt brev i samma ärende på ryska av Kalinski ställt till en Heiner Lichtenstein i Köln.

./. 4. Utdrag ur en bok på tyska som kritiserar Kalinski.

./. 5. Utdrag ur en bok på engelska om Wallenberg.

./. 6. En uppsats på ryska av Naum Lillienthal om de tyska krigsförbrytarna.

./. 7. Utdrag ur en korrespondens med Szejnfeld respektive Wiesenthal.

Jag har inte hunnit läsa alla bilagorna.

Sven Hirdman

originalet sant til bud t. Rikspolitiet 84-08-30. Osvald/a

ЮТП 8 июня 1983

Дорогой Аркадий Михайлович!

Это письмо лежит написанное уже несколько месяцев и только теперь я получил возможность его отправить, без уверенности, что оно дойдет к тебе. Ваши „инструкции" я соблюдал... Особых новостей у меня нет, и хорошо что их нет, ибо у меня, если новости то только плохие, хороших не бывает. Моя „жена" такая же как была, вижу ее редко, как и раньше, когда работала и, слава богу.

Живу в малом доме, старенький, но уютный, подключили газ и в нем тепло. Сразу как узнал на пенсию живу здесь. Спокойно и хороший воздух, вот все его преимущество, но за каждой крупой надо ехать в Лондон или Сляккоть.

Сильвия переехала в 17 квартиру на первом этаже, живет и гуляет с Колей, они оба одного почти возраста, Коля на год старше. Квартира плохая, сырая.

У Сильвы здоровье неплохое, а Коля
у нас — почки и все остальное
понемножко. Вряд ли он доживет
возраст его дедушки М. Тоб здоров
Федр, только не разговаривает
ему за 80, а Коле 52. Все это
для меня непонятно, хотя вся жизнь
там шла. Сильвы ездила как-то
недавно перед уходом Ленн на
2-3 дня в Москву, но не по поводу
лечения, а думаю что-то новое
Курить в „Детском-Мире". Мой муж
ушел на пенсию в конце 1982 г и
я больше не общался с Сильвой,
но имел привет через Галю, что
у них никаких изменений. Ваш отпуск
мне фантастический, красивый но не
реальный. Мне сказал человек знающий
„...и не подавай, смеяться будут..." Мне
снилась мама и с ней я на пароходе.
К нумисмерию говорят... На этом —
заканчиваю свое письмо. Желаю
Вам здоровья и счастья, без заслуженных. Твой Федя

Jup ~~Lop~~ (?) 8 juni 1983

Käre Arkadij Michajlovitj!

Det är flera månader sedan jag skrev detta brev men det är först nu jag har fått möjlighet att skicka det, dock utan att veta om det kommer att nå Dig. Era "instruktioner" har jag iakttagit... Jag har inga särskilda nyheter och det är bra att det inte finns några, ty om jag har några är de bara dåliga - några ~~goda brukar~~ kan inte finnas. Min "hustru" är som förut. Liksom tidigare, när hon arbetade, ser jag henne gudskelov sällan.

Jag bor i ~~ett litet, gammalt~~ mammas hus, det är gammalt men det är trevligt. Vi har fått gas och det är varmt. Jag bor här ända sedan jag fick pension. Det är lugnt och fin luft, ja det är det som är fördelarna, men för varje struntsak måste man resa ~~antingen~~ om så i regn eller slask.

Silvia har flyttat in i 17. lägenheten på första våningen. Hon bor där och umgås med Kolja. De är nästan lika gamla; Kolja är ~~bara~~ ett år äldre. Lägenheten är dålig och fuktig. Silvias hälsa är rätt bra. Men Kolja har kroniskt njurlidande ~~och även~~ men i övrig ~~står det rätt dåligt till med honom~~ är det någolunda. Han kommer knappast att bli lika gammal som sin "farfar" M. Denne är frisk och kry ~~(?)~~ fast han inte säger något. Han är 80 och Kolja 52. Allt det där är obegripligt för mig, ehuru hela mitt liv förflöt där. Silvia reste rätt så nyligen före ~~Lenins dödsdag~~ Lenjas? begravning till Moskva för några dagar, inte för att få läkarvård utan jag tror för att köpa något nytt i varhuset "Barnens värld". Min man pensionerades i slutet av 1982 och han ~~umgås inte längre~~ har sedan dess umgås med Silvia men ~~jag (eller~~ han ~~)~~ fick en hälsning genom Galja att det inte har skett några förändringar. Er optimism är fantastisk, ~~min käre~~ oacker, men inte realistisk. Det sade mig en kunnig person... Och ~~insistera~~ ansätt(?) inte, man kommer att skratta åt Er ..." ~~Mamma och jag har tagit ett foto av oss~~ Jag drömde om mamma och att vi var på en båtutflykt. ~~Till redan skall jag återkomma~~ Det betyder resa, säger det... Härmed ~~har jag skrivit färdigt~~ slutar jag detta brev. Jag önskar Er hälsa och lycka, ~~min ärade vän~~ och alla vi tre tjänar.

VGV

Din Fjodor ...2

Avis au lecteur

1. Butova uppges skriva om sig själv i manlig person, ehuru det inte är fullt genomfört.

2. Silvia skall vara Raoul Wallenberg.

3. Kolja skall vara Katyn-vittnet Ljalikov.

4. Varuhuset "Barnens Värld" ligger vid Dzjerzjinskij Plosjtjad, där KGB har sitt högkvarter.

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Enhet I
Handläggare: ds Lundström

PROMEMORIA/ÖVERSÄTTNING

1984-08-29

Bilaga t. Brev Julin-N. Lagergren, R. Wallenberg-fören. 84-08-28
Expat m. Bud 84-09-10/ee

Utgivna böcker om Raoul Wallenberg samt av Wallenbergkommitteerna i Stockholm och USA publicerade officiella material under 1981-1982 visar, trots era påståenden om att "experten" Wiesental icke anser mina vittnesmål "seriösa", att mina vittnesmål och endast mina av alla befunnits högst tillförlitliga och sammanfallande med de vittnesmål som givits 1955 av de f d fångarna i Vladimirfängelset schweizaren Bruger och tysken Mulle (som f ö också räddade mitt liv).

1. Det är rena fantasier, som bara självutnämnda "experter" på sovjetiska fängelser kan tro på... Det har aldrig varit så och kommer aldrig att bli så, så länge sovjetsystemet existerar. "Särskilt farliga statsförbrytare", såsom man i Sovjetunionen officiellt benämner hemliga fångar, överförs inte utom i ytterlighetsfall från ett fängelse till ett annat. De sitter i åratal på samma ställe, om det inte är något extraordinärt,

2. som fallet var 1953 i Verchne-Uralsk, då detta fängelse måste utrymmas för att ge plats åt Berias folk eller med Alexandrovskij Tsentral, som måste rivas i samband med byggandet av Bratska kraftverket. Bevis på mitt påstående är det faktum att vittnet till Katynförbrytelserna Nikolaj Ljalikov och förre borgmästaren i Smolensk Mensjagin från 1945 till ännu idag hålls kvar.

3. Fullständigt absurt. Wallenberg kan inte (lika litet som jag på sin tid) ha förvarats i en cell tillsammans med utlänningar, och inte heller tillsammans med polacker, av vilka det sedan länge inte funnits några där. Endast en i denna fråga djupt okunnig kan tala om några slags "förbindelser" med personalen i sovjetiska politiska fängelser. Fråga om detta vad Kronid Ljubarskij anser, vilken jag personligen inte känner och aldrig har träffat.

4. Jag har aldrig deltagit i "den polska motståndsrörelsen", eftersom jag aldrig tillbringat en enda dag på av tyskarna ockuperat område. Vore intressant att veta varifrån ni fått detta.

Den 12 maj 1944 blev jag arresterad av NKGB-organen i Moskva i samband med att NKGB kommit över det brev jag försökt sända genom USA:s ambassadör i Moskva Harriman till president Roosevelt. Min granne på hotell Metropol i Moskva, förste sekreteraren vid USA:s ambassad i Moskva Mr P-M Dudko, genom vilken jag vidarebefordrat brevet, visade sig vara agent hos NKGB (numera KGB). För detta brev, i vilket jag utförligt beskrev massakern på de polska officerarna i Katynskogen och andra stalinska förbrytelser har jag utan dom och vederbörlig rannsakning fått sitta av 15 år, 5 månader och 15 dagar - till den 29 oktober 1959.

Jag bor inte mellan Tel-Aviv och Hajfa, utan mellan Hajfa ... och Beirut - Nagaria.

5. Det förvånar er att mina vittnesmål anförs och citeras när Wallenberg-ärendet behandlas. Men det är naturligt. Därför att mina vittnesmål är sannfärdiga och exakta och fullständigt sammanfaller med de vittnesmål som avlagts av frisläppta tyskar och andra 1955, oberoende av mig, såsom blev mig bekant i december 1978 vid mitt sammanträffande med svenska UD:s representanter herrarna Leifland och Hirdman, med vilka jag på deras begäran - och inte som ni skriver - (sammanträffade) i New York. Och det som ni skriver "Jag tvivlar på att ...", är ingenting värt, eftersom, som nu står klart, ni inte ens är bekant med mina vittnesmål (och detsamma gäller också "experten på sovjetiska fängelser herr dr ing Wiesental, vilken själv erkänt att han varken läst er bok - som han skrivit företalet till - eller mina vittnesmål.

6. Det misshagar er att Jaques Derog y misst Kalinski grosse Bedeutung bei... Jag känner personligen inte denne auktor, men om han, liksom många andra tillmäter mina vittnesmål stor betydelse, så visar detta att han, till skillnad mot er, grundligt och samvetsgrant bekantat sig med mina vittnesmål om Raoul Wallenberg, liksom andra auktorer, vilkas böcker jag erhållit.

6. Om hur jag fick kännedom om att Wallenberg inte återvänt hem

finns hos mig två auktoritativa vittnen: departementsdirektören vid Israels utrikesministerium herr Lebanon och direktören i avdelningen Sochnut herr Domnitz. I deras närvaro läste jag i en israelisk tidning om Wiesenthals hänvändelse till svenska regeringen. Men i er bok är detta bara "nästan sant". Och allt det andra: lögn och påfund. Jag vände mig inte till svenska UD, som ni skriver, utan svenska ambassaden (rådet Wilkens) som av ovannämnda medarbetare i Israels utrikesministerium fått veta om vårt samtal i flygplanet på väg till Wien, efter det att jag återvänt till Israel i november 1978, föreslog mig att resa till Sverige. Men eftersom jag var tvungen att brådskande flyga till USA, föreslog mig svenska UD ett sammanträffande i New York. Den 20 december 1978 sammanträffade jag med Sveriges vice utrikesminister herr Leifland samt herr Hirdman på svenska generalkonsulatet i New York. Vid detta sammanträffande lämnade jag utförligt vittnesmål om allt som var mig bekant om Wallenberg, tillsammans med vilken jag befunnit mig i tre sovjetiska fängelser från 1951 till 1959. En månad senare i januari 1979 publicerade jag i amerikanska och svenska tidningar artikeln "Hemligheten med Raoul Wallenberg", i vilken jag i huvuddrag redogjorde för allt jag delgivit herr Leifland.

7. Här och i fortsättningen har ni slagit alla rekord vad gäller att förvränga mina utsagor. Om ni hade läst dem skulle ni ha vetat att hösten 1951 (ett och ett halvt år före Stalins död) placerades i min cell den judiske författaren David Vendrovskij, som kom direkt från en cell där han suttit tillsammans med förre utrikesministern i det fria Lettland Vilhelm Munters och R Wallenberg. Det var då jag första gången hörde namnet Wallenberg och av David Vendrovskij fick veta hans (Wallenbergs) tragiska historia. Dagen därpå visade mig Vendrovskij genom fönsterluckan på V Munters och R Wallenberg som motionerades på en av rastgårdarna. Det var då, hösten 1951, som jag första gången såg Wallenberg! Därefter såg jag dem nästan varje dag (därest vi, förstås, inte rastades på samma gång, på olika rastgårdar) fram till sommaren 1953, då vi alla överfördes till ett annat fängelse, Alexandrovskij Tsentral. Såsom jag uppgav för Leifland och Hirdman från svenska UD, och senare skrev i min artikel "Hemligheten om Raoul Wallenberg", så gick (passerade) alla fångarna under transporten till Alexandrovskij Tsentral genom min "ensamkupé", däribland också

Wallenberg och Munters och Kuprijanov och många andra, som jag nämnt i mina vittnesmål, i tidningar och tidskrifter.

7. Era skriverier om den "bruna kappan" är strunt. Alla bar samma slags kappor och någon färg fanns sedan länge inte kvar på dem, utom jag och Kuprijanov som bar "resterna" av militärkappor.

I Alexandrovskij Tsentral såg jag inte någon gång Wallenberg, eftersom fönstret i min ensamcell vätte mot en stum mur och jag inte hade utsikt över rastgården.

Ännu ett bevis på er fullständiga okunnighet om det ämne ni tagit er för att skriva om; I Alexandrovskij Tsentral hölls jag i 64:e cellen i "dekabristbyggnaden". Detta var en byggnad med ensamceller med ugnsuppvärmning. Men Wallenberg förvarades i den allmänna byggnaden tillsammans med sovjetiska medborgare. Såsom senare visade sig (och om detta har jag skrivit och påvisat 1978, förvarades tillsammans med honom i cellen två lettiska pastorer, prof Freis och dr Lunnis samt två litauiska präster Mikelkiavičjus och Gudmonas. Gogoberidze har aldrig hållits i Alexandrovskij Tsentral: han avtjänade alla sina 25 år i Vladimirfängelset... Slarvigheten i era skriverier framgår också av att ni förväxlar 21:a cellen, korpus 2, där jag satt i Vladimirfängelset, och inte, som ni skriver i Alexandrovskij Tsentral.

7. "Einmal, und zwar am 29/10.59 habe er Wallenberg sogar mit eigenen Augen gesehen". Warum "einmal"?

7. Jag såg honom, som jag redan ovan sagt, i Verchne-Uralskfängelset från 1951 till 1953 nästan varje dag. Och i Vladimirfängelset under mer än 4 år 3-4 gånger i veckan.

8. "Im Jahre 1979 reiste Kalinski nach New York. Während einen Zwischenlandung in Stockholm wandte er sich an das schwedische Auswärtige Amt, um seine Aussage zu machen". Und weiter alles falsch und frech!!! (AK). För det första var detta i december 1978 och inte i något Stockholm, utan, som jag ovan sagt, sammanträffandet med de svenska UD-representanterna ägde rum i New York.

Vad gäller postkorten som jag skrev till min syster från Vladimir till Israel, så var det 123 stycken, och om Wallenberg nämnde jag i två av dem: ett på polska och ett på jiddisch. Dessa post-

kort hittade jag i slutet av 1979. Så snart jag hittat dem och läst dem skickade jag dem genom svenska ambassaden i Tel Aviv till svenska UD, där expertis fastställde deras "ålder" och autenticitet. Jag behövde inte bevis på att jag talade sanning. Man trodde och tror mig! Om jag hade sagt att det var jag som "tog fast Eichmann", och inte den israeliska säkerhetstjänsten, då hade jag behövt bevis... Men då, liksom nu tror man bara mina vittnesmål!

Min syster är sedan 1934 bosatt i Israel.

9. Till er kännedom: Fångar minns data utmärkt även utan almanacka, till och med bättre än de som är i frihet...

För det första har jag aldrig någonstans sagt att jag såg honom den dag jag släpptes, den 29 oktober 1959, utan jag har klart och tydligt sagt och skrivit, att jag såg honom några dagar innan jag släpptes, "antagligen den 27.10.59". För det andra visste varken jag eller ens fängelseledningen intill sista timmen att jag skulle släppas. För det var ju ingen avslutad bestämd tidsfrist utan 15 år, 5 månader och 17 dagar efter min arrestering. För det tredje, vad menas med "Zweifel sind bei mir deshalb aufgekommen, weil ich es für höchst unwarscheinlich, dass ein Gefangener am Tage seiner Entlassung ein sowjetisches Staatsgeheimnis zu sehen bekommt...". Det var ju inte så att (10.) man under 1 1/2 år i Verchneuralskfängelset och under mer än 4 år i Vladimirfängelset visade mig på Wallenberg. Vi klev upp på kojen som stod vid fönstret och såg genom fönsterluckan dem som promenerades och inte bara Wallenberg. I fängelset var Wallenberg inte på något sätt särskilt märkbar. Människor som kidnappats i Väst fanns det, utom Wallenberg, ganska många. Han skilde sig inte särskilt från andra. Ingen visste då, att Wallenberg fortfarande efter 35 år inte skulle ha återvänt hem.

Ert upprepade påstående om "brun kappa" visar att ni inte vet vad ni skall skriva om. Ingen har framhävt något om "brun kappa", och vi visste alla, och det har jag sagt, att han var klädd som alla andra (utom jag och Kuprijanov).

Ytterligare förvillar er den omständigheten att det är er obekant för vad jag blev arresterad. Ni vet alltså inte vad alla vet. Behövs det ~~nu~~ mer bevis på hur okunnig ni är? Om orsakerna till min arrestering har, utan samband med Wallenbergärendet och före det att

det blev mig bekant, att Wallenberg inte återvänt, redan 1977 blev det i amerikansk och israelisk press om omständigheterna kring min arrestering. Och för amerikanska och israeliska myndigheter blev detta känt redan 1955 genom förutvarande fången, den tyske kaptenen Muller, som vidarebefordrade mitt brev om allt detta till min syster.

Än en gång upprepar jag, att jag 1979 inte lämnade något vittnesmål i Stockholm, utan som jag redan sagt, den 20/12.78 i New York. Till Stockholm inbjöds jag i februari 1980 till svenska UD av andr -
(Ett avsnitt saknas här - övers anm)

... Lichtenstein...

Dr Anna Bilder (inte Bilger, som ni skriver) och framför allt hennes far fann jag genom min kusin i USA, och det dokument, om vilket ni skriver "...die aber ein Dokument verfügt, das von erheblicher Beweiskraft ist... Så vet her "FORSKARE", att detta dokument kom Anna Bilder tillhanda från hennes neveu med min hjälp och genom mig.

Varför? Jo därför att jag ansåg det viktigt för Wallenbergs sak att inte begrava mina vittnesmål i svenska UD:s arkiv utan publicera dem så att alla får se förbrytarna från Ljubjanka avslöjade som gangsters och kidnappare. Jag publicerade min artikel "Hemligheten om Raoul Wallenberg" en månad efter sammanträffandet med svenska UD:s representanter herrarna Leifland och Hirdman men "glömde" bara att samordna min handlingar med författaren till förordet i er bok... Och detta kan herr Wiesental inte förlåta mig, liksom att jag och inte den israeliska säkerhetstjänsten skulle ha fångat in Eichmann utan "herr Wiesentals tillstånd"...

10. Och varför först i januari 1981? Det fanns möjlighet att ta del av detta dokument (dvs mina utsagor, från januari 1979 i många tidningar i USA, Israel och Sverige.

Ni, herr författare, påminner mig om historien om den sovjetiske advokaten som "å tjänstens vägnar" lär känna sin "klient" 3 minuter före domens avkunnande.

PS. För det osannolika fall att ni blivit vilseledd eller skrivit

alla dessa fantasier under inflytande av självutnämnda "experter", bifogar jag 5 kopior av postkort (bland över 100), 2 kopior ur svenska tidningar och kopia av den i New York utkommande ryska tidningen "Novoje Russkoje Slovo" (jag ber er efter att ni tagit del därav - återsända mig under på kuvertet angiven adress.

Jag hoppas att ni förstår min indignation över era skriverier om mig, där allt avsiktligt, som det synes mig, förvrängts och framställts "i vrångspegel".

A Kalinskij

Изданные книги о Рауле Валленберге и опубликованные официальные материалы Комитетами Валленберга в Стокгольме и США в 1981-1982 г.г доказывают, что вопреки Вашим утверждениям о том, что "эксперт" Визенталь не считает мои показания "серьезными", мои показания и только мои признанные всеми самыми достоверными и совпадающие с показаниями данными в 1955 году бывшими заключенными Владимирской тюрьмы швейцарцом Брюгером и немцом Мулле /который кстати сказать, спас и меня/.

Это бред, в который мог поверить только самозванные"эксперты"по советским тюрьмам ... Так никогда не было и не будет пока будет существовать советская система. "Особо-опасные государственные преступники" , как официально называют в СССР секретных заключенных, не перевозят без самой крайней необходимости с одной тюрьмы в другую. Они сидят годами в одном месте, если нет необходимости, как это было в 1953 году в Верхне-Уральске, когда надо было освободить эту тюрьму для людей Берия или в Александровский Централ, которого надо было разрушить в связи со строительством Братской ГЭС. Доказательством моего утверждения является тот факт, что с 1945 года до сих пор содержится свидетель Катынского преступления Николай Ляликов и бывший бургомистр Смоленска Меньшагин.

Полнейший абсурд. Валленберг /как и я в свое время/ никогда не был и не мог быть вместе с иностранцами в одной камере, в том числе и с поляками, которых там уже давно нет.
Только полный невежда в этом вопросе может говорить о каких-то"связях" с персоналом советских политических тюрем. Спросите об этом мнение Кронида Любарского, которого я лично не знаю и никогда не видел.

Я никогда не участвовал в "польском сопротивлении", т.к. не был ни одного дня на оккупированной немцами территории. Интересно откуда вы это взяли?
12 мая 1944 г. я был арестован органами НКГБ СССР в Москве в связи с перехваченным НКГБ моего письма, которое я пытался послать через посла США в Москве Гарримана президенту США Ф.Рузвельту. Мой сосед по гостинице "Метрополь" в Москве I секретарь посольства США в Москве мистер П-М. Лудло, через которого я передал это письмо оказался агентом НКГБ /ныне КГБ/. За это письмо, в котором я подробно описал убийство польских офицеров в Катынском лесу и другие сталинское преступление я без суда и нормального следствия отсидел 15 лет 5 месяцев и 15 дней - до 29 октября 1959 года.

Я живу не между Тель-Авивом и Хайфой, а между Хайфой и ... Бейрутом: в Нагарии.

Вас удивляет, что мои показания приводят и цитируют, когда дело идет о рассмотрение дело Валленберга. Это естественно. Потому, что мои показания правдивые и точные и полностью совпадают с показаниями освобожденных немцев и др. в 1955 году независимо от меня, как мне об этом стало известно в декабре 1978 г. при встрече с представителями министерства иностранных дел Швеции господами Лейфландом и Хирдманом, с которыми по их просьбе - а не как вы пишете - в Нью Йорке. А то, что вы пишете "Я сомневаюсь в том..." ничего не стоит, ибо, как теперь ясно, вы даже не знакомы с моими показаниями /как впрочем и "эксперт" по советским тюрьмам" господин доктор.инженер Визенталь, который сам признался, что ни вашу книгу /к которой он писал предисловие, ни мои показания не читал/

Вам не нравится, что **Jaques Derogy misst Kalinski grosse Bedeutung bei...** Я лично не знаю этого автора, но если он, как и многие другие, придает большое значение моим показаниям, то это доказывает, что в отличие от вас, он основательно и добросовестно ознакомился с моими показаниями о Рауле Валленберге, как и другие авторы, книги которых я получил.

О том. как я узнал, что Валленберг не вернулся домой, у меня есть 2 авторитетных свидетеля: директор департамента МИД Израиля г-н Лебанон и директор отдела Сохнута г-н Домнитз. При них я и прочитал в израильской газете об обращении Визенталя к шведскому правительству. Только это у вас в книге "почти правда". А все остальное: вранье и вымысел. Не я явился в МИД Швеции, как вы пишете, а шведское посольство /советник Вилкенс/, узнав от упомянутого работника МИД Израиля о нашей беседе в самолете по дороге в Вену, после моего возвращение в Израиль в ноябре 1978 года предложило мне выехать в Швецию. Но в связи с тем, что я должен был срочно лететь в США, шведское МИД предложило мне встретиться в Нью Йорке. 20 декабря 1978 г. я встретился с вице министром иностр. дел Швеции г-ном Лейфландом и г-ном Хирдманом в резиденции ген.консула Швеции в Нью Йорке. На этой встрече я дал подробные показания обо всем что мне известно о Валленберге, с которым я содержался с 1951 по 1959 в трех советских тюрьмах. Через месяц в январе 1979 года я опубликова в американских и шведских газетах статью " Тайна Рауля Валленберга" , в которой я изложил в основном все то, что я передал г-ну Лейфланду.

Тут и далее вы побили все рекорды извращения моих показаний.
Если бы вы почитали мои показания вы бы знали, что осенью 1951 года, /за полтора года до смерти Сталина/ в мою камеру привели еврейского писателя Давида Вендровского, прямо из камеры, где он сидел с бывшим

Вам не нравится, что Jaques Derogy misst Kalinski grosse Bedeutung bei... Я лично не знаю этого автора, но если он, как и многие другие, придает большое значение моим показаниям, то это доказывает, что в отличие от вас, он основательно и добросовестно ознакомился с моими показаниями о Рауле Валленберге, как и другие авторы, книги которых я получил.

О том. как я узнал, что Валленберг не вернулся домой, у меня есть 2 авторитетных свидетеля: директор департамента МИД Израиля г-н Лебанон и директор отдела Сохнута г-н Домнитз. При них я и прочитал в израильской газете об обращении Визенталя к шведскому правительству. Только это у вас в книге "почти правда". А все остальное: вранье и вымысел. Не я явился в МИД Швеции, как вы пишете, а шведское посольство /советник Вилкенс/, узнав от упомянутого работника МИД Израиля о нашей бесед в самолете по дороге в Вену, после моего возвращение в Израиль в ноябр 1978 года предложило мне выехать в Швецию. Но в связи с тем, что я должен был срочно лететь в США, шведское МИД предложило мне встретитьс в Нью Йорке. 20 декабря 1978 г. я встретился с вице министром иностр. дел Швеции г-ном Лейфландом и г-ном Хирдманом в резиденции ген.консула Швеции в Нью Йорке. На этой встрече я дал подробные показания обо всем что мне известно о Валленберге, с которым я содержался с 1951 по 1959 в трех советских тюрьмах. Через месяц в январе 1979 года я опубликова в американских и шведских газетах статью "Тайна Рауля Валленберга", в которой я изложил в основном все то, что я передал г-ну Лейфланду.

Тут и далее вы побили все рекорды извращения моих показаний.
Если бы вы почитали мои показания вы бы знали, что осенью 1951 года, /за полтора года до смерти Сталина/ в мою камеру привели еврейского писателя Давида Вендровского, прямо из камеры, где он сидел с бывшим министром иностранных дел свободней Латвии Вильгельмом Мунтерсом и Р. Валленбергом. Тогда-то я впервые услышал фамилию Валленберга и уз-

нал от Давида Вендровского его /Валленберга/ трагическую историю. На второй же день Вендровский мне показал из форточки нашего окна гуляющих в одном из прогулочных двориков В. Мунтерса и Р. Валленберга. Тогда, осенью 1951 года я впервые увидел Валленберга. После этого я их видел почти каждый день /если только мы не гуляли в одно и тоже время, разумеется, в разных прогулочных дворикахх/ до лета 1953 года, когда нас всех перевезли в другую тюрьму, в Александровский Централ.

Как я показывал Лейфланду и Хирдману из МИД Швеции и писал всвоей стат: 4 Тайна Рауля Валленберга", при этапе в Александровский Централ все заключенные прошли через мою одиночную"купе", в том числе и Валленберг и Мунтерс и Куприянов и многие другие, которые я упоминал в своих показаниях, газетах и журналах.

Ваш писанина с "коричневым бушлатом" это ерунда. Все носили одинаковые бушлаты и цвета на них уже давно не было, кроме я и Куприянов, которые носили "остатки" военной шинели.

В Александровском Централе/1953-1955/ я Валленберга ни разу не видел, т.к. мое окно из моей одиночной камеры выходило к глухой стене и прогулочного дворика я не видел.

Еще одно доказательство вашей полной неосведомленности и незнание предмета, о котором вы взялись писать: В Александровском Централе я содержался в 64 камере "декабристкого корпуса". Это был корпус одиночных камер с печным отоплением. А Валленберг содержался в общем корпусе вместе с советскими гражданами. Как потом оказалось / и об этом я писал и показывал в 1978 году, с ним в камере содержались 2 латышских пастора проф. Фрейс и д-р Дуннис и 2 литовских священника Микелькявичюс и Гудмонас. Гогоберидзе никогда не содержался в Александровском Централе: он все свои 25 лет отбыл во Владимирской тюрьме,... Небрежность вашей писанины доказывает также, что вы путаете 21 камеру, 2-го корпуса, где я сидел во Владимирской тюрьме, а не, как вы пишите в Александровском Централе.

"Einmal, und zwar am 29/10.59 habe er Wallenberg sogar mit eigenen Augen gesehen." Warum "einmal"?

Я его видел, как луже сказал выше, в Верхне-Уральской тюрьме с 1951 по 1953 почти каждый день. А во Владимирской тюрьме в течение более 4-х лет по 3-4 раза в неделю.

"Im Jahre 1979 reiste Kalinski nach New York. Während einer Zwischenlandung in Stockholm wandte er sich an das schwedische Auswärtige Amt um seine Aussage zu machen". Und weiter alles falsch und frech!!! (AK)

Во-первых это было в декабре 1978 года и никакой Стокгольм, а, как я уже сказал выше, встреча с представителями МИД Швеции состоялась по просьбе шведов в... Нью Йорке.

Что касается почтовые открытки, которые я писал своей сестре из Владимира в Израиль, то их было 123 и о ВАЛЛЕНБЕРГЕ я упомянул в двух из них: одна на польско и одна на идиш. Эти открытки я обнаружил, прочитывая их в конце 1979 года. Как только я их обнаружил я их чере

Ваш писанина с "коричневым бушлатом" это ерунда. Все носили одинаковые бушлаты и цвета на них уже давно не было, кроме я и Куприянов, которые носили "остатки" военной шинели.

В Александровском Централе/1953-1955/ я Валленберга ни разу не видел, т.к. мое окно из моей одиночной камеры выходило к глухой стене и прогулочного дворика я не видел.

Еще одно доказательство вашей полной неосведомленности и незнание предмета, о котором вы взялись писать: В Александровском Централе я содержался в 64 камере "декабристкого корпуса". Это был корпус одиночных камер с печным отоплением. А Валленберг содержался в общем корпусе вместе с советскими гражданами. Как потом оказалось /и об этом я писал и показывал в 1978 году, с ним в камере содержались 2 латышских пастора проф. Фрейс и д-р Дуннис и 2 литовских священника Микелькявичюс и Гудмонас. Гогоберидзе никогда не содержался в Александровском Централе: он все свои 25 лет отбыл во Владимирской тюрьме... Небрежность вашей писанины доказывает также, что вы путаете 21 камеру, 2-го корпуса, где я сидел во Владимирской тюрьме, а не, как вы пишите в Александровском Централе.

"Einmal, und zwar am 29/10.59 habe er Wallenberg sogar mit eigenen Augen gesehen." Warum "einmal"?

Я его видел, как уже сказал выше, в Верхне-Уральской тюрьме с 1951 по 1953 почти каждый день. А во Владимирской тюрьме в течение более 4-х лет по 3-4 раза в неделю.

"Im Jahre 1979 reiste Kalinski nach New York. Während einer Zwischenlandung in Stockholm wandte er sich an das schwedische Auswärtige Amt um seine Aussage zu machen". Und weiter alles falsch und frech!!! (AK

Во-первых это было в декабре 1978 года и никакой Стокгольм, а, как я уже сказал выше, встреча с представителями МИД Швеции состоялась по просьбе шведов в... Нью Йорке.

Что касается почтовые открытки, которые я писал своей сестре из Владимира в Израиль, то их было 123 и о ВАЛЛЕНБЕРГЕ я упомянул в двух из них: одна на польско и одна на идиш. Эти открытки я обнаружил, прочитывая их в конце 1979 года. Как только я их обнаружил я их через шведское посольство в Тель Авиве отправил в МИД Швеции, где экспертиз

установила их "возрост" и подлинность. Мне не нужно было доказательст что я говорю правду. Мне верили и верят! /Если бы я сказал, что я "по мал Эйхманана", а не израильская разведка то мне нужны были доказатель ства.../ Но тогда, как и сейчас верят только мои показания!

Моя сестра с 1934 года проживает в Израиле.

К вашему сведении: заключенные и без календарей прекрасно, даже лучше, чем на свободе запоминают даты.

Вас еще удивляет, как же "мне показали" Валленберга в день моего освобождения...

Во-первых, я нигде, никогда не говорил, что я его видел в день своего освобождения 29 октября 1959 г., а ясно говорил и писал, что видел его за несколько дней до своего освобождения, "кажется 27.10.59г". Во-вторых, ни я, нидаже тюремное начальство не знали, до последнег часа, что я должен освободиться. Ведь это не был какой-то конец срока, а 15 лет, 5 месяцев и 17 дней после моего ареста. в-третьих, что значит: "Zweifel sind bei mir deshalb aufgekommen, weil ich es für höchs unwarscheinlich, daß ein Gefangener am Tage seiner Entlassung ein sowjetisches Staatsgeheimnis zu sehen bekommt..." А разве в течение 1.1/2 года в Верхнеуральской тюрьме и более 4-х лет во Владимирской тюрьме мне Валленберга показывали? Мы залезали на стоявшую у окна койку и через форточку сами смотрели на гуляющих и не только на Валленберга. Валленберг не был в тюрьме чем либо примечательным. Украденных на Западе людей было немало, кроме Валленберга. Он ничем особенным не выделялся. Никто тогда не знал, что Валленберг и после 35 лет не вернется домой.

Ваше повторение о "коричневом бушлате" доказывает, что вам писать не о чем. Никто о "коричневом бушлате" не подчеркивал и все мы знали, и я это говорил, что он был одет, как и все /кроме меня и Куприянова.

Еще вас смущает то обстоятельство, что вамне известно за что я был арестован. Только вы не знаете, всем это хорошо известно. Разве еще нужны доказательства вашей неосведомленности? О причинах моего ареста было вне зависимости от дела Валленберга и до того, как мне стало известно, что Валленберг не вернулся, еще в 1977 г. было в печати США и Израиля об обстоятельствах моего ареста. А органам США и Израиля это было известно еще в 1955 г. от бывшего заключенного, немецкого капитана Мулле, который передал мое письмо моей сестре обо всем.

Еще раз повторяю, что я в Стокгольме никаких показаний не давал в 1979 г., а как я уже сказал выше, 20/12.78 г. в Нью Йорке.

В Стокгольме я был приглашен в феврале 1980 г. в МИД Швеции по дру-

сец" Лихтенштейн...

Д-р Анна Бильдер /е Бильгер, как вы пишете/ и главное ее отец был найден мною через ее двоюродного брата в США и документ, о котором вы пишете: "... die aber ein Dokument verfügt, das von erheblicher Beweiskraft ist... Так знаете господин "ИССЛЕДОВАТЕЛЬ", что этот документ попал к Анне Бильдер от ее племянника с моей помощью и через меня.

Почему? А потому, что я считал полезным для дела Валленберга не хоронить в архивах МИД Швеции свои показания, а публиковать, чтобы все знали, что преступники из Лубянки разоблачены, как гангстеры и киднаперы. Я публикрвал свою статью "Тайна Рауля Валленберга" через месяц после встречи с представителями МИД Швеции г-дами Лейфландом и Хирдманом,"забыв"только согласовать свои действия с автором предисловия к вашей книжке... И это г-н Визенталь не может мне простить, будто я, а не израильская секретная служба поймала Эйхмана без "разрешения г-на Визенталя...

А почему только в январе 1981 г. ? Была возможность изучать этот документ /т.е. мои показания, с января 1979 г. во многих газетах США, Израиля и Швеции.
Вы, г-н писатель напоминаете мне анекдот о советском адвокате "по должности", который знакомится со своим "подзащитным" за 3 минуты до суда над ним.

P.S.
На маловероятный случай, если вы действительно были введены в заблуждении или написали весь этот бред под влиянием самозванных "экспертов", прилагаю 5 копиий открыток /изболее 100/, 2 копий из шведских газет и 1 копия из русской газеты "Новое Русское Слово", выходящей в Нью Йорке /прошу вас, после полного ознакомления сней - вернуть мне по почте по указанному на конверте адресу./
Я надеюсь, что вы поймете мое возмущение вашей писаниной обо мне, в которой все преднамеренно, как мне кажется, извращено и рассказано "в кривом зеркале".

А. Калинский

SVENSKA AMBASSADEN
TEL AVIV

PROMEMORIA

1984-08-03

Wallenberg-vittnet Kalinski

Den 31 juli intervjuade jag på ambassaden Abraham Kalinski med anledning av hans senaste uppgifter lämnade till generalkonsul Faxén i New York och till ambassadör Malm i Wien.

Kalinskis berättelse

Kalinski satt i Vladimir-fängelset 1955-59. Efter sin frigivning bodde han kvar i Vladimir till 1967. Under åren i Vladimir lärde han nära känna fängelseläkaren Butova, som var god mot fångarna. (Jf Kalinskis tidigare berättelser 1978-79).

Fru Butova är född 1921 och således 63 år. Hon pensionerades i slutet av 1982 och bor nu i byn Jurije Polskije utanför Vladimir. På samma plats ligger det s k Jasjtjenije Institutet, som officiellt uppgavs vara ett veterinärinstitut men i verkligheten var ett centrum för tillverkning av BC-stridsmedel. Butovas man, en brutal typ, hade arbetat där.

Kalinski ville inte uppge fru Butovas exakta adress för mig. Han underströk flera gånger att hennes person måste skyddas.

1981 hade Kalinski lyckats få fram ett brev till Butova. Han hade fått tre brev från henne sedan dess. Korrespondensen hade gått från Butova med privatkurir till Tallinn och färja till Helsingfors, där breven hämtats respektive lämnats hos en kontaktperson av Kalinski.

Det för oss intressanta brevet från Butova är daterat den 8 juni 1983. Det hämtades av Kalinski i september i Helsingfors 1983. Kalinski visade mig brevet, läste det högt för mig och lät mig också läsa det själv. Däremot ville han inte låta mig ta en kopia av hänsyn till Butova.

Brevet var skrivet med blått bläck på ett urrivet blad ur en anteckningsbok, ungefär 15 x 20 cm. Det verkade inte gammalt. Det förvarades i ett ofrankerat och oadresserat ryskt kuvert.

Brevet var skrivet med överenskomna kodord, förklarade Kalinski. Fru Butova talade om sig själv i mansform, Raoul Wallenberg omtalas som "Silvia" o s v. På ett ställe i brevet står det att "Silvia" för några dagar skall resa till Moskva för att handla i varuhuset för barn (Detskij Dvorets). Kalinski frågade om jag visste vad det betydde och när jag svarade, att eftersom Detskij Dvorets låg vid Dzersjinskij Plosjtjad där också KGB låg, detta måste betyda att Wallenberg skulle förhöras på KGB, smålog han förtjust.

Brevet inleds med att brevskrivaren säger sig ha följt alla mottagarens, d v s Kalinskis, instruktioner. Beträffande Silvia sägs att hon/han nu sitter i cell 17 på första våningen, d v s bottenvåningen, i Vladimirfängelset tillsammans med Kolja. Kolja = Ljalikov, som är omtalad i Kalinskis vittnesmål den 20 december 1978. Ljalikov hade som tio-åring bevittnat Katynmassakern 1940, dömts som 14-åring och inspärrats för resten av livet.

Kalinski förklarade att det var särskilt olycksbådande att RW nu satt med Ljalikov. Eftersom ryssarna aldrig erkänt Katynmassakern, skulle de aldrig någonsin släppa honom fri. Han påpekade vidare att RW flyttats ned från den förhållandevis komfortabla andra våningen (cell 23 enligt tidigare vittnesmål) till den kalla bottenvåningen, mittemot cellerna för dödsfångarna.

Butova skriver dock i brevet att Silvias hälsa är ganska god (neplochije zdorovije) och vidare att hon/han som nämnts ovan skall resa till Moskva för ett par tre dagar.

Kalinski säger sig vara helt säker på att brevet verkligen är från Butova. Han känner igen hennes handstil, säger han.

Ehuru det inte står i brevet, uppger Kalinski att ytterligare bl a följande personer sitter kvar i Vladimir förutom RW och Ljalikov:

- Förre borgmästaren i Smolensk Mensjagin, som samarbetat med tyskarna.

- Den tyske generalen Paumvitz, som arbetat för underrättelsechefen Schnellenberg i det tyska utrikesministeriet.

- Två belgier, som samarbetat med tyskarna under kriget.

Den för oss kände georgiern Gogoberidze, som frigavs 1967, vore nu död.

Enligt Kalinski hade Butova inte längre tillträde till fängelseområdet. Det var omöjligt att kontakta Butova personligen, eftersom Vladimirområdet var stängt för utlänningar. Brevet den 8 juni 1983 var det senaste han mottagit från Butova.

Kalinskis åtgärder

Efter det att Kalinski hämtat brevet i Helsingfors i mitten av september 1983 hade han besökt Stockholm. Han hade där visat det för Hanos Weber på utlandsradion (som var den som först tipsade oss om Kalinski 1978). Han hade vidare berättat en del av fru Butovas historia för fru Sonnenfelt i den svenska RW-kommittén. Hon hade avrått honom från att kontakta UD. Kalinski var överhuvud mycket besviken på RW-kommitténs agerande och på den roll som Simon Wiesenthal kommit att spela i hela RW-kampanjen. Wiesenthal och ett antal andra personer, bl a en Hein Lichtenstein som skri-

vit en bok om RW-ärendet 1981, hade ifrågasatt Kalinskis uppgifter och antytt att han vore sovjetisk agent.

I juni 1984 hade Kalinski varit i New York och där träffat den svensk-amerikanske rabbinen Werbell, som också skrivit en bok om Raoul Wallenberg. Kalinski hade visat brevet för Werbell, som uppmanat honom att kontakta svenska UD. Det var orsaken till att Kalinski ringt Faxén. Kalinskis uppfattning var att Werbell var "ein anständiger Mann".

Den 11 juli i år hade Kalinski åter varit i Helsingfors. Han sade inte klart om det hade att göra med korrespondensen med Butova.

Om Jan Kaplan

Jan Kaplan (se PM 1978-12-22) vore nu fri och bodde i Moskva. Han hade varnats av KGB för sin befattning med RW-ärendet och var mycket rädd. Detta berättade Kalinski i största förtroende.

Kaplans dotter Anna Bilder bor kvar i Herzliya i Israel och kan förmodligen kontaktas.

Kalinskis förhållanden

Kalinski hade enligt egen utsago gott om pengar. Den amerikanske diplomaten Walter Stoessel - tidigare ambassadör i Moskva och biträdande utriksminister - hade hjälpt Kalinski att få ett pensionskapital från amerikanska staten, eftersom amerikanerna varit medskyldiga till att Kalinski arresterats av ryssarna. Detta bör lätt kunna verifieras genom ett samtal med Stoessel, förutsatt att han inte dött nyligen.

Av ett brev från amerikanska generalkonsulatet i München, som Kalinski visade mig, daterat 1979-80 framgår däremot, att enligt vederbörande Kalinski inte kunde göra några ekonomiska anspråk gällande mot amerikanska staten.

Kalinski visade mig även ett brev från en diplomat på västtyska ambassaden i Moskva 1976, Manfred Boeckel. Brevet var ställt till Kalinskis syster fru Tepmann och innehöll diverse personliga dokument som Kalinski skulle ha lyckats lämna på ambassaden, medan han bodde i Moskva, för vidarebefordran till systern.

Under det senaste året hade Kalinski bl a haft nära kontakt med journalisten Jürgen Widsell i Aftonbladet, vilket resulterat i en stor artikelserie om Andropov i oktober 1983.

Eftersom Kalinski 1979 berättat för mig att han detta år varnats av den sovjetiska säkerhetstjänsten genom en polsk agent, frågade jag om han mottagit några nya varningar sedan dess. Det var inte fallet.

Kalinski berättade vidare att han varit i kontakt med specialister på sovjetiska frågor i israeliska utrikesministeriet.

Kalinski, som är 67 år, bor i ett eget hus i Nahariya och inbjöd mig att besöka honom där. I slutet av september åker han utomlands igen.

Kalinskis förslag

Kalinski föreslog att svenska regeringen skulle göra en ny framställning till Sovjetunionen på basis av hans senaste uppgifter. Butovas namn fick under inga förhållanden nämnas men man skulle kunna säga att det kommit till svenska regeringens kännedom att Raoul Wallenberg i början av 1983 satt i cell 17 i Vladimirfängelset tillsammans med den 54-årige Ljalikov, som bevittnat Katynmassakern.

Kalinski hävdade som sin personliga uppfattning att RW mycket väl fortfarande kunde vara i livet. Man lever länge i sovjetiska fängelser, sade han, och hänvisade till prästen Slepoj från Lvov. som efter att suttit i decennier i ryska fängelser nu arbetade i Vatikanen. Han visade mig även en

tidningsartikel om en tysk, som uppgavs ha suttit 36 år i ett ryskt fängelse.

Kalinski erbjöd sig inte att skaffa fram några ytterligare uppgifter om RW från Butova. Det var enligt honom omöjligt.

Sven Hirdman

be

AMBASSADEN TEL AVIV 1984-08-01

aa 8

POL

FOER

UD STOCKHOLM

POL I.

B R A A D S K A N D E

RE RAOUL WALLENBERG.

JAG INTERVJUADE KALINSKI IGAAR. MED DEN KURIR SOM NAAR ER PAA MAANDAG 6 AUGUSTI FAAR NI EN FULLSTAENDIG UPPTECKNING AV SAMTALET. HAER DE VIKTIGASTE PUNKTERNA:

1. JAG TROR KNAPPAST ATT KALINSKI AER FRAMSKICKAD AV NAAGON UNDERRAETTELSETJAENST. HANS HISTORIA AER DOCK DENNA GAANG MINDRE OEVERTYGANDE AEN 1978. JAG VILL INTE UTESLUTA ATT HAN KAN HA FABRICERAT BREVVAEXLINGEN MED BUTOVA I SYFTE ATT AANYO DRA TILL SIG UPPMAERKSAMHET OCH KOMMA AAT SINA VEDERSAKARE SAASOM WIESENTHAL OCH ANDRA INOM RAOUL WALLENBERG-KAMPANJEN. KALINSKI LEVER AV OCH PAA JOURNALISTER.

2. HAN VISADE MIG BREVET FRAAN BUTOVA MEN VAEGRADE LAATA MIG BEHAALLA DET ELLER TA EN KOPIA. DET VAR DATERAT 8 JUNI 1983, HADE SKICKATS MED PRIVATKURIR FRAAN

FORTS.

LIC D-2042 15.000x6 1982.12

VLADIMIR VIA TALLINN TILL HELSINGFORS, DAER DET HAEMTATS AV KALINSKI I SEPTEMBER 1983. ANLEDNINGEN TILL ATT HAN INTE TIDIGARE VISAT DET FOER OSS VAR ATT HAN AVAATTS AV DEN SVENSKA RW-KOMMITTEN.

3. KALINSKIS BREVVAEXLINGME BUTOVA HAR PAAGAATT SEDA 1981. I DET AKTUELLA BREVET NTALAS RW SM SILVIA OCH UPPGES SITTA I CELL 17 PAA BOTTENVAANINGEN I VLADIMIR-FAENGELSET TILLSAMMANS MED KATYN-VITTNET LAJLIKOV. RW:S HAELSA SKULLE ENLIGT BUTOVA VARA RAETT BRA. FOERUTOM RW SKULLE BL A TVAA BELGISKA OCH EN TYSK KRIGSFAANGE FORTFARANDE SITTA I VLADIMIR.

4. KALINSKI HAR BERAETTAT OM BUTOVAS BREVUPPGIFTER FOER HANOS WEBER PAA SR:S UTLANDSRADIO HOESTEN 1983, FOER SVENSK-AMERIKANSKA RABBINEN WERBELL I NEW YORK SAMT I VAGARE FORM FOER FRU SONNENFELT I SVENSKA RW-KOMMITTEN.

5. KALINSKI TROR SIG INTE KUNNA SKAFFA FRAM NAAGON MER INFORMATION OM RW VIA BUTOVA. HANS IDE AER ATT VI PAA BASIS AV HANS UPPGIFTER SKULLE GOERA EN NY FRAMSTAELLNING TILL RYSSARNA, DAER VI SKULLE SAEGA ATT DET KOMMIT TILL VAAR KAENNEDOM ATT RW I BOERJAN AV 1983 SATT I CELL 17 PAA NEDRE BOTTEN I VLADIMIR-FAENGELSET TILLSAMMANS MED DEN NU 52-AARIGE LAJLIKOV, VILKEN SOM BARN BEVITTNAT KATYN-MASSAKERN.

HIRDMAN

LIC 0-2042 15.000x6 1982.12

INKOM UD 1984-06-29 KL 12:40

AMBASSADEN WIEN 1984-06-29

UD STOCKHOLM FOER POL I.

B R A A D S K A N D E

RE WALLENBERG-VITTNET KALINSKI.

KALINSKI BESOEKTE MIG IGAAR. HAN RESER NAESTA VECKA HEM TILL ISRAEL. HAN VISSTE INTE ATT HIRDMAN, SOM HAN JU TRAEFFAT 1978, NU AER AMBASSADOER DAER. HANS SAETT ATT BERAETTA AER GANSKA ROERIGT. BETRAEFFANDE SENASTE UPPGIFTEN OM WALLENBERG FRAMKOM FOELJANDE.

1. KALINSKI "AER TILL HUNDRA PROCENT OEVERTYGAD OM" ATT WALLENBERG I SLUTET 1982 FORTFARANDE FOERVARADES I CELL 17, PAA FOERSTA VAANINGEN I ANDRA BLOCKET I VLADIMIRFAENGELSET (BLOCKET KALLAS OCKSAA FOER SJUKHUSET EFTERSOM SJUKAVDELNINGEN FINNS PAA FJAERDE VAANINGEN). WALLENBERG HAR SUTTIT DAER SEDAN 1955 DAA HAN LIKSOM KALINSKI FLYTTADES DIT FRAAN ALEXANDROVSKIJ ZENTRALFAENGELSET NAERA IRKUTSK (DETTA FAENGELSE REVS PAA GRUND AV KRAFTVERKSBYGGET BRATSK). I VLADIMIR SATT WALLENBERG TIDIGARE, NAER KALINSKI VAR FAANGE DAER, I CELL 23 PAA ANDRA VAANINGEN. WALLENBERG HAR LAENGE DELAT CELL MED NIKOLAJ LALIKOV, SOM FAENGSLADES VID 14 AARS AALDER DAERFOER ATT HAN VAR VITTNE TILL KATYN- MASSAKERN. I VLADIMIR FANNS BL. A. OCKSAA FOERRE LETTISKE UTRIKESMINISTERN WILHELM MUNTERS OCH GENERAL KUPRIANOV. KUPRIANOV HADE EFTER FRIGIVNINGEN (NAER HAN NAESTAN VAR BLIND) DIKTERAT MINNEN FOER DOTTERN TILL EN AV SINA VAENNER, EN (JUDISK) MAJOR I LENINGRAD. KALINSKI SADE SIG VARA I BESITTNING AV MANUSKRIPTET. PUBLICERING KUNDE INTE SKE SAA LAENGE FRU KUPRIANOV LEVER.

2. KALINSKI HADE FAATT UPPGIFTEN ATT WALLENBERG 1982 FORTFARANDE FOERVARADES I VLADIMIR-FAENGELSET AV FOERRE DETTA CHEFSLAEKAREN VID FAENGELSET FRU JELENA BUTOVA. DENNA VAR "FAANGARNAS AENGEL" OCH HADE VARIT SNAELL MOT KALINSKI. HON VAR DAA GIFT MED EN BRUTAL OCH

FORTS

ALKOHOLISERAD KGB-OFFICER. HON PENSIONERADES VID UTGAANGEN AV 1982 OCH FLYTTADE DAA TILL YURYEV POLSKY, NAERA VLADIMIR, DAER HON AERVT ETT LITET HUS OCH DAER HON FORTFARANDE BOR. NAER KALINSKI FRIGAVS FICK HAN ARBETE VID TRAKTORFABRIKEN I VLADIMIR 1959-1968. UNDER DENNA TID TRAEFFADE HAN IBLAND BUTOVA SEDAN HAN FLYTTAT TILL MOSKVA (DAER HAN 1968-1975 HADE HOEGT AVLOENAT ARBETE FOER AUTO-EXPORT OCH SVARADE FOER FOERETAGETS KATALOGER) FICK HAN NAAGRA GAANGER BESOEK AV BUTOVA. HAN BRUKADE OCKSAA HANDLA AAT HENNE I BERIOSKA-AFFAERER I MOSKVA. HAN HADE FAATT ETT TIOTAL BREV FRAAN HENNE UNDER SENARE AAR. DE VAR ALDRIG UNDERTECKNADE MED HENNES RAETTA NAMN. INNEHAALLET VAR SKICKLIGT KRYPTERAT. BREVEN VAR AVSAENDA FRAAN OLIKA ORTER, BLAND ANNAT KIEV, TILL NAAGON KONTAKTPERSON SOM MEDFOERDE DEM TILL FINLAND. I MAJ 1983 FICK KALINSKI GENOM ETT SAADANT BREV, SOM HAN ABSOLUT VISSTE KOM FRAAN BUTOVA, VETA ATT WALLENBERG OCH LALIKOV FANNS KVAR I CELL 17 NAER BUTOVA PENSIONERADES.

3. KALINSKI UNDERSTROEK EMFATISKT ATT BUTOVAS NAMN INTE FICK NAEMNAS. OM SVERIGE AVSAAG AGERA BORDE INTE HELLER SAEGAS ATT UPPGIFTERNA AVSAAG SLUTET AV 1982 (DAA BUTOVA FORTFARANDE VAR I TJAENST) UTAN VI BORDE TALA OM "BOERJAN AV 1983".

4. KALINSKI AER MYCKET FOERGRYMMAD PAA SIMON WIESENTHAL. HAN ANSER DENNE OFTA BLUFFAR OCH SLAAR MYNT AV SIN VERKSAMHET. VIDARE HADE WIESENTHAL OFFENTLIGEN ANTYTT KALINSKI SKULLE VARA EN "USA-ISRAELISK PROVOKATOER". KALINSKI UTTALADE SIG OCKSAA NEGATIVT OM "ALLA DESSA WALLENBERG-KOMMITTEER". DE OENSKADE PUBLICITET OCH SKADADE DAERIGENOM MOEJLIGHETERNA ARBETE FOER EN FRIGIVNING.

KALINSKI TALADE FLERA GAANGER OM ATT HAN SAMARBETAT MED ISRAELISKA UTRIKESMINISTERIETS RYSKA AVDELNING. ISRAELS AMBASSAD I WIEN SADE HAN SIG INTE HA KONTAKT MED. AV SVENSKAR KAENNER HAN TYDLIGEN BENGT FRIEDMAN. HAN HADE NYLIGEN BESOEKT DENNES DOTTER I NEW.YORK.

DET AER OMOEJLIGT ATT AV EN TIMMES SAMTAL DRA SLUTSATSER OM KALINSKIS TROVAERDIGHET. ATT HAN FRAMSKICKATS AV NAAGON FOER ATT PLANTERA EN UPPGIFT (SOM FOERST ETT TAG FOERESVAEVADE MIG) TROR JAG INTE. MAN SKULLE VAEL I SAA FALL VAELJA NAAGON SOM KUNDE UTTRYCKA SIG REDIGARE.

MALM

AMBASSADEN WIEN KL 10.43/GR

SVERIGES AMBASSAD

TEL AVIV

1980-09-26

Kanslirådet Lars-Åke Nilsson

Utrikesdepartementet

160

STRÄNGT FÖRTROLIGT

Wallenberg-ärendet; samtal med Kalinski

Broder,

Kalinski har varit på resande fot den senaste tiden. Han återkom från ett USA-besök först i tisdags (23.9) och vi överenskom om ett sammanträffande på ambassaden idag i samband med att Kalinski i andra ärenden befinner sig i Tel Aviv. Redan i nästa vecka far han åter till Förenta staterna för att vara borta ända till 12 november.

Vi talade om det ena och det andra, och när tillfälle gavs förde jag in samtalet på Simon Gogoberidzes person. Kalinski berättade följande, varav större delen torde vara för oss sedan tidigare kända omständigheter.

Gogoberidze häktades mot slutet av andra världskriget i Tiblisi och förblev i fängelse (Vladimir) till mitten av femtiotalet, då han frigavs blott för att åter fängslas efter en dryg månad. Enligt Kalinski blev han slutligt försatt på fri fot 1967. Gogoberidze

Adress
198, Hayarkon Street
TEL AVIV, Israel

Telefon
24 21 05-6

Telegram
Svensk

Telex
033 650

begav sig då till en kurort i närheten av Pitsunda för att vårda sin onda rygg. Kalinski fick vetskap härom och for dit för ett samtal med Gogoberidze (detta bör såvitt jag förstår vara det sammanträffande som i Dina ovanciterade telegram sägs ha ägt rum i Tiblisi). Det var sista gången Kalinski såg Gogoberidze. De utväxlade dock julhälsningar per post under åren som följde; Gogoberidze bodde då i Tiblisi. Korrespondensen upphörde helt 1975 i och med att Kalinski lämnade Sovjetunionen.

Kalinski uppger att Gogoberidze var ca. 10 år äldre än han själv och således idag torde vara omkring 75. Han besatt integritet och var genom alla år en stark motståndare till det sovjetiska systemet. Huruvida han fortfarande lever visste inte Kalinski, men han hade inte hört något som tydde på motsatsen. Jag frågade om Kalinski kände till var han i så fall numera bodde. Tiblisi, svarade Kalinski som en självklarhet, men han visste inte var i staden. Den adress Gogoberidze hade bott på medan de ännu brevväxlade var "georgisk och konstig" och Kalinski kunde inte erinra sig den. Han menade dock att det inte borde vara omöjligt att finna Gogoberidzes nuvarande adress i stadens adressregister. Det borde dock vara en ryss som frågade, inte någon från ambassaden, påpekade Kalinski slutligen.

Ovanstående är vad jag fick fram. Vi kan bara hoppas att Kalinski inte efter detta samtal skall företa sig något som komplicerar livet för hans gamle vän Gogoberidze (om denne fortfarande lever). Även om jag försökte linda in mina frågor och tala om annat samtidigt, är ju Kalinski inget dumhuvud - och gott minne tycks han också ha.

Min tillgång

Håkan Wilkens

till h.

ee

UTRIKESDEPARTEMENTET
Utrikesministerns kansli
Handläggare: kr Nilsson/ACF

PROMEMORIA

1979-11-30

STRÄNGT FÖRTROLIG

Besök i departementet 27 och 28 november av Abraham Kalinski

(2 bil)

I. Ramberättelsen

Vid ett två timmar långt samtal den 27 november och ett tre timmars samtal påföljande dag i departementet med Abraham Kalinski deltog fru Nina Lagergren, förra justitierådet Ingrid Gärde-Widemar, departementssekreteraren Göran Lundström samt undertecknad. Kalinskis ryska tolkades av Lundström. Emellanåt övergick Kalinski dock till att tala tyska.

För att något strukturera samtalet sökte jag genom frågor förmå Kalinski att begränsa sig till detaljer, vilka kunde bedömas ha relevans för Wallenbergärendet. Kalinskis framställning är annars mycket intensiv och leder lätt honom in på sidospår. Vad Kalinski hade att berätta är i huvudsak redan känt för departementet genom de samtal han tidigare haft med kabinettssekreteraren och Sven Hirdman.

Åren 1951 till 1953 hölls Kalinski fängslad i Verchne-Uralsk. Han hörde där för första gången talas om Raoul Wallenberg i samband med att till Kalinskis cell överfördes den rysk-judiske författaren David Vendrovsky. Denne hade tidigare i samma fängelse delat cell med Wallenberg och den förre lettiskte utrikesministern Munters. Enligt Kalinski är Vendrovsky sedan åtskilliga år frigiven och torde vara bosatt i Moskva.

Under tiden i Verchne-Uralsk såg Kalinski regelbundet Wallenberg i samband med transporter till och från fängelsets badstuga. Kalinski hade dock aldrig tillfälle att samtala med Wallenberg.

Efter Stalins död och Berias fall 1953 byggdes fängelset i Verchne-Uralsk om för att istället hysa den störtade säkerhetschefens nära medarbetare. Kalinski och några tiotal av hans medfångar - däribland Wallenberg - överfördes till fängelset Alexandrovsk Central nära Irkutsk. Under transporten dit kunde Kalinski vid några tillfällen observera Wallenberg. Vid en övernattning i Novosibirsk under nämnda resa träffade Kalinski även den tyske diplomaten Stelzer (fram till 1945 tjänstgörande vid

tyska legationen i Bukarest), som berättade om Wallenberg.

Inte vid något tillfälle under vistelsen 1953 till 1955 i Alexandrovsk Central såg Kalinski sin svenske medfånge.

När fängelset Alexandrovsk Central skulle rivas 1955 på grund av ett förestående kraftverksbygge i trakten, överfördes fångarna till Vladimir. Även under transporten dit hade Kalinski tillfälle att observera Wallenberg.

Efter några månader i Vladimir (januari 1956) överfördes till Kalinskis cell den georgiske socialdemokraten Simon Gogobridze. Denne hade tidigare i Vladimirs 3:dje corpus delat cell med Wallenberg och den förre sovjetiske säkerhetspolisen Mamulov.

Sedan omflyttningar gjorts i januari 1956, satt i Vladimir-fängelsets 2:ndra corpus Kalinski och Gogobridze i cell 21, schweizaren Brugger i cell 22 samt Mamulov och Wallenberg i cell 23. Under den fortsatta vistelsen i Vladimir fram till och med frigivningen den 29 oktober 1959 såg Kalinski regelbundet från sitt cellfönster Wallenberg tre till fyra gånger per vecka på fängelsets rastgård.

Parentetiskt kan inskjutas att Kalinski om Stelzer lämnade upplysningen att denne hade gripits av ryssarna 1945 beroende på oskickligt agerande av den tyske diplomaten Becker (stationerad i Sofia). Stelzer skulle via Bulgarien ha sökt ta sig till Turkiet. Kalinski berättade om Gogobridze att denne sedan länge är fri och troligen bor i Tiflis, där de båda träffades 1967.

Kalinski nämnde om sitt eget liv efter frigivningen att han fram till 1968 bodde kvar i staden Vladimir. Anledningen härtill var rent praktisk. Kalinski tilldelades en utmärkt trerumslägenhet i Vladimir, medan det i Moskva skulle ha varit omöjligt att få tag på en våning. Vidare omtalade Kalinski att han under en tvåårsperiod som arbetskamrat i en traktorfabrik hade Munters. De utarbetade tillsammans en försäljningskatalog för traktorer avsedda för export. Genom ett skenäktenskap 1968 med en kvinna från Moskva lyckades Kalinski få bostad i huvudstaden.

II. Postkorten

Som en följd av Adenauers besök i Moskva i mitten av 1950-talet gavs tyska och österrikiska fångar i Sovjetunionen rätten att en gång per månad sända ett postkort till anhöriga i hemlandet (efter 1956 2 gånger per månad). Den tyske fången Mulle satt i cellen rakt ovanför Kalinskis. Vid något tillfälle hösten 1955 höll Mulle ut ett postkort fästat i en tråd så att Kalinski kunde nå det från sitt cellfönster. Sedan Kalinski skrivit en hälsning till sin syster i Haifa på kortet, halade Mulle in detta. Kortet lämnades av Mulle till fångvaktarna, och det vidarebefordrades till adressaten, Kalinskis syster.

När postkorten sändes från fängelset var de dubbelvikta. Den ena hälften utgjordes av en svarstalong, vilken mottagaren kunde ifylla och återsända till den fängslade. Kalinskis syster skickade mycket riktigt tillbaka svarskortet. Sedan detta anlänt till Vladimir beslöt fängelseledningen att ge Kalinski samma korrespondensrätt som de tyska och österrikiska medfångarna. Anledningen härtill bedömer Kalinski vara att hans existens genom kortet till systern blivit känd utanför Sovjetunionen. Syftet hade annars varit att helt isolera Kalinski från yttervärlden såsom en icke-person.

Korten granskades givetvis av censurmyndigheterna, och försågs med dess stämpel, men genom att skriva på polska och jiddisch samt utveckla ett system av täckord lyckades Kalinski och hans syster korrespondera tämligen ostört. Kalinski kunde sålunda göra referenser till medfångar, till förhållanden i fängelset etc.

Systern hade utvandrat från Polen till Haifa redan 1934. Sedan hon väl mottagit det första kortet från Kalinski, stod det henne fritt att utan restriktioner sända honom helt separata postkort i obegränsad mängd. Dessa senare kort hade alltså inget direkt samband med de dubbelvikta postkort, vilka periodiskt tilldelades Kalinski i fängelset.

För några månader sedan kom Kalinski att tänka på den korrespondens han under de fyra sista åren av fängelsetiden haft med systern i Haifa. Kalinski hade själv bevarat och från Sovjetunionen utfört de kort, vilka han en gång mottagit i fängelset. Hos systern fanns de från Vladimir avsända korten samlade.

Totalt rör det sig, fortfarande enligt Kalinski, om cirka etthundratjugo kort. I detta tal har då inräknats såväl mottagna som sända kort av den i fängelset utdelade modellen samt de icke så få

kort systern sänt separat. Vissa av de från fängelset avsända korten är försedda med frimärke - i några fall stämplade, i andra inte. På korten finns annars tryckt att dessa skall befordras utan avgift (franco).

Kalinski uppgav att han i fängelset inte kunnat köpa frimärken (fångarna gavs för övrigt aldrig pengar). Följaktligen måste fängelsepersonalen eller censurmyndigheterna ha försett vissa kort med frimärken.

Såvitt kunde bedömas var samtliga de kort Kalinski medförde till Stockholm försedda med en triangulär censurstämpel i blå färg. Kalinskis egen förmodan var att censurmyndigheternas genomgång av den handskrivna texten på korten varit allmänt slarvig och slumpartad.

När Kalinski väl sänt ett dubbelvikt kort från fängelset i Vladimir, kunde han i bästa fall få tillbaka svarsdelen från systern inom nio-tio dagar. Ibland kunde dock svaret dröja upp till fyra-fem veckor.

Kalinski hade ännu inte haft tillfälle att gå igenom samtliga postkort. Dessa var sålunda inte på något sätt systematiserade eller ens kronologiskt ordnade. På två kort från 1959, av vilka
./1-2 svensk översättning närsluts, hade Kalinski funnit referenser till Wallenberg ("en svensk"). Båda korten härrör sålunda från tiden närmast före Kalinskis frigivning.

På ett av korten skriver Kalinski att han blev rehabiliterad för två år sedan. Vid vårt samtal den 28 november bekräftade Kalinski att beslut om hans frigivning skulle ha fattats redan 1957. Kalinski hade dock ingen förklaring till varför beslutet verkställdes först två år senare.

Av de övriga fångar, som refereras till i de båda närslutna texterna, kunde Kalinski endast erinra sig namnet på italienaren (journalisten Walter Christofolette) samt en tysk (generalen Paumwitz).

Den 28 november medförde till Stockholm ambassadrådet Håkan Wilkens, Tel Aviv, ett tjugotal postkort, vilka han tidigare fått låna av Kalinski för teknisk undersökning i Sverige. Dessa kort vidarebefordrades till kommissarien Folke Axman, Rikspolisstyrelsen.

Det övriga hundratalet kort hade Kalinski själv med sig till Stockholm. Kalinski vägrade emellertid att lämna ifrån sig något av dessa, förrän han fått tillfälle att uppvisa dem i Los Angeles för sin förläggare. Dit skulle Kalinski bege sig omedelbart efter besöket i Stockholm för att presentera manuskriptet till en bok om fängelsetiden. Efter återkomsten till Tel Aviv (cirka 10 december) skulle dock Kalinski tillställa Wilkens samtliga kort. Svenska myndigheter kunde därefter under den tid de bedömde erforderlig förfoga över korten.

På min fråga bekräftade Kalinski att hans utfästelse måste uppfattas som ett uttryckligt löfte.

Lars-Åke Nilsson

Röda Kors-kort

(Frimärken från 50-talet, 2 à 1 rubel, 2 à 40 kopek, ostämplade).

(Liten trekantig stämpel, triangel med en siffra dold av frimärke - enligt Kalinskij är detta censurens stämpel).

Miriam Tepman
Israel, Haifa, 14 Wingate Ave.

Avs. A.M. Kalinskij
USSR Moscow Postbox 5110/49

(skrivet på jiddish med hebreiska bokstäver:)

Kära syster Miriam,

Ditt sista brev fick jag efter nio dagar. Jag vet ännu inte när Abrahams helvete skall ta slut. Men Abraham har nu större hopp än före Theodors[1)] hälsning. Om du har adressen till Theddi så ber jag dig skriva tackbrev till honom med hälsning från mig. Om inte han varit skulle Du aldrig få se din bror. Hos Leibele[2)] finns mycket utländska varor, importerade och stulna. För dem som inte har rätt att skriva är det ett dåligt tecken. Samma öde kunde ha blivit mitt. Leibele har importerat från hela Europa och han hade ett stort urval, men nu finns det av tyskarna kvar bara två, och så en italiensk

korrespondent och en svensk, en fransman och två från Belgien. Det är här hos Abraham på hotellet. Men sådana hotell finns det flera. Ni där borta misstar er alla om ni tror att det ändrats mycket efter rabbi Joseles avfärd[3]. Det är ett fatalt misstag som kommer att stå världen dyrt, särskilt dem i den amerikanska kindergarten[4]. De tror på varje ord av hans arvtagare. Men allt är lögn. Jag blev rehabiliterad för två år sedan men sitter fortfarande. Man släpper inte ut mig, fastän jag redan suttit i över femton år. Utan dom, och det bara för att jag skrev ett brev till den gamle paralytikern[5], som inte bara förrådde judarna i Hitlers koncentrationsläger utan dessutom skänkte hela Europa till Yosele. Synd att han är död. Annars hade han kanske hunnit träffa mig i Ljuljanka. Hans representant i Haifa [6] är antagligen likadan som Dudko[7]. Yoseles band har tillräckligt med pengar för att kunna köpa alla amerikanska diplomater. Försök ta reda på om Dudko fortfarande är i livet. Och den där amerikanske konsuln i Haifa som rådde dig att hålla tyst, det är också en fin typ ! Skicka inga saker till mig ! Och än en gång ber jag dig: vänd dig till Yosjke[8]. Det är bara hans mediciner som kan hjälpa mig i min sjukdom.

Din bror Abraham

1) Syftar enl Kalinskij på Theodor Horst Mulle.

2) Leibele var en avlägsen släkting till Kalinskij som var kommunist. Meningen är att systern skall förstå att med "Leibele" menas Sovjetunionen.

3) D v s efter Stalins död.

4) = Vita Huset.

5) D v s Roosevelt.

6) Amerikanske konsuln.

7) Den amerikanske ambassadsekreterare i Moskva som Kalinskij säger förrådde honom.

8) Yosjke var en släkting som förekriget gav ut en judisk tidning i Polen. Systern skall förstå att med "Yosjke" menas pressen.

Röda Kors-kort

(Två frimärken à 1 rubel från 50-talet, ostämplade).

(Liten stämpel, trekant med siffra - enl Kalinskij är det censurens stämpen).

Miriam Tepman
Israel, Haifa, 14 Wingate Ave.

Avs. A.M. Kalinskij
USSR Moscow Postbox 5110/49.

(Skrivet på polska:)

27.9, 1959

Kära Miriam,

Till slut har jag efter två månaders avbrott fått ditt kort av den 4/9. Korten från dig är min enda glädje. Har också fått fotot av Rebecka[1]. Hon är söt och lik Frida och Dora. Vad beträffar brev till Marian[2] så är det ingen mening därmed. Han var deras lakej redan när han arbetade hos Abraham. Varför kan ni inte förstå att bara Yosjka[3] kan hjälpa Abraham. Dina auktoriteter begriper ingenting. De är lika naiva som de från barnträdgården Bait Lawan[4]. De tror att Leon[5] har ändrat på sig. Praktiskt taget har allt förblivit som förut efter rabbi Yoseles hädanfärd[6]. Bara det att hans arvtagare börjat le. Och för dessa leenden får de bra betalt av kapitalisterna. Att finna rättvisa och logik hos Leon är

lika svårt som för dig att finna snön från i fjol på Karmel. Tänk efter vilken rättvisa som finns hos Leon: exempelvis har mördarna från Yekiland[7)] för länge sedan lämnat Abrahams hotell. Men själv är han fortfarande kvar, och det är ovisst när han kommer därifrån. På samma hotell finns dessutom en italienare och en svensk, som räddat tusentals judar från Rumänien. Men tusentals mördare från Yekiland är sedan länge hemma. Men de som bor här har inte begått några brott och har inte ens fått se herr Mishpat[8)]. Bara Yosjke kan hjälpa. Reklam och annonser är det viktigaste.

Din bror Abraham

Har du skrivit och hälsat från Turner[9)] från den engelska tidningen ?

1) Systerns nyss födda dotter.

2) Marian Maszkowski, då polsk vice utrikesminister, som Kalinskij tidigare känt och arbetat tillsammans med.

3) Avlägsen släkting, utgivare av judisk tidning i Polen före kriget. Här = pressen.

4) Hebreiska: Vita Huset.

5) Polska namnet för den person som i första brevet på jiddish kallas "Leibele", d v s här menas Sovjetunionen eller dess ledare.

6) D v s efter Stalins död.

7) = Tyskland.

8) Mishpat, jiddish = dom.

9) Turner - polsk jude som arbetade i Sovjetunionen som korrespondent för Daily Herald under kriget och som försvann.

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Enhet I
Depr Hirdman, GN

PROMEMORIA

1979-05-22

STRÄNGT FÖRTROLIG

Samtal med Kalinski i Wallenberg-ärendet

Jag hade den 21 maj på tjänsterummet ett samtal med Abraham Kalinski i Wallenberg-ärendet. Kalinski hade för några veckor sedan sagt till vår ambassad i Tel Aviv att han var intresserad av ett nytt samtal med oss. Vid ett telefonsamtal med honom under hans tillfälliga vistelse i München för tio dagar sedan gjorde jag upp om att han skulle besöka mig. I övrigt sammanträffar Kalinski under sitt Stockholms-besök med några svenska journalister såsom Ingemar Lindmarker, Svenska Dagbladet, Disa Håstad, Dagens Nyheter och Erik Sjöqvist, Expressen samt med historikern Hans Villius. Han träffar även idag den 22 maj fru Nina Lagergren och professor Guy von Dardel. Imorgon återvänder han till München varifrån han sedan reser hem till Haifa den 7 juni. I Stockholm har han bott på hotell Vasa (rum 28), i München är han anträffbar på telefonnr 4989-176349, i Haifa på telefonnr 972-4926294.

Kalinski hade vid gårdagens samtal inte mycket nytt att komma med.

1. Han uppgav namnen på två för mig nya personer som skall ha sett Wallenberg under åren i Vladimirfängelset.

- Alexander Volfin, som tidigare tjänstgjort hos Madame Kollontaj. Enligt Kalinski arbetar nu Volfin, som är yngre än Kalinski, på servicebyrån på hotell Moskva i Moskva. Volfin skall ha arresterats 1948 och 1955 ha transporterats med Wallenberg från Alexandrovski Central till Vladimirfängelset.

- Jurij Sjuchevskij, son till en känd ukrainsk nationalistledare och gerillakämpe.

2. Kalinski uppgav denna gång att han själv sett Wallenberg redan i fängelset i Verchneuralsk 1951.

3. Kalinski uppgav att Kaplan arresterats i februari efter det att Kalinski återgett hans namn i en rysk emigranttidning i USA. Kalinski hade själv sett till att denna tidning hade kommit till sovjetiska generalkonsulatets kännedom i New York. Hans avsikt med detta var att övertyga ryssarna om att det fanns trovärdiga uppgifter om personer som hade sett Wallenberg. Kalinski trodde för egen del att Kaplan nu satt i fängelse i Moskva - antingen i Ljubljanka-fängelset eller i KGB:s datja - snarare än i något fängelse i Ural, såsom uppgivits för hans dotter. Kalinski sade sig vara övertygad om att Kaplan verkligen sett Wallenberg och att denne velat förmedla ett budskap genom Kaplan.

4. På min fråga om det nya vittnet Protassov i Israel sade Kalinski att denne var mycket rädd för att få sitt namn publicerat i pressen eftersom han fruktade att detta skulle kunna leda till motåtgärder mot hans moder i Moskva. Protassov befann sig nu i en otillgänglig del i Israel där Kalinski f.n. inte kunde få kontakt med honom.

5. Vid samtalet överlämnade Kalinski till mig en fotokopia av general Kuprijanovs manuskript från fängelseåren, betitlat "Dikter skrivna i fängelset 1950-56". Manuskriptet innehåller inga informationer om Wallenberg men väl om förhållandena i sovjetiska fängelser. Kuprijanov är enligt Kalinski angelägen om att manuskriptet publiceras. Den 69-åriga Kuprijanov lär inte vara rädd för följderna.

6. Kalinski berättade att han den 25 april i Israel uppsökts av en person som uppenbarligen tillhörde den polska säkerhetstjänsten. Under förebärande av att överlämna ett budskap från

några av Kalinskis polska vänner hade han sagt att Kalinski borde sluta med sina aktiviteter i Wallenberg-ärendet. Kontakten hade ägt rum på en polsk banks kontor i Tel Aviv, Bank PKO, genom vilken Kalinski till i höstas hade fått sin pension från polska staten. Efter sammanträffandet på banken hade Kalinski genom kontakter vid den israeliska säkerhetstjänsten fått klarlagt att mannen verkligen torde ha varit säkerhetsagent. Innan de skildes åt hade denne person lämnat Kalinski ett telefonnummer i Wien dit han kunde ringa om han ville hålla fortsatt kontakt. Telefonnumret är 657589 och går till det sovjetiska bilexportföretaget i Wien.

7. Flera gånger under samtalet underströk Kalinski att han höll kontakt med den israeliska säkerhetstjänsten. Han var själv ej rädd men undvek nu att såsom tidigare besöka Östeuropa.

8. Kalinski ansåg att man måste försöka få till stånd större publicitet i Wallenberg-ärendet. Han menade att påtryckningar var det enda språk som ryssarna förstod. Hans förslag var nu att en särskild Wallenberg-kommitté i Sverige borde anordna en presskonferens med deltagande av alla de personer som haft kontakt med Wallenberg under fängelseåren och nu befann sig i väst, dvs. förutom han själv, Mülle, Brugger, Goaze m.fl. I samband därmed borde man även uppge namn och adresser på personer i Sovjetunionen som haft kontakt med Wallenberg, allt i syfte att övertyga ryssarna om att man satt inne med säkra bevis för att Wallenberg levde eller åtminstone inte hade dött 1947. Vad gällde sådana aktioner hänvisade jag honom till kontakter med Wallenbergs familj. Jag nämnde även paret Lantos i USA. Kalinski sade sig förstå att den svenska regeringen kanske måste handla på ett annat sätt. Han tyckte dock uppenbarligen att vi borde vara mer påstridiga gentemot ryssarna.

9. Kalinski uttalade sig uppskattande om Erik Sjöqvists bok om Wallenberg som han sade stämde beträffande de flesta sakförhållanden. Däremot var han kritisk mot makarna Villius bok och bitter över Ingemar Lindmarkers personkarakteristik av Kalinski själv i Svenska Dagbladet för drygt en vecka sedan.

10. Kalinski sade att han ägnade all sin tid och allt sitt intresse åt Wallenberg-ärendet. Han hade haft flera utgifter för resor, telefonsamtal m.m. i denna sak. Samtidigt påpekade han att han hade begränsade ekonomiska resurser. Jag sade honom då att han via ambassaden i Tel Aviv kunde skicka mig en lista över utgifter som han ansåg sig ha haft i Wallenberg-ärendet för vår skull. Jag skulle därefter se om vi kunde gottgöra honom till en del.

Jag kom överens med Kalinski att vi skulle fortsätta att hålla kontakt med honom via ambassaden i Tel Aviv.

Sven Hirdman

SVERIGES AMBASSAD
TEL AVIV

1979-04-30

1979-05-31 Pol I
depr Hirdman, GN
PM

Departementsrådet
Hirdman
UTRIKESDEPARTEMENTET

Abraham Kalinski
(4 bil)

Broder,

./1

1. Kalinski besökte mig idag. Han ville delge mig ett öppet brev till KGB-chefen Andropov, som han eventuellt ämnar publicera. Jag bifogar den ryska texten. Det lär handla om en tidigare fängslad partifunktionär Genadi Kuprianov, som skall ha träffat Wallenberg i fängelser under femtiotalet, senast 1954. Kuprianov, som av Kalinski beskrivs som en rakryggad och synnerligen orädd man, har skrivit memoarer som smugglats ut till Västtyskland och som kan innehålla intressant Wallenbergstoff. Saken börjar tydligen läcka ut - Kalinski har väl som vanligt haft svårt att hålla tand för tunga - och bl.a lär Ingemar Lindmarker vara den på spåren.

Vaat Kalinski
telefon i München om
inte läggs ocs i publi-
cering av hans öppna
brev. 11/5
SM

./2

Kalinski vill gärna ha svenska UD:s reaktion innan han skrider till publicering. Tyvärr kan jag ju inte tillgodogöra mig innehållet och får därför helt överlåta till Dig att bedöma saken. Om Du vill tala med Kalinski, finns han i München den 9 - 15 maj på telefonnummer 89-176349 (hans egenhändigt skrivna adressanvisning bifogas).

Adress
198, Hayarkon Street
TEL AVIV, Israel

Telefon
24 21 05-6

Telegram
Svensk

Telex
033 650

Bil. 1 till Ambs i Tel Aviv
skr. 1 kr. 1979.04.30
Wilkens-Hirdman

ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО

ПРЕДСЕДАТЕЛЮ КОМИТЕТА ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ /КГБ/
ПРИ СОВЕТЕ МИНИСТРОВ СССР, ЧЛЕНУ ПОЛИТБЮРО ЦК КПСС
МОСКВА, ЛУБЯНКА, Д. 2.

Ю.В. АНДРОПОВУ

В октябре 1978 г. я узнал из газет о том, что Симон Визенталь из Вены обратился к шведскому правительству с призывом бойкотировать Олимпиаду 1980 года в Москве, пока советское правительство не сообщит "всю правду" о трагической судьбе бывшего шведского дипломата Рауля Валленберга, похищенного советскими органами СМЕРШ в январе 1945 года в Будапеште.

На своём более чем 15-ти летнем тюремном пути я встречал многих похищенных советскими органами на западе лиц, но до сих пор я узнал, что двое из них так и не вернулись на свою родину. Один из них - это молодой американец Айзик /Исаак/ Элкович, о котором я уже сообщил его родственникам в Нью-Йорке и, надеюсь, этим делом займется госдепартамент США. Второй, о котором я и пишу это Открытое письмо к Вам, это — швед Рауль Валленберг, с которым я находился в течение 8 лет /1951 - 1959 г.г./ в трёх советских тюрьмах и дважды этапировался вместе с другими заключенными из Верхне-Уральской тюрьмы в Александровский Централ /1953 г./ и из Александровского Централа во Владимирскую тюрьму /1955 г./.

Хотя шведское правительство, как и весь мир, уже тогда знали все подробности подлого похищения советскими органами из Будапешта в январе 1945 г. шведского дипломата Рауля Валленберга, советский ответ времён деспота Сталина на ноту шведского правительства гласил: "человек по имени Валленберг неизвестен советским органам..."

Этот наглый по своей лживости ответ был разоблачён в 1957 году Н.С. Хрущёвым и заменен другой ложью: "Рауль Валленберг умер в июле 1947 г. на Лубянке от инфаркта..." А когда шведы потребовали останки "покойного" Валленберга, советские органы сообщили, что он был ... кремирован. Все Ваши советские тюремщики, как и их жертвы - советские заключенные знают, что покойников-заключенных не кремируют. Исключение составляют, быть может, только расстрелянные члены политбюро КПСС, а простых арестантов хоронят в общих могилах с номерной биркой на ноге.

Говорят, что впоследствии, "исправляя ошибку" Хрущева, КГБ придумало новое объяснение: Валленберг был, якобы, убит нацистами или венгерскими фашистами в отместку за спасение евреев...

Все эти нелепые и лживые заявления официальных советских властей, также, как и советский ответ на шведскую ноту от января с.г. по делу Рауля Валленберга опровергаются свидетельскими показаниями многочисленных сокамерников и очевидцев "покойного" Рауля Валленберга.

Я лично, содержась в 21-ой камере 2-го корпуса владимирской тюрьмы вместе со своим сокамерником Симоном Гогоберидзе /грузинского социал-демократа, политэмигранта, кстати, тоже в своё время обманом похищенного чекистами из Парижа/, с 1956 г. по январь 1959 г. видели почти ежедневно с окна гуляющего на прогулочном дворике вместе со своим тогдашним сокамерником, Мамуловым /бывшим одним из ближайших помощников обер-палача Берия/. С января 1959 г. по октябрь 1959 г. Валленберг уже содержался вместе с бывшим секретарём ЦК КП Грузии Шария, с которым он выходил на прогулку. Последний раз я лично видел Валленберга 27 октября 1959 г. Он тогда оставался в 23-ой камере, 2-го корпуса /больничного/ владимирской тюрьмы, откуда я освободился 29 октября 1959 г.

Последнее время стало известно, что вновь арестован Ян КАПЛАН, проживавший до своего ареста в Москве по ул. Зоологической 30, кв. 54, телефон № 254-22-07, который после своего освобождения из тюрьмы по болезни, в телефонном разговоре из Москвы со своей дочерью Анной Бильдер, проживающей в Тель-Авиве сообщил ей, что в больнице Бутырской тюрьмы в Москве видел "шведа, который сидит уже 30 лет". Каплан видел Рауля Валленберга летом 1975 г. Ян Каплан оказался опасным свидетелем и поэтому Вы его, тяжело больного человека вернули в тюрьму.

В декабре 1978 г. я передал в Нью-Йорке представителям шведского правительства всё то, что мне известно о Рауле Валленберге за период 1951 - 1959 г.г. Я также передал им, к сожалению, далеко неполный список лиц, содержавшихся в одной камере с Валленбергом в Верхне-Уральской тюрьме, Александровском Централе и Владимирской тюрьме, а также тех заключенных, которые следовали двумя этапами одновременно с Раулем Валленбергом. Среди свидетелей, встречавшихся с Валленбергом во Владимирской тюрьме или видевших его там или в вышеуказанных тюрьмах есть показания немцев, австрийцев, швейцарцев и др. бывших заключенных, многих из них и я знал по заключению. Все они видели Рауля Валленберга много лет спустя после его "смерти" в ...1947 г.

После моих статей в американских и израильских газетах о Валленберге последовали многочисленные отклики прямых и косвенных свидетелей о пребывании Валленберга во Владимирской тюрьме после 1955 г., в том числе убедительная статья Николая Нефёдова в "Новое Русское Слово" за 15 февраля с.г., издаваемой в Нью-Йорке.

Наконец есть и такой свидетель, которого Вы, г-н Председатель, хорошо знаете и под руководством которого Вы работали много лет тому назад. Это - Геннадий Николаевич КУПРИЯНОВ, бывший первый секретарь ЦК Карело-Финской Компартии в то время, когда Вы работали там первым секретарём ЦК Комсомола КФ республики.

Генерал КУПРИЯНОВ, бывший член Военного совета Карельского фронта был арестован в 1948 г. В 1953 году Куприянов находился в группе заключенных, среди которых был и Рауль ВАЛЛЕНБЕРГ и бывший министр иностранных дел Латвии /досоветской/, этапированных из Верхне-Уральской тюрьмы в Александровский Централ. А в 1955 году, в том же приблизительно составе, нас этапировали из Александровского Централа через Кировскую и Горьковскую пересыльные тюрьмы во Владимирскую тюрьму. В этом же этапе находился и Г.Н. КУПРИЯНОВ и швед Рауль ВАЛЛЕНБЕРГ. Неполный список остальных наших "соэтапников" я передал в декабре 1978 г. в Нью-Йорке представителю МИД Швеции.

Мой тюремный друг Г.Н. Куприянов остался и моим другом и на свободе. У меня хранится в самом надёжном месте его интереснейшая и содержательная рукопись. В этой ценнейшей рукописи Г.Н. Куприянов рассказывает также об ужаснейших 8 лет /1948 - 1956/ советских тюрьмах. Этот благороднейший человек подвергался жутким пыткам на Лубянке и в Лефортовской тюрьме. Женщина - тюремный врач лефортовской тюрьмы выбила ему каблуком 8 зубов, когда он лежал в одном белье, связанный в холодном карцере с кляпом во рту... Этот смелый и стойкий человек, в условиях бесчеловечного тюремного террора /и не только тюремного!/ не побоялся называть своих тюремщиков и мучителей - гестаповцами, а их начальников и хозяев - фашистами.

Перед своим отъездом из СССР я специально поехал к нему попрощаться и побеседовать... Геннадий Николаевич Куприянов проживает в г. Пушкино Леннинградской области по ул. Школьной № 38 /?/.

Я не сомневаюсь, что Геннадий Николаевич Куприянов, этот бесстрашный человек не побоится подтвердить своё совместное пребывание со шведом Раулем Валленбергом в этапных камерах Новосибирской, Кировской и Горьковской пересыльных тюрьмах в 1953 г. и в 1955 г.

При встрече 20 декабря 1978 г. в Нью-Йорке с ответственными представителями шведского правительства я выразил своё удивление, что шведские социал-демократические правительства Эрландера и Пальме сделали для освобождения своего дипломата Валленберга немногим более, чем польские марионетки Берут и Цыранкевич для моего освобождения и тысяч, сотен тысяч других польских граждан.

Многие резонно спрашивают: Почему советские власти, освободившие в своё время из тюрем и лагерей настоящих и мнимых шпионов, гитлеровских убийц и военных преступников, - упорно отказываются освободить Рауля Валленберга, единственное "преступление" которого состоит в том, что он спас от рук гитлеровских палачей тысяч венгерских евреев?

На этот вопрос есть только один ответ: Для советских органов КГБ, как и в своё время для Гестапо, спасение евреев самое тяжкое преступление! Это юдофобское направление советских властей и эта тенденция отражены во внутренней и внешней политике СССР - союзника "фельдмаршала" Иди-Амина и Арафата.

В декабре 1975 г., после более 15 лет тюремного заключения, без суд в том числе 11 лет одиночки и 41 день смертной камеры я был реабилитир ван в 1957 г. и освобождён только в октябре 1959 г. пока не принял в камере владимирской тюрьмы советского паспорта. 16 лет я безрезультатн ходатайствовал о выезде. Только в декабре 1975 г. я, наконец, получил разрешение на выезд в Израиль к своей сестре. Однако за месяц до того, как получить разрешение на выезд мне пришлось дважды беседовать с двум сотрудниками КГБ, а на третьей и последней беседе присутствовал также человек, представившись работником отдела административных органов ЦК КПСС. На этой беседе мне было предложено подписать обязательство, что я не буду заниматься деятельностью "которая может нанести ущерб советскому государству".

Подписывая этот документ, я тогда не думал нарушать это навязанное мне "обязательство", хорошо зная, что у возглавляемого Вами органов "длинные руки" и будучи хорошо информирован где изготовляют ту самую "начинку" для зонтиков /и не только для зонтиков/, которой недавно был убит болгарин Марков в Лондоне...

Однако после более трехлетнего пребывание на западе я пришел к выводу, что все преступные действия совершённые и совершаемые возглавляемых Вами органов, в том числе бесчеловечное и бессмысленное преступле ние по отношению к безвинному шведу Раулю Валленбергу, полностью освобождают меня от своего обязательства, которое я был вынужден Вашими сотрудниками подписать в декабре 1975 г.

Хотел бы также обратить Ваше внимание на весьма примитивные действия Ваших людей. Я имею в виду "дружескую беседу" со мной некоего поляка, назвавшегося Генрихом Шаревичем и работником парижского отделения польского банка ПКО. Эта беседа состоялась 26 марта с.г. в 10 утра в здании Тель-Авивского отделения польского банка ПКО.

"Дружеские советы" этого "поляка" - посланца КГБ - я считаю утончёнными угрозами и грубым шантажом.

Учитывая всего вышеизложенного, я заявляю Вам, что с сегоднешнего дня я считаю своим долгом публиковать всё то, что мне известно о преступлениях НКГБ, МГБ и КГБ, начиная от Катыньского преступления над польскими офицерами в марте-апреле 1940 г. и кончая подробностями об убийстве американца Ричарда Уэлча в Афины в конце 1975 г. и многие из того, что было сотворено этими органами во всём мире за период между этими двумя событиями.

Я также намерен публиковать свои беседы со своим другом В.Д. Миронов, бывшим до 1944 г. советским генеральным консулом в Нью-Йорке и резидентом советской разведки. Небезинтересны будут также мои беседы с преемником Миронова в Нью-Йорке, впоследствии моим сокамерником Чепурных /см. историю с Касенькиной, советской учительнице в Нью-Йорке.../.

До сих пор я готовил свои Записки, рассчитывая на их посмертную публикацию. Однако обстоятельства, о которых я частично указал выше, заставили меня принять решение начинать их публикацию при жизни. Исключение составят лишь такого рода факты, которые могли бы нанести моральный ущерб семьям, главы которых, ныне покойные, много лет тайно сотрудничали с советским правительством или были связаны с советской разведкой. Это исключение не распространяется на бывшего первого секретаря и заведующего консульским отделом посольства США в Москве при А. Гарримане в 1944 г. мистера П.-М. Дудко, который являлся агентом НКГБ. Будучи моим соседом по коридору гостиницы "Метрополь" в Москве и моим личным "другом", П.-М. Дудко передал советским органам мое письмо, весьма конфиденциального содержания, адресованное президенту Рузвельту. Это было причиной моего ареста и последующего содержания в тюрьме более 15 лет.

Авраам Калински

5/1

SVERIGES GENERALKONSULAT

New York 1979-01-02

Strängt förtroligt

2
5/1 79
P 2 Eu I

(Pol)

Broder,

I anslutning till dagens meddelande i särskild ordning bifogar jag de urklippta rader ur ett brev som Kalinski givit mig liksom det sönderklippta kuvertet. Vederbörande ville enligt K. inte skylta med sitt namn, därför sönderklippningen.
Enligt Kalinski handlar de två första raderna om Jan Kaplan. Från och med de två första orden på andra raden t o m ~~xixt~~ första ordet på sista raden skall det handla om Wallenberg.
Kalinski har idag åter ringt telefonsamtal från min bostad. Jag har från vår kassa givit honom 152 dollar för resekostnader (biljett N.Y. - Detroit t.o.r.) Tacksam för besked så småningom hur detta lämpligen skall bokföras.

Bengt Friedman

Он выглядит неплохо. Он писал мне, что за полтора года нельзя там умереть. Он пишет, что встретил в больнице Бутырки некоторый уже там 30 лет и совсем неплохо выглядит. По поводу визова, то надо повторить

Han ser inte dålig ut. Han skrev till mig att man inte kan dö på ett och ett halvt år. Han skriver att jag träffat en person på Butyrkas sjukhus, som varit i 30 år och inte alls så dålig ut. Med anledning av ansökan i det nästa brevet

Adress: 825 Third Avenue, New York, N. Y. 10022
Telefon: (212) 751-5900
Telegram: SVENSK New York
Telex: 22 41 50

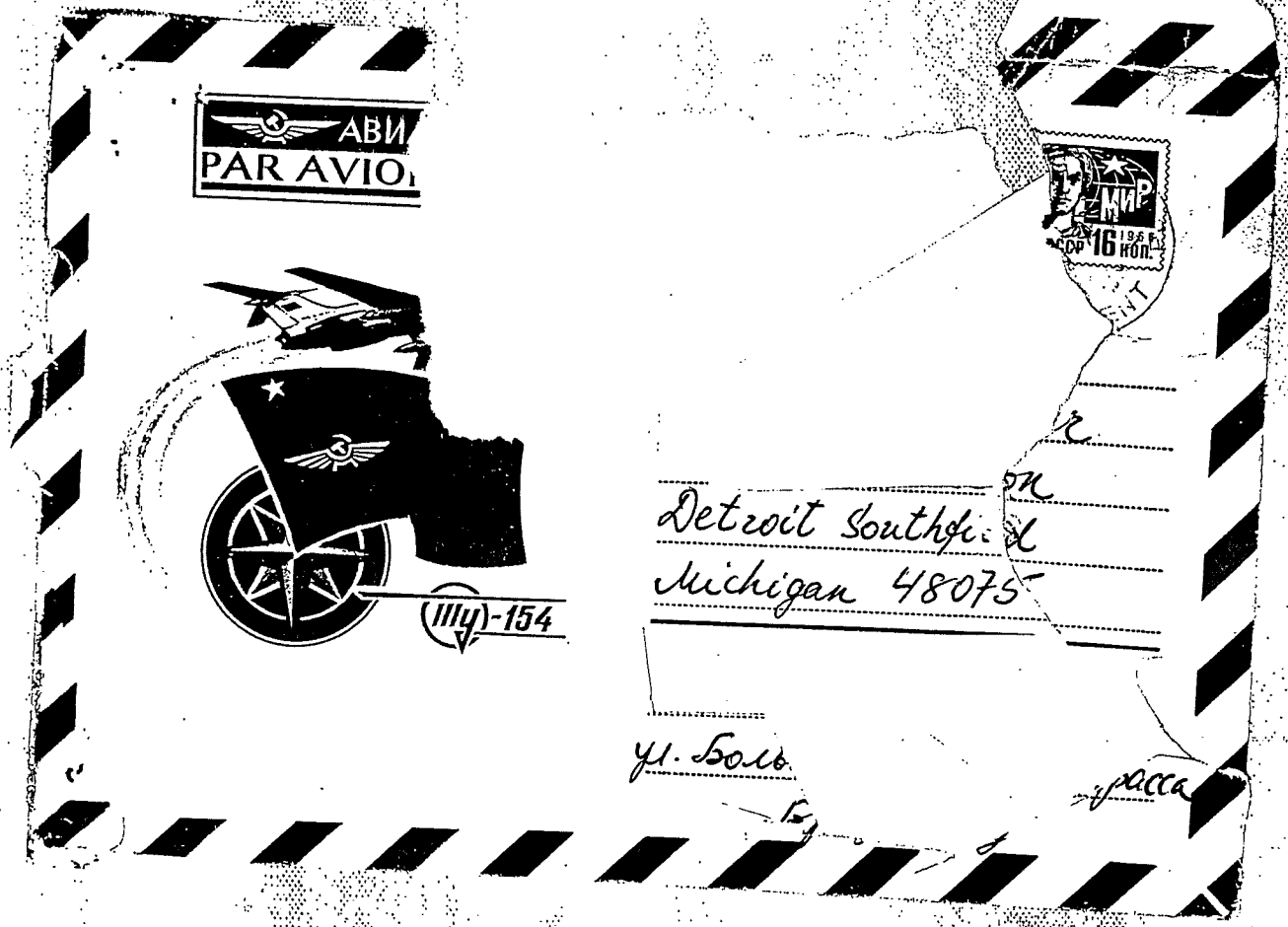
АВИ
PAR AVIO
(IIIу)-154
МИР
16 коп.
Detroit Southfield
Michigan 48075
ул. Боль

АВИА
PAR AVION

(IIIЦ)-154

Detroit South:
Michigan 48075

ул. Боль

расса

Изготовлено на Перьмской ф-ке Розмаха

© Министерство связи СССР, 1976 г.
12/IV-76 г. Цена 17 к. Художник Ю. Косоруков

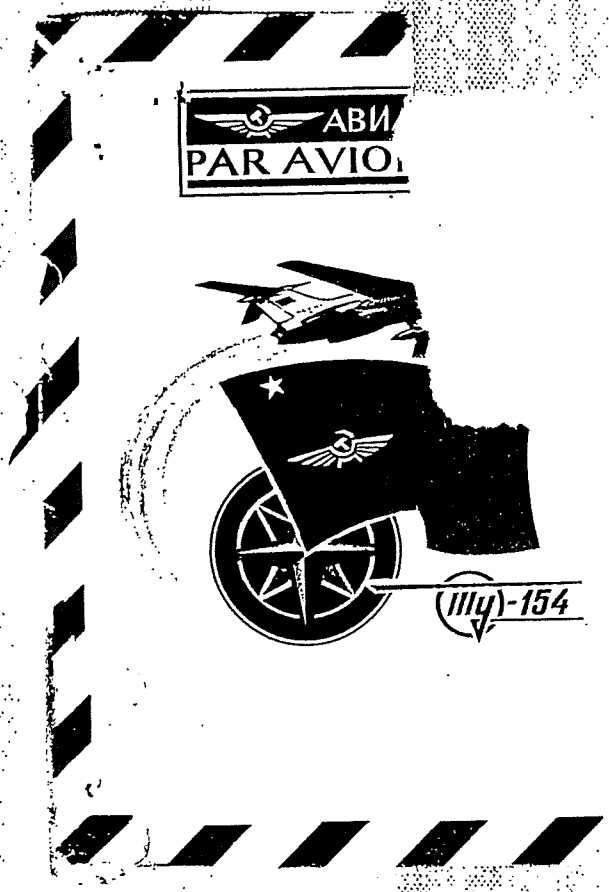

Detroit Southfi
Michigan 48075

ул. Боль

© Министерство связи СССР, 1976 г.
12/IV-76 г. Цена 17 к. Художник Ю. Косоруков

Изготовлено на Пермской ф-ке Гознака

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Enhet I
Kr Hirdman, GN

PROMEMORIA

1978-12-22

STRÄNGT FÖRTROLIG

Samtal med Kalinski om Raoul Wallenberg

Den 20 december 1978 hade kabinettssekreterare Leifland och kanslirådet Hirdman ett samtal med Wallenberg-vittnet Abraham Kalinski i New York. Samtalet ägde rum i generalkonsul Friedmans bostad och varade ca tre timmar.

Samtalet skedde i anslutning till Kalinskis skriftliga redogörelse den 4 december och de uppgifter han därutöver lämnat till ambassadrådet Wilkens i Tel Aviv och generalkonsul Friedman. Kalinski var mycket språksam och hoppade från den ena associationen till den andra. Samtalet fördes huvudsakligen på tyska med några enstaka inslag på ryska. Nedan har jag i systematisk form sammanställt de olika uppgifter han lämnade.

Kaplans vittnesmål 1975

Kalinski ansåg sig nu kunna bekräfta uppgiften om att den ryska juden Jan Kaplan 1975 skulle ha sett Wallenberg i ett sjukhus i Moskva.

Kaplan var antikhandlare i Moskva. 1974 häktades han och dömdes till 8-10 års fängelse. Dottern, som bor i Israel, slog larm om arresteringen och fick tydligen igång en internationell aktion för Kaplan. Hans fall omnämndes i Radio Free Europe's sändningar till Sovjet. Till följd av denna aktion släpptes han i början 1977.

Under sin fängelsetid satt Kaplan i Ljubljanskaja och Lefortovskaja. En kortare tid 1975 var han intagen på fängelse-

sjukhuset Botyrka, dit sjuklingar från Lefortovskaja fördes. I Botyrka-sjukhuset hade han träffat en svensk, som berättat att han sedan 30 år satt i sovjetiska fängelser. Kaplan hade berättat härom (per telegram eller brev) dels för sin dotter i Israel, dels för en judisk bekant i New York.

1. Kaplans nuvarande adress i Moskva är:

Jan Kaplan; hustru Jevgenija
Ulitsa Zoologitjeskaja 30/54
Moskva
Tel. 254-22-07

2. Dottern är stomatolog i Israel:

Dr. Anna Bilder; make Leonid
Tel Aviv.

Kalinski har talat med svärsonen Leonid, som bekräftat uppgiften om vad Kaplan meddelat. Leonid, som är diamantslipare, hade först varit ovillig att tala med Kalinski men gett med sig sedan Kalinski lämnat några referenser.

3. "Tredje mannen" i New York är enligt Kalinski hysteriskt rädd för ryssarna och vågar därför inte ställa upp på något samtal.

4. En annan person, som känner Kaplan, är Boris Zak, tandläkare i Los Angeles. Kalinski visste dock inte huruvida denne fått samma uppgifter av Kaplan.

Efter vårt samtal skulle Kalinski

- Ringa Kaplan i Moskva och i förtäckta ordalag fråga honom om hans uppgifter.

- Ringa dottern/svärsonen i Tel Aviv och fråga om vi fick ta kontakt med dem.

- Söka övertala "tredje mannen" i New York att lämna ifrån sig fler uppgifter.

Kalinski skulle informera Friedman om resultatet. Dessförinnan fick vi inte kontakta Kaplan eller herrskapet Bilder.

Kalinskis vittnesmål 1956

I början av 1956 satt Kalinski i cell 21 i Korpus II i Vladimirfängelset. Vid denna tidpunkt infördes den georgiske socialdemokraten Simon Gogoberidze i Kalinskis cell för en kortare tid. Gogoberidze hade berättat för Kalinski om Wallenberg och att denne förts till cell 23 i samma Korpus. Tillsammans med Wallenberg satt först Berija-medhjälparen Mamulov (stor och kraftig), sedan Berija-medhjälparen Sjarija (kortväxt). Gogoberidze hade själv suttit tillsammans med Wallenberg och Mamulov i tre månader. Kalinski berättade för oss, att han från sitt fönster i cell 21 sett Wallenberg och Mamulov respektive Wallenberg och Sjarija promenera på en sluten rastgård, som låg ca 50 m längre bort. Gogoberidze hade för Kalinski pekat ut Wallenberg, som var smal och av medellängd. När Kalinski efter frigivningen och ankomsten till Israel sett ett foto av Wallenberg hade han känt igen honom. Kalinski uppgav att han ett 20-tal gånger på detta sätt urskilt Wallenberg på rastgården under åren 1956-58.

Kalinski ritade följande karta över Korpus II:

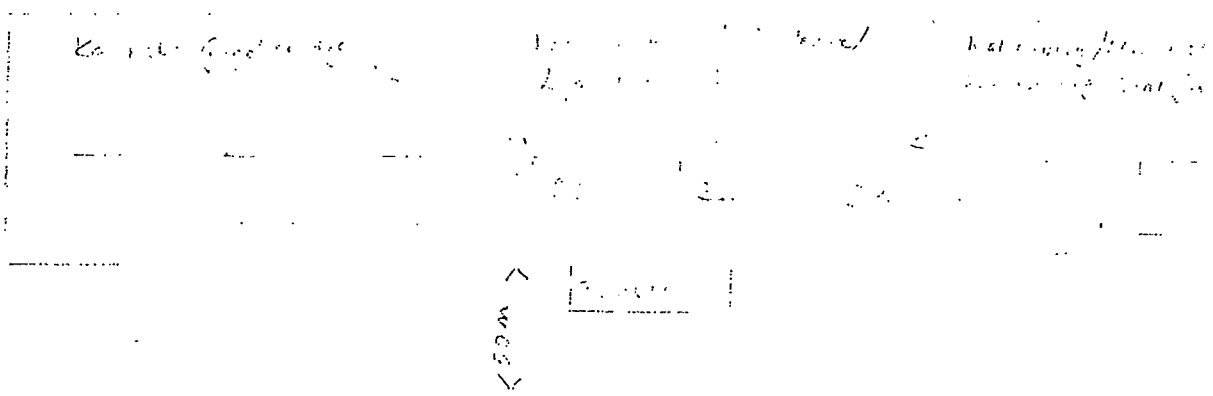

I den mellanliggande cellen, 22, satt dels en medlöpare till tyskarna som varit borgmästare i Smolensk, dels ryssen Ljalikov, som varit ögonvittne till Katynmorden.

Kalinski hade inte haft knackningsförbindelse med Wallenbergs cell. Däremot hade Gogoberidze korresponderat på toalettpapper på georgiska med Mamulov.

Gogoberidze torde nu vara ca 70 år. Han bor i Tbilisi sedan frigivningen 1967.

Mamulov torde fortfarande leva någonstans i Sovjetunionen.

Sjarija är död.

Ljalikov är fortfarande i fängelse.

Efter sin frigivning 1959 hade Kalinski av fängelseläkaren Butova, som han kände väl, i Vladimir hört, att ryssen Sjulgin, som på sin tid tog emot tsarens abdikation, skulle ha sagt att han träffat Wallenberg i fängelset.

Butova hade även berättat för Kalinski om Gogoberidze och om en annan georgier, Pataridze, som frigavs 1956.

Kuprijanovs historia

Som framgår av Kalinskis skriftliga redogörelse hade förre lettiske utrikesministern Munters 1959 i Vladimir berättat för Kalinski att han själv tillsammans med Wallenberg och förre förste partisekreteraren i Sovjetkarelen, Gennedij Nikolajevitj Kuprijanov överförts från Verchneuralsk-fängelset i Tjeljabinsk till Aleksandrovskij Central i Irkutsk. I november 1975 hade Kalinski för första gången träffat Kuprijanov. Härom berättade han följande.

Kuprijanov var en känd general och kommunistledare. Efter sin rehabilitering utgav han 1975 boken: Za Liniej Karelskogo Fronta, Karelija-förlaget, Petrozovodsk. Dessutom har han i hemlighet skrivit ett manuskript om sin fängelsetid, vilket utsmugglats till en västtysk kontakt: M. Boeckel bei A. Krüger, 34 Gottingen-Geismar, Kiessestrasse 14, Västtyskland. Wallenberg nämns enligt Kalinski dock inte i manuskriptet. Kuprijanov är enligt Kalinski mycket stolt och anti-Stalin. Han har vägrat att ta emot ett erbjudande att återinträda i partiet.

I november 1975 (troligen 6-10 november) hade Kalinski ätit middag hos maken till sin avlidna hustrus syster, generalen Aleksander Ljapsjtjov (stavningen osäker), som var ställföreträdande milochef i Leningrad och ansvarig för kontraspionage. Ljapsjtjov gav Kalinski adressen till Kuprijanov, som är Ulitsa Sjkolnaja, Pusjkino, en förstad till Leningrad. Kalinski hade besökt Kuprijanov, som varit en smula berusad. De hade inte talat om Wallenberg. Kuprijanov bor fortfarande i Pusjkino.

Kalinski berättade vidare att medan han befann sig hos Ljapsjtjov hade denne larmats per telefon om att en sovjetisk kryssare/jagare, Starsjevoj, gjort myteri från Baltiska flottan och flydde mot Sverige. Ljapsjtjov hade omedelbart fått bege sig iväg. Tidpunkten stämmer med de uppgifter vi har från annat håll.

Kuprijanov skulle enligt Kalinski utan tvekan vara beredd att tala om Wallenberg för oss.

Andra vittnesmål

Wiedrowski, som träffat Wallenberg i Verchneuralsk 1951, levde enligt Kalinski 1976. Kalinski hade vid denna tid läst en artikel av honom i den sovjet-judiska tidskriften Sowjetische Heimland.

Munters, som träffat Wallenberg 1953-1955 i Aleksandrovskij Central, återvände efter sin frigivning från Vladimir till Lettland. 1974 skrev han en artikel i Izvestija. Enligt Kalinski bör man genom lettiska exilkretsar kunna få veta om den förre lettiske utrikesministern fortfarande lever.

Den litauiske präst, som samtidigt med Wallenberg och Munters m.fl. överfördes till Vladimir 1955, hette Mikielkiavicius eller Mikelkiav.

Andra fångar, som Kalinski nämnde från sin tid i Vladimir eller som svar på frågor från Leifland, var:

Ordzjonikidzes bror
Prof. Friedmann, nu i Israel. Kan veta något om Wallenberg.
Prof. Tummerman, i Vladimir 1948-1957
Pastor Frejs
Pastor Dunis
Letten Gutmanis
Österrikaren Kastner, enbent
Österrikaren Adam
Österrikiske juden Adam Deutsch
Professor Liebermann, kemist, satt tillsammans med Friedmann
Professor Vasiljev, nu död
Fransmannen Goazé. Kalinski blev mycket glad då Leifland nämnde hans namn. Enligt Kalinski hade Goazé varit militärkaplan. Kalinski hade fått en klädborste av Goazé, som 1954-55 vistades i Vladimirfängelset. Kalinski var angelägen om att av oss få Goazés adress, vilken vi lovade skaffa.

Theodor Mulle; även honom hade Kalinski känt väl och ville ha adressen till.

Tyske generalen Paumwitz
Österrikaren eller tysken Spiess

Zubilin, legendarisk sovjetisk spion.

Däremot hade Kalinski inte hört talas om följande personer:

Nietz; Schöggl; Thompson; Brugger.

Zalmanson och Bukovskij, som på 1970-talet vistades i Vladimirfängelset, satt enligt Kalinski i Korpus I, som var det vanliga straffängelset. De torde därför inte känna till förhållandena i Korpus II.

Andra uppgifter från Kalinskis fängelsetid

1. Av 11 år i Vladimir hade Kalinski i 10 år suttit i ensamcell. Sjukhusblocket användes i första hand som isoleringsfängelse . Utlänningar fick aldrig sitta tillsammans där. Kalinski hade i Vladimir fått specialbehandling i form av extra fin kost och även vissa andra förmåner. Endast en annan fånge, "lord" Kuhn, som uppgavs vara släkt med engelska kungafamiljen, fick samma specialbehandling. Kalinskis fångnummer under hela fängelsetiden i Sovjetunionen var 1305.

2. I den cell där Kalinski satt i Verchneuralsk hade tidigare kommunistledaren Radek suttit.

3. Före Verchneuralsk hade Kalinski suttit i Novotjerkasskfängelset.

4. 1944 vistades Kalinski i ett specialläger för utländska fångar i Chovrino utanför Moskva. Där hade han träffat förre sovjetiske generalkonsuln i New York, Mirjonov, som uppgett att han tidigare varit KGB-resident i New York. En maktstrid hade förekommit mellan Mirjonov och Gromyko, som då var ambassadör i Washington, vilken Mirjonov förlorat. Mirjonov hade berättat att bl.a. kommunisten Walther Lippman, förre försvarsministern Stettinius och förre Londonambassadören

Joseph Kennedy arbetat för ryssarna. Kalinski syntes tro på dessa uppgifter men sade själv att de var så fantastiska att han inte vågade publicera dem.

5. På tal om den sovjetiska uppgiften om att Wallenberg skulle ha kremerats, uppgav Kalinski att sovjetiska fångar aldrig kremerades utan begravdes med en nummerplåt vid fötterna.

Kalinskis kontakter med Sovjetunionen efter frigivningen

Kalinski visade oss ett brev han skrivit till sovjetiska inrikesministeriet den 16 maj 1976 med begäran om 400.000 dollars skadestånd för sin olagliga arrestering och dom; 1975 hade han blivit officiellt rehabiliterad.

Tre månader efter brevets avsändande fick han i Haifa ett telefonsamtal från Wien av en kvinnlig polsk journalist som bad honom snarast komma till Wien. I Wien togs Kalinski emot av polskan och av en man som endast presenterade sig som "Gennadij Josevitj". Den senare hänvisade till Kalinskis brev och sade att skadestånd för fängelsevistelse inte förekom i Sovjetunionen. Han sade också att Kalinski skulle lova att inte ägna sig åt anti-sovjetisk verksamhet. Samtidigt ställde han i utsikt någon slags ersättning till Kalinski för åren i sovjetiska fängelser.

Efter tre månader träffades Kalinski och Gennadij Josevitj på nytt på hotell Bristol i Wien. Josevitj sade vid detta tillfälle att Kalinski ägnat sig åt antisovjetisk verksamhet. Han erbjöd dock att man från sovjetisk sida skulle betala Kalinski i rubler, vilka skulle kunna avsändas av hans släktingar i Sovjetunionen. Kalinski var inte intresserad av detta erbjudande och påpekade att han själv tjänat mycket bra i Moskva som redigerare av bruksanvisningar till bilar.

Kalinski sammanträffade en tredje och sista gång med ryssarna i Belgrad i september 1977. Den ryss, som där tog emot honom, "Boris Dimitrovitj" lovade Kalinski pengar om han kom till Moskva, vilket Kalinski dock vägrade.

Kalinski höll israeliska säkerhetstjänsten och den judiska organisationen Zachnut underrättade om sina kontakter med ryssarna.

Kalinski har numera överlämnat sitt skadeståndsanspråk till en advokatfirma i München.

Från sina kontakter med nuvarande eller f.d. sovjetiska agenter nämnde Kalinski vidare att

1. KGB 1941 i samband med det tyska anfallet skjutit alla fångar i sovjetiska fängelser.

2. Stalins adjutant generallöjtnant Zjukov varit intagen i Chovrino-lägret och numera var chef för hotell Turist i Moskva.

3. KGB genom en bulgarisk agent dödat CIA:s stationschef Welch i Athén 1976.

Kalinskis vistelse i USA

Kalinski vistas i USA från 5 december 1978 till 3 februari 1979. Någon vecka i januari skall han vara på semester i Mexiko. I USA bedriver han undersökningar för sin kommande bok om fängelsetiden. Han försöker även spåra uppgifter om förre amerikanske konsuln i Moskva, Dudko, som han anser förrådde honom på 1940-talet. Dudko är numera avliden. Kalinski sade att han skrivit till amerikanske Moskvaambassadören Toon om Dudko.

Kalinski försöker vidare få till stånd sammanträffande med George Kennan och Averell Harriman. Han är enligt egen uppgift utlovad en intervju med Brzezinski.

Den 3 februari återvänder Kalinski till Israel, där hans adress är

Abraham Kalinski
Haifa, Kish Avenue 11
Tel. 04/83-995 (hos dottern)
Tel. 04/926-294
Nahariya (hans egen bostad)

Kalinskis syn på Wallenbergfallet

Kalinski anser sig inte längre vara bunden av ett tystheslöfte till oss om Wallenberg. Han menar att Wallenberg angår alla judar och att endast en massiv protestaktion kan bringa klarhet i hans öde. Kalinski hävdar att svenska regeringen på basis av de vittnesmål som framkommit genom bl.a. hans försorg bör ordna en presskonferens och ställa ryssarna mot väggen.

Kalinski nämnde att han två gånger besökt Sverige.

Sven Hirdman

GN

Strängt förtroligt.

Y. Högst hemlig
Mycket hemlig

P.M. I

angående samtal med tyske medborgaren majoren (a.D.) Ernst-Wilhelm Keitel, hållet torsdagen den 4 april 1957 på Hotell Reichshof i Hamburg.

Keitel söktes av mig den 3/4 1957 i hans bostad Timmendorfer Strand, Wohldstrasse 20, men det visade sig, att han i början av veckan begivit sig på resa och de närmaste dagarna skulle vara anträffbar i Hamburg hos några anförvanter. På så sätt kom jag där i kontakt med Keitel, som vid samtalet lämnade följande uppgifter:

Under sin fångenskap i Sovjetunionen kom Keitel på sommaren 1948 till fängelset i Wladimir, där han till en början insattes i corpus III i cell 20. Senare kom han inom samma corpus att i olika tidsperioder, som han numera ej kan precisera, att vara insatt i cellerna 7, 48 och 53. Under de första åren i Wladimir hölls fångarna där hårt isolerade. De som satt i samma cell fick följas åt då de t.ex. skulle tvätta sig eller gå på promenad i promenadgårdarna. På så sätt fick en grupp fångar från en cell ej kontakt med fångar i andra celler.

Beträffande utbyten av fångar i cellerna, uppgav Keitel att det i vissa fall kunde vara så att fångar i en cell fick följas åt vid förflyttning till andra celler och på så sätt hålla ihop år efter år. Å andra sidan förekom också att vissa fångar i en cell flyttades därifrån och ersattes med andra fångar som kom från någon annan cell. Något system i dessa förhållanden kunde Keitel ej ange.

År 1950 blev Keitel sjuk och vistades i cirka 7 veckor i augusti och september i ensamcell i sjukhuset, corpus II. Inte heller i detta fall kan han erinra sig cellnumret eller var cellen närmare bestämt var belägen. Under nyssnämnda sjuveckorsperiod blev Keitel under cirka 14 dagar överflyttad till corpus I i samband med en reparation i sjukhuset.

Först efter Stalins död 1953 blev isoleringen i Wladimir något uppluckrad. En ytterligare mildring i fängelsedisciplinen uppkom i samband med att de österrikiska fångarna

./.

fått besked om att få återvända till hemlandet.

Keitel har senare vistats i sjukhuset i två omgånger, nämligen i mars 1955 och under tiden juni - september samma år.

I mars 1955 låg han för operation på sjukhuset och var då tillsammans med en österrikare, vars namn han ej kan erinra sig. Keitel kom ej heller ihåg cellnumret.

Under tiden juni - september 1955, då Keitel på nytt var intagen på sjukhuset, hade han som cellkamrat en gammal ryss vid namn S c h u l g i n. De var tillsammans i två eller tre olika celler, vars nummer Keitel ej kan erinra sig. Beträffande Schulgin har Keitel senare genom K r e n n e r, som upprätthåller brevförbindelse med Schulgin, erfarit, att Schulgin numera är frigiven och är intagen på ett ryskt ålderdomshem.

På frågan om Keitel kunde namnge någon annan medfånge i sjukhuset, svarade han, att han endast kunde erinra sig d e L a t r y. Denne var överlägsen i att hålla knackningsförbindelser och att inhämta upplysningar om andra fångar i Wladimir.

Jag frågade därefter Keitel om han under fångenskapen och särskilt i Wladimir hört talas om någon svensk fånge, vartill han svarade, att så ej var fallet.

Då jag frågade om han hört talas om Wallenberg, förklarade han, att han på senare tid läst om hans fall i tyska tidningar. Keitel har däremot inget bestämt minne av att Wallenbergs namn blivit nämnt i Wladimir.

På frågan om Keitel hört talas om någon medfånge vid namn Schöggel uppgav han, att så var fallet. Angående denne kände Keitel till att han utgivit sig för att vara mästerboxare - en sak som dock betvivlades starkt av medfångarna. Keitel höll Schöggel för att vara en tvivelaktig person. Keitel har ej lärt känna Schöggel, utan hans uppfattning om honom bygger endast på uttalanden av andra fångar i Wladimir.

Jag förde därefter G o g i b e r i d s e på tal. Keitel kände till att en georgier med detta namn suttit fängslad i Wladimir. Något ytterligare kände Keitel däremot ej till om Gogiberidse.

./.

Rörande sin fångenskap, innan Keitel kom till Wladimir, uppgav han att han under tiden oktober 1947 - juli 1948 befunnit sig i Lefortowskaja och där haft admiral G u s e och L a n d w e h r von P r a g e n a u som cellkamrater. Angående Guse kände Keitel till, att han avlidit i Wladimir.

På ett uttalat önskemål från min sida, gjorde Keitel några skisser över de olika våningarna i Wladimir. De fönster, som han där ritat in på gavlarna till korridorerna, var försedda med mjölkglas, så att det var omöjligt att se ut.

- - - - - -

Under samtalet med Keitel visade det sig, att han had svårt att uttala sig preciserat i detaljer om celler och medfångar. Trots mina försök att få samtalet in på enskildheter a nämnt slag kom han upprepade gånger in på att föra samtalet rent allmänt angående sina erfarenheter av Wladimir. Keitel förklarade vidare att han ej så mycket som många andra intresserat sig för detaljer om fängelselivet. Han hade accepterat sin situation och sökt intressera sig för att läsa befintlig litteratur o.d.

Hamburg den 5 april 1957.

Lundström
(S. Lundström)

Ich Unterfertigter, Horst Kitschmann, wohnhaft in Piding bei Reichenhall, Dorfstrasse 26, erkläre hiermit Folgendes und bin, wann immer bereit, dieses vor Gericht oder vor jedweder Behörde unter Eid auszusagen.

Ich war bei Beendigung des Krieges Oberst in der Führerreserve des Oberkommandos des Heeres und wurde am 21. Mai 1945 in Deutschland verhaftet und mit Flugzeug nach Moskau befördert, wo ich am 21. Juni 1945 eintraf. Nachdem ich einen Tag im Lubljanka-Gefängnis verbracht hatte, wurde ich in das Lefortowskaja-Gefängnis, Zelle 39 oder 40, überführt. Während der zweiten Hälfte des Monats Juli wurde ich in die Zelle 105 im gleichen Gefängnis umgesiedelt. In dieser Zelle befanden sich schon der deutsche Admiral Krafft und der ungarische Staatsangehörige Langfelder.

Langfelder war ein kräftig gebauter Mann, etwa 172 cm gross, hatte rotblonde Haare, die er zurückgekämmt trug, blaue Augen und eine etwas gebogene Nase. Sein Alter dürfte zu diesem Zeitpunkt etwa 30 - 35 Jahre gewesen sein.

Was die Adresse von Langfelder betrifft erinnere ich mich, dass eine Tante von ihm eine der grössten Mühlenunternehmungen von Budapest besass, welche unter dem Namen Langfelder geführt wurde.

Durch Langfelder habe ich zum ersten Mal von dem schwedischen Diplomaten Wallenberg reden hören.

Wallenberg und Langfelder sind vor dem Fall Budapests den sowjetrussischen Truppen entgegengefahren. Als sie mit diesen Kontakt bekommen hatten, wurden sie in einem Dorf zu einem sowjetrussischen Stab geführt, wo sie freundlich behandelt wurden. Als sie aber nach Budapest zurückfahren wollten, wurden sie trotz Protestes zurückbehalten und als Gefangene behandelt. Später wurden sie nach Moskau gebracht.

Langfelder befand sich noch im November 1945 in der Zelle 105 und wurde etwa Anfang Dezember in eine andere Zelle verlegt.

Am 8. Januar 1946 wurde ich aus der Zelle 105 im Lefortowskaja-Gefängnis in eine Zelle im obersten Stock=werk des Lubljanka-Gefängnisses überführt. In dieser Zelle wurde ich zusammen mit dem deutschen General Weidling und dem deutschen Major Kuhn plaziert. In der Nachbarzelle befand sich der deutsche Admiral Voss. Am 1. Juli 1946 wurde ich in eine neue Zelle des Lubljanka-Gefängnisses, Zelle Nr. 123, geführt. Diese Zelle teilte ich mit einem Österreicher namens Scheuer. Später kam auch Admiral Voss in diese Zelle.

Am 28. Februar 1947 wurde ich aufs Neue in das Lefortowskaja-Gefängnis überführt, dieses Mal in eine Zelle im III. Stock.

In diese Zelle wurde auch gleichzeitig der ungarische Oberst Hatz eingewiesen. Einige Monate später, im Juni, kam der deutsche Generalmajor der Waffen SS Mohnke in die Zelle herein.

Gegen 11 Uhr abends am 27. oder 28. Juli 1947 wurde ich zum Verhör geholt. Der Verhörsleiter war ein Oberst. Am Verhör nahm ausserdem ein Unterabteilungsleiter im Majorsrang teil. Beide waren vom Innenministerium.

Man fragte mich, mit welchen Gefangenen ich während meiner Gefangenzeit die Zellen geteilt hatte. Als ich den Namen Langfelders erwähnte, fragte der Verhörsleiter, was dieser mir erzählt hätte. Ich gab dann das Hauptsächliche von dem an, was Langfelder mir über Wallenberg und ihre gemeinsamen Erlebnisse erzählt hatte. Der Verhörsleiter verlangte danach zu erfahren, welchen Personen ich meinerseits von Langfelder und Wallenberg erzählt hatte. Ich nannte dabei die folgenden Personen: Scheuer, Weidling, Kuhn, Voss, Hatz und Mohnke.

Nach dem Verhör wurde ich in eine separate Zelle geführt. Als Strafe dafür, dass ich meinen Zellenkameraden über Langfelder und Wallenberg erzählt hatte, musste ich in verschiedenen Einzelhaftzellen im Lefortowskaja-Gefängnis die Zeit bis zum 23. Februar 1948 verbringen. //

An diesem Tage wurde ich mit dem Polizeiattaché bei der Deutschen Gesandtschaft in Bukarest, dem deutschen Staatsangehörigen Gustav Richter zusammengeführt, der früher zusammen mit Wallenberg in einer Zelle des Lubljanka-Gefängnisses gesessen hatte und der auch in der gleichen Art, wie ich, über diesen verhört wurde. Richter und ich wurden in eine Zelle in der Frauenabteilung des Lefortowskaja-Gefängnisses im I. Stock geführt, in welche gleichzeitig auch Admiral Tillessen eingewiesen wurde. Am 1. April 1950 wurde ich in das Butürskaja-Gefängnis geführt, wo ich bis zum 29. August 1951 blieb. Dann wurde ich noch einmal in das Lubljanka-Gefängnis gebracht. Am 2. Oktober 1951 wurde ich ohne Gerichtsverhandlung zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Nachdem ich aufs Neue in einer Einzelzelle im Parterre bei der Küche gesessen habe, wurde ich in

das Wladimir-Gefängnis überführt, wo ich am 23. Oktober 1951 ankam. Im Wladimir-Gefängnis kam ich in den Corpus III, Zelle 6, wo ich bis zum 7. Dezember 1951 verblieb. Auf Grund von Krankheit wurde ich dann in den Corpus II, die Krankenabteilung des Wladimir-Gefängnisses, Zelle Nr. 10, verlegt. In dieser Zelle habe ich allein bis zum 19. März 1952 gesessen, an welchem Zeitpunkt Gustav Richter aufs Neue mit mir zusammengeführt wurde. Wir sassen beide danach in einer Reihe von Zellen im Corpus II bis zum 11. September 1955, bis wir Ende September in den Corpus III überführt wurden, wo wir bis zu unserer Freilassung geblieben sind.

Piding bei Reichenhall, den 31. Januar 1956

Kittschmann

URNr. 217/1956. Die Echtheit vorstehender Unterschrift von Herrn Oberst a.D. Horst Kittschmann, in Piding bei Bad Reichenhall, Dorfstrasse 26, -deutscher Staatsangehöriger- wird beglaubigt.
Ausweis: Reisepass Nr. 8978519, ausgestellt vom Stadtrat Bad Reichenhall am 28.10.1955.

Bad Reichenhall, den 31. Januar 1956.

Kosten:
Wert: 3.000.-- DM
Geb. § 39 RKO. 5.-
Ums. St. -.2
DM 5.2

(Eßlinger) Notar

ensamcell i cirka 7 månader.

Scheuer.

Scheuer var den förste som för Kitschmann berättade om Wallenberg. Kitschmanns uppfattning om Scheuer var negativ. Kitschmann ansåg det finnas anledning misstänka, att Scheuer var spion åt ryssarna. Kitschmann uppmanade där för till en viss försiktighet vid en kontakt med Scheuer. Denne hade för Kitschmann uppgivit sin adress vara Porzellangasse 48, Wien.

Angående cellen i Lefortowskaja i III. Stock.

I denna cell satt Kitschmann såsom nämnts ovan under tiden 28 februari 1947 - 27 eller 28 juli samma år. Cellen var den tredje från trappan räknat. Under kortare tid hade Kitschmann och hans cellkamrater förbindelser med den ena granncellen - den fjärde cellen från trappan räknat. I denna cell satt bl.a. Rösstel och en Volksgruppenführer från Rumänien. Förbindelserna med fångarna i våningen nedanför funktionerade ej riktigt.

+++++++++++

Langfelder utförde med hjälp av tränålar, vilka han själv tillverkade, vackra sömnadsarbeten. Kitschmann befann sig i samband med förhöret den 27 eller 28 juli 1947 i ensamcell i parterrvåningen i Lefortowskaja. I samma rad låg ytterligare fem - sex likadana celler. Då Kitschmann efter ett besök på toaletten passerade raden av celler, stod en av dörrarna öppna. Ingen befann sig i cellen, men på golvet stod ett par vackra tofflor, vilka mycket väl kunde vara sydda av Langfelder.

+++++++++++

Fängelseledningen i Lefortowskaja.

Oberstleutnant Weindorf
Major Daniel
Solonow (kapten?)

Köln den 19 november 1955.

(John Magnus Lindberg) (S.Lundström)

Översättning.

Undertecknad, Horst Kitschmann, boende Piding bei Reichenhall, Dorfstrasse 26, avger härmed följande förklaring och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var vid krigsslutet överste vid reservledningen (»Führerreserve») för arméns överkommando och blev den 21 maj 1945 häktad (verhaftet) i Tyskland och förd med flyg till Moskva, dit jag anlände den 21 juni 1945. Sedan jag tillbringat en dag i Ljubljanskaja-fängelset, överfördes jag till Lefortovskaja-fängelset, cell 39 eller 40. Under senare hälften av juli månad överflyttades jag till cell 105 i samma fängelse. I denna cell befann sig redan tyske amiralen Krafft och ungerske medborgaren Langfelder.

Langfelder var en kraftigt byggd man, ungefär 172 cm lång, hade rödblont hår, som han bar tillbakakammat, blå ögon och en något böjd näsa. Hans ålder torde vid denna tidpunkt ha varit ungefär 30—35 år.

Vad beträffar Langfelders adress erinrar jag mig, att en tant till ho-

nom ägde ett av de största kvarnföretagen i Budapest, vilket sköttes i namnet Langfelders regi.

Genom Langfelder fick jag för första gången höra talas om den svenske diplomaten Wallenberg.

Wallenberg och Langfelder for före Budapests fall de sovjetryska trupperna till mötes. När de fått kontakt med dessa fördes de till en sovjetrysk stab i en by, där de behandlades vänligt. Men när de ville fara tillbaka till Budapest kvarhölls de mot sina protester och behandlades som fångar. Senare fördes de till Moskva.

Langfelder befann sig ännu i november 1945 i cell 105 och insattes någon gång i början av december i en annan cell.

Den 8 januari 1946 överfördes jag från cell 105 i Lefortovskaja-fängelset till en cell i översta våningen i Ljubljanskaja-fängelset. I denna cell placerades jag tillsammans med den tyske generalen Weidling och den tyske majoren Kuhn. I granncellen befann sig den tyske amiralen Voss. Den 1 juli 1946 flyttades jag till en ny cell i Ljubljanskaja-fängelset, cell 123. Denna cell delade jag med en österrikare vid namn Scheuer. Senare kom också amiral Voss in i denna cell.

Den 28 februari 1947 överfördes jag på nytt till Lefortovskaja-fängelset, denna gång till en cell i fjärde våningen.

I denna cell insattes samtidigt den ungerske översten Hatz. Några månader senare, i juni, kom den tyske generalmajoren i Waffen-SS Mohnke in i cellen.

Fram emot klockan 11 på kvällen den 27 eller 28 juli 1947 hämtades jag till förhör. Förhörsledaren var en överste. I förhöret deltog dessutom en underavdelningschef med majors rang. Båda var från inrikesministeriet. Man frågade mig med vilka fångar jag hade delat cell under min fångenskap. Då jag nämnde namnet Langfelder, frågade förhörsledaren vad denne hade berättat för mig. Jag återgav då i huvudsak vad Langfelder hade berättat för mig om Wallenberg och deras gemensamma upplevelser. Förhörsledaren fordrade därefter att få veta för vilka personer jag i min tur hade berättat om Langfelder och Wallenberg. Jag nämnde därvid följande personer: Scheuer, Weidling, Kuhn, Voss, Hatz och Mohnke.

Efter förhöret fördes jag in i en separat cell. Som straff för att jag hade berättat för mina cellkamrater om Langfelder och Wallenberg måste jag tillbringa tiden fram till den 23 februari 1948 i olika ensamceller i Lefortovskaja-fängelset.

Denna dag sammanfördes jag med polisattachén vid tyska beskickningen i Bukarest, tyske medborgaren Gustav Richter, vilken tidigare suttit tillsammans med Wallenberg i en cell i Ljubljanskaja-fängelset, och vilken också, liksom jag, förhörts om denne. Richter och jag in-

sattes i en cell på kvinnoavdelningen i Lefortovskaja-fängelset i andra våningen, i vilken samtidigt också amiral Tillessen infördes. Den 1 april 1950 överflyttades jag till Butyrskaja-fängelset, där jag blev kvar till den 29 augusti 1951. Därefter överfördes jag än en gång till Ljubljanskaja-fängelset. Den 2 oktober 1951 dömdes jag utan domstolsförfarande till 25 års fängelse. Sedan jag ånyo suttit i en ensamcell i bottenvåningen invid köket, överfördes jag till Vladimir-fängelset, dit jag anlände den 23 oktober 1951. I Vladimir-fängelset kom jag i Corpus III, cell 6, där jag stannade till den 7 december 1951. På grund av sjukdom placerades jag sedan i Corpus II, sjukhusavdelningen i Vladimir-fängelset, cell 10. I denna cell satt jag ensam till den 19 mars 1952, vid vilken tidpunkt Gustav Richter på nytt sammanfördes med mig. Fram till den 11 september 1955 satt vi båda därefter i en rad av celler i Corpus II, tills vi i slutet av september överfördes till Corpus III, där vi förblev tills vi frigavs.

Piding bei Reichenhall den 31 januari 1956.

(u) Kitschmann

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

P.M.

angående samtal med f.d. överste Horst Kitschmann hållet onsdagen den 16/11 1955 på Versorgungskurhaus i Bad Reichenhall.

Kitschmann underströk, att de uppgifter han lämnade oss skulle behandlas strängt förtroligt och att han räknade med att om hans namn skulle nämnas i något officiellt sammanhang skulle svenska utrikesdepartementet först taga kontakt med honom. Man kan inte - menade Kitschmann - utesluta repressalier från rysk sida för den händelse vittnesmålet blev känt. Han hänvisade till, att han under sin fängelsetid suttit sju månader i ensamcell som straff för att han för några av sina medfångar berättat om Langfelder och Wallenberg.

Om sig själv berättade Kitschmann följande.

Han häktades den 21 maj 1945 i Tyskland och fördes till Moskva, dit han anlände den 21 juni med flyg. Efter att ha suttit en dag i Lubianka kom han den 22 juni till Lefortowskaja antagligen till cell 39 eller 40. Under senare hälften av juli 1945 flyttades Kitschmann till cell 105 i samma fängelse. Där satt redan amiral Krafft och Langfelder. Den sistnämnde satt kvar i cellen till i november 1945. Kitschmann själv lämnade cellen den 8 januari 1946, då han överfördes till Lubianka till en cell i översta våningen, där han placerades tillsammans med general Weidling och major Kuhn. I en granncell satt amiral Voss. Den 1 juli 1946 överfördes Kitschmann till cell 123 i fängelset. Där samman-

fördes han med en österrikare, Scheuer. Senare kom amiral Voss in i cellen. Den 28 februari 1947 överfördes Kitschmann ånyo till Lefortowskaja - i en cell i II. Stock. Samtidigt infördes i cellen ungerske översten Hatz, och i juni samma år infördes generalmajoren Monnke. I dena cell satt Kitschmann till den 27 eller 28 juli 1947, då han vid 11-tiden på kvällen fördes till förhör angående Langfelder. Efter förhöret fördes Kitschmann till en ensamcell i parterrvåningen, där han satt i tre veckor. Under den följande tiden fram till den 23 februari 1948 satt Kitschmann ensam i tre olika celler i Lefortowskaja såsom straff för att han för sina medfångar berättat om Langfelder och Wallenberg. Den 23 februari 1948 sammanfördes Kitschmann med Gustav Richter och amiral Tilleysen i en cell i Frauenabteilung i I. Stock. Den 1 april 1950 överfördes Kitschmann till Butirka, där han satt fram till den 29 augusti 1951, då han transporterades till Lubianka. Den 2 oktober 1951 dömdes Kitschmann utan rättegång till 25 års fängelse. Fram till dess att Kitschmann fördes till Wladimir, dit han anlände den 23 oktober 1951, satt han i ensamcell. I Wladimir placerades han i corpus III cell 6, där han stannade fram till den 7 december 1951, då han på grund av sjukdom infördes till corpus II cell 10. I denna cell satt han ensam till den 19 mars 1952, då Gustav Richter på nytt sammanfördes med honom. Då båda vistades sedan i corpus II i olika celler fram till den 11 september 1955, då de överfördes till corpus III, där de blev kvar till frigivandet.

Langfelder.

Kitschmann beskrev Langfelder som en kraftigt byggd cirka 172 cm lång man med rödblont hårt tillbakastruket hår, blå ögon, lätt böjd näsa; ålder (år 1945) cirka 30-35 år.

Kitschmann kunde ej bland sex fotografier, varav ett

föreställde Langfelder, känna igen denne.

Beträffande Langfelders adress erinrade sig Kitschmann att en tant till Langfelder var ägare till ett av Budapests största kvarnföretag, vilket drevs under namnet Langfelder.

Langfelders hälsotillstånd såväl som hans sinnesstämning var vid denna tid gott.

Beträffande Wallenbergs och sina öden hade Langfelder berättat, att de farit för att möta de ryska trupperna. Sedan de fått kontakt med dessa, inbjöds de till en by, där de behandlades vänligt. Då de önskade fara tillbaka till Budapest, blev de kvarhållna och behandlade som fångar trots protester. I bil fördes de senare till Rumänien, varifrån de därefter transporterades i flyg till Moskva.

Beträffande Langfelders vidare öden berättade Kitschmann, att han hört någon omtala, att Langfelder senare skulle ha suttit i Lefortowskaja. När detta skulle ha varit och vem som var sägesmannen kunde Kitschmann inte erinra sig.

Kitschmann i förhör angående Langfelder.

Som ovan sagts fördes Kitschmann den 27 eller 28 juli 1947 vid 11-tiden på kvällen till förhör. Förhörsledare var en överste, Abteilungsleiter i utrikesdepartementet. Vid förhöret deltog dessutom en major, Unterabteilungsleiter. Deras namn fick Kitschmann aldrig veta.

Kitschmann tillfrågades först tillsammans med vilka han delat cell. Då han nämnde Langfelders namn, frågade förhörsledaren vad denne berättat för Kitschmann. Han hade då i huvudsak återgivit det som Langfelder omtalat för honom. Förhörsledaren begärde därefter få veta för vilka av medfångarna Kitschman i sin tur berättat om Langfelder och Wallenberg. Kitschmann hade därvid angivit följande namn: Scheuer, Weidling, Kühn, Voss, Hatz och Mohnke. Förhörsledaren hade avslutat förhöret med att säga, att hädanefter inget finge sägas om Wallenberg och Langfelder.

Som ovan nämnts fick Kitschmann därefter sitta i

8

4/2

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Haag den 30 januari 1954.
Personligt och strängt förtroligt

18

Jarring/DS
5/2

a
Danielsson,
f.k.
u.Jarring.

exp. 5/2-54
R.

Broder,

Beträffande den i Ditt personliga och strängt förtroliga handbrev den 2 december i fjol omnämnde holländaren Dick van der Kloosters kan jag numera, sedan förhörsprotokoll m.m. bearbetats på vederbörande avdelning i utrikesministeriet här, rapportera följande:

van der Kloosters har aldrig varit diplomat. Han var fram till 1950 verksam som ingeniör, driftsledare eller dylikt vid en textilfabrik i Sovjetzonen i Tyskland, blev någon gång nämnda år häktad, anklagad för sabotage, och deporterad till Ryssland. Den 12 september 1952 fördes han till fängelset i Vladimir, då hans hälsa hade gjort honom oanvändbar i arbetsläger, däri han förut hållits fängslad. I fängelset i Vladimir hade han förvarats i en större cell med elva andra personer, bland vilka befunno sig den tyske fältmarskalken Schörner (sedermera rapporterad som avliden), förre tyske ministern i Sovjetzonen Becheler, en förutvarande sovjetrysk statssekreterare (!), två japaner, två koreaner, en turk m.fl. Den 20 juni 1953 fördes van der Kloosters från fängelset i Vladimir till ett uppsamlingsläger för utländska fångar, som skulle frigivas, och blev i Köstas - datum kom jag ej att anteckna - överlämnad till holländska myndigheter i Berlin.

Jämlikt instruktion från härvarande utrikesministerium hade van der Kloosters efter frigivningen av representanter för holländska generalkonsulatet i Ber-

Utrikesrådet Unger
Stockholm

lin tillfrågats om han under fångelsetiden i Ryssland hört talas om någon fången svensk, svensk diplomat, Wallenberg, men besvarat dessa frågor nekande.

van der Kloosters befinner sig alltjämt i Väst-Berlin, dit hans hustru och dotter efter hans häktning 1950 hade flyckats fly och sedan uppehållit sig. Vederbörande i utrikesministeriet här säger sig tro att svenska generalkonsulatet i Berlin underrättats om van der Kloosters och erbjudits tillfälle till samtal med honom. I varje fall gäller, sedan min demarche i somras, generellt den instruktionen att vårt generalkonsulat skall beredas möjlighet att sammanträffa med och utfråga varje från Sovjetunionen återkommande holländare.

Om av någon anledning detta i fallet van der Kloosters icke har iakttagits torde nederländska generalkonsulatet när som helst kunna förmedla en utfrågning, om sådan anses påkallad. Veterligen är van der Kloosters alltjämt kvar i Berlin och i kontakt med sitt generalkonsulat.

Min klippare
Sven Dahlman

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

9

KUNGL.
SVENSKA KONSULATET

P. M.

över samtal med hr Paul Koch, född 1900, tidigare tjänsteman vid tyska beskickningen i Sofia, f. n. bosatt hos hustrun, fru Eva Koch, Am Autobusbahnhof, Husum/Nordsee.

Herr Koch gjorde ett rätt medtaget intryck och förklarade under samtalet, som varade i c:a 2½ timme, att hans minne lidit under vistelsen i Ryssland, särskilt svår hade minnesförlusten på grund av undernäring varit 1945-46, då han t.o.m. icke kunnat erinra sig vigseldagen, tidigare gatuadress i Berlin m.m. Från 1946 hade hans tillstånd blivit bättre med anledning av att födan blivit näringsrikare.

1.) I oktober 1944 hade Koch anlänt till cell 164, 3 tr. upp i Lefortovskaja. Den 19.6.45 förflyttning till Butyrka och slutet maj 1946 tillbaka till Lefortovskaja, cell 84, sommaren 1947 på grund av reparationer till nr. 77 och därefter till hörncellen 137, 2 tr. upp. Från december 1948 - juni 1953 hade han varit i fängelset i Vladimir

./. En av K. ritad planskiss över fängelset Lefortov-
./. skaja ävensom en av undertecknad med stöd av K:s uttalanden senare gjord skiss närslutas.

Lefortovskaja-fängelset på 4 våningar var så byggt att man från mitten kunde se alla flyglar. Numreringen började i nedre, högre hörnan med cell 1. I nedre botten var högsta numret troligen 52. Trapporna voro så placetade, att man från den ena trappan icke kunde se övriga två trappor. Framför cellerna gick en järngång med ledgång. Mot bortre ändan av de 4 flyglarna fanns en b ro över till de 4 hörncellerna. En trappa upp fanns lasarettet i en tillbyggnad. Under och över lasarettet i tillbyggnaden funnos celler. I hela fängelset c:a 2-250 celler. I översta våningen började numreringen med omkring 150 - 200. Cellerna själva, där Koch har vistats, finnas inprickade på skissen. Dörren var en tjock, järnbeslagen trädörr med lucka för inlämning av mat och kikhål. Fönstret började c:a 1½ m från golvet och bestod av 9 rutor av metalltrådförstärkt mjölkglas. Endast översta, mellersta fönsterdelen

KR/Wi

kunde öppnas för vädring. Man blev då tvungen att stiga upp på sängen under fönstret. Framför fönstret fanns ett plåtskydd, öppet endast uppåt.

2.) Följande andra tyska legationstjänstemän hade vistats i Lefortovskaja:

Gesandter Beckerle (Sofia) - ungefär samtidigt till slutet 1948. Cellnummer okänt.

Gesandtschaftsrat Dr. Anton Mohrmann (Sofia) - frigiven december 1953, adress Ibbenbühren.

Kanzler Muschke - kvar i Vladimir. Tid och cellnummer i Lfortovskaja okända, eventuellt omkring cell nr. 16o.

Konsulatssekretär Lessmann (Sofia) till 1949 i ryskt läger.

Konsulatssekretär Hans Zimmermann - avliden.

Konsulatssekretär Roland Gottlieb - början 1953 i lägret Wrokota, möjligen frigiven till Österrike. Troligen gift med en svenska med förnamnet Karin. Tidigare anställd vid österrikiska beskickningen i Stockholm.

Konsulatssekretär Ludwig Born - frigiven - Kaiserslautern.

Presseattaché Pörtzgen - kvar i Vladimir. Tidigare vid ambassaden i Moskva.

Angestellter Hermann Mayer - enligt ett den 3.2.54 mottaget brevkort från överstinnan Dr. Klara Erika Dietl (jfr. punkt 6), Untere Karspüle 13, Göttingen, har Mayer frigivits och varit i förbindelse med henne.

Telegrapheninspektor Ernst Möder - kvar i ryskt läger.

Angestellter Paul Lorke - icke frigiven. Till slutet 1948 i Lefortovskaja.

Angestellter Fritz Jäcker d:o d:o d:o

Wissenschaftlicher Hilfsarbeiter Biermann (Sofia) - kvar i Vladimir.

Militärattaché von Hülsen - kvar i ryskt läger.

Koch hade till augusti 1948 delat cell med Born och Lessmann. Alla hade gjort samma cellbyte tillsammans.

3a.) På fråga betr. Karl Supprian svarade Koch: "Der Name ist mir geläufig" och "Ich glaube aus der Russlandzeit".

Claudio de Mohr - kom till Moskva samtidigt med Koch, senare öden okända.

M. Ronchi - okänd.

Roedl - enligt vad Koch kunde erinra sig, kom Roedl

från Bukarest och icke från Budapest. R. har varit i Lefortovskaja 1945, enligt vad K. i Butyrka hört av en medfånge, som delat cell med R. Namnet på medfången kunde K. icke erinra sig.

Inga namnuppgifter på personer, som varit i n:ris 151 och 152 kunde erhållas. Det vore möjligt, att fångar i april 1945 kommit till nämnda celler. Enligt vad K. visste, hade hela flygel varit tom.

3b.) På fråga, om någon svensk varit i fängelset, svarade K.: "Ja, es soll ein Schwede da gewesen sein. Name weiss ich nicht".

Då jag nämnde Raoul Wallenberg, s ade Koch: "Wo Sie den Namen sagen, ist er mir in Gedächtnis gekommen. Ein Schweizer soll mit ihm zusammen gewesen sein, aber den Namen erinnere ich mich nicht. In Vladimir und auch in Tapia habe ich von einem Hill gehört, dass er mit Wallenberg zusammen gewesen sein soll. Mit Hille war ich zusammen: im Butyrka Juni - August 1945 und in Tapia Juni - Dezember 1953. Hille hat mir erzählt, dass er mit Wallenberg zusammen war, und dass er angenommen hat, dass er deshalb so streng isoliert worden sei, weil er mit Wallenberg zusammen gewesen ist".

"Hille war in Vladimir, in einer kleinen Zelle, in einem anderen Stockwerk als ich, mit einem Schweizer zusammen".

"Hilles Alter - Anfang vierziger. War Journalist bei der Presse, eine grosse Zeitung, in Sachsen. Würde mit mir am 26. Dezember 1953 entlassen nach Sachsen, nach einem kleinen Ort zu seinen Schwiegereltern".

"Hille erzählte, dass Wallenberg sehr reich sei, in Schweden sehr be kannt und dass seine Angehörigen grossen Einfluss hätten".

På fråga om Hille kan ha talat om någon annan svensk än Wallenberg, svarade Koch:

"Nein, ich glaube nicht. Ich meine, er hat den Namen Wallenberg genannt. Seine Verwandten in Schweden würden alles versuchen, um ihn frei zu bekommen".

En Adalbert Wauer, med adress Langer Deich, Insel Nordstrand/Nordsee, hade varit i samma rum som Hille i lägret Tapia. Det vore icke helt uteslutet, att Hille sagt något om Wallenberg för Wauer. Hille hade dock huvudsakligen berättat om sina egna öden och endast helt i förbigående omnämnt Wallenberg.

4-6.) Zoltan de Rivo - okänd.

Romeo Moschetti - okänd.

Dr. Albert Laarmann - en Laarmann, möjligen född 1898, dock icke Dr., var vid beskickningen i Bukarest. L. satt i Lefortovskaja tillsammans med en tysk, senare öden okända.

Överste Dietl - från Bukarest, kvar i Vladimir. Jfr. även punkt 2. I kortet står, att Mayer framfört hälsningar från översten till hustrun.

7.) Henry Thomsen har icke varit tillsammans med Koch, men han har hört hans namn. Skall ha blivit häktad av ryssarna. Ingenting närmare känt.

5,8,9,
o. lo.)

a) I Butyrka satt Koch i cell 92 till december 1945, därefter en kort tid i cell 156 och sedan i cell 296.

b) Fängelset i Vladimir bestod av 5 huvudbyggnader, 2-3 mindre byggnader, promenadplatser, tvättkök, bad, lasarett, kök och skjul, allt omgivet av en hög mur.

Huvudbyggnaderna på 4 våningar voro fyrkantiga, långsträckta. Cellerna voro placerade på ömse sidor av en genomgående korridor med två vanliga trappor, en ungefär i mitten av huset och en i ena ändan av korridoren. I huvudbyggnaderna funnos c:a 80 celler, botten- och översta våningarna voro dock tomma. Cellerna hade 12 underbäddar och 4 överbäddar (över de fyra hörnsängarna). I en flygel fanns det även celler för 5-7 man. I genomsnitt fanns det 8-lo fångar per cell och 3-400 fångar per huvudbyggnad. En huvudbyggnad var helt tom och en stor del av de andra reserverade för förvaltningsändamål. I två mindre hus funnos lasarett och fångceller för 1-2 personer.

Promenadplatserna voro lo mindre, fyrkantiga (6x6 m), av höga murar omgivna gårdar. Övervakningen ägde rum från en bro, så att man kunde överblicka alla lo gårdarna samtidigt.

Fångarna voro blandade: japaner, engelsmän, litauer, dock mest tyskar. De sistnämnda hade alla varit i Lefortovskaja. Av medfångarna i Vladimir hade Koch aldrig hört Wallenberg omtalas. K. hade suttit i cellerna 55, 32, 62, 63, 49. På grund av reparationer förekommo täta cell- och byggnadsbyten.

Rutinen var: efter uppstigning kl. 6 toalettbesök. Frukost: torrt svartbröd med hett vatten, var tionde dag c:a en tändsticksask med kaffesurrogat. Lunch: kålsoppa och gröt ("sjtsji" och "kasja"). Middag: fisksoppa eller potatissallad

("vinogret"). Promenad 1 timme om dagen, varje cell isolerad i särskild promenadgård. Ingen kommunikation med grannceller förekom på grund av fara för eventuella spioner. Då de olika cellerna fördes ut, kunde man icke se, vem det var.

c.) Lägret i Tapia:

Ett fängelse med ringmur, där man fritt kunde röra sig utan bevakning. Posteringar funnos endast på ringmuren. Cellerna voro av olika storlek, från 3o-4o man till c:a 1oo man. C:a 11oo manliga funnos i 2 byggnader och i andra byggnader 4OO kvinnor. Fängelset var genom mur skilt i en manszon och en kvinnozon. På särskild anhållan kunde män och kvinnor träffas en timme i en särskild gård.

11.) Langfelder - okänd.

12-13.)Erhard Hille - se punkt 3b.)

14.) Karl Gallers - okänd. En viss Gallus med obekant förnamn, f.d. Amtsgehilfe vid tyska ambassaden i Moskva, satt i Butyrka i mitten - slutet av 195o. Han har frigivts. Adress okänd.

Helene Kaiser - har varit i Fjärran Östern - Mukden. Hon måste ha varit i Tyskland efter kriget. Fanns i sjukavdelningen i frigivningslägret Tapia. Har hört talas om henne genom f.d. pressattaché i Moskva, Starke, som träffat Kaiser i lägret i Tapia, och som nämnt, att Koch och Kaiser hade gemensamma bekanta. Starke, som gripits av ryssarna efter amerikanarnas utrymmande av Thüringen, har förmodligen återvänt till West-Berlin.

Hamburg den 4 februari 1954

(K. Reinius).

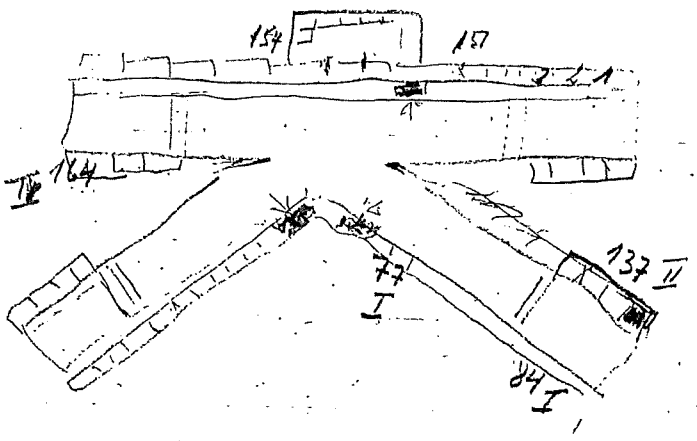

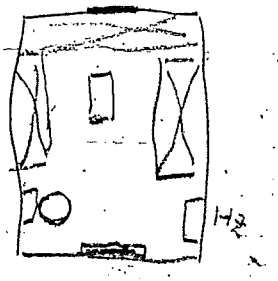

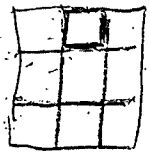

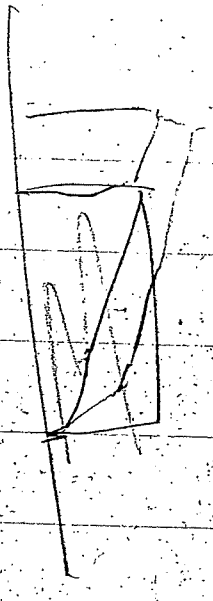

Lefortovskaja,
skiss av hr Paul Koch

Lefortovskaja

enligt hr Paul Kochs uppgifter och skiss.

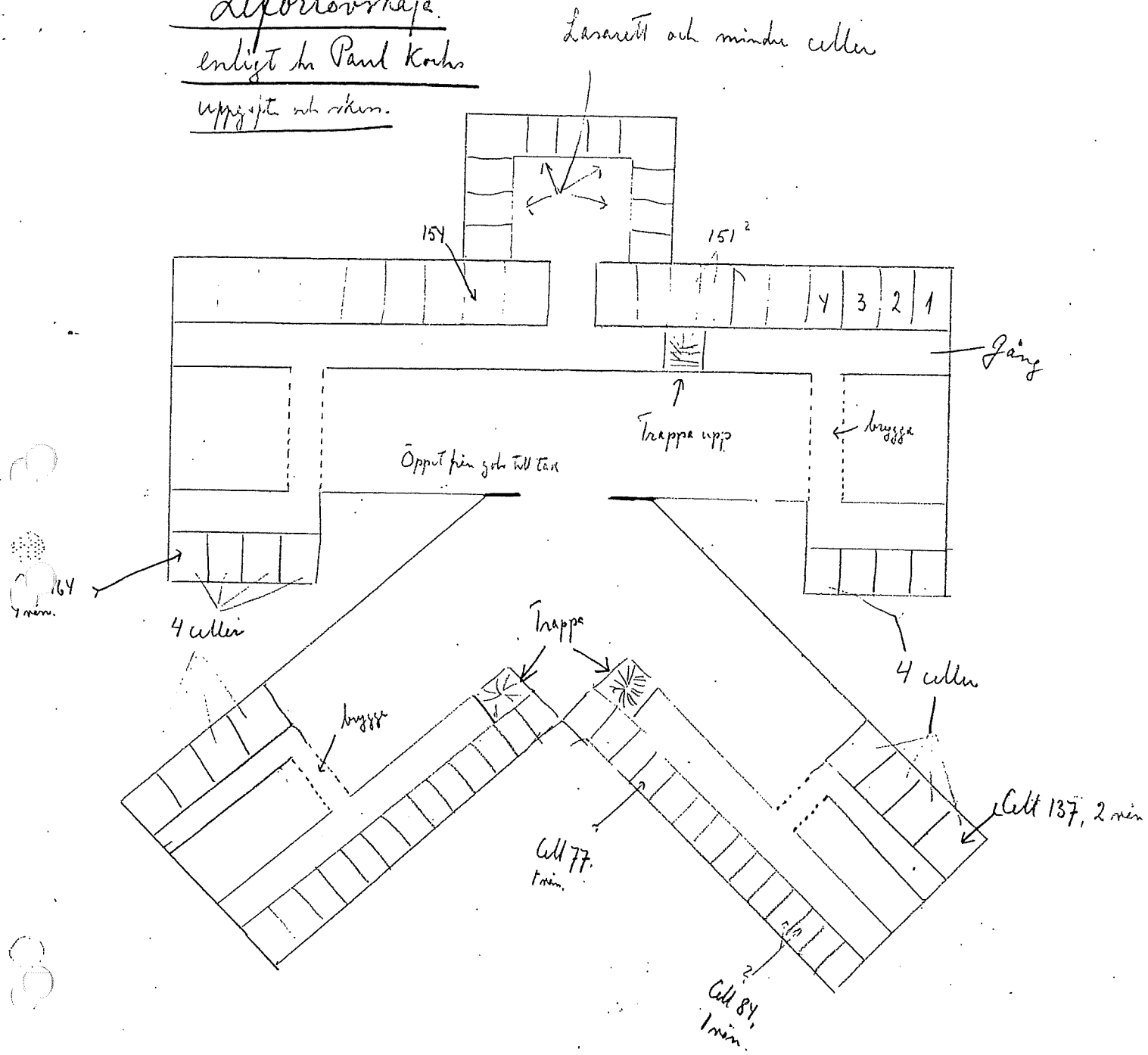

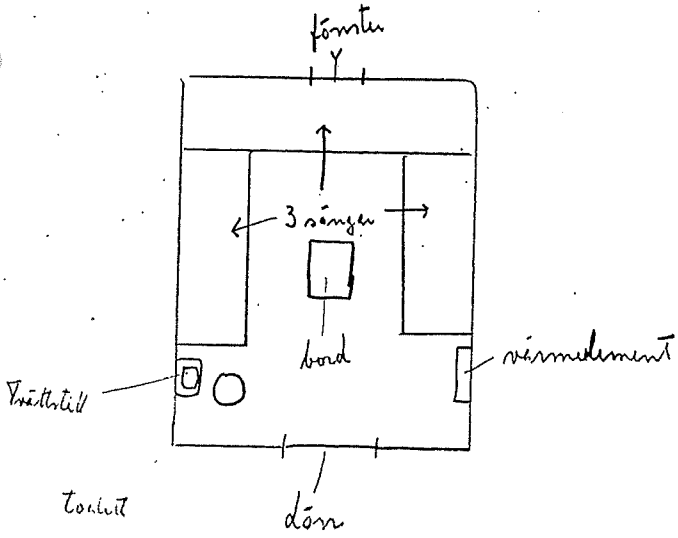

Skiss över en cell
(vissa celler lika)

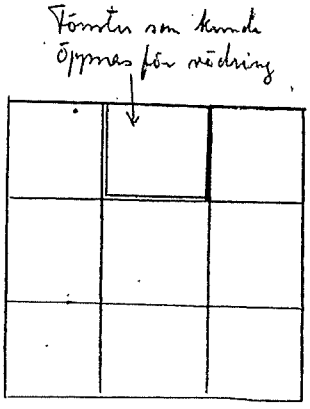

Fönster

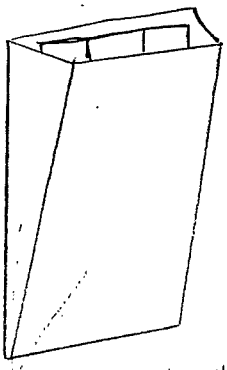

Plåtskydd framför fönstret

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

Strängt förtrolig.

PM

angående samtal med tyske medborgaren, arkitekten Karl K o s c h, hållet fredagen den 24 maj 1957 i dennes bostad i München 27, Buschingstrasse 11/3.

I september 1944 råkade Kosch i rysk fångenskap och insattes till en början i läger 27 i Krasnogorsk cirka 35 km väster om Moskva. Intill detta läger fanns även en karantän, i vilken högre militärer och högre tjänstemän och "personligheter" i övrigt var insatta. Några kommunikationer fick ej förekomma mellan lägret och karantänen, men Kosch och hans medfångar lyckades vid några tillfällen tala med några av de i karantänen insatta genom en trävägg, som skilde de båda områdena åt. Kosch fick reda på att bl a även svensk beskickningspersonal skulle finnas i karantänen. Han vet ej längre vem som talat om detta och han kan ej heller lämna ytterligare uppgifter i saken. Sålunda vet han ej hur många svenskar som skulle finnas där och ej heller var de råkat i fångenskap. På fråga om Kosch kände någon som vid den aktuella tidsperioden 1945 - 1946 vistats i karantänen, förklarade han, att Wolfgang M e i n e r s, numera bosatt i Berlin-Schöneberg, Hauptstrasse 97/3, österrikaren J a n c s y, och makarna C l o d i u s skulle ha varit där under nämnda tid.

I november 1946 överfördes Kosch till fängelserna i Moskva. Han satt där under olika tidsperioder, som han numera ej närmare kan precisera, i Ljubljanskaja- Lefortovskaja- och Butyrskaja-fängelserna. Från nämnda tidpunkt och fram till maj 1952 fick Kosch hela tiden sitta ensam i olika celler.

Kosch överflyttades till Wladimir i maj 1952, där han insattes i den stora fängelsebyggnaden (corpus III). Inom denna byggnad fick han sitta i alla våningar utom i bottenvåningen Då Kosch kommit så långt i sin skildring rörande fängelsevistelsen, erinrade han sig, att han första tiden i Wladi-

mir satt ensam i en cell i bottenvåningen i den fängelsebyggnad, där sjukhuset var beläget. Cellnumret kan han ej längre påminna sig. Denna cell var inrättad för två fångar. Han hade under denna tid ej någon förbindelse med grannccellerna. Vid något tillfälle hade han emellertid lyckats titta ut mot rastgården och därvid bl a sett två män, av vilka den ene förefallit att vara arab och den andre neger. I slutet av 1953 överflyttades Kosch till den stora fängelsebyggnaden (corpus III). Där fick Kosch sitta i ett flertal olika celler, vars nummer han ej längre kommer ihåg. Bland cellkamraterna erinrade sig Kosch förutnämnde Meiners och general de A n g é l i s. Kosch visste vidareom att i Wladimir fanns ett sjuttiotal tyska fångar, bland vilka han närmast erinrade sig general S t r e c h é n b a c h och generalöversten S c h m i d t.

På fråga om Kosch kunde påminna signågot om ryska fångar i Wladimir, förklarade han, att han kände till att tre synnerligen gamla ryssar satt tillsammans i en cell. En av dem var 102 år gammal, en annan cirka 90 år och en tredje blott några år yngre.

Särskilt tillfrågad uppgav Kosch, att han aldrig träffat den balt-tyske fången Y x k u l l men väl hört talas om denne, som skulle ha suttit samtidigt som Kosch i Ljubljanskaja-fängelset. Yxkull lär där ha gått ryssarnas ärenden. Kosch kände till att Meiners delat cell med Yxkull.

Kosch kände till österrikaren M a n f r e d, som hanbetraktasom en synnerligen tvivelaktig person. Denne skulle ha blivit nåktad i Wien, där han varit verksam som advokat och bl a gjort sig känd för att ha samarbetat med ryssarna. Manfred lär vara gift med en ryska.

Namnet Langfelder har Kosch aldrig hört i samband med fångenskapen. På fråga om han kände till något om Wallenberg och Roedl, svarade Kosch, att han i slutskedet i Wladimir träffat samman med R e n s i n g h o f f och att det vore möjligt att denne berättat något härom. Några detaljer kunde Kosch ej påminna sig.

Kosch återkom den 13 oktober 1955 till Friedland.

Efter återkomsten har Kosch samlat sina intryck från fångenskapen i en skrift, som han kallat "Das grosse Grauen". För att få boken bedömd före publicering har han insänt manuskriptet till Bonn till någon myndighet där. Kosch kan icke bedöma när boken kommer att utgivas eller om den kommer att uppträda under nämnda titel.

+ + +

Under redogörelsen för fångenskapen ville Kosch gärna i något teatraliska ordalag berätta om sina minnen. Han gjorde icke på något sätt intryck av att vara en detaljmänniska.

Nürnberg den 28 maj 1957

/S Lundström/

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

11

AVSKRIFT

Auszugsweise Abschrift eines Schreibens des Deutschen Roten Kreuzes-Suchdienst Hamburg -, Hamburg-Osdorf, Blomkamp 51, Abteilung II (Zivilgefangene in der UdSSR) vom 12. August 1958

- -

.....

Unsere Befragung von Heimkehrern erstreckte sich insbesondere auf die Gefängnisse Butyrka und Wladimir. Das Gefängnis Wladimir ist uns als Haftort für prominente Persönlichkeiten bekannt und erschien uns deshalb für eine Befragung von Heimkehrern notwendig.

Nachfolgend nennen wir Ihnen einige Heimkehrer, deren Aussagen uns für die Nachforschung nach Herrn Raoul W a l l e n b e r g interessant erscheinen und ausserdem gewisse Anhaltspunkte für seinen Verbleib nach der Gefangennahme geben.

Der Heimkehrer Albrecht S c h w i e d e r, wohnhaft in Frankfurt/M., Neuenhainerstr. 24, sagt u.a. folgendes aus:

"Auf Ihre Anfrage teile ich Ihnen mit, dass ich den Obengenannten nicht mit Bestimmtheit kenne. Ich glaube, ihn in der Butyrka gesehen zu haben ...."

Herr Karl K r a e m e r, Heimkehrer, wohnhaft in Monsheim Krs. Worms, Hauptstr. 43, berichtet uns folgendes:

"Das Bild von dem Vermissten, Raoul Wallenberg, ist mir bekannt aus der Zeit vom Frühjahr 1949 aus dem Abgangs-Gefängnis Butyrka. Wir waren zu Dritt, (Kriegsgefangene) mit russ. Zivilisten in einer Zelle. Karl Miltott, der Dritte, u. eben der Gesuchte, hatten zu der Zeit eine Verurteilung, die lautete: "Todesstrafe". Hinrichtungen gab es zu der Zeit noch keine. Es hiess damals 25 Jahre und 5 Jahre Zwangsarbeit. Ich wurde im April 49 als einziger Deutsche der Zelle mit russ. Zivilisten nach Sibirien verschickt. Seit dem Abgang nach Sibirien habe ich nur noch Nachricht von Karl Miltott erhalten."

Der Ende 1955 aus der UdSSR heimgekehrte Herr Ernst W a l l e n s t e i n, wohnhaft in Frankfurt/M.-Süd, Danneckerstr., berichtet dem Sohn des damals noch inhaftierten Herrn Willy R ö d e l nachstehendes:

"... Bis im Jahre 1948 ist mein Vater im Lefortowkaja-Gefängnis gewesen. Dort lebte er mit dem schwedischen Diplomaten W a l l e n b e r g in einer Zelle zu-

./.

sammen. Auch Herr Wallenstein war bis 1948 in jenem Gefängnis eingesperrt. Nach 1948 wurde er nach Sibirien in ein Zwangslager gebracht und alle Dinge, die er von diesem Zeitpunkt an bis zu seiner Entlassung von meinem Vater gehört hat sind Gerüchte, die sehr zweifelhaft sind. Mein Vater soll nach 1948 in Wladimir gesehen worden sein; andere behaupteten sie hätten gehört, er sei inzwischen in Wladimir gestorben. Das sind aber alles Gerüchte und somit fehlen mir seit der Zellengemeinschaft mit Herrn Wallenberg jegliche genaue Nachweise über den Verbleib meines Vaters .."

Vom Spätheimkehrer Horst Theodor M u l l e, wohnhaft in Neuss/Rhein, Graf Landsbergstr. 3, erfahren wir u. a. folgendes über den gesuchten Raoul W a l l e n b e r g:

"... Nun zu der Angelegenheit Wallenberg. Als ich im Februar 1956 nach Wladimir kam, traf ich auf einer Zelle mit einem Georgier Simon Gogiberidse zusammen, der seit dem Jahre 1945 im Gefängnis in Wladimir sass und ausgezeichnet über alle prominenten Gefangenen orientiert war. Im Laufe unseres Beisammenseins bis zu meiner Entlassung am 21. 9. 1956 unterhielten wir uns über alle Vorkommnisse politischer Art, und darunter befand sich auch die Angelegenheit Wallenberg. Nach den Behauptungen Gogiberidses hat sich Wallenberg längere Zeit im Gefängnis Wladimir befunden und zwar soviel ich mich erinnere, nannte G. die Zeit von 1948 - 1953. Dies kann ich jedoch nicht mit Gewissheit sagen. G. befand sich damals zur Behandlung im Gefängnisspital und dort war Wallenberg isoliert untergebracht. In Wladimir wurden alle Gefangenen, die man isolieren wollte, in einem Trakt des Spitals untergebracht. Ob Wallenberg krank war, oder nur isoliert, ist natürlich nicht feststellbar, doch erklärte G., dass er nach dem Besuch des schwedischen Ministerpräsidenten in Moskau, bei einer Vernehmung durch den politischen Offizier des Gefängnisses Wladimir hörte, dass dieser sich äusserte: "Den Wallenberg können sie langesuchen." G. hatte diese Angelegenheit selbst angeschnitten, da er stets eine Möglichkeit suchte, den Politoffizier anzugreifen. Die Glaubwürdigkeit Gogiberidses ziehe ich nicht in Zweifel, da er stets die Wahrheit sprach. G. war ebenfalls mit vielen Gefangenen, besonders Deutschen zusammen. G. wurde am 21.9. nach Tiflis entlassen....."

.....

Bil. till Beskickningens i Wien
skrivelse nr 719/55.

Strängt förtrolig.

P.M.
angående samtal med dr Ernst Krenner.

Krenner tjänstgjorde under kriget i Bukarest som assistent åt dr Neubacher vid övervakningen av de rumänska oljeleveranserna till Tyskland.

Enligt österrikiska tidningsnotiser skulle Krenner känna till Raoul Wallenberg.

Jag uppsökte dr Krenner på sjukhuset, där han var intagen för undersökning. Han låg i ett halvenskilt rum och hans rumskamrat erbjöd sig att lämna rummet för en stund, så att vi kunde samtala ostörda. Med hänsyn härtill tvingades jag göra samtalet så kort som möjligt och fick begränsa mig till att inhämta de väsentligaste upplysningarna.

Krenner berättade, att han i januari 1945 förts till Lefortovskaja, där han vistats till december 1948. Han överfördes därefter till Wladimir, där han stannade, tills han i september innevarande år blev frigiven.

Någon gång under fångenskapen hade en av Krenners cellkamrater berättat för honom, att en svensk diplomat, som sänts till Budapest för att rädda judarna där, satt i Lefortovskaja. Det vore groteskt, hade sagesmannen tillagt, att en person, som gjort så mycket för judarna, nu hölls i fängsligt förvar av Sovjetunionen. Krenner tror, att yttrandet fälldes något av åren 1946 eller 1947, då han själv satt i Lefortovskaj men det vore möjligt, att han fått uppgiften först i Wladimir av andra personer, som varit i förstnämnda fängelse. I varje

fall torde meddelaren ha avsett, att Wallenberg något av de nämnda åren befann sig i Lefortovskaja. Krenner kunde icke heller erinra sig, huruvida hans sagesman själv träffat Wallenberg eller varit i kontakt med honom genom knackningar. Förmodligen hade sagesmannen nämnt Wallenbergs namn. Detta hade visserligen sedermera fallit Krenner ur minnet, men då han vid ankomsten till Friedland av pressmännen tillfrågades, huruvida han visste någonting om den svenske diplomaten Wallenberg från Budapest, föreföll honom namnet mycket bekant.

Krenner trodde, att hans sagesman var att söka bland följande personer:

Personer, med vilka Krenner i Lefortovskaja delat cell:

Förutvarande tyske konsuln i Ploest, greve Rüdiger Adelmann. Har numera hemkommit. Adress: Adelmannsfelden, Würtemberg.

Förutvarande italienske ministern i Bukarest Armando Odenigo. Hemkom 1954. Adress: Via Locchi 7, bei Rosolini, Trieste.

Förutvarande tyske polispresidenten i Prag Willi Weidermann. Krenner vet icke, om denne återkommit.

Polisattachén vid tyska beskickningen i Bukarest Richter. Har hemkommit (jfr Hubers vittnesmål 715 B. 24.10.55).

Förutvarande tyske ministern i Montevideo Langmann. Avled senare i ryskt fångläger.

Personer, vilka Krenner träffat först i Wladimir:

General Erik Hansen från tyska beskickningen i Bukarest. Har hemkommit. Adress: c/o Frau Nicolassen, Sierichstr. 162 eller 164, Hamburg.

Överstelöjtnant Dietrich von Oertzen, general Hansens adjutant. Har hemkommit. Adress: Paulsbornerstr. 3, Berlin-Halensee.

Oberregierungsrat Vorwerk från tyska beskickningen i Bukarest. Har hemkommit och är numera bosatt i Hamburg.

Samtliga ovan nämnda personer sutto i Lefortovskaja till omkring år 1948 och alla utom Odenigo, Weidermann och Langmann kommo därefter till Wladimir.

Krenner har ett ganska dåligt minne för tidpunkter, cellnummer och dylikt. Han har suttit i flera celler i Lefortovskaja men erinrar sig endast, att den första cell han kom till hade numret 205. I Wladimir flyttade han mycket och har suttit i cellerna

53, 63, eller 64, 18, 7, 74, 43 och 37. Han kan emellertid icke på rak arm erinra sig, vid vilka tidpunkter han suttit i de olika cellerna eller vilka hans cellkamrater voro på respektive ställen.

Krenner dömdes till 25 års straffarbete som spion (§ 58/6) och krigsförbrytare. Enligt sovjetrysk åsikt utgjorde nämligen avslutandet av det rumänsk-tyska oljeleveransavtalet en förberedelse till krig.

Wien den 26 oktober 1955.

Erik Braunerhielm

(Erik Braunerhielm)

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

12

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

576

P.M.

angående samtal med dr Ernst Krenner, Igor Mermelstein och Karl Laube.

Krenner mindes mycket väl Goguberidse. Han trodde, att han kommit tillsammans med denne i december 1949 och att de suttit i samma cell i ungefär två år. I denna cell, vars nummer han icke mindes, har också suttit Goguberidses specielle vän Rehekämpff och general Hansens adjutant, överstelöjtnant Dietrich von Oertzen.

Goguberidse hade varit en synnerligen livlig och talför person, som berättade mycket om sina upplevelser. Krenner kunde dock icke erinra sig att Goguberidse någonsin yppat något om Wallenberg. Krenner trodde att Goguberidse före deras sammanträffande legat på sjukhuset i Vladimir och hade hört, att han även senare varit där.

I övrigt hade Krenner intet att tillägga utöver vad han tidigare meddelat, jfr 719 B 26.10.1955.

Krenner ansåg, att den ryska förklaringen rörande Wallenbergs död 1947 måste vara en ren osanning. Ryssarnas påstående, att alla spår efter en så viktig fånge som Wallenberg skulle ha försvunnit, vore groteskt. I detta sammanhang nämnde Krenner, att då de österrikiska myndigheterna så sent som år 1950 gjorde en framställning rörande Krenner, ryssarna svarade med att förneka all kännedom om honom.

Igor Mermelstein (jfr 86 B 5.2.1957) omtalade att han kommit till Wladimir i februari 1956, tillsammans med bl.a. Spiess och Laube. Dessa tre hade till en början satts i cell 63 (bör enligt Török vara 64) där i övrigt huvudsakligen japaner sutto, men efter några veckor överförts till cell 67 (bör enligt Török vara 63). De hade där sammanträffat med bl.a. Török, Goguberidse och Brugger. Gouaze

657

satt under denna tid redan i en annan cell. Mermelstein kunde emellertid icke erinra sig att vare sig Goguberidse eller Brugger talat om Wallenberg. Möjligen kunde det bero på att de nykomna mentadels höllo ihop i en grupp för sig och icke talade särskilt mycket med dem som redan suttit i cellen en längre tid.

Mermelstein vistades på sjukhuset i Wladimir troligen från juli till september 1956. Han hade först suttit i en cell i andra våningen tillsammans med en japan men efter ett par veckor förts till tredje våningen, där han delade cell med en rysk emigrant och journalist vid namn Vasiljev. Strax innan hade Brugger delat cell med Vasiljev. I ena granncellen satt den ryske emigranten Schulgin och i den andra en georgier vars namn slutade på -illi och som tydligen hade hört till Goguberidses utståndsgrupp i Georgien. Beresivili?

Enligt Mermelstein användes sjukhuset i stor utsträckning för att isolera betydande fångar. Bl.a. hade han av Vasiljev erfarit, att i samma våning satt en tydligen mycket betydande och strängt bevakad ryss, som dock ingen kände namnet på - fångarna tilltalades alltid med nummer. Vid denna tid sutto i understa våningen, såvitt han visste, endast kriminella ryska fångar.

Mermelstein meddelade, att den finne i Wladimir, som kände till polacken Kalinski, var Bastamov.

Karl Laube, adress Industriegasse 25, Wiener-Neustadt, lämnade med Mermelsteins vittnesmål överensstämmande uppgifter om ankomsten till och förhållandena i Wladimir. Han var dock osäker om cellnumren. Han hade icke hört någon tala om Wallenberg eller andra svenskar.

Enligt Laube hade Brugger suttit i Inta, Verchne-Uralsk och Wladimir. (Schweiziska beskickningen har bekräftat att Brugger var i Verchne-Uralsk.)

Wien den 27 februari 1957.

Erik Braunerhielm

Erik Braunerhielm

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

Strängt förtrolig.

P.M.

angående samtal med tyske medborgaren f.d. regeringsöverinspektören Theodor Krumrey, hållet söndagen den 12 maj 1957 i dennes bostad i Berlin-Charlottenburg, Eosander strasse 23.

Beträffande K r u m r e y har jag tidigare från Suchdienst i München inhämtat följande upplysningar rörande de olika fängelser han varit insatt i under olika tidsperioder.

Karlsbad	12.5.45	-	
Pirna		-	25. 5.45
Görlitz		-	23. 8.45
Malchin	30.9.45	-	26.10.45
Waaren		-	5.12.45
Schwerin		-	19. 4.46
Fünfeichen		-	30. 6.47
Potsdam	30.6.47	-	18. 7.47
Berlin Hohen Schönhausen		-	16. 6.50
Moskva, Ljubljanskaja		-	2. 5.52
Wladimir		-	6.10.55
Refla		-	9.12.55
Bautzen	17.12.55	-	28. 4.56

x x x

Krumrey förklarade, att han före fångenskapen varit verksam inom det tyska inrikesministeriet. Rörande sin fångenskap lämnade han en redogörelse, som i stort sett sammanfaller med ovanstående förteckning. I Moskva var han emellertid ej enbart insatt i Ljubljanskaja-fängelset Där satt han endast cirka 1 1/2 år, varefter han kom till Lefortovskaja-fängelset. Uppehållet där varade ungefär tre månader. Sedan var K. insatt i Butyrskaja-fängelset cirka två månader, innan han förflyttades till Wladimir.

I Wladimir satt K. huvudsakligen i corpus II och hölls där mycket strängt isolerad från övriga fångar. Först i april 1954 flyttades han över till corpus III.

Under de sammanlagda två åren hade han så gott som inga förbindelser med granncellerna och han visste därunder ej bestämt att det också varit sjukhus i corpus II, men han förmodade dock att så varit fallet, enär han ofta märkte att läkare och sjuksystrar rörde sig inom byggnaden. Bestämd uppgift om att så var fallet erhöll K. först, då han träffade andra tyska fångar i corpus III.

Till en början insattes K. ensam i cell nr 13 i bottenvåningen i corpus II (se bifogade skiss som uppritats av K.) Han fick lämna cellen den 20 oktober 1952 och kom då in i cell 27 i I. Stock. Där fick han som cellkamrat en [illegible]grare vid namn Dr. Carl S c h a n d l. Denne var mycket [illegible]ugslig under fängelsevistelsen, varför man från cellen ej lyckades få förbindelser med granncellerna. K. står numera i brevförbindelse med Schandl, som numera frigivits och en [illegible]d rest omkring i England men som efter den 22 maj 1957 är anträffbar under adress Dr. Charles W. Schandl,
c/o Professor A. Bonkald,
7, Fairfield Road,
Toronto. Ontario, Canada.

K. har en bestämd känsla av att Schandl ej känner till så mycket om sina medfångar.

Andra fångar, som under en längre tid suttit i corpus II, var en italiensk judepräst (namnet kunde K. ej längre erinra sig), som suttit i cell 30 i I. Stock. Vidare satt i corpus II en tysk vid namn P a n z i n g e r (står numera inför [illegible]ta i München beträffande sin verksamhet före fångenskapen, [illegible]rför han säkerligen ej är benägen att nu lämna uppgifter om sin fängelsevistelse) och en tysk vid namn L o r e n c z u c h ([illegible]r under en längre tid varit nervsjuk; nuvarande tillstånd [illegible]änt).

Bland fångar, som suttit i corpus III och som kände till relativt mycket om medfångarna, nämnde K. tyska medborgarna Harald N i e t z (numera bosatt i Hamburg) och L i e b e r f r e u n d. Den senare, som numera är bosatt i New York lever där under förändrat namn. Han kallar sig numera Liebert Martin och bor under adress 225, West, 86 Street, Apt. 412,
New York 24, N.Y.

och är verksam i en fabrik, benämnd "Delicia", vilken innehaves av hans svåger.

K. erinrar sig vidare från vistelsen i corpus II, att han där vid något tillfälle varit tillsammans med en finsk med-

borgare, som talat om att han var gift med en svenska och att hans svärfar hade stora vapenaffärer med leverans från Sverige till Finland. K. kunde icke komma ihåg finnens namn, vilket däremot Nietz och en finsk medborgare vid namn M a x i m o f f säkerligen kunde göra. Maximoff hade under en längre tid befunnit sig i corpus III. Där råkade han vid något tillfälle i krakel med den andre omnämnde finnen, som han slagit så att denne fick lov att intagas på sjukhuset. Den "slagne" finnen var cirka 193 cm lång och torde med denna uppgift säkerligen kunna identifieras av Nietz och Maximoff.

Vidare kom K. ihåg att det i Wladimir bland fångarna fanns en rysk emigrant, som under flera år bott i Sverige. Denne gjorde sig under fängelsevistelsen känd för att vara homosexuell. Också dennes namn, som K. ej kan erinra sig, torde såväl Nietz som Maximoff kunna uppgiva.

På fråga om K. under sin fångenskap träffat eller hört talas om skandinaver eller svenska medborgare, förklarade han att så ej var fallet.

I april 1954 överflyttades K. till corpus III. Den 6 oktober 1955 fick K. lämna Wladimir och hölls därefter insatt i olika fängelser. Först den 28 april 1956 fick han lämna Bautzen och fick återvända till Västtyskland.

På fråga om K. under fångenskapen hört talas om fånga vid namn Wallenberg, Langfelder och Scheuer svarade han bestämt nej.

x x x

K. förklarade att han varit nervsjuk i Wladimir men att han nu kände sig betydligt bättre. Den skiss han ritat ville han lämna med en viss reservation för att han eventuellt kunnat göra någon oriktig numrering av cellerna.

Berlin den 13 maj 1957.

(S. Lundström)

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med tyske medborgaren Franz Langer, född den 19 maj 1908, bostad Düsseldorf, Ulmenstrasse 22, hållet måndagen den 27 februari 1956 i Bad Oeynhausen, där han tillfälligt uppehöll sig i Pension Friedrichsruh, Westkorso 8.

I slutet av kriget tjänstgjorde Langer som "Sozialberater" vid den tyska beskickningen i Bukarest, samtidigt som han var "Sozialberater" hos den rumänske arbetsministern i rumänska arbetsministeriet. Den 23 mars 1944 blev Langer internerad av rumänska myndigheter. Den 1 september samma år övertogs befälet över de internerade av ryska organ. Tillsammans med andra tjänstemän vid den tyska beskickningen blev Langer därefter förd med flygplan till Moskva.

Den 8 september 1944 blev Langer insatt i en cell i II.Stock i Lefortowskaja-fängelset i Moskva. Enligt vad Langer kunde minnas, hade cellen nr. 143 (möjligen 142) och var en hörncell i den fängelseflygel, där i parterr-våningen utgången till badet fanns. Som cellkamrater fick Langer tyska medborgarna

legationsrådet (II.Kl.) vid beskickningen i Bukarest, Wilhelm Roedel, adjutant hos ministern, friherre Mannfred von Killinger (Killinger begick självmord i samband med interneringen), och

en av Roedels medarbetare, Wallenstein - förnamnet hade fallit Langer ur minnet. Wallenstein kom bort från cellen i november 1944 och insattes i en annan cell i fängelset. Roedel var däremot kvar till någon gång i början av december 1944.

Angående Roedel kände Langer till, att han var född

omkring år 1905 och att han härstammade från Hanau invid Frankfurt am Main. Under mellankrigsåren och under andra världskriget skulle Roedel ha tjänstgjort som polisofficer. Hans fru skulle ha lyckats komma ut ur Rumänien och troligen senare bosatt sig i Västtyskland.

Omkring årsskiftet 1944/45 kom Langer in i hörncellen mittemot den, där han tidigare suttit. Den cell, som han flyttade in i, var belägen i den cellrad, där ett större antal celler fanns. Som cellkamrat fick Langer där överstelöjtnanten von Oertzen, adjutant hos general Hansen vid "Deutsche Heeresmission" i Rumänien. I denna cell satt Langer också tillsammans med tyske generalkonsuln från Cronstadt, Rodde. (Av general Stahel har Langer senare erfarit, att Rodde skulle ha avlidit under fångenskapen. Senare har Langer sett en pressuppgift om att general Stahel skulle ha avlidit hösten 1955, kort före sin återtransport till Västtyskland).

Langer kom därefter att sitta i flera olika celler i Lefortowskaja-fängelset. Han var nu icke i tillfälle att närmare precisera i vilka olika celler han suttit. Beträffande sina cellkamrater i fängelset kunde Langer meddela, att han under omkring 1½ år satt tillsammans med general Ritter von Niedermayer. (Denne blev senare svårt sjuk i Wladimir-fängelset och kom där till sjukavdelningen. Senare har Langer ej hört något om honom. Såvitt Langer kände till, har Niedermayer icke återvänt till Västtyskland).

Någon gång under Langers fängelsevistelse i Lefortowskaja under åren 1944-48 hörde han talas om att svenske medborgaren Wallenberg - dennes förnamn hade Langer glömt - skulle befinna sig i fångenskap i Lubljanka- eller Lefortowskaja-fängelset. Själv satt Langer aldrig tillsammans med Wallenberg i någon cell. Vem som berättat om Wallenberg kunde Langer nu inte med säkerhet minnas, men han trodde, att det kunde vara tyske medborgaren, polisattachén Gustav Richter, som omtalat detta. Såvitt Langer kunde erinra sig, delade han cell med Richter under en kort tid, som han ej närmare kunde precisera, under åren 1946 eller 1947.

Angående Wallenberg kände Langer till, att denne på

uppdrag av svenska myndigheter på sin tid var sänd till Budapest för att skydda ungerska judar mot angrepp av tyska SS-organ, i första hand sådana som hade svenska anhöriga eller förbindelser med Sverige. I Wallenbergs uppgifter skulle vidare ingå, att söka överföra dessa judar till Sverige.

Langer tror sig minnas, att Richter berättat att han varit cellkamrat med Wallenberg i Lubljanka-fängelset.

Då de ryska trupperna kom till Budapest råkade Wallenberg i rysk fångenskap och blev efter tillfångatagandet överförd till Moskva.

Dessutom har Langer hört att Wallenberg också varit insatt i Lefortowskaja-fängelset. Såvitt Langer kunde erinra sig, kunde det möjligen ha varit Ritter von Niedermayer som omtalat detta. Niedermayer hade under längre tidsperioder suttit i såväl Lubljanka- som Lefortowskaja-fängelserna.

Langer tror sig vidare ha hört talas om, att Wallenberg skulle ha gjort anteckningar, troligen utkast till en roman eller manuskript till ett skådespel. Dessa anteckningar skulle ha beslagtagits av fängelsepersonalen och senare skulle dessa anteckningar ha spelat en viss roll i samband med ett förhör som hållits med Wallenberg. Förhörsledaren skulle ha använt detta underlag som anledning att misstänka att Wallenberg skulle ha varit verksam som spion.

År 1948 överfördes Langer till Wladimir-fängelset. Där blev han sedan kvar till dess han hösten 1955 fick anträda återresan till Västtyskland. Med undantag för en period om cirka 3 månader under åren 1949-50, då han var insatt i ett i närheten av Moskva befintligt specialläger, vars namn Langer inte kunde erinra sig. Under vistelsen i Wladimir var Langer tidvis svårt sjuk och befann sig under cirka 2½ år i sjukavdelningen där.

Även i Wladimir var det vid något tillfälle tal om Wallenberg, men såvitt Langer kunde erinra sig, hänförde sig dessa samtal till tiden i Lubljanka- eller Lefortowskaja-fängelserna.

Även i Wladimir sammanträffade Langer med Richter,

nämligen kort före deras frigivning, under den tid då fångarna fick röra sig fritt inom fängelset.

På särskild fråga förklarade Langer, att han aldrig varit i förhör beträffande vad hah kunde känna till om Wallenberg.

Slutligen förklarade Langer, att han icke hört talas om ahdra svenskar i rysk fångenskap.

Langer lämnade ovanstående uppgifter till mig att behandlas strängt förtroligt. Då jag frågade honom om han var villig att underteckna ett på tyska språket utskrivet vittnesmål i sakeh, som senare skulle vidimeras av notarie, motsatte han sig detta. Han förklarade sin ståndpunkt med att han befarade att han skulle kunna råka illa ut om hans utsaga på något sätt skulle komma att offentliggöras. Under fängelsevistelsen hade nämligen Langer vid något tillfälle blivit visad en samling handlingar som de ryska myndigheterna samlat angående honom i en akt, och en rysk tjänsteman hade därvid sagt, att Langer inte skulle tro, att han skulle vara bortglömd i framtiden.

I sammanhanget ville Langer dessutom anföra, att två ytterligare omständigheter inverkade på hans ståndpunkt. Dels hade han i samband med att han blivit internerad av de rumänska myndigheterna lämnat uppgift om sin belägenhet till personal vid svenska beskickningen i Bukarest i avsikt, att hans hustru skulle bli underrättad. Efter återkomsten till Västtyskland har Langer erfarit, att hustrun aldrig fått något sådant besked. Ehuru Langer icke trodde att den svenska beskickningen, som då var skyddsmakt för Tyskland i Rumänien, avsiktligt underlåtit meddela detta, föreföll det honom ändå underligt, att meddelandet under åren efter interneringen icke kunnat framföras. Dels hade Langer samma dag som han återkom till Västtyskland i Friedland blivit tillfrågad av en svensk om vad han kände till angående Wallenberg. Den som frågat hade inte talat om vem han var, men Langer hade ändå omtalat, att han hade hört talas om Wallenberg. Senare har Langer

via anförvanter i Sverige fått sig ett tidningsurklipp tillsänt, varav framgår, att Langer för en journalist uttalat sig som om han mycket väl kände till Wallenbergs fångenskap. Langer, som inte alls önskade ge publicitet åt de detaljer han kände till i fallet Wallenberg, blev mycket upprörd över tidningsartikeln, till vilken han ej skulle ha givit tillåtelse om han känt till, att det var med en journalist han talat med i Friedland.

Bad Oeynhausen den 27 februari 1956.

S. Lundström

(S. Lundström)

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

till Herdin

AK

P.M.

angående samtal med schweiziske medborgaren, journalisten Viktor de Latry, född den 7 oktober 1918, Kurhaus Schillershöhe, Gerlingen/Stuttgart, hållet den 14 december 1955 på Reichbahnhotell i Stuttgart.

de Latry, som under andra världskriget deltagit på tysk sida, blev fånge år 1945 och fördes till läger 27 i Krasnogorsk. År 1946 överflyttades han till Gorki, och i februari 1948 kom han till Lubjanka. Sedan han dömts, fördes han i augusti samma år därifrån. Under tiden december 1948 - januari 1950 var de Latry insatt i Workuta. Därefter transporterades han till Wladimir, där han blev kvar till den 26 september 1951, då han återfördes till Lubjanka. Den 6 november 1952 transporterades han på nytt till Wladimir, där han var kvar till i mitten av augusti 1955, då han fördes till Potma och senare frigavs via Friedland.

På fråga om de Latry under sin fångenskap sammanträffat med eller hört talas om nordiska medborgare, förklarade han, att han hade träffat fyra sådana, nämligen

troligen finske medborgaren Ehro Pelkonen,

danske läkaren Tomsen,

svenske medborgaren Ola Sanderson, och

CA

svenske medborgaren Karl-Moritz Leuvenhaupt.

Ehro Pelkonen har berättat, att han var född 1921 och som underofficer deltagit i andra världskriget på tysk sida. Fram till år 1950 hade han hållits fången i Workuta. Detta år överfördes han till Wladimir, där han placerades i cell 76 i Corpu III tillsammans med bl.a. de Latry och Graf Adelmann. Senare blev de Latry och Pelkonen överförda till cell 70 i Corpus III I maj månad 1955 kom Pelkonen ut från denna cell och insattes i cell 40 i samma Corpus, där han fick uppehålla sig tillsammans med Hans Moldering, som tidigare varit adjutant hos von Sepp-Dietrich. Moldering återvände den 12 oktober 1955 till hemlandet över Friedland. I början av augusti 1955 fick Pelkonen lämna Wladimir, och han hade då den uppfattningen, att han skulle frigivas och få återvända till Helsingfors, där hans syster bor.

Under den tid de Latry för andra gången var insatt i Lubjanka, där han genomgick noggranna förhör, satt han i cell 69 i III. Stock tillsammans med tio andra fångar. Bland dessa befann sig Ola Sanderson, som uppgav sig vara svensk medborga född 1922 och tidigare bosatt i Uppsala. Han hade som Unterscharführer vid Waffen SS deltagit i andra världskriget. Vida hade han uppgivit, att han var gift, men han kunde inte korrespondera med hemlandet. Sanderson hade råkat i rysk fångenskap 1945. År 1949 skulle han tillsammans med en finsk medbor re ha flytt från Sverdlowsk och därifrån tagit sig ända upp till Tallinn. I en båt hade de sedan begivit sig ut och kommi till en ö, som de trodde vara finsk mark. Emellertid visade d sig, att ryssarna behärskade denna ö, och Sanderson blev då

häktad och anklagad för spionage enligt § 58:6. Den 8 november 1951 togs Sanderson ut från den omnämnda cellen i Lubjanka. de Latry känner icke till Sandersons vidare öden.

Under den tid de Latry satt i Lubjanka i cell 69, satt i granncellen, cell 68, en man som genom knackförbindelser meddelat, att han var svensk medborgare. Hans namn var Karl-Moritz Leuvenhaupt. Han skulle vara född 1915 eller 1916 och tidigare vara bosatt i en nordlig stad i Sverige. I april eller maj 194 blev han häktad i Berlin på väg till svenska beskickningen, di han skulle ha något kuriruppdrag, enligt vad han själv meddela Knackförbindelserna med Leuvenhaupt hade till en början ombesörjts av Sanderson, och sedan denne tagits från cell 69, hade de Latry fortsatt därmed. Från Lubjanka fördes de Latry nattetid i en kamouflerad fångvagn till ett kloster cirka 33 km frå Moskwa, benämnt Suchanowskaja och med täcknamnet Dadtsche. Klostrets stall var inrett som ett fängelse för 100 fångar. I den cell, där de Latry placerades, var dörren beklädd med läde vilket gjorde att ingenting kunde höras utåt från cellen. I detta kloster förekom "scharf Vernehmung". Förhören leddes av en rysk överste vid namn Rubloff. Här förekom också misshande vilket gjorde, att fångarna var tvingade att berätta saker, som de tidigare inte omtalat. Senare har de Latry fått reda p att Leuvenhaupt skulle varit med på samma transport till Suchanowskaja. Vad som senare hänt Leuvenhaupt, känner de Lat icke till.

Den danske läkaren, doktor Tomsen, tidigare bosatt i Köpenhamn, hade de Latry träffat i genomgångslägret i Potma und tiden mitten på augusti - början av september 1955. Tomsen ha

tidigare varit insatt i ett Abez-läger, där han behandlat bl.a två norrmän och en svensk. I mitten på september 1955 blev han frigiven.

Då de Latry vistades i Workuta träffade han i Odelenia (avdelning) 9, Schakt 8, samman med bl.a. fem personer, av vil ka två uppgav sig vara svenskar och tre norrmän. de Latry hade aldrig lärt sig deras namn. Båda svenskarna var i 50-årsåldern Den ene av dem arbetade i biblioteket och kallades allmänt pro fessor. Han bar helskägg. Med honom hade de Latry talat på engelska språket. Den andre av svenskarna var specialarbetare lägret, d.v.s. han utförde olika småsysslor. Norrmännen, som samtliga var från Trondheim, hade kommit i rysk fångenskap efter att frivilligt ha deltagit i Waffen SS.

På fråga vilka de Latry avsett i det meddelande, han över lämnat till Siegel, förklarade han, att de schweiziska medborg re han omnämnt var Ernst(?) Brügger från Montreux, cirka 49 år gammal, Höchli - von Aasch, från Zürich, och de Latry själv. Samtliga hade tidigare varit medlemmar av Waffen SS. Den svens som omnämnts i sammanhanget måste ha varit Karl-Moritz Leuvenhaupt. de Latry kunde inte erinra sig hur han avfattat meddel det, men han hade i varje fall inte angivit, att de varit strängt isolerade i Wladimir, där Leuvenhaupt över huvud tage aldrig vistats, såvitt de Latry känner till.

Slutligen lämnade de Latry upplysningar om sådana f.d. fångar, som eventuellt kunde lämna för oss värdefulla underrättelser, nämligen

Charles Rampelberg, belgisk medborgare, tidigare överste löjtnant vid Waffen SS, adress c/o Kreuzck, Augustastrasse 89

Aachen, (återkom i september 1955 från Kolyma), och

fru Regina Krampen, journalist, adress Weissenburgstrasse 76, Köln, återkom den 23 september 1955 från Potma (känner väl till vilka utlänningar, som deltagit i Waffen SS).

de Latry framhöll, att de av honom lämnade uppgifterna icke finge användas i officiella handlingar med angivande av källan.

Stockholm den 29 december 1955.

(S. Lundström)

Strängt förtrolig.

PM II

angående förnyat samtal med journalisten Victor de L a t r y hållet måndagen den 20 maj 1957 på Hotell Graf Zeppelin i Stuttgart.

de Latry är fortfarande bosatt under adress Kurhaus Schillershöhe, Gerlingen/Stuttgart och är numera anställd som medarbetare i "Werbe-Rundschau", som betecknas som "Zeitschrift der Freunde neuer Werbung" och utgives under adress Gerlingen-Schillershöhe über Stuttgart-Feuerbach, telefon 540 über Ditzingen.

På min fråga angående vem de Latry avsåg, då han i sin tidningsartikel i Kasseler Zeitung för den 28 mars 1957 angivit, att en österrikisk fältväbel Heinz J. skulle ha haft knackningsförbindelse med Wallenberg i Lefortovskaja fängelset till 1951, svarade han, att han avsett Heinz J a n c s y, som nu bor i Wien, Brechgasse 7.

Enligt de Latrys uppfattning skulle Jancsy ha suttit i Lefortovskaja-fängelset från 1944 eller 1945 till 1951 som "Nacht- und Nebelgefangene" (NN) och därigenom alltid tilltalades enbart med nummer. I Lefortovskaja-fängelset skulle Jancsy, som tidigare varit verksam inom Abwehr avdelning 1 c, ha haft knackningsförbindelser med ett flertal olika fångar, bl a med Wallenberg och denitalienske ministern O d o n i g o samt den italienske konsuln T o c h i eller T o s s i. Odonigo och Tossi tillhörde båda beskickningen i Bukarest. Då Jancsy tillsammans med Arnold D ö r i n g i april 1954 kom till cell 76 i corpus III, där bl a de Latry och Graf A d e l m a n n satt, skulle Jancsy ha berättat härom och att knackningsförbindelsen med Wallenberg kunnat upprätthållas till 1951. De i tidningsartikeln omnämnda två diplomaterna är just de här omtalade italienarna Odenigo och Tossi. Med dessa har de Latry aldrig varit tillsammans. Ett par tyska diplomater som de Latry träffat under fångenskapen och som han nu ej vill namngiva, har berättat om Odenigo och Tossi.

(676)

Uppgiften i inledningen till den omnämnda tidningsartikeln, vari angives, att affären Wallenberg den 15 mars 1957 förelades Förenta Nationernas församling, har de Latry inhämtat ur FN-tidningen "Minutes". I denna hade stått att läsa, att affären Wallenberg var uppsatt på dagordningen för denna dag. Det vittne, som i en skriftlig utsaga, skulle ha vedertlagt den ryska dödsförklaringen för Wallenberg, sade sig de Latry vid tillfället ej kunna erinra sig namnet på. Han lovade att senare till svenska ambassaden i Bonn insända uppgift härom.

Beträffande sin egen fångenskap berättade de Latry, att han som tidigare tillhört grupp 530 GFP (Geheime Feldpolizei) från Ljubljanskaja-fängelset överfördes till Butyrskaja-fängelset i februari 1952 och där insattes i sjukhusavdelningen med anledning av att hans sinnestillstånd skulle undersökas. Den omnämnda gruppen, som tillhörde Abwehr, hade kollektivt blivit dömd till döden för förbrytelser mot de mänskliga rättigheterna. Själv hade de Latry varit verksam som "Sonderführer" och deltagit vid tvångsförflyttningar av folk, som skulle ej fick bo kvar i områden, i vars närhet frontlinjen kommit att sträcka sig. Under uppehållet i Butyrskaja-fängelset blev de Latry förhörd angående sin verksamhet i Abwehr och samtidigt sinnesundersökt av en tysk professor Berger.

De Latry lyckades få reda på matportionernas antal i köksavdelningen i Butyrskaja-fängelset och härigenom trodde han sig veta att omkring 30.000 fångar fanns i fängelset vid nämnda tidpunkt.

Under det att de Latry vistades i Butyrskaja-fängelset, hade han vid ett tillfälle protesterat mot att han blivit misshandlad i samband med förhör. Till svar hade han då fått: "Det är inte så farligt. Vad säger Ni då istället om att vi har ett svenskt sändebud som fånge?" Det var första gången de Latry hört talas om att en svensk diplomat varit fånge. de Latry menade, att uttrycket "ett svenskt sändebud" ej skulle tagas bokstavligt. Den ryss, som yttrat detta kunde enligt de Latry's uppfattning ej skilja på de diplomatiska graderna. Beträffande det nämnda yttrandet erinrade sig de Latry vidare, att svensken skulle ha häktats i "en stat, som hade vänskapliga förbindelser med Tyskland".

Först då de Latry kom till Wladimir, fick han reda på att en svensk legationssekreterare vid namn Wallenberg hållits fången i Lefortovskaja-fängelset i Moskva. Detta hade omtalats för honom av några tyska diplomater, som han nu ej vill namngiva. I samband därmed hade också Odonigo och Tossis namn nämnts.

Rörande sin förläggning i olika celler i Wladimir kunde de Latry nu erinra sig följande,

cell 50 i corpus III tiden 4 november 1952 - januari 1953.
cell 76 i corpus III [illegible] januari 1953 och delvis -5.
cell 45 i corpus II tiden januari 1953 - mars eller april samma år, därefter i
cell 70 i corpus III (något osäker tidsbestämning)
cell med okänt nummer i corpus II april - augusti 1955
cell 70 i corpus III augusti - september 1955.

I cell 76 hade de Latry till en början fått sitta ensam. Därefter hade han som cellkamrater fått österrikaren Hans S[illegible] [illegible] från Salzburg, Rüdiger Graf A d e l m a n n, österrikaren Max P u n t i g a m (tidigare Ortsgruppenleiter), förre ukrainske handelsministern Cyril O s m a k, en rysk jude, som varit överstelöjtnant vid pansarvapnet Josef K e r n e s, en grekisk Marko-anhängare vid namn Christo C i s m e d i s, författaren (av billiga romaner) von H a n s t e i n, som härstammade från Dresden, österrikaren Kurt S u p p i n g e r (nu bosatt Wien XXII, Hartlebengasse 48), infanterigeneralen H[illegible] e n "Hjälten från Rumänien", baron Arno von S t r i t s k y (nu bosatt i Stade a d Elbe, Burgstrasse 11), och finske underofficeren Ero P e l k o n e n.

Då Jancsy och Döring i april 1954 kom till cell 76, såg de synnerligen anskrämda ut. De var undernärda och hade förstörda ansikten. I cellen tilltalades de först på ryska, enär de gjorde intryck av att vara "Ivans". De svarade emellertid på tyska och omtalade, att de under

en längre tid suttit i corpus II i ensamceller utan att få tala med någon.

På fråga om de Latry kände till andra fångr, som också suttit isolerade i corpus II, svarade han att han visste om att fältmarskalk von K l e i s t, som senare avlidit, suttit där under sådana omständigheter.

Då de Latry själv satt i corpus II satt han under tiden januari till mars eller april 1953 ensam i cell 45. Då han på nytt blev intagen i sjukhuset i april 1955 fick han åter sitta där ensam till en början. de Latry protesterade emellertid skarpt häremot och till följd härav blev Graf Adelmann insatt i cellen. Denne skulle kort dessförinnan ha suttit tillsammans med en G r e g o r y i en cell i corpus II.

Jag frågade därefter de Latry om han kände till någon medfånge vid namn S c h ö g g l. Han svarade genast, att denne vid två tillfällen varit i samma cell som han själv. de Latry kände Schöggl som den uslaste av medfångar, som för blott en cigarett skulle kunna förråda uppgifter om cellkamraterna. de Latry kunde ej exakt erinra sig när han satt tillsammans med Schöggl, men han tror att detta inträffade i maj - augusti 1954 samt dessutom i slutet av mars 1955. Schöggl hade uppgivit, att han varit Hitlers flygplansförare, en uppgift som genast kunnat vederläggas, enär den man, som haft denna funktion var känd för de som satt i cellen. de Latry ville beteckna Schöggl som en psykopat, som absolut ej är tillräknelig för vad han säger eller vad han gör. På gfund av sin dumhet höll han på att förråda alla cellkamraterna, innan dessa lyckades utverka att få honom förflyttad. de Latry ville jämföra Schöggl med en annan fånge, som uppgav sig vara "Earl of Wymouth". Båda vore renodlade skojartyper. Även Döring och en tysk vid namn M e i n e r s hade dåligt renomé bland medfångarna.

Schöggl var ofta i sjukhuset och visste förövrigt mycket om medfångarna, enär han ofta fick byta cell.

Tillfrågad om de Latry kände till något om Langfelder, förklara-

de han, att han hört talas om Langfelder genom berättelser av fångar, som suttit i Lefortovskaja-fängelset. Han visste härigenom, att Langfelder varit Wallenbergs chaufför och häktats samtidigt som han.

Namnet Scheuer var fullkomligt obekant förde Latry.

Jag förde därefter den av de Latry tidigare omnämnde Leuvenhaupt på tal. I samband härmed förklarade de Latry, att han den 20 september 1951 kommit till Ljubljanskaja-fängelset tillsammans med Dr. S t e l z e r. I detta fängelse hade de Latry lärt känna Leuvenhaupt som svensk. I varje fall hade han själv uppgivit, att han varit svensk medborgare - en uppgift, som de Latry ej varit i tillfälle att kontrollera. de Latry säger sig ej kunna erinra sig något mer angående Leuvenhaupt. I detta sammanhang ville de Latry för övrigt upplysa om att han under senaste året varit svårt sjuk och att hans minnesbilder från fängelsetiden alltmer börjar fördunklas.

Spontant nämnde de Latry, att en tysk journalist Walter C h r i s t o f o l e t t i, bosatt i Stuttgart under adress c/o Mohr, Johannesstrasse 95, telefon 60215, varit fånge i Sovjetunionen, varifrån han frigivits i januari 1956. Denne, som lär ha varit en gödiakttagare, har aldrig varit i Wladimir men däremot i Alexandrovsk-Central och i Bykowa.

+ + + + + + + +

de Latry gör intryck av att vara relativt fantasifull. Han har vid samtalen svårt att hålla sig till den sak, som från början varit på tal. För min del är det mycket svårt att bedöma om han vid något tillfälle lämnat någon vilseledande uppgift - ett förhållande som man dock ej kan utesluta.

Stuttgart den 21 maj 1957.

/S Lundström/

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

576

P.M.

angående samtal med dr Ernst Krenner, Igor Mermelstein och Karl Laube.

Krenner mindes mycket väl Goguberidse. Han trodde, att han kommit tillsammans med de ne i december 1949 och att de suttit i samma cell i ungefär två år. I denna cell, vars nummer han icke mindes, har också suttit Goguberidses specielle vän Rehekämpff och general Hansens adjutant, Överstelöjtnant Dietrich von Oertzen.

Goguberidse hade varit en synnerligen livlig och talför person, som berättade mycket om sina upplevelser. Krenner kunde dock icke erinra sig att Goguberidse någonsin yppat något om Wallenberg. Krenner trodde att Goguberidse före deras sammanträffande legat på sjukhuset i Vladimir och hade hört, att han även senare varit där.

I övrigt hade Krenner intet att tillägga utöver vad han tidigare meddelat, jfr 719 B 26.10.1955.

Krenner ansåg, att den ryska förklaringen rörande Wallenbergs död 1947 måste vara en ren osanning. Ryssarnas påstående, att alla spår efter en så viktig fånge som Wallenberg skulle ha försvunnit, vore groteskt. I detta sammanhang nämnde Krenner, att då de österrikiska myndigheterna så sent som år 1950 gjorde en framställning rörande Krenner, ryssarna svarade med att förneka all kännedom om honom.

Igor Mermelstein (jfr 86 B 5.2.1957) omtalade att han kommit till Wladimir i februari 1956, tillsammans med bl.a. Spiess och Laube. Dessa tre hade till en början satts i cell 63 (bör enligt Török vara 64) där i övrigt huvudsakligen japaner sutto, men efter några veckor överförts till cell 67 (bör enligt Török vara 63). De hade där sammanträffat med bl.a. Török, Goguberidse och Brugger. Gouaze

satt under denna tid redan i en annan cell. Mermelstein kunde emellertid icke erinra sig att vare sig Goguberidse eller Brugger talat om Wallenberg. Möjligen kunde det bero på att de nykomna mentadels höllo ihop i en grupp för sig och icke talade särskilt mycket med dem som redan suttit i cellen en längre tid.

Mermelstein vistades på sjukhuset i Wladimir troligen från juli till september 1956. Han hade först suttit i en cell i andra våningen tillsammans med en japan men efter ett par veckor förts till tredje våningen, där han delade cell med en rysk emigrant och journalist vid namn Vasiljev. Strax innan hade Brugger delat cell med Vasiljev. I ena granncellen satt den ryske emigranten Schukin och i den andra en georgier vars namn slutade på -illi och som tydligen hade hört till Goguberidses utståndsgrupp i Georgien. Beresivili?

Enligt Mermelstein användes sjukhuset i stor utsträckning för att isolera betydande fångar. Bl.a. hade han av Vasiljev erfarit, att i samma våning satt en tydligen mycket betydande och strängt bevakad ryss, som dock ingen kände namnet på - fångarna tilltalades alltid med nummer. Vid denna tid sutto i understa våningen, såvitt han visste, endast kriminella ryska fångar.

Mermelstein meddelade, att den finne i Wladimir, som kände till polacken Kalinski, var Bastamov.

Karl Laube, adress Industriegasse 25, Wiener-Neustadt, lämnade med Mermelsteins vittnesmål överensstämmande uppgifter om ankomsten till och förhållandena i Wladimir. Han var dock osäker om cellnumren. Han hade icke hört någon tala om Wallenberg eller andra svenskar.

Enligt Laube hade Brugger suttit i Inta, Verchne-Uralsk och Wladimir. (Schweiziska beskickningen har bekräftat att Brugger var i Verchne-Uralsk.)

Wien den 27 februari 1957.

Erik Braunerhielm

Erik Braunerhielm

2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

4/6

Strängt förtrolig.

13.6.57.
a/l.k. till
Ilulin (H-stpl.)
u/Åström

Exp. 15/6.57
ans

PM

angående samtal med tyske medborgaren, ekon.studeranden Anton L o r e n c z u k , född 1920, hållet mandagen den 27 maj 1957 i dennes bostad i Nürnberg, Gugelstrasse 12.

Under kriget tjänstgjorde Lorenczuk som löjtnant i Brandenburg-regementet och råkade 1942 i Kaukasus i rysk fångenskap. Han överfördes till Moskva, där han i olika tidsperioder var insatt i Lubljanskaja-, Butyrskaja- och Lefortovskaja-fängelserna. På grund av Lorenczuks verksamhet under kriget behandlades han synnerligen strängt under fångenskapen och fick från 1944 sitta i ensamcell. Redan detta förhållande försvårade givetvis hans möjligheter att hålla knackningsförbindelser med granncellerna, men dessutom erfor han, att granncellerna i allmänhet var besatta med ryska fångar, varför hans isolering blev så gott som fullständig.

Lorenczuk överflyttades till Wladimir 1952 och insattes troligen i cell 7 i bottenvåningen i lasarettsbyggnaden - fortfarande i ensamcell. Då han i oktober 1952 flyttades upp i en cell i I. Stock träffade han för första gången sedan 1944 samman med en annan fånge, nämligen ungraren Laslo Pap. Denne hade själv dessförinnan suttit i ensamcell i ungefär 2½ år. Lorenczuk och Pap fick sitta kvar i lasarettsbyggnaden till april 1954, då de överflyttades till stora fängelsebyggnaden i Wladimir (corpus III), och i en cell troligen i I.Stock fick dela cell med tyskarna Fritz Panzinger och (major) Reuschle. Även under denna tid var granncellerna besatta med ryssar.

Den 11 oktober 1955 fick Lorenczuk lämna Wladimir i ett

sovvagnståg och anlände till Friedland den 14:e i samma månad. Under denna transport och kort dessförinnan fick de tyska fångarna träffa varandra, och Lorenczuk kunde härigenom konstatera, att 73 tyska medborgare, huvudsakligen militärer i ledande ställning och diplomater, hållits fångna i Wladimir vid denna tidpunkt, och att alla frigivits.

Lorenczuk hörde under fångenskapen aldrig talas om att någon svensk skulle befinna sig i samma belägenhet. Han ville i samband härmed ytterligare understryka, att han visste ytterst litet om medfångar på grund av att han hållits så strängt isolerad.

Stockholm den 4 juni 1957.

Lundström

(S. Lundström)

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Strangt förtrolig.

1 bil.

PM angående samtal med Marvin William Makinen den 20 december 1963.

Jag hade idag tillfälle att i State Department under knappt 90 minuter ställa frågor till Marvin William Makinen angående hans kontakter med den sovjetiske medborgare av lettisk börd, Cigurds Krumich, som i Vladimir-fängelset öster om Moskva skulle ha haft kontakt med en svensk medborgare. I samtalet deltog även en representant för CIA, Mr. Delcarlo, samt - under den första timmen - Mr. William Owen och Mr. Richard Geppert från State Department's nordeuropeiska byrå.

1. Marvin William Makinen är 24 år gammal och från Ashburnham i Massachusetts. Han arresterades i Kiev år 1961 under en turistresa i Sovjetunionen och dömdes för spionage till 8 års fängelse. Makinen frigavs i början av oktober 1963 tillsammans med amerikanske katolske prästen Walter M. Ciszek i utbyte mot två sovjetiska medborgare som i Förenta Staterna avtjänade straff för spioneri, nämligen Ivan D. Egorov, tidigare knuten till Förenta Nationernas personalavdelning, samt dennes hustru Alexandra.

Makinen är av finsk börd. Hans farföräldrar invandrade från Finland och under hans uppväxtår hade finskan varit det gängse umgängesspråket i föräldrahemmet. Finskan hade sålunda varit Makinens första språk, och han talar det fortfarande flytande. Han talar vidare ryska (även några fraser svenska) och beskrives stundom i amerikansk press som "certainly a very brilliant student". Han ämnar efter en viloperiod återuppta sina studier vid universitetet i Philadelphia.

Makinen gjorde under samtalet ett intryck av att vara trött och sliten. Han hänvisade ofta till de stora psykiska och fysiska påfrestningar som han utsatts för under sin tid i Sovjetunionen, där han vid flera tillfällen skulle ha varit utsatt för hjärntvätt. Han hade under sin fängelsetid ofta lidit av magåkommor, beroende på matens dåliga kvalitet. Under samtalets gång gjorde han upprepade antikommunistiska inpass.

2. Efter det att Makinen år 1961 gripits och dömts till 8 års fängelse för spionage, hade han i oktober samma år förts till Vladimir-fängelset. Han hade vistats där till den 9 augusti 1963. De sista månaderna före frigivningen, som ägde rum i oktober 1963, hade han tillbragt i ett arbetsläger i Mordovska republiken sydöst om Moskva.

Om Vladimir-fängelset berättade Makinen att detta fortfarande hyste många politiska fångar. Block I och II innehölle sålunda så gott som enbart politiska brottslingar, de flesta ryssar men även några utlänningar, framför allt från Mellersta Östern. Enligt Makinen skulle Vladimir alltså icke, såsom flera av dem som lämnade fängelset åren 1955-1957 uppgivit (exempelvis tysken Mulle och schweizaren Brugger), i mitten av 1950-talet ha tömts på politiska fångar. Det torde tvärtom enligt Makinen under hela 1950-talet ha varit ett av de viktigaste fängelserna i Sovjetunionen för politiska brottslingar. Ännu idag vore Vladimir enligt Makinens mening jämte Lefortovskja den viktigaste straffanstalten för sådana brottslingar. I varje fall gällde detta block I och II; om internerna i övriga block sade sig Makinen sakna närmare kännedom.

Makinen hade huvudsakligen vistats i block II. Den beskrivning, som Makinen gav under den relativt korta tid som stod till förfogande för förhöret, överensstämmer med den bild som andra Vladimir-fångar givit. Block II har sålunda fyra våningar. De tre bottenvåningarna innehåller celler längs långväggarna, ungefär 20 i varje våningsplan. Korridoren mellan långväggarna är relativt bred; tidigare torde här ha funnits ett ljusschakt som löpte genom alla fyra våningarna. I de tre lägre våningsplanen finns breda fönster i båda ändarna av korridoren, d.v.s. på husets kortsida. Samtliga celler i dessa tre våningar är försedda med fönster. Den fjärde våningen upptas av sjukhuset. Makinen hade dock aldrig besökt

./.

denna del av byggnaden. - En av Makinen upprättad skiss över andra våningen närslutes.

3. Från början av april 1962 till slutet av januari 1963 hade Makinen delat cell (nr 31, på skissen utmärkt med ett kryss) med Cigurds Krumich, sovjetisk medborgare av lettisk nationalitet. Makinen berättade om Krumich att denne torde ha varit född år 1927 (möjligen något år tidigare eller senare). Makinen visste inte om Krumich hade någon form av utbildning. Han hade dock, bl.a. på grund av Krumich's anmärkningsvärda språkkunskaper, fått ett intryck av att Krumich gått genom i varje fall några klasser av gymnasium. Mot slutet av andra världskriget, vid 17 års ålder, hade Krumich tagit värvning vid ett lettiskt truppförband. Han hade deltagit i stridshandlingarna i Tjeckoslovakien under krigets slutskede, samt råkat i sovjetisk fångenskap. Under åren närmast efter 1945 torde han ha befunnit sig i krigsfångeläger.

Efter återkomsten till Lettland hade Krumich - enligt vad han uppgivit för Makinen - under början av 1950-talet tagi kontakt med lettiska frihetskämpar och anslutit sig till ett partisanförband. Några år in på 1950-talet hade han arresterats av sovjetiska myndigheter och dömts till 15 års straffarbete. Han torde ha kommit till Vladimir år 1955. Den första tiden i Vladimir hade han tillbringat i "solitary confinement" i första våningen av block II. I början av år 1956 hade han förflyttats till en annan cell i block II. Han torde ha delat cell med ett rätt stort antal fångar; Makinen hade en känsla av att Krumich bytt cell rätt ofta, ibland var tredje månad.

Förhållandet mellan Makinen och Krumich hade inte varit det bästa. För det första finge man komma ihåg, underströk Makinen flera gånger under samtalets lopp, att det fordras en nästan övernaturlig ansträngning att inte bli irriterad på en människa som man hade att dela cell med 24 timmar om dygnet, månad efter månad. Vid sidan av denna naturliga friktionsanledning fanns emellertid i Makinens bedömning av Krumich ännu ett element, nämligen av misstanke om att Krumich lät sig utnyttjas av lägerledningen att skaffa upplysningar om medfångarna. Makinen hade på ett mycket tidigt stadium efter det han sammanfördes med Krumich (de delade cell från april 1962 till januari 1963) tyckt sig förstå, att Krumich hade "extraordinary connections with the prison administration". Denna misstanke hade sedan tydligen växt sig allt starkare, ehuru den aldrig

förtätats till fullkomlig visshet. En av de omständigheter, som kom Makinen att vara på sin vakt mot Krumich, var dennes täta cellbyten. En annan faktor var att hans straff, 15 år, inte tycktes stå i någon rimlig proportion till hans brott, väpnad partisanverksamhet mot ryssarna. Även andra fångar i Vladimir och i det arbetsläger som Makinen sedan förts till hyste misstankar om att Krumich "was working on the co-prisoners" på uppdrag av lägerledningen.

Mot bakgrunden av denna negativa karaktäristik av Krumich är det inte ägnat att förvåna att Makinen vid ett par tillfällen underströk, att han ansåg att "Krumich was not very trustworthy". Krumich hade vissa vänner bland fångarna i Vladimir, och gentemot dessa kunde han kanske tala öppet och sanningsenligt, men "jag var inte hans vän, och jag har ingen känsla av att jag alltid kunde lita på vad han sade".

4. Om Krumich' kontakter med en svensk medborgare i Vladimir-fängelset berättade Makinen följande.

Under vissa perioder hade Krumich av lägerledningen fått i uppdrag att utföra renhållningsarbete i block II. Detta arbete hade bestått i att tvätta väggarna och korridorerna i de tre våningsplanen, putsa fönstren, dela ut handdukar till fångarna i samband med baden o.s.v. Arbetet gav Krumich vissa speciella möjligheter att få kontakt med fångarna. Enligt vad Krumich berättat för Makinen då de delade cell från april 1962 till januari 1963, hade han under detta sitt arbete kommit i kontakt med en svensk medborgare i block II. Makinen hade flera gånger försökt att av Krumich få så detaljerade och konkreta upplysningar som möjligt om denne svensk. Hans intresse dikterades, underströk han vid ett par tillfällen, av att han, som ju vore av finsk härstamning, givetvis ville ha så fullständiga upplysningar som möjligt om eventuella fångar från de skandinaviska länderna. Det hade emellertid varit svårt att av Krumich få några detaljupplysningar om svensken. Såvitt Makinen nu kunde erinra sig borde Krumich' sammanträffande med svensken ha ägt rum år 1957 eller 1958, möjligen dock under senare delen av år 1956 eller också senare, 1959 eller förra delen av 1960 - sannolikt dock, som sagt, 1957 eller 1958.

Enligt vad Krumich berättat om svensken, hade han aldrig delat cell med denne, blott på något sätt haft kontakt med honom i samband med sitt arbete i fängelsekorridoren eller i fängelsebadet. Kontakten kunde exempelvis, sade Makinen, ha

skett så att svensken, på väg till toaletten intill cell 37 i andra våningsplanet av block II, haft tillfälle att utbyta några ord med Krumich som då tvättat fönstret på korridorens kortsida intill toaletten. Krumich hade dock aldrig, trots att Makinen vid flera tillfällen försökt få igång ett samtal härom, givit några närmare indikationer om karaktären av eller innehållet i sina kontakter med svensken. Makinen kunde sålunda inte säga någonting om svenskens yrke, familjeförhållanden, hur länge han hade varit i Sovjetunionen, med vilka andra fångar han kommit i kontakt o.s.v. Möjligen - men Makinen underströk att han nu kanske gjorde en efterhandskonstruktion hade han ett intryck av att Krumich vid något tillfälle sagt, att svensken vore äldre än Makinen själv (född -39) och åtminstone i samma ålder som Krumich själv, d.v.s. född någon gång mellan 1925 och 1928. Vidare utgick Makinen från att svenskens brott bestod i spioneri. Den enda mera konkreta detalj, som Krumich berättat, vore att svensken vid ett tillfäll skulle ha sagt att han, om han någon gång komme tillbaka till sitt hemland, hoppades erhålla någon form av pekuniärt bidrag.

I övrigt svarade Makinen nekande på följande frågor från min sida:

Hade Krumich nämnt något om svenskens fysiska och mentala hälsotillstånd? (Makinen gjorde i detta sammanhang en allmän hänvisning till den dåliga kosten, nervpressen, hjärntvätten.)

Hade Krumich lämnat några informationer om i vilka andra fängelser svensken skulle ha vistats?

Hade Krumich sagt något om svenskens språkkunskaper, intressen, utbildning, tidigare vistelseort, längden av hans straff? Ansträngningar från svenska regeringens sida att få svensken frigiven?

På en annan fråga av mig svarade Makinen att han icke någonsin hört namnet Wallenberg förrän han, efter sin återkomst till Förenta Staterna, kontaktats av amerikanska myndigheter.

Makinen beklagade mycket att han inte kunde lämna några mera fylliga uppgifter om Krumich' kontakter med svensken. "I would like to help you as much as possible, I know what it is like to be in a Russian prison. But this is all I know".

5. På min fråga huruvida någon annan medfånge i Vladimir någonsin talat om att utländska fångar skulle befinna sig där -förutom de ovan nämnda från Mellersta Östern - svarade Makinen att han trodde sig förstå att även en engelsk medborgare hölls fängslad i Vladimir. Han ville emellertid understryka att han själv hållits "pretty isolated". Hans möjligheter till kontakt med andra fångar än cellkamraterna hade varit utomordentligt små. Lägerledningen sökte genom olika åtgärder minska möjligheterna av kommunikation. Makinen själv hade inte förrän på ett rätt sent stadium lärt sig metoden för knackning genom väggarna. . . .

Trots de begränsade möjligheterna till kontakt med medfångar hade emellertid Makinen så småningom fått en viss bild av fångklientelet i Vladimir. Hans egen uppfattning vore snarast att om en svensk medborgare hållits fängslad i Vladimir under den tid han själv vistats där - d.v.s. från oktober 1961 till augusti 1963 - skulle han säkerligen ha erfarit detta även genom andra kanaler än Krumich. "So my conclusion is that if Krumich told me the truth about a Swede in Wladimir, this Swede must have left before I came to the prison."

6. Såsom framgår av ovanstående skulle Krumich ha sagt att han själv icke delat cell med svensken i Vladimir. Av två medfångar i det arbetsläger, till vilket Makinen förts sedan han lämnat Vladimir, hade Makinen emellertid erfarit att Krumich faktiskt skulle ha delat cell med svensken. Makinen erinrar sig nu namnet på blott en av dessa medfångar, en sovjetisk medborgare vid namn Vassilij Vorobey. Han ansåg emellertid båda vara trovärdiga personer. De hade tidigare vistats i Vladimir.

7. Såvitt Makinen visste, hade Krumich numera benådats och återvänt till Lettland. Han vore emellertid inte närmare bekant med Krumich' nuvarande vistelseort, yrke o.s.v.

Washington den 20 december 1963.

Leif Leifland

Leif Leifland

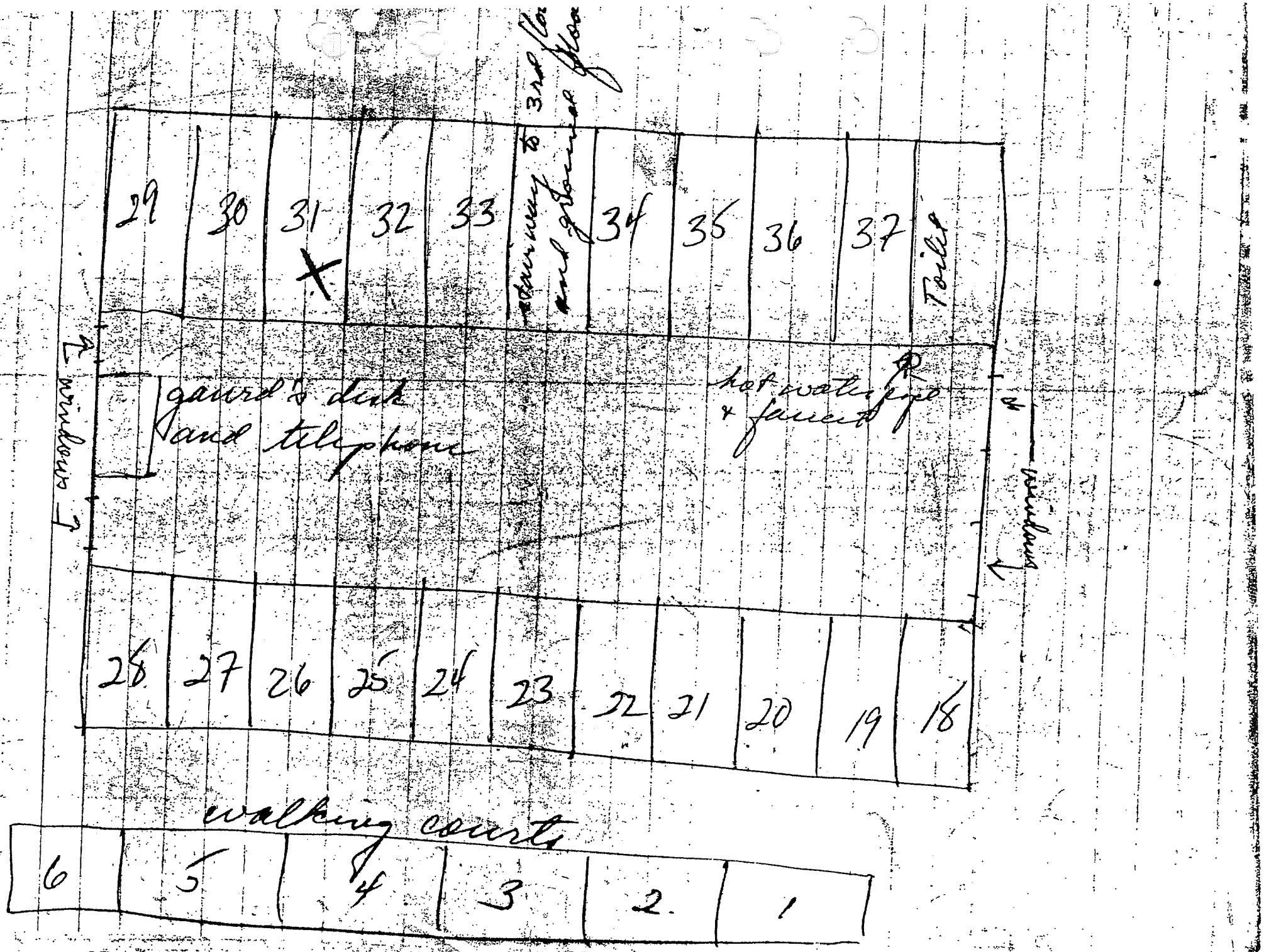
29
30
31
32
33
stairway to 3rd floor and storage floor
34
35
36
37
Toilet
guard's desk and telephone
hot water pipe & faucet
windows
windows
28
27
26
25
24
23
22
21
20
19
18
walking court
6
5
4
3
2
1

Strängt förtrolig.

P.M.

ang. samtal med Marvin William Makinen
den 25 november 1964.

Mr. Marvin W. Makinen besökte i dag ambassaden och lämnade under ett flera timmars samtal kompletterande upplysningar rörande sin vistelse i Wladimir-fängelset nära Moskva. Från ambassadens sida deltog ambassadrådet von Dardel och förste ambassadsekreterare Eckerberg. Utöver vad som tidigare framkommit vid ett liknande samtal den 20 december 1963, varom inrapporterats i hbr Jarring-Åström samma dag, meddelade Makinen följande.

Under sin tid i fängelset hade Makinen delat cell med tre olika personer. Den förste hade varit en fånge från Ukraina, under tiden 15 januari - 27 mars 1962. Denne hade varit drygt trettio år gammal och suttit i fängelse sedan år 1948, som politisk fånge. Ukrainaren hade enligt egen uppgift aldrig tidigare delat cell med en utlänning och han hade talat mycket dålig engelska. Makinen hade aldrig haft någon närmare kontakt med denne fånge; hans inställning hade nämligen varit att man måste vara försiktig med medfångar som var sovjetmedborgare. Anledningen till att ukrainaren lämnat cellen hade varit att han förts till arbetsläger.

Näste medfånge hade varit Krumich, om vilken Makinen utförligt berättat i det tidigare samtalet. Krumich hade flyttat in i cellen den 28 mars 1962 och lämnat den den 29 januari 1963, då han beviljats nåd. Han hade uppgivit för Makinen att hans avsikt var att återvända till hemorten, en liten by 12 - 15 svenska mil från Riga.

Såsom tidigare framkommit hade Krumich nämnt för Makinen att en svensk suttit i Wladimir-fängelset. Enligt vad Krumich berättat hade han kommit i kontakt med denne svensk när han en gång i tiden haft vissa renhållningsarbeten att utföra i fängel-

set. Krumich hade aldrig sagt när sammanträffandet med svensken ägt rum, men det var Makinens uppfattning att det varit flera år tidigare och att svensken ej längre fanns kvar i fängelset. Makinen hade även frågat Krumich om han delat cell med svensken, vilket denne dock förnekat.

Utöver detta, vilket Makinen redan tidigare omtalat för ambassaden, kunde han emellertid nu tillägga att han i arbetslägret, dit han förts efter tiden i Wladimirfängelset, hade sammanträffat med en fånge, som när han hört Krumichs namn nämnas hade sagt, att denne en gång delat cell med en svensk i block II i Wladimir. Den som givit denna upplysning hade varit en polack från Ukraina.

Det kan i detta sammanhang kanske vara av intresse att konstatera, att Krumich även delat cell med den amerikanske U2-piloten Powers, och att han i själva verket kommit direkt från Powers cell över till Makinens. Krumich hade aldrig dolt detta förhållande för Makinen, som ju som bekant hyst starka misstankar mot sin cellkamrat och aldrig ansett sig kunna lita på honom.

Sedan Krumich frigivits den 29 januari 1963 hade en representant för hemliga polisen frågat Makinen om han ville ha en ny cellkamrat. Han hade svarat att det var honom likgiltigt vilket man bestämde. Polismannen hade sagt att man skulle försöka hitta någon lämplig person. Därefter hade tiden gått ända till slutet av maj utan att någon kom, och Makinens uppfattning hade varit att han ej skulle få någon ny kamrat. Hans förvåning hade därför varit stor när den 29 maj engelsmannen Wynne flyttat in i cellen. Makinen och Wynne, som var nyanländ till fängelset, hade blivit mycket goda vänner och höll fortfarande sedan båda frigivits viss kontakt per korrespondens. De hade även talats vid en gång i telefon när Wynne besökt Västindien men hade hittills ej haft tillfälle att träffas.

Wynne hade ej förstått ryska och såvitt Makinen visste kunde han ej haft kontakt med några andra personer under den tid de delat cell. De båda hade ofta diskuterat andra utländska med-

fångar, varav det just då fanns två tyskar och två holländare i fängelset. Tyskarna var två unga studenter från Heidelberg, Peter Sonntag och Naumann, och holländarna torde ha hetat Reydon och de Jaeger. Holländarna hade frigivits i slutet av år 1963, medan tyskarna troligen fortfarande var kvar i Sovjetunionen, på arbetsläger. Makinen hade inget bestämt minne härav, men han ville ej utesluta att han kunde ha berättat för Wynne om vad han hört från Krumich rörande den svenske fången. Det hade dock ej varit mycket; det enda Krumich sagt hade varit att svensken troligen straffats för spioneri, att han vid något tillfälle skulle uttryckt en förhoppning att han när han en gång kom tillbaka till Sverige skulle erhålla någon form av pekuniärt bidrag för sina tjänster samt att han vid något tillfälle delat cell med en fransman.

Den 9 augusti hade Makinen skiljts från Wynne, i och med att han sänts till arbetsläger. Några månader senare kom som bekant frigivelsen. Makinen hade läst Wynnes tidningsartiklar rörande fängelsetiden och hade lagt märke till att denne bl.a. där skrivit om en svensk fånge och att han tyckts känna till mer härom än vad han kunnat ha hört från Makinen. Makinen hade därför utgått från att Wynne fått dessa uppgifter av en senare cellkamrat. Någon person vid namn Charles kunde Makinen ej erinra sig.

Makinen omtalade vidare att frisörerna i fängelset ofta varit goda nyhetskällor. Krumich hade på sin tid haft utomordentligt goda förbindelser med dem och hade bl.a. odlat dessa genom att skänka frisörerna av sin tobaksranson. Sedan Krumich lämnat fängelset hade Makinen fortsatt härmed, för att söka upprätthålla någon kontakt med medmänniskor under den tid han var ensam i cellen. Frisörerna hade också då och då givit Makinen en smula skvaller rörande övriga fångar. Någon svensk hade de dock aldrig berättat om; de enda utlänningar som berörts hade varit tyskarna och holländarna.

Makinen erinrade sig dock en episod från en dag i maj 1962. När han kommit in till frisören för att klippa håret hade det suttit en person i hytten bredvid hans egen. Innan Makinen släppts in hade vakten gått in till denna person och sagt åt

honom att han ej fick yttra ett ord. Makinen hade fått en likadan order. Hans omedelbara tanke hade varit att den andre personen - som han aldrig såg - måste ha varit en för honom okänd utlänning, en person vars existens han ej borde känna till. Makinen tillade att hans eget ryska uttal skulle ha avslöjat honom som amerikan för varje någorlunda vaken iakttagare. Några motsvarande säkerhetsåtgärder hade aldrig företagits när Makinen varit i närheten av tyskarna eller holländarna, som han tvärtom ofta kunnat utbyta några ord med.

Vid slutet av samtalet förklarade sig Makinen beredd att om och när så skulle önskas även i framtiden stå till tjänst med alla de upplysningar han kunde lämna i denna fråga.

Washington den 25 november 1964.

Lennart Eckerberg

Wash. 1.12.64 HdB/LB/Bil/4

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Enhet 1

Handläggare: ds Mossberg

Ex t
Kabinettssekr.
Polchefen
Chefen Pol 1
Mossberg

PROMEMORIA

1981-01-28

STRÄNGT FÖRTROLIG

Samtal med Marvin W. Makinen

Marvin W. Makinen, som tidigare hörts av ambassaden i Washington, (se PM Leifland 1963-12-20 och PM Eckerberg 1964-11-25) deltog i Wallenberg-hearingen i Stockholm den 15-16 ds. I anslutning härtill önskade Makinen göra vissa kompletteringar till sina tidigare vittnesmål. Han hade nämligen av Guy von Dardel fått en översättning av uppteckningen av sitt andra samtal och ville komplettera denna.

I första hand var Makinen förvånad över att det av uppteckningen inte framgått att namnet Wallenberg hade nämnts vid samtalet. Han var själv säker på att så hade skett, inte minst därför att han erinrade sig att han missuppfattat namnet och trott det vara Van den Berg. Det hade förvånat honom att en svensk hade ett holländskt namn.

Vidare hade det förvånat honom att han tillsagts att inte tala med någon om Wallenberg. Detta hade han mycket svårt att förstå.

Förutom klarlägganden på dessa punkter berättade Makinen nu åter sin historia, varvid han nu kunde uppge namnet på den fransman, som enligt Kruminch skulle ha suttit tillsammans med Wallenberg i Vladimir. Dennes namn var Philip Evgenij Brik. Han hade franskt pass, var möjligen av ryskt ursprung och skulle varit

./..

affärsman. Han hade gripits direkt på flygplatsen. På fråga om anledningen till att Makinen nu kunde erinra sig namnet, svarade han att Brik förekommer i Powers bok, och att detta hade påmint Makinen om Brik.

Makinen hade hört talas om att litauern Sakalys hade flytt från Sovjet via Finland och Sverige, och erfarit att denne visste något om Wallenberg. Han hade därför sökt Sakalys och haft ett telefonsamtal med denne. Sakalys hade därvid uppgivit att han talat med tre personer som suttit tillsammans med Wallenberg. Den ene ska ha varit en person vid namn Medzegin, som också suttit med Gerald Brooks. Sakalys kunde nås via Litauens generalkonsul i New York, MR.A. Simutis, 41 W 82 Str. N.Y. N.Y. 10024.

Makinen ville också - utan att som han sade vilja undergräva någons trovärdighet - framhålla att Wynne var mycket intresserad av publicitet. Den incident i Ljubjanka där Wynne enligt uppgift stött på någon som sagt sig vara svensk, hade Wynne inte relaterat för Makinen när de båda satt tillsammans i Vladimir. Detta trots att de direkt talat om en svensk som skulle ha suttit länge. Att inte nämna detta då fann Makinen märkligt.

Om Kalinsky hade Makinen noterat att denne i sin beskrivning av Vladimir-fängelset hade numrerat cellerna från fel håll. Makinen fann det helt ofattbart att någon som suttit där kunde göra ett sådant misstag.

Vidare hade Makinen funnit en inkonsistens i historien om Kaplan. Denne hade ju i brevet till dottern skrivit att han aldrig haft problem av politisk art med myndigheterna. Emellertid var det så, enligt Makinen, att Lefortovskaja-fängelset, där Kaplan redan varit en gång när han skrev brevet, enbart hade fångar som begått militära eller politiska brott. Detta hade dock Makinen hört under sin egen fängelsevistelse, och han tillstod att förhållandet 1975 kunde varit annorlunda.

Makinen pekade slutligen på en inkonsistens i en historia som Lena Biörck-Kaplan återgav vid hearingen den 15 januari. Historien om en lägerchef som skryter för en besökande advokat om att han haft både Powers och en svensk i sitt läger led enligt Makinen av det felet att Powers aldrig satt i läger.

Makinen förklarade sig beredd att svara på ytterligare frågor om så behövdes. Hans adress är: Marvin W. Makinen, Department of Biophysics and Theoretical Biology, University of Chicago, Cummings Hife Science Center, 921 E 58th Str. Chicago 60637 tel. 312-753-8377.

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

förhör i Wallenbergs-affären.

Helsingfors den 16 april 1957.
Nr 326 1 bil.
HP 1
Strängt förtroligt.

INK. UTRIKES DEP.
D. N:o 22/326
17 APR. 1957
AVD. P GR. 2 Ru

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Sedan jag den 12 mars fått uppdrag att söka förhöra ett par från Sovjetunionen hit återvända personer angående deras kännedom om Raoul Wallenberg har skyddspolisen föranstaltat sådant förhör, vars resultat föreligger i härvördsamt bifogade polisundersökningsprotokoll. Med hänsyn till språksvårigheter och ovilligheten från vissa myndigheters sida mot att beskickningen själv utfrågar dylika personer har den nämnda vägen måst anlitas. Dröjsmålet har också förorsakats av att polismyndigheten ansåg sig böra befordra handlingarna endast genom utrikesministerie där man tydligen försenat deras överbringande.

./.

Jag låter protokollet tala för sig självt.

Sigrid Engzell

671

5/TW/SK

SKYDDSPOLISEN

N:o ...../...../..... 19.....

POLISUNDERSÖKNINGSPROTOKOLL

Berör:

Raoul Wallenberg

Därtill förordnad verkställde undertecknad detektiv Torsten Westerberg tisdagen den 26 mars 1957 å skyddspolisens kansli följande förhör angående Raoul Wallenberg. Vid förhören upptecknades följande:

Representanten Vladimir B a s t a m o v uppgav sig vara född den 17 september 1906 i Sveaborg och kyrkoskriven i Helsingfors Ortodoxa församling samt bosatt härstädes Mechelingatan 4. A. 27.

Tillfrågad i saken berättade Bastamov att han från februari månad år 1956 till den 25 juli nämnda år varit i Vladimirfängelset i samma cell som georgiern Simon Gogiberidse. I samma cell var dessutom en österrikisk flygare vid namn Horst Teodor Mulle och en schweizare Emil Bruger. Under den tid den förhörde och Gogiberidse varit tillsammans hade de två blivit mycket goda vänner och anförtrott varandra allt de sett och hört inom fängelset. Trots detta hade Gogiberidse aldrig talat ett ord om Wallenberg. Den förhörde kom till den åsikten att Gogiberidse varken sett eller hört talas om Wallenberg.

672

6686—49.

Däremot hade ovannämnda Bruger berättat att han i sin tur år 1955 i fängelset Verhne-Uralsk hade hört berättas att Wallenberg tidigare skulle ha varit i samma fängelse, men att han flyttats därifrån någon gång år 1954 eller 1955 till Vladimirfängelset. Till detta rykte satte den förhörde dock icke så stort värde i all synnerhet som Bruger allmänt ansågs för en språkmakare.

Beträffande Mulle ansåg den förhörde att denne var begåvad med en livlig fantasi och att han gott och väl kunnat berätta vidare Brugers berättelse om Wallenberg med egna fantasitillägg.

Vad isoleringen i Vladimirfängelset beträffar sade den förhörde att det från år 1948 till slutet av 1954 varit alldeles omöjligt för en fånge att få veta något om de isolerade. Först på hösten år 1954 hade fängelsemyndigheterna lättat på bevakningen av de isolerade och småningom placerat en efter annan i allmän cell. Den sista som varit isolerad, borgmästaren Menschagin från Smolensk, hade dock haft kontakt med andra fångar, även med den förhörde, och genom knackning meddelat sin identitet.

Något utöver detta, som skulle hjälpa till vid undersökningarna angående Wallenberg, hade den förhörde icke att berätta.

Studeranden Vasilij M a k s i m o v uppgav sig vara född den 13 december 1918 i Petersburg och kyrkoskriven i Helsingfors Ortodoxa församling samt bosatt härstädes Kalevägatan 45. E. 55.

Vid förfrågan berättade Maksimov att han nästan i ett års tid ända till den 21.10.1955 varit tillsammans med Simon Gogiberidse i Vladimirfängelset, men att Gogiberidse aldrig talat med honom om Wallenberg. Den förhörde var därför av den åsikten att Gogiberidse icke heller hört något om nämnda person.

Beträffande Török sade den förhörde att han aldrig sett honom, men att han nog hört att det i Vladimirfängelset fanns en ungrare med det namnet.

Någon med namnet Mulle sade den förhörde sig varken ha sett eller hört talas om.

Den förhörde tillade ännu att han aldrig under hela sin fångenskap hört talas om Wallenberg.

Ort och tid som ovan.

Detektiv Torsten Westerberg

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Strängt förtroligt.

P.M.

ang. till Finland återvända finska medborgare, vilka vistat i sovjetrysk fångenskap (bl.a. i Vladimir), och vilka torde vara av intresse att utfråga i samband med efterforskningarna efter Raoul Wallenberg.

BASTAMOV, Vladimir

B., vilken är bosatt i Helsingfors (Mechelingatan 4 A) lär tidigare ha tillhört finska underrättelsetjänsten. Han torde ha svenska kontakter; eventuellt är hans moder svensk född (föräldrarna lär ha varit bosatta i Stockholm) och han själv gift med en svenska. B. frigavs i juli 1956 efter at under en längre tid ha vistats i Vladimir, där han bl.a. suttit strängt isolerad i sjukhuset.

B. har namngivits av Mulle, Török, Mermelstein, Supprian, Biermann, Bretthauer, v.Oertzen, S.Müller, Schandl och Gouazé.

Mulle, vilken uppgivit att Gogiberidse för honom berättat, att Wallenberg (förmodligen 1951-52) befann sig i sjukhuset i Vladimir, har hänvisat till Bastamov såsom en av de fångar, vilka delat cell med Gogiberidse.

Gouazé har uppgivit, att han i sjukhuset i Vladimir hösten 1955 erhållit ett meddelande från Bastamov och Brügger, att dessa voro ("étaient") i telefonkontakt med en person, som uppgav sig vara svensk konsul, tillfångatagen 1945 i Budapest.

Genom finska polisens försorg har Bastamov hörts i april 1957. Han har uppgivit, att han aldrig hört Gogiberidse tala om Wallenberg. Brügger hade däremot berättat, att han i Verchne-Uralsk (1955) hört, att W. tidigare vistats där men 1954 eller 1955 flyttats till Vladimir. (Brügger

torde dock 1955 ha befunnit sig i Vladimir (jfr Gouazé). Det finska förhörsprotokollet rörande samtalet med Bastamov är ofullständigt och mycket kortfattat.

MAXIMOFF Vasilij

M., vilken tidigare lär ha tjänstgjort som tolk i finska utrikesministeriet, uppges vara banktjänsteman och är bosatt i Helsingfors, Kalevagatan 45 (evt H-fors-Tölö, Idrottsgatan 36).

M. är namngiven av Török, Posh, Biermann, Bretthauer, Nietz, Krumrey och Schandl.

Török har uppgivit, att Maximoff sammanträffat med Gogiberidse.

Posh har berättat, att han av japanske konsuln Nakamura hört, att en japan, vilken delade en närbelägen cell med Gouazé och Maximoff, vid ett tidigare tillfälle uppgivit, attWallenberg befann sig i sjukhuset i Vladimir.

Enligt Nietz skulle Maximoff ha haft kontakt med en svensk från Reval i ett fängelse i Leningrad.

Genom finska polisens försorg utfrågades Maximoff i april 1957. M. hade förklarat att Gogiberidse aldrig talat om Wallenberg och han själv hade aldrig under fångenskapen hört talas om denne. Finska förhörsprotokollet mycket kortfattat.

PUSCHKARJOV Konstantin

P, vilken lär vara bosatt i Helsingfors under adress Sjömansvägen 21, torde ha släktingar i Sverige.

P. har namngivits av ten Hompel, Bretthauer, Nietz, Cumish och Krasnov.

ten Hompel har i sin utsaga (jfr vitboken) uppgivit, att han 1949/50 i Vladimir delat cell med kaptenen i finska generalstaben Puschkarjov och ~~kapten~~ finske kaptenen Narbut. Den senare, vilken lär ha avlidit under fångenskapen, skulle ha berättat om Wallenberg. Enligt ett uttalande av ten Hompel i april 1957 uppger denne, att bland dem som talat om Wallenberg vore Rensinghoff, Narbut och Puschkarjov.

Krasnov har vid förhör i december 1955 hänvisat till P. för eventuella informationer. (P. hade tidigare brevväxlat med Krasnovs släkting grevinnan Hamilton i Strängnäs).

PELKONEN

Pelkonen har vid ett par tillfällen hörts i samband med efterforskningarna efter Wallenberg i Lefortovskaja-fängelset. Han har där delat cell med Langfelder. P. har även vistats i Vladimir, där han delat cell med bl.a. Bastamov.

Stockholm den 5 juli 1958.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

Strängt förtroligt.

1 bil.

P.M.

angående det första förhöret med dr Maximilian Manfred ang. Waldenberg.

Då jag den 20 juli uppsökte dr Maximilian Manfred i bostaden, släppte han omedelbart och påfallande vänligt in mig, så fort jag hunnit presentera mig. Han var förvarnad om mitt besök genom att jag sökt honom per telefon hos en god vän, till vilken jag fått telefonnumret av dr Pammer i inrikesministeriet.

Manfred hälsade mig med att säga, att han väntat sig ett besök av mig och att han ju hade något att berätta för mig. Innan jag hann bedja honom förklara sig närmare, avbröt han mig med att be om ursäkt för att det var så slarvigt i våningen. Han bad mig så sitta ned och sade, att han förstod, att jag hade något att fråga honom. Jag svarade, att jag kommit för att höra, om han träffat några svenskar i Sovjetunionen och att det särskilt var en speciell uppgift han lämnat vid återkomsten till Österrike, som intresserade oss. "Javisst, jag har ju träffat Waldenbergs dubbelgångare", sade Manfred. Han avbröt sig emellertid återigen och frågade, om jag hade bilen med och kunde skjutsa honom på ett ärende i centrum av staden. Jag gick med härpå, och han gick ut ett par minuter för att tala med sin mor. När han återkom, började han plocka i sina papper och sade, att livet i Wien var ett enda jäktande, men det var ändå bättre än det liv han fört i Sovjetunionen. Han beklagade återigen, att det var stökigt i våningen; hans egen våning hade beslagtagits av ryssarna, och nu måste han bo här hos sin åldriga mor, som dessutom hade blivit sjuklig av oro för sin son under de år han hade varit borta.

När vi kommit ut på gatan, var han mycket nöjd med att

jag ställt min bil runt hörnet vid nästa kvarter. Jag bor här i sovjetryska zonen med många kommunister omkring mig, sade Manfred, och folk tittar och pratar så mycket, och en bil med CD-skyltar är ju så iögonfallande .....

När vi kommit in i bilen, började han åter tala om den falske Waldenberg i Vorkuta. Jag vill här inskjuta, att Manfred hela tiden uttalade namnet som Waldenberg och icke som Wallenberg - ibland sade han von Waldenberg. Vid ett tillfälle antecknade han själv på ett papper namnen på ett par vittnen, som hört talas om den verkligen Wallenberg (se nedan), för att jag skulle få stavningen riktig och fortsatte att skriva, att dessa "haben mir erzählt, dass v.Waldenberg .... ". Här avbröt han sin anteckning för att berätta något annat, men detta gjorde det fullt tydligt, att Manfred trodde eller ville låta påskina, att han trodde, att namnet stavades så.

Jag frågade Manfred, hur han visste, att det icke var den verklige Waldenberg, som han träffat i Vorkuta. Manfred svarade, att det ju var känt, att Waldenberg hade suttit i Lubljanka i Moskva. Då jag ställde mig oförstående och okunnig och frågade, hur han visste det, svarade han, att han i Wladimir-fängelset träffat två tyska diplomater, som hört talas om Waldenberg. Han nämnde namnen på dessa och ytterligare detaljer. Då avbröt jag honom och bad honom, att vi skulle uppsöka något ställe, där jag fick tillfälle att göra anteckningar under samtalets gång. Detta gick han med på på villkor, att jag tillät honom att först som hastigast uträtta det ärende, för vilket jag skjutsade honom. Till beskickningen ville han dock icke komma - "Ni vet väl icke själva, vilka ryska spioner Ni har på beskickningen" - utan han utvalde ett litet kafé vid Ringen mitt emot universitetet. Alldeles bredvid låg ett större kafé, men dit ville han icke gå, ty dit brukade vänner till honom komma, som kunde känna igen honom. Han bad mig vänta några minuter, medan han uträttade sitt ärende, och gick därefter in i en bredvidliggande stor affärsbyggnad, innehållande kontor för ett antal huvudsakligen import- och exportfirmor och ett italienskt försäkringsbolag. Jag satte mig så, att jag kunde diskret bevaka ingången till byggnaden. Efter 20 minuter kom han ut ur

samma port och godkände den plats vid trottoarserveringen, som jag hade utvalt. Han ville icke sitta inne i kaféet, där man lättare kunde lyssna på oss. Härefter började det egentliga förhöret.

Manfred började på min begäran med att berätta om den Waldenberg han träffat i Vorkuta under sommaren 1950. Denne skulle ha hetat Raoul von Waldenberg och vara född 1911. Han hade uppgivit, att han talade tyska, ryska, franska, engelska, spanska och tjeckiska, och hade berättat om Wien, Berlin och Madrid, som han tycktes väl känna. Han hade vidare uppgivit sig vara jurist och nationalekonom samt att han varit anställd i diplomatisk tjänst. Han hade till en början befunnit sig i schakt 8 som löpare åt en rysk politisk officer, men senare råkat i onåd och som bestraffning skickats i tvångsarbete i gruvan. Waldenberg hade gjort ett dåligt intryck på fångarna i lägret och ej verkat sympatisk. Hans roll som löpare till den ryske officeren innebar, att han var dennes förtrogne. Man misstänkte honom för att spionera på sina kamrater, som därför tyckte illa om honom och allmänt undvek honom.

På min begäran gav Manfred följande beskrivning av mannen: Längd cirka 171 cm., kraftigt och muskulöst byggd, svart hår, mörka ögon, knotigt (knochig) ansikte. Anletsdragen liknade mest en förråad Göbbels-typ. Han hade varit ganska temperamentsfull. Han talade flytande tyska med en accent, som enligt Manfred tydde på, att han kunde komma från Oberschlesien (vid ett annat tillfälle sade Manfred Ost-Oberschlesien). Jag tog nu fram de 11 fotografier av olika personer, som för ändamålet finnas på beskickningen och av vilka tre föreställa Wallenberg. Manfred kunde icke identifiera något av fotografierna såsom Waldenberg. Han plockade däremot ut ett av dem, nämligen av Wallenberg i militäruniform med profil åt höger, och sade, att nedre ansiktshalvan från mitten av näsan nedåt liknade en av de svenska officerare han sett i Vorkuta (se
./. särskild rapportering). Fotot bifogas.

Waldenberg hade aldrig talat om, vilken nationalitet han tillhörde, och icke heller antytt, i vilket lands diplomatiska tjänst han var. I de ryska lägermyndigheternas papper gällde han som tysk.

Innan vi gick vidare i samtalet, meddelade Manfred

på min fråga, att han suttit i Vorkuta från januari 1950 till oktober 1952, då han förflyttats till Wladimirfängelset, där han vistats till befrielsen i maj 1955.

Här övergick Manfred till att berätta om andra svenskar han sett i Vorkuta. Hans redogörelse härom har upptecknats i en särskild promemoria, till vilken jag hänvisar.

Jag bad så Manfred återigen redogöra för, vad han i Wladimir hört om Waldenberg. Manfred upprepade då, att han i Wladimir träffat tvenne tyska diplomater, nämligen förre attachén vid tyska beskickningen i Bukarest, Rensinghoff, och legationsrådet av första klassen vid samma beskickning, dr Stelzer. Den förre hade berättat, att han, då han 1953 tillfälligt överfördes till Lubljanka i Moskva för rannsakning, genom knackningar i väggen erfor, att en svensk diplomat Waldenberg befunne sig i samma fängelse. Dr Stelzer hade på samma sätt 1954 tillfälligt överförts till Lubljanka för förhör och då likaledes genom väggknackningar fått reda på, att en svensk diplomat Waldenberg skulle finnas i en s.k. transportcell, där man satte fångar, som skulle komma att överföras till Butirki (enligt Manfred skulle fängelsets officiella namn vara Butirskaja). Waldenbergs namn hade av dessa två tyskar nämnts tillsammans med flera andra och såvitt Manfred nu kunde erinra sig, hade aldrig några ytterligare detaljer relaterats. Manfred sade sig aldrig tidigare ha hört talas om den "verklige" Waldenberg och kom först nu till den uppfattningen, att den Waldenberg han lärt känna i Vorkuta levde där under antaget namn.

Jag frågade, hur Manfred över huvud taget kom på idén, att en fånge skulle leva under ett antaget namn. Manfred svarade, att det vore en vanlig rysk taktik att tvinga interner att antaga en mera prominent fånges namn för att förvilla spåren för den, som försökte bedriva efterforskningar. Som exempel berättade han, att detsamma hänt honom själv i lägret Novo Tscherkask i Sibirien. Där hade nämligen ryssarna tvingat en fånge att kalla sig Manfred, varigenom hemvändande österrikiska fångar år 1954 för hans moder berättat, att sonen befunnit sig i nämnda läger, och att han vore sjuk.

Jag vill här genast inskjuta, att, då jag relaterade detta för envoyén Allard, denne erinrade sig, att Wilfred Günther nämnt, att Manfred skulle ha funnits i Verchne Uralsk, och bad

mig därför ytterligare förhöra Manfred på denna punkt. Jag gjorde detta två dagar senare, och Manfred uppgav då, att den person med hans namn, som skulle ha funnits i Verchne Uralsk vore den falske Manfred. Då jag erinrade honom om, att han förut sagt, att den falske Manfred suttit i Novo Tcherkask, svarade Manfred, att dessa båda läger ligga relativt nära varandra utmed samma järnvägslinje, och att det ofta förekom, att fångar överfördes från det ena stället till det andra. Han berättade ytterligare, att den falske Manfred vore en österrikisk straffånge, som sedermera hemkommit och för statspolisen erkänt, att han av de ryska fängelsemyndigheterna tvingats uppge namnet Manfred.

Jag sade Manfred, att jag gärna ville höra litet närmare om hans egna upplevelser i Sovjetunionen och data om hans resor etc. Detta ämne ville Manfred emellertid undvika och sade, att härom skulle han berätta någon annan gång. Under samtalets gång kom det emellertid fram, att han häktats på våren 1949. Han hade varit advokat hos USIA-förvaltningen och bl.a. haft till uppgift att göra utredningar rörande tysk egendom. De sovjetryska myndigheterna hade misstänkt honom för att ha sökt undanhålla en del av den tyska egendomen. Han hade förhörts i fängelset i Baden under svår kroppslig tortyr; man hade slagit honom, låtit honom i timmar stå i en cell, som var så liten, att han icke kunde lägga sig ned, under förhören bländat honom med starka strålkastare och tydligen även satt någon sorts tvångströja på honom. Ingenting konkret hade emellertid kunnat bevisas mot honom, varför han slutligen blivit dömd "genom ett brevkort från Moskva", d.v.s. på s.k. administrativ väg. (Jfr Günthers berättelser härom.) Domen hade först lytt på dödsstraff men sedan ändrats till 25 års straffarbete.

Om livet i Vorkuta ville Manfred bara berätta, att det var mycket svårt. Förplägnaden var dålig, arbetet var mycket hårt och fångarna blevo svårt tärda. Han berättade också, att mellan Inta och Vorkuta fanns en stor dammbyggnad med en 90 km lång damm. Denna dammbyggnad var en av 150 i Sovjetunionen, som helt och hållet byggts av slavarbetare. Av 100 arbetare på detta bygge dogo 30 stycken i månaden och insjuknade svårt 50, men nytt folk strömmade ständigt till. Rys-

sarna äro ett mellanting mellan människor och djur, tillade Manfred, de hade ingen känsla för människolivets värde.

Jag frågade också Manfred, hur det kommit sig, att han börjat samla uppgifter på fångar. Han svarade, att han icke haft så mycket annat att göra. Den tyskspråkiga litteraturen i fängelset i Wladimir hade han snart läst slut, och i övrigt fanns endast rysk kommunistisk litteratur. Efter någon eftertanke tillade han, att han redan i Vorkuta blivit intresserad av insamlandet av dessa uppgifter, när han började försöka utforska, var hans fru fanns. Han hade nämligen i Österrike gift sig med en sovjetryska, och hon hade bortförts på samma gång som han själv, men vart visste han icke. Så hade han fortsatt att systematiskt samla upplysningar för att ha något att göra. Det var inte alldeles ofarligt, och de andra fångarna vågade inte. Manfred ville icke säga, hur han hade smugglat listorna med sig hem.

Förhållandena i fånglägren och fängelserna voro förfärliga, men det hade blivit litet bättre efter Berias fall. Då hade man åtminstone då och då fått rena kläder, och kosten tycktes förbättras något. Men man skulle icke tro, att det skett någon varaktig förändring i Ryssland. Den ryska kommunismen har bara ett mål, nämligen världskommunismen.

Manfred gjorde ett glatt och öppet intryck. Han var mycket försiktig, men drev inte denna försiktighet in absurdum. Betecknande är att, då jag en gång lade handen över mitt papper för att kyparen, som närmade sig vårt bord, icke skulle se, vad jag skrev, sade Manfred: "Gör inte så. Låt honom lugnt se, att Ni antecknar, det ser mindre misstänkt ut." Han var orolig över, att hans namn skulle nämnas till Stockholm och utbrast vid ett tillfälle: "Ni tänker väl icke publicera det här?" Redan i samband med befrielsen hade de ryska myndigheterna uppmanat fångarna att icke berätta något, när de kommit hem, och nyligen hade en god vän till honom, en, som han sade, "välsinnad" österrikisk kommunist varnat honom för, att hans kamrater öppet berättade om de namnlistor han haft med sig hem, och manat honom till försiktighet.

De strödda ting Manfred nämnde om fånglivet överensstämde väl med de fakta Wilfred Günther tidigare meddelat beskickningen. Han hade synbarligen svårt att berätta om sina hem-

skare upplevelser och avbröt sig ibland, då han kommit in på sådant, och stirrade tyst ned i bordet. Han framhöll vid ett par tillfällen, att han ännu icke vore fullt psykiskt återställd. Han framhöll också, att det torde taga lång tid, innan annat än några få hemvändande fångar våga berätta om sina upplevelser. Själv hade han icke velat förhöras närmare av polisen utan nöjt sig med att lämna in sina namnlistor.

Wien den 25 juli 1955.

Strängt förtroligt.

P.M.

angående kontroll av Manfreds sakuppgifter.

1. Poliskommissarie Kraus i Avd. 2 i inrikesministeriet har på uppdrag av sin chef, ministerialrådet Pammer, och i dennes semesterfrånvaro, den 27 juli lämnat mig följande uppgifter ur Maximiliam Manfreds dossier.

Manfreds försvinnande hade upptäckts den 25 maj 1949, då brodern fick se, att dörrarna till Manfreds våning i Wien voro förseglade av de ryska myndigheterna. Enligt senare inkomna vittnesmål hade Manfred, tillsammans med sin ryskfödda maka, Tamara, och en rysk USIA-tjänsteman och dennes maka den 22 maj avrest i bil från Wien. De skulle till St Pölten. Samma dag hade en lastbilschaufför sett hur sällskapet stoppats vid en rysk vägspärr vid Traisenbrücke i St Pölten. Då de ryska soldaterna skilde fru Manfred från hennes man, hade Manfred slagit till en rysk officer och omedelbart arresterats. Denna skildring stämmer väl med Manfreds uppgifter till mig.

2. Då Manfred icke förhörts av inrikesministeriet efter hemkomsten, finns på hans dossier därstädes inga andra uppgifter om hans vistelseorter under fångelskapen i Sovjetunionen än vittnesmål av några f.d. österrikiska fångar, som frigivits och återvänt till Österrike 1953 och 1954. Dessa olika och av varandra oberoende vittnesmål gå ut på följande.

a/ Manfred var i Verchni Uralsk till juni 1953.
b/ Manfred var i Vorkuta till maj 1952
c/ Manfred kom 1953 till Vorkuta
d/ Manfred sågs 1950 i Lemberg
e/ Manfred var i september 1952 i Verchni Uralsk
f/ En fånge har träffat Manfred i fängelset i Baden 1949, varvid Manfred berättat, att han dömts till 25 års straffarbete enligt art 58/6 i ryska strafflagen. En-

ligt samma vittne skulle Manfred 1952 ha funnits i Verchni Uralsk

g/Manfred kom 1953 till Vorkuta.

Motsägelserna i vittnesutsagorna torde dels hava sin grund i de falskt utspridda ryktena om Manfred i Verchni Uralsk (se nedan), dels däri att det, enligt Kraus, är mycket vanligt, att hemvändande fångar missminna sig beträffande tidpunkterna för olika upplevelser under fångenskapen.

Att intet vittnesmål förekommit om att Manfred skulle ha suttit i Wladimir, beror på att ingen fånge tidigare torde hava hemkommit från detta fängelse.

Jag har bett Kraus att om möjligt söka utröna, huruvida vittnet f/ själv sett Manfred i Verchni Uralsk och då känt igen honom från Baden.

3. Med anledning av Manfreds uppgift att den falske Manfred skulle ha vistats både i Novo Tscherkask och Verchni Uralsk har Kraus tagit reda på att Verchni Uralsk ligger vid Uralflodem och Novo Tscherkask på 900 kms avstånd därifrån nära Azovska sjön. Kraus bekräftar att det varit vanligt att fångar förflyttats frånde ena till det andra av dessa fängelser.

4. Chefen för statspolisen i Wien, ministerialrådet Peterlunger, bekräftade vid samtal den 30 juli Manfreds uppgifter om en falsk Manfred i Verchni Uralsk. En österrikisk fånge, Karl Klaus, har för statspolisen tillstått att han av fängelsemyndigheterna i Verchni Uralsk övertalats att utsprida uppgiften, att en dr Manfred skulle befinna sig där. Enligt Peterlunger är det rätt vanlig taktik av ryssarna att mot erbjudande av diverse förmåner övertala fångar, särskilt sådana som redan övertalats att bli cellspioner eller angivare, att antingen ikläda sig en annan fånges identitet eller utsprida ett rykte, att en viss person befinner sig i fängelset eller att sprida falska uppgifter om personer, som icke existerar. Avsikten synes vara att förvilla spåren för dem, som bedriver efterforskningar och att över huvud taget skapa förvirring. Peterlunger uppgav att även Dr Ottilinger utsatts för en liknande falsk ryktesspridning.

5. Enligt Peterlunger har Manfred icke själv från början haft klart för sig, att hans uppgift om Waldenberg hade någon större betydelse. Manfred hade utan närmare kommentarer till säkerhetspolisen inlämnat sina namnlistor. En polistjänsteman,

som fått kännedom om Wallenberg genom affären Balcar, upptäckte namnet i listan och rapporterade saken till sin chef. Peterlunger frågade då Manfred, om han gick med på att svenska beskickningen förhörde honom.

6. Peterlunger är själv fast övertygad om att Manfred är tillförlitlig. Manfred var mycket populär hos sina medfångar, som voro honom tacksamma för hans ansträngningar att samla upplysningar om alla utlänningar i Sovjet. Alla de upplysningar han lämnat statspolisen och som kunnat kontrolleras ha visat sig vara riktiga. Enligt Peterlunger har Manfred icke varit kommunist.

Pammer däremot är misstänksam mot Manfred. Såvitt jag förstår, har Pammer inga konkreta belägg för otillförlitlighet hos Manfred. Hans misstankar synas snarast vara grundade i en obehaglig känsla av att Manfred vet för mycket och är för säker, parad med vetskapen om Manfreds antecedentia som advokat hos den ryska USIA-förvaltningen. Pammer har på tal om Manfred sagt mig, att om han icke kan hysa fullt förtroende för en person, måste han säga, att han icke har förtroende för honom. Det gives icke grader av förtroende, icke mer eller mindre förtroende.

7. Frågan om identitet mellan Cyrus sagesman och Manfred. Manfred förnekar, att han känner Cyrus eller berättat något för någon jounalist. För ett par veckor sedan frågade jag Cyrus, om hans källa var någon av följande personer: Ottilinger, Manfred, Spann eller Wesseli. Detta förnekade Cyrus. Den 29 juli frågade jag Cyrus, om han kände dr Manfred. (Även denna gång vävde jag in frågan i ett samtal om flera personer, för att Cyrus icke skulle förstå, att vi voro särskilt intresserade av Manfred. Cyrus förnekade på ett sätt, som verkade äkta, att han kände Manfred.

Peterlunger har emellertid dagen därpå uppgivit, att Cyrus känner Manfreds broder, en poliskommissarie hos statspolisen, mycket väl. Peterlunger har lovat att fråga denne broder, om han möjligen har pumpat dr Manfred på Cyrus uppdrag.

Wien den 1 augusti 1955.

Bil 1. A. Berken i Wien
nr 545/55

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Strängt förtrolig.

P.M.

angående uppgifter om Wallenberg m.m. lämnade av Dr.Manfred vid samtal den 16 augusti 1955.

Jag bad Manfred närmare redogöra för omständigheterna kring de tillfällen, då Rensinghoff och Stelzer skulle ha nämnt om Wallenberg i Lubljanka. Hade dessa två personer suttit i samma cell som Manfred, innan de fördes till Lubljanka? Manfred svarade, att så icke vore fallet; de hade kommit till hans cell först efter återkomsten från Moskva.

Jag uppmanade Manfred att försöka erinra sig, huruvida Rensinghoff och Stelzer hade berättat något om Wallenberg eller blott nämnt hans namn. Manfred letade i sitt minne och svarade sedan, att han ville minnas, att de omtalat, att Wallenberg vore sjuk och att han ofta förhörts. Det var Stelzer, som hade sagt, att Wallenberg vore sjuk, när han satt i transportcellen. Jag frågade, om Stelzer alltjämt fanns kvar i Wladimir. Manfred svarade promt, att Stelzer i januari 1954 hade flyttats från den cell, där Manfred satt och i februari eller mars skulle ha flyttats från Wladimir till något annat fängelse. I april månad skulle han ha kommit till Irkutsk. Beviset för att dessa uppgifter voro riktiga vore fru Stelzer, som numera frigivits och bodde i Tyskland och som hade släktingar i Österrike. Hon skulle veta, var hennes man fanns (på denna punkt synes Manfred vara felunderrättad, då ju fru Stelzer icke själv lär ha några upplysningar om sin mans öden. Manfreds uppgifter stämma ju dock väl överens med vad Bernert berättat).

Jag frågade hur Stelzer under sådana omständigheter kunde ha varit i Lubljanka så sent som 1954 och ha berättat häri om. Manfred blev nu osäker på sin sak och erkände, att han vid vårt första samtal hade gjort en beräkning, vid vilken tidpunkt det måste ha varit, som Rensinghoff och Stelzer berättade om Wallenberg. I alla händelser hade Stelzer återkommit från Lubljanka någon tid efter Rensinghoff och med största sannolikhet mycket sent år 1953. (Då Manfred enligt egen uppgift kom till Wladimir först i oktober 1952, måste Stelzer och Rensinghoffs uppgifter under alla omständigheter ha lämnats efter detta da-

tum).

Jag bad Manfred lämna namnet på tyskar och österrikare, som hade varit i Lubljanka under senare år. Manfred letade i sitt minne. Han kände tydligen till rätt många namn på tyskar, som suttit i detta fängelse men sade sig främst vilja nämna dem, som verkligen visste ngot. Han nämnde så en greve von Rantzau, vilken skulle ha hållit flitig kontakt med sina medfångar i Lubljanka genom väggknackningar; en Leutnant eller Oberleutnant Adam, som uppgavs ha "telefonerat" mycket, d.v.s. använt lufttrummor som talrör, samt en viss Wallenstein. Denne senare skulle ha varit en god vän till tyske ekonomiske överkommissarien på Balkan, Dr.Neubacher. Vid ryssarnas intåg i Bukarest hade Wallenstein tagit sin tillflykt till tyska beskickningen därstädes och därför bortförts till Sovjetunionen med hela beskickningsstaben. Manfred nämnde även generallöjtnant von Bentivegni men ville genast återtaga sin uppgift, då Bentivegni icke vore tillförlitlig. Bentivegni skulle ha varit chef för Abteilung 3 hos Canaris men vore numera alldeles senil och blandade ihop allting han fick höra. Han skulle dessutom stå i ganska gott förhållande till ryssarna. Samtliga dessa fyra personer skulle, enligt vad Manfred hört, ha varit i Lubljanka under de senaste åren och vore förmodligen ännu kvar där eller i något annat fängelse i Moskva.

Sätt några R.W. i de-fortroende

Manfred nämnde också, att han kunde uppgiva namn på flera av ryssarnas förtrogna bland de tyska fångarna i Lubljanka. När jag frågade, om han härmed avsåg cellspioner, sade han, att det ibland rörde sig om värre saker. Som exempel nämnde han en baltisk baron Yxküll (enligt Manfreds uttal), som nu skulle finnas i Lubljanka. Denne, som vore journalist till yrket, hade spelat en framträdande roll i samband med den s.k. Charkova-processen 1943, då ryssarna tvingade tyska generaler att erkänna en serie uppdiktade krigsförbrytelser. Yxküll hade varit ledare för den stab cellspioner, som i fängelsecellerna bearbetade de tyska generalerna för att förmå dem att avlägga bekännelser. Han hade också tillsammans med en österrikare, Jantschi, och en tysk, Kosch, författat en propagandabroschyr om tyska förbrytelser, vari bl.a. hävdades, att tyska soldater hade roat sig med "lerduveskjutning" med tyska småbarn som lerduvor.

Vi fingo tyvärr under detta samtal icke tid att tala om österrikare i Lubljanka.

I detta sammanhang kan ytterligare nämnas, att Manfred

lämnat namn på två hemkomna österrikare, som han vet känna till Waldenberg i Vorkuta (vilken Manfred nu kallar baron von Waldenberg) samt en likaledes hemkommen österrikare, som var Manfred behjälplig med insamlandet av uppgifter i Wladimir. Samtliga dessa personer bo i Wien och beskickningen kommer att uppsöka dem och förhöra dem närmare.

Manfred uppgav följande om sina förflyttningar under fångenskapen:

Han häktades i maj 1949, satt i fängelset i Baden ungefär 5 månader och i genomgångslägret i Neunkirchen i 3 månader. Mot slutet av år 1949 kom han till Lemberg och satt där i 4 à 5 månader. På vägen därifrån till Vorkuta satt han kortare tider i olika fängelser: Charkov 3 veckor, Gorkij 2 veckor och Kirov 1 vecka. Till Vorkuta anlände han sommaren 1950, placerades först en kortare tid i "Sammellager Schacht 1" och därefter i läger 9, schakt 8. I slutet av 1951 kom han till läger 12/14/16 och schakt 2/3 (det nordligast belägna av alla lägren) Efter en kortare tid i schakt 1 förflyttades han i oktober 1952 till Wladimir via Kirov, där han stannade två dagar. I Wladimir satt han till maj 1955 och sändes därpå hem över Potmar.

I kontrollsyfte frågade jag Manfred, om det verkligen funnits ryska fångar i hans cell (jfr Manfreds tidigare berättelse om sammanträffandet med Berias sekreterare). Han bekräftade detta men tillade, att de ryska internerna vid årsskiftet 1953/54 skilts från de utländska fångarna.

När jag påminde Manfred om hans berättelse om en massgrav i Kreml, svarade han, att det var en felsägning; han hade menat fängelset i Baden.

Wien den 17 augusti 1955.

Erik Brannerhielm

Strängt förtroligt

P.M.

angående nytt förhör med Maximilian Manfred.

Jag förhörde den 29 juli ånyo dr Manfred. Syftet med förhöret var bl.a. att söka få fram uppgifter, som kunde ligga till grund för ett bedömande av Manfreds allmänna tillförlitlighet.

1. Om sin häktning berättade Manfred följande: Den 22 maj 1949 hade han inbjudits av en rysk USIA-tjänsteman att deltaga i en jakt vid St Pölten. Man hade rest från Wien i två bilar, herrarna i den främre och fruarna i den bakre. I St Pölten hade sällskapet stoppats av ryska soldater, som ville se identitetspapprena. Ett par soldater hade gripit Manfred som då gjort motstånd, tills han bakifrån fick ett slag i huvudet, så att han blev medvetslös och vaknade upp först i fängelset i Baden. Hans försvinnande upptäcktes först ett par dagar senare, när han uteblev från en rättegångsförhandling och inte fanns i sitt hem.

2. Manfred hade i oktober 1952 som ende österrikare överförts från Vorkuta till Wladimir och där placerats i den s.k. generalsetagen, där huvudsakligen tyska diplomater och generaler sutto. Jag frågade, om icke detta innebure, att ryssarna ansåge Manfred vara en speciellt viktig fånge, och vilka kategorier fångar, som ryssarna behandlade som prominenta. Härom kunde Manfred emellertid inte uttala sig. Han hade själv inte kunnat se efter vilka principer ryssarna gingo, när de utvalde fångarna för placering i olika fängelser. Jag frågade då, om det fanns några kategorier fångar, som ryssarna av någon anledning aldrig komme att frigiva. Manfred kunde inte säga något generellt härom, men berättade, att det hade hänt, att utländska fångar på väg från ett fängelse till ett annat tillfälligt placerats i något fångläger och där av förbiseende förlagts i en barack, där andra fångar funnos, som betraktades som speciellt farliga, därför att de visste för mycket. Om detta

misstag rapporterades till lägerchefen, skulle det komma att medföra, att transitofångarna försvunno för alltid. Efter någon tvekan berättade så Manfred i förtroende följande exempel. Vid ett tillfälle hade fem österrikiska fångar, som voro under förflyttning, placerats i en barack, där i övrigt endast ryssar befunno sig. Dessa hade genast omtalat, att de voro internerade, därför att de på sin tid varit med vid Katyn, och att det vore ryssarna och icke tyskarna, som voro ansvariga för dådet vid Katyn. De österrikiska fångarna hade bara uppehållit sig i baracken en halvtimme, då de hastigt blevo bortförda igen. Genom ytterligare något förbigående hade emellertid en av dem sedermera blivit frigiven och fanns nu i Wien. Vem det var ville Manfred icke säga.

3. Jag frågade Manfred, om icke alla österrikiska fångar flyttats samtidigt från Vorkuta. (Jag vill erinra om att Günther meddelade, att alla österrikiska fångar vid samma tidpunkt förflyttats från lägren vid Inta.) Manfred svarade, att så gott som samtliga hade förflyttats vid ungefär samma tidpunkt. Manfred gav i övrigt samma skildring av denna överföring till fängelse som Günther tidigare lämnat beskickningen.

Några österrikiska fångar hade emellertid fått kvarstanna i Vorkuta ända till befrielsen. Dessa voro sådana, som på ett eller annat sätt arbetade för ryssarnas räkning.

4. Om de namnlistor som han medfört hem berättade Manfred, att han och en tysk journalist systematiskt bedrivit efterforskningarna under tiden i Wladimir. Så fort en ny fånge anlände, hade man genom knackningar i väggarna frågat ut honom om vilka utlänningar han träffat i andra fängelser. Upplysningarna hade Manfred dels memoriserat, dels nedtecknat i en code som han utarbetat med hjälp av ett ryskt lexikon. Under de sex veckor han efter befrielsen tillbringat i genomgångsläger i väntan på den definitiva hemresan, hade det insamlade materialet renskrivits och därefter i en hylsa smugglats hem av en kvinna. Manfred antydde med en gest, att kvinnan hade gömt hylsan i barmen. Försiktighetsåtgärden var i själva verket onödig, då fångarna aldrig visiterades vid hemresan.

5. Om fängelseförhållandena i övrigt berättade Manfred inte mycket. Han sade emellertid, att om man tillsatte en

FN-kommission för att på ort och ställe granska fängelserna, skulle han kunna bliva kommissionens guide och visa ohyggliga ting. Han skulle kunna peka ut en grop inne i Kreml, där skeletten lågo packade flera meter djupt. "Hur vet Ni det; vem har berättat det", frågade jag överraskad. "Jag såg dem själv dö", svarade Manfred, men avbröt sig tvärt och såg en stund ned i bordsskivan. Han ville sedan inte återvända till ämnet.

6. Om den falske Manfred i Verchne Uralsk nämnde Manfred, att det vore fråga om en österrikare vid namn Klaus. Han påpekade, att jag måste ha missförstått honom vid vårt förra samtal. Klaus hade nämligen aldrig själv uppgivit sig heta Manfred, utan blott, därtill tvingad av lägerchefen, falskeligen uppgivit, att Manfred funnes i fängelset.

7. Mitt under samtalet frågade jag Manfred oförberett, om han kände en person vid namn Cyrus. "Cyrus" - Manfred tänkte efter - "Sirius .... Sirius, nej, den känner jag inte". Svaret verkade äkta. Jag frågade då, om han hade talat med någon journalist om sin fångenskap i Sovjetunionen, men detta förnekade han bestämt.

8. Manfred var alltjämt mycket försiktig och rädd, att det skulle bli bekant, att han lämnade beskickningen uppgifter. Samtalet ägde även denna gång rum på ett kafé. Till beskickningen var Manfred villig att komma först, när de främmande trupperna lämnat landet. Trots att hans gamla våning nu frigåves av ryssarna, ville han icke återvända dit utan ämnade sälja den. Han var övertygad om att den var bevakad, han hade sett personer som stått och sett upp mot fönstren. Två gånger hade han av vänner, som voro kommunister, blivit varnad för att berätta om vad han upplevt i Sovjetunionen.

Han klagade för övrigt återigen över att han ännu inte vore fullt psykiskt återställd. Då jag frågade, om han trodde det var rådligt, att beskickningen direkt tog kontakt med eventuella vittnen, svarade Manfred, att nog relativt få ännu skulle våga berätta, vad de visste. Nittio procent av österrikarna hade för övrigt blivit "mjuka i hjärnan" under fångenskapen, och det komme att taga lång tid, innan de hade återhämtat sig, om de någonsin skulle bliva fullt återställda.

Wien den 30 juli 1955.

Strängt förtroligt.

P. M.

angående kompletterande upplysningar om Waldenberg, som lämnats av Manfred den 29 juli 1955.

Manfred förklarade, att han suttit i samma cell som Rensinghoff och Stelzer, och att dessa personligen nämnt Waldenbergs namn för honom. I övrigt upprepade Manfred sin tidigare skildring och kunde inte erinra sig något nytt om Waldenberg.

Manfred hade i Wladimir varit placerad i vad fångarna själva kallade "generalsetagen", där huvudsakligen tyska diplomater samt sådana högre officerare, som ådömts straff, hade samlats. Manfred själv satt i en cell, där tidvis sammanlagt 14 personer befunno sig. Med övriga interner på samma våning eller i fängelset i övrigt hade han icke kunnat personligen sammanträffa. Däremot hade man rätt väl reda på varandra genom knackningar i väggarna och genom att använda ventilationsrör och dylikt som talrör. Manfred räknade upp namnen på de tyska diplomater, som befunnit sig i fängelset i Wladimir och vilka han för ögonblicket kunde erinra sig, nämligen:

minister Bekerle, Sofia,
generalkonsul Schellhorn, Chernovitz, Rumänien,
konsul Adelmann, Ploesti, Rumänien,
attaché Franz Langer, tyska beskickningen i Bukarest,
kanslist Muschl, tyska beskickningen i Sofia,
attaché Wittern, tyska beskickningen i Sofia,
attaché Souprian, tyska beskickningen i Sofia,
general Gerstenberg, tyska militärmissionen, Bukarest,
general Hansen, tyska flygmissionen, Bukarest.

Samtliga tyska diplomater och officerare, som Manfred hörde talas om i Wladimir, funnes emellertid upptagna på hans

namnlistor.

Manfred nämnde vidare, att han säkert skulle erinra sig flera namn på fångar i Wladimir, om han finge se listan över de österrikiska krigsförbrytare, som väntas komma att frigivas av Sovjetunionen inom kort. Manfred trodde, att med denna transport skulle komma förre österrikiske Gestapochefen Sanitzer och krigsministern i Seyss-Inquarts regering, general Angelis, vilka båda sutto i Wladimir.

Enligt Manfred skulle Gottlieb veta mycket om Wallenberg. Manfred hade icke träffat Gottlieb i Wladimir utan först under hemtransporten. Gottlieb hade då omnämnt Wallenberg men inte lämnat några detaljer, såvitt Manfred kunde erinra sig.

Wien den 30 julii 1955.

Bil. 1 till Beskickningens i Wien
skrivelse nr 612/55.

Strängt förtrolig.

1 bil.

P. M.

över samtal med dr Maximilian Manfred den 16 september 1955.

Braunerhielm och jag sökte oanmälda upp Manfred, eftersom denne icke låtit höra av sig, sedan vi använt de vanliga kontaktvägarna. Manfred tog vänligt emot oss men hade tyvärr icke någon längre tid att tala med oss. Av denna anledning koncentrerade vi samtalet helt på vistelsen i Wladimir och vad han där hört om Raoul Wallenberg.

Manfred kom till Wladimir vid årsskiftet 1952-53 och fördes då till corpus 2, där han vistades en månad i karantäncellerna 56 och 57. Därefter fördes han till corpus 3 i cell 55 i översta etagen, där han vistades "en kort tid". Därefter flyttades han till cellerna 8 och 9 i bottenvåningen, där han vistades några dagar, och vid månadsskiftet november-december 1953 fördes han till cell 68 i översta etagen, där han vistades till den 2 februari 1955, då han fördes till straffcellen nr 11 i bottenvåningen. Där satt Manfred till den 12 maj 1955, då han fördes till corpus 4 för hemtransporten.

I cell 55 satt Manfred tillsammans med general Bentevegni, Generalvolksturmführern från Dresden Fritz Siegel och Rensinghoff.

I cellerna nr 8 och 9 var Manfred tillsammans med Stelzer, generalerna Angelis och Streckenbach, arkitekt Böhm, en wienare vid namn Alfred Göpner och tyske attachén i Bukarest

Langer, samt med medfångarna från cell 55, vilka samtidigt flyttats.

I cell 68 var M. ävenledes tillsammans med samtliga medfångar från cellerna 55, 8 och 9.

I straffcellen nr 11 var Manfred ensam ungefär en månad, varefter österrikaren "Gestapochefen i Wien" Sanitzer och den tyske löjtnanten Döring infördes.

Tillfrågad om, vilka grannar, som suttit i cell nr 7, när Manfred satt i cell nr 8, nämnde han en dr Schandel, en dr Tourin och en man vid namn Hisberger. På min fråga, om vilken cell, som låg mitt emot cell nr 8, svarade Manfred, att det var cell nr 19. (Detta stämmer icke med Gamillscheggs uttalande. Denne hävdade ju, att mitt emot cell nr 7 låg cell nr 17. Se dock vad som anförts härnedan om cellernas storlek etc.)

Jag frågade då, om Manfred kände till general Stahell, varpå han omedelbart svarade, att denne suttit först i cell nr 19 och sedan i cell nr 17. I cell nr 17 hade även fotografen Werner Schneider suttit. Manfred hade aldrig hört talas om Ernst Huber.

Tillsammans med Stelzer hade Manfred varit i cell 8 i november 1953 samt därefter i cell 68 till slutet av mars 1954, då Stelzer bortförts. Sedermera hade Manfred av fångar från Alexandrovsk erfarit, att Stelzer förts dit.

Rensinghoff hade Manfred träffat dels i cell 55 och dels i cell 68. Manfred uppgav, att under den tid han varit tillsammans med Stelzer och Rensinghoff Stelzer en gång förts till Lubljanka för förhör och Rensinghoff två gånger. Manfred kunde icke närmare erinra sig tidpunkterna för dessa resor men ville minnas, att Stelzer kommit tillbaka från Moskva i januari 1954 och att Rensinghoff förts dit en gång under vistelsen i cell 55 och en gång under tiden i cell 68.

Manfred berättade, att man i cell 68 mycket diskuterat anledningen till, att en svensk diplomat vistades i Lubljanka.

Manfred är det svåraste vittne, som jag hitintills "förhört". Han är mycket tillmötesgående och lämnar beredvilligt alla upplysningar. I jämförelse med tidigare uppgifter motsade M. sig emellertid ofta men alltid på ett sätt, som gav intryck av, att han missminde sig eller att han själv ansåge uppgiften oviktig

eller ovidkommande. Jag fick intrycket, att, om han icke kunde svara på en fråga, så fabulerade han men alltid med en viss kärna av sanning.

./. Manfred uppritade bifogade skiss över corpus 3 i Wladimir, varav cellernas numrering framgår. Man kan dock icke av denna skiss sluta sig till, vilka celler, som ligga mitt emot varandra, och Manfred kunde berätta, att cellerna voro av olika storlek och att flera celler hade sammanslagits.

Jag har ännu icke kunnat bilda mig en uppfattning om, huruvida Manfreds uppgifter om Stelzer och Rensinghoff angående Raoul Wallenberg äro sanna eller icke. Manfreds manöver med United Press-journalisten Cyrus talar ju icke till Manfreds fördel. Vidare kan Cyrus ha omtalat för Manfred, att det existerar en Wallenberg.

Wien den 17 september 1955.

Gunnar Lorentzon

(Gunnar Lorentzon)

Vladimir
~~Vorkuta~~ Corpus 3

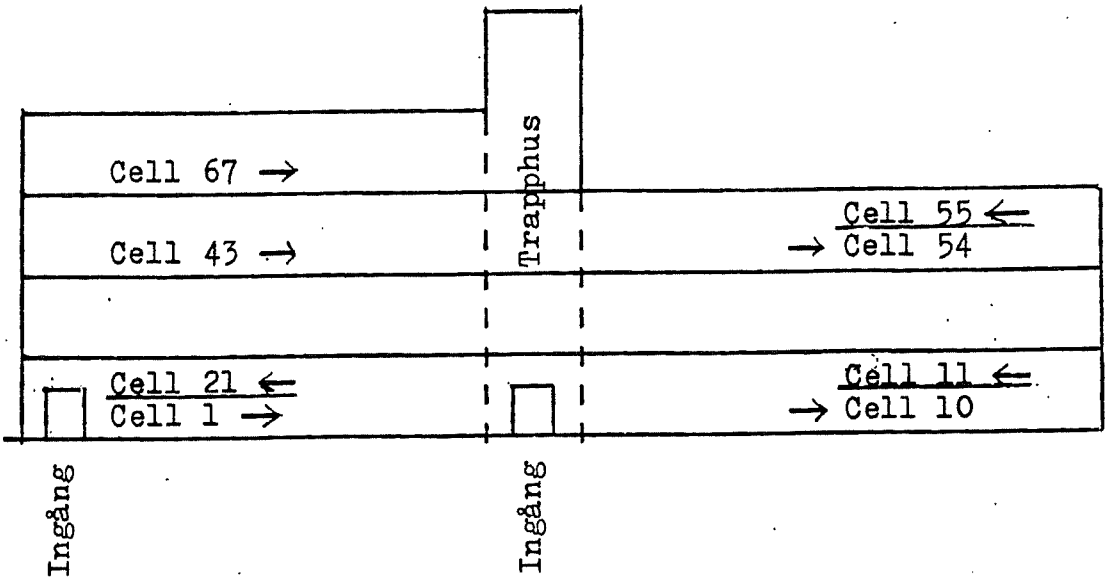

Skiss kopierad efter Dr.Manfreds original.

Med rött understrukna celler avser celler åt frånsidan.
Icke understrukna nummer avser celler åt hitsidan.

[redacted] till Beskikens i Wien
skr. nr 721/56.

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med Dr. Maximilian Manfred rörande Schöggl den 5 november 1956.

Manfred kunde alltjämt erinra sig, att den sista cell i Vladimirfängelset han suttit i var nr 11. Denna användes som isoleringscell, då den låg i hörnet av byggnaden och Manfred sattes dit som straff för att han upprätthållit knackningsförbindelser med fångar i andra celler. Avsikten var att isolera honom från hans landsmän bland fångarna.

Manfred kom till cell 11 i början av februari 1955 (tidigare har han uppgivit den 2 februari). Han var till att börja med ensam där, men i mitten på februari infördes Sanitzer och Döring. Den senare, vilken varit tillsammans med Sanitzer i flera andra celler, gav inga upplysningar om sin bakgrund men antydde, att han härstammade från en baltisk adlig släkt. Han kallades i Vladimir allmänt "der Wolf" (detta har även Hälik nämnt). Han var en "tillfällighetsförrädare". Han hade nämligen en mycket vek läggning och kunde aldrig motstå fängelseledningens påtryckningar i syfte att förmå honom att verka som cellspion.

Sanitzer betecknade Manfred kort och gott som "patolog". Sanitzer hade dock haft ett gott anseende bland medfångarna - vilket även Spann omtalat - och torde ha varit en besvärlig fånge för ryssarna, då han ständigt ägnade sig åt signalering, brevsmuggling och dylikt.

I slutet av februari eller i början av mars infördes även Otto Schöggl i cell 11. Schöggl hade, trodde Manfred troligen kommit till Vladimir år 1952. Han hade vandrat från cell till cell och ständigt arbetat som cellspion, dock huvudsakligen i mindre betydande fall. Han var ytterst illa sedd

av medfångarna dels för sitt förräderi och dels för att han ofta spred ut lögnaktiga skvallerhistorier om sina kamrater. Han var behäftad med en sjuklig fantasi och hade enligt uppgift syfilis.

Enligt Manfreds beskrivning var Schöggl storväxt och hade ett grovt boxaransikte och löständer. Trots att han var så kraftig, var han också ganska klumpig. Manfred, som i sin ungdom var amatörbrottare, hade med lätthet övervunnit Schöggl i de brottningsmatcher de haft i cellen. Manfred erinrade sig att Schöggl haft ett ärr efter ett sticksår i ryggen men kunde icke minnas något ärr på halsen.

Manfred hade i början av 1950 stått i knacknings-förbindelse med Schöggl i det ryska fängelset i Neunkirchen i Österrike, där Schöggl då satt i cell 2. Schöggl hade vistats länge i Neunkirchen och därefter, enligt uppgift, kommit till Vorkuta. Var Schöggl suttit omedelbart innan han kom till cell 11, visste icke Manfred. Enligt Manfred hade emellertid Schöggl varit blott några dagar i cell 11, därefter insatts i en straffcell, sedan kommit till en annan cell och sedan återvänt till cell 11. Schöggl hade aldrig nämnt någonting om att han varit på sjukhuset eller att han träffat någon svensk. Icke heller i Potmar eller under hemresan hade Schöggl talat om något sådant. Manfred kunde för övrigt icke minnas, att han umgåtts särskilt mycket med Schöggl under hemresan.

Om sig själv hade Schöggl i övrigt berättat, att han ursprungligen var SS-man samt att han efter kriget stått i amerikanarnas tjänst och att han varit boxare. Manfred visste icke i vad mån man kunde sätta tilltro till alla de fantastiska historier, som Schöggl berättat härom.

Hawlik har, som bekant, uppgivit, att Schöggl hösten 1954 suttit i cell 44. Manfred omtalade emellertid, att, såvitt han visste, cell 44 uteslutande användes för tyska fångar, inklusive balter, och att det därför vore föga troligt att österrikaren Schöggl suttit där.

Manfreds uttalanden voro över lag mera nyanserade än Sanitzers. Manfred använde flera gånger uttrycken "enligt uppgift" och "han påstod" där Sanitzer lämnade sina upplysningar som om de vore klara fakta

---

En jämförelse mellan Sanitzers, Manfreds och

Schöggls vittnesmål ger vid handen, att dessa skilja sig i i den mycket väsentliga frågan om när Schöggl kom till cell 11. Manfred hävdar att det var i slutet av februari eller början på mars, Sanitzer säger däremot slutet av mars eller början på april och Schöggl själv slutligen den 23 maj. Det sista är uppenbarligen orimligt, eftersom flertalet österrikiska fångar, däribland Manfred, lämnade Wladimir i mitten på maj. Sanitzer, som måste kvarstanna i fängelset, flyttades samtidigt till en annan cell.

Manfred påstår, att Schöggl varit borta ur cell 11 en kort tid efter det att han första gången kom dit. Härom nämnde Sanitzer ingenting och jag har en känsla av att Manfred fabulerar på denna punkt. För egen del håller jag det för troligast, att Schögg kom till cell 11 omkring månadsskiftet mars - april.

Genom hittills erhållna vittnesmål har Schöggls förehavanden någorlunda klarlagts intill augusti 1954, då han lämnade cell 73, och från april 1955, då han satt i cell 11. Om Schröggls förehavanden under de sju månaderna dessemellan, under vilken tid hans föregivna sjukhusvistelse skulle ha ägt rum, finnes däremot inga säkra upplysningar.

Schöggl har själv påstått, att han, innan han kom till cell 11, satt i en ensamcell. Hawlik berättar, att Schöggl i augusti 1954 kom till en cell, vars nummer var 44 (motsäges av Manfred) att där en "skandal" inträffade, samt att Schöggl därefter satt i en ensamcell. Det bör observeras, att varje " Corpus " hade sin särskilda rastgård och att då Hawlik sett Schöggl gå ensam i den till Corpus III hörande rastgården, måste detta innebära att Schöggl suttit i ensamcell i Corpus III och icke då kan ha legat på sjukhuset. Antingen har Schöggl suttit i ensamcellen ända tills han kom till cell 11 och ljugit för oss om sjukhusvistelsen. Eller också har han från ensamcellen kommit till sjukhuset, men icke velat tillstå detta för kamraterna i cell 11. Sanitzer ansåg, att Schöggl ljög om ensamcellen, därför att en grek satt där vid den tidpunkt Schöggl angav. Det kan dock hända, att Schöggl satt i ensamcellen innan greken kom dit, men angav en senare tidpunkt för sin vistelse där för att dölja sin sjukhusvistelse och sitt uppdrag i sjukhuset.

Av detta följer att det är av yttersta vikt att få träffa någon, som sett Schöggl efter augusti 1954. Schöggl bör därför enligt min mening, noggrannt utfrågas om namnen på sina medfångar

i slutet av nämnda år, om tidpunkten för hans inläggning på sjukhuset och om vilkapersoner han till äventyrs träffat där.

Att med full säkerhet utröna vad som verkligen hände i cell 11 torde vara ogörligt, eftersom alla fyra internerna måste betecknas som i hög grad otillförlitliga vittnen. Genom att utfråga Döring om saken kan man emellertid måhända få en något säkrare bestämning av tidpunkten för Schöggls införande i cell 11.

Wien den 10 november 1956.

Erik Braunerhielm

(Erik Braunerhielm)

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

53C

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Paris den 9 december 1953.
1 bil.

1044
12.12.

Broder,

För det intresse saken må äga ber jag härmed få i utklipp ur Paris-Presse för den 8 dennes översända ett meddelande från Tokio, enligt vilket en japansk kapten vid namn Nao Medo, som repatrierats från Sovjetryssland, förklarat att det i fånglägret Wladimir cirka 150 km nordöst om Moskva ännu funnes utländska krigsfångar, tillhörande ett flertal olika nationaliteter.

Min Tjänsteman
K.-F. Almqvist
(K.-F. Almqvist)

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

PARIS PRESSE DU 8 I2 I953

Les Russes détiennent encore des prisonniers étrangers

TOKYO, 8 décembre. — Le capitaine Nao Medo, qui vient d'être rapatrié, a déclaré qu'au camp Wladimir, à 150 kilomètres au nord-est de Moscou, il y avait encore des prisonniers de guerre étrangers. Les plus nombreux seraient Allemands, mais on y compte aussi des Japonais, des Américains, des Français, des Anglais, des Hollandais, des Polonais, des Turcs, des Finlandais et des Esthoniens.

57-A

KUNGL.
SVENSKA UTRIKESDEPARTEMENTET

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med Igor Mermelstein den
30 januari 1957.

Igor M e r m e l s t e i n, född den 11 nov. 1921 i Slovakien, f.n. bosatt Kolingasse 5, Tür 2, Wien. IX.

Igor Mermelstein berättade, att han för ett par veckor sedan varit vid ungerska gränsen för att hjälpa en god vän att hämta ett par personer, som sökte fly ur Ungern. Flyktingarna anlände icke, och han fick skjuts tillbaka till Wien av en dam från svenska Röda Korset (i själva verket fru Isoz från Rädda Barnen). För henne hade han berättat, att han varit fånge i Sovjetunionen och hört talas om flera svenska fångar. Hon hade då frågat honom, om han också träffat en svensk diplomat från Budapest. (Hon hade också nämnt namnet, men detta kunde Mermelstein, när jag talade med honom, ännu ej längre komma ihåg.) Han erinrade sig då följande. I Alexandrovsk hade han troligen i början av 1955 i cell 63 suttit tillsammans med översten Armster och den "tyske legationssekreteraren från Bukarest", Stelzer, samt en tysk general Kohn, vars egentliga namn vore Joachim Graf Pfalz - Zweibrücken. Vid denna tid hade det förekommit en notis i den ryska pressen, att den svenska regeringen begärt utlämnande av den svenske ministern från Budapest eller dyl. Armster och Stelzer hade då börjat erinra sig, att de hade känt till denna svensk som 1945 eller 1946 hade suttit i Butirka. En av dem hade även nämnt cellnumret, varpå den andre svarat att i den cellen satt en amerikansk överste och att svensken suttit i grannccellen. Det är möjligt att Armster och Stelzer nämnt svenskens namn, som dock Mermelstein icke kunde minnas. I övrigt erinrade han sig ingenting om detta samtal och hade såvitt han kunde påminna sig, icke heller senare hört talas om den svenske diplomaten.

633

VÄND.

I övrigt fick jag av Mermelstein vissa upplysningar dels om Frank Olmody-Posh, dels om general Anders' adjutant Abraham Kalinsky, som satt fången i Alexandrovsk och Vladimir. Mermelstein berättade följande.

Han vad född i Tjeckoslovakien av fattiga judiska förädrar. Under kriget hade han och hans föräldrar hamnat i tyska koncentrationsläger, där föräldrarna så småningom avlivats. Själv frigavs han mot krigets slut, förenade sig med de ryska trupperna och blev chaufför åt ryska officerare. På detta sätt kom han till Wien, där han blev chaufför i en rysk butik, varjämte han ägnade sig åt privata svartabörs-affärer. Han brukade använda bilen för resor till Budapest, där han bl.a. skaffade fettvaror, som han sålde svart i Wien. ~~Han visste~~ Den österrikiska polisen hade nog misstänkt att han sysslade med illegal handel men kunde icke göra någonting åt det. Efter någon tid blev han emellertid starkare övervakad av polisen och en polisinspektör från inrikesministeriet besökte honom flera gånger i hans våning. Först senare fick han reda på - och just av Posh - att den österrikiska polisen hade observerat hans täta resor till Budapest i en rysk bil och misstänkt, att han arbetade för den ungerska säkerhetspolisen. När emellertid ryssarna såg att Mermelstein fick besök av österrikiska polismän, misstänkte de i sin tur, att han spionerade för den österrikiska polisens räkning mot ryssarna. I oktober 1948 häktades han därför av de senare och sattes i fängelset i Baden. Vid ett tillfälle under 1949 fördes han till undersökningshäktet i Neunkirchen. Efter en stund inträdde Posh i hans cell och började prata med honom. Det visade sig, att Posh visste allt om bakgrunden till Mermelsteins häktning och att Posh arbetat för den österrikiska polisens räkning. Posh hade dukat upp diverse fantastiska historier om sig själv. Han påstod att han var både journalist, officer och stridsflygare. Mermelstein trodde icke, att Posh'fader var rabbin, då Posh själv var ivrig katolik. På min fråga meddelade Mermelstein, att Posh redan vid denna tid hade ett stort ärr på armen, som var gammalt, och som han sannolikt förvärvat vid någon olyckshändelse under barndomen. Posh har som bekant för mig påstått, att han fick ärret då ryssarna såsom en form av tortyr hällt brinnande bensin på armen. Mermelstein har från flera håll hört talas om Posh och kommit till den uppfattningen, att denne under olika perioder arbetat som angivare både för tyskarna, österrikarna, amerikanarna och ryssarna.

Det funnes i de ryska fängelserna många personer av Posh' typ, som vore notoriska och ändå samtidigt lätt avslöjade lögnare.

Mermelstein satt så länge som 2 ½ år i Baden, enär han vägrade erkänna det spionage för österrikisk räkning, som ryssarna ville lägga honom till last. 1951 dömdes han på administrativ väg efter § 58/6 till 25 års straffarbete och sändes på våren till Vorkuta, där han förlades i läger 8. Han utförde där intet arbete. Han hörde under lägervistelsen talas om svenska fångar men kände icke några namn.

I augusti 1951 kom han till Alexandrovsk. Där delade han till en början cell med bl.a. en fransman, som var konstnär och språkvetenskapare. Denne hette François Heyman (stavningen osäker) men gick i regel under sitt konstnärsnamn Jacques Rossi. Rossi häktades redan 1937 i Moskva och hade suttit i ett flertal läger. Han berättade för Mermelstein, att han i Narilsk träffat bl.a. flera svenskar vars namn Mermelstein icke minns. Rossi har frigivits och torde snart komma hem. Var i Frankrike han bor, vet Mermelstein icke, men Rossi kommer att skriva till honom och Mermelstein lovade att då omedelbart underrätta oss. Mermelstein hade lyckats ur Sovjetunionen medföra två stora album med porträtt-teckningar som Rossi gjort av medfångar, men däri hade inga namn anteckknats. Rossi hade även ett fotografialbum med namnen angivna, men det vågade icke Mermelstein medtaga. Mermelstein hävdade, att ingen närmare undersökning förekommit vid gränserna vid hemresan och beklagade, att han icke hade fört med sig flera anteckningar om utländska fångar.

Under sin vistelse i Alexandrovsk hade Mermelstein även i cell 54 eller 57 suttit tillsammans med en polsk jude vid namn Abraham Kalinski, som varit den polske generalen Anders' adjutant. Kalinski berättade, att han i denna sin egenskap varit chef för en London-polsk militärmission i Moskva. Där hade till hans kännedom kommit, att under kriget framträdande ryska regeringsledamöter i hemlighet tagit kontakt med tyskarna via Schweiz. Han rapporterade detta förhållande till generalen Merkuloff, som var en av Berias medarbetare och f.ö. sedermera avrättades tillsammans med denne. Merkuloff lät upplysningen gå vidare till Beria, varpå Kalinski häktades, då han "visste för mycket". Detta hände 1944.

I februari 1956 hade Mermelstein förflyttats till Vladimir, där han satt i cell 36 i corpus 3. Till detta fängelse kom även Ka-

linski, dock icke till samma cell. Kalinski var fullt övertygad om att han aldrig skulle komma att frigivas. I cell 36 satt emellertid en finne, vars namn Mermelstein glömt. Denne finne torde emellertid nyligen hava frigivits och bör i så fall ha rest till Sverige, där hans hustru var bosatt. Även finnen kände till Kalinskis historia och hade från annat håll fått bekräftelse på att den var sann.

Mermelstein trodde, att Posh, då han talat om "den svenske generalen Anders´ brorson" (systerson ?) möjligen rört ihop något rykte han hört om Kalinski. Den senare var emellertid ingen cellspion utan en rättskaffens man.

I september 1956 frigavs Mermelstein och fördes till ett genomgångsläger i Bikuva nära Moskva, varifrån han den 21 december fördes med en transport till Österrike. Han anlände till Wien den 23 december 1956.

Mermelstein gjorde ett synnerligen redigt och förtroendeingivande intryck.

Wien den 30 januari 1957.

Erik Brannerhielm

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

576

P.M.

angående samtal med dr Ernst Krenner, Igor Mermelstein och Karl Laube.

Krenner mindes mycket väl Goguberidse. Han trodde, att han kommit tillsammans med denne i december 1949 och att de suttit i samma cell i ungefär två år. I denna cell, vars nummer han icke mindes, har också suttit Goguberidses specielle vän Rehekämpff och general Hansens adjutant, överstelöjtnant Dietrich von Oertzen.

Goguberidse hade varit en synnerligen livlig och talför person, som berättade mycket om sina upplevelser. Krenner kunde dock icke erinra sig att Goguberidse någonsin yppat något om Wallenberg. Krenner trodde att Goguberidse före deras sammanträffande legat på sjukhuset i Vladimir och hade hört, att han även senare varit där.

I övrigt hade Krenner intet att tillägga utöver vad han tidigare meddelat, jfr 719 B 26.10.1955.

Krenner ansåg, att den ryska förklaringen rörande Wallenbergs död 1947 måste vara en ren osanning. Ryssarnas påstående, att alla spår efter en så viktig fånge som Wallenberg skulle ha försvunnit, vore groteskt. I detta sammanhang nämnde Krenner, att då de österrikiska myndigheterna så sent som år 1950 gjorde en framställning rörande Krenner, ryssarna svarade med att förneka all kännedom om honom.

Igor Mermelstein (jfr 86 B 5.2.1957) omtalade att han kommit till Wladimir i februari 1956, tillsammans med bl.a. Spiess och Laube. Dessa tre hade till en början satts i cell 63 (bör enligt Török vara 64) där i övrigt huvudsakligen japaner sutto, men efter några vecker överförts till cell 67 (bör enligt Török vara 63). De hade där sammanträffat med bl.a. Török, Goguberidse och Brugger. Gouaze

657

satt under denna tid redan i en annan cell. Mermelstein kunde emellertid icke erinra sig att vare sig Goguberidse eller Brugger talat om Wallenberg. Möjligen kunde det bero på att de nykomna mentadels höllo ihop i en grupp för sig och icke talade särskilt mycket med dem som redan suttit i cellen en längre tid.

Mermelstein vistades på sjukhuset i Wladimir troligen från juli till september 1956. Han hade först suttit i en cell i andra våningen tillsammans med en japan men efter ett par veckor förts till tredje våningen, där han delade cell med en rysk emigrant och journalist vid namn Vasiljev. Strax innan hade Brugger delat cell med Vasiljev. I ena granncellen satt den ryske emigranten Schurgin och i den andra en georgier vars namn slutade på -illi och som tydligen hade hört till Goguberidses utståndsgrupp i Georgien. Beresivili?

Enligt Mermelstein användes sjukhuset i stor utsträckning för att isolera betydande fångar. Bl.a. hade han av Vasiljev erfarit, att i samma våning satt en tydligen mycket betydande och strän t bevakad ryss, som dock ingen kände namnet på - fångarna tilltalades alltid med nummer. Vid denna tid sutto i understa våningen, såvitt han visste, endast kriminella ryska fångar.

Mermelstein meddelade, att den finne i Wladimir, som kände till polacken Kalinski, var Bastamov.

Karl Laube, adress Industriegasse 25, Wiener-Neustadt, lämnade med Mermelsteins vittnesmål överensstämmande uppgifter om ankomsten till och förhållandena i Wladimir. Han var dock osäker om cellnumren. Han hade icke hört någon tala om Wallenberg eller andra svenskar.

Enligt Laube hade Brugger suttit i Inta, Verchne-Uralsk och Wladimir. (Schweiziska beskickningen har bekräftat att Brugger var i Verchne-Uralsk.)

Wien den 27 februari 1957.

Erik Braunerhielm

Erik Braunerhielm

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Strängt förtroligt.

P.M.
angående samtal med Hermann Meyer.

Den i januari 1954 från rysk fångenskap hemkomne förre tjänstemannen vid tyska beskickningen i Sofia Hermann Meyer infann sig denna dag efter överenskommelse å beskickningen. Under ett längre samtal med mig berättade han utförligt om sina upplevelser under fångenskapen.

M. hade sedan 1928 tjänstgjort i någon kanslist- eller kamrerarebefattning vid beskickningen i Sofia, där han bl.a. haft legationsrådet Mohrmann till chef. I september 1944 hade han jämte de övriga beskickningsmedlemmarna tillfångatagits av ryssarna. Via Odessa hade han förts till Moskva, dit han anlänt den 3 oktober 1944 och insatts i Lefortovskaja, cell nr 163. Till cellkamrater hade M. fått tyske medborgaren Scharr och ungerske medborgaren Laub, båda liksom han själv tidigare anställda i relativt underordnade befattningar vid tyska beskickningen i Sofia.

På en fråga, om M. känt namnen på några andra fångar i Lefortovskaja svarade han, att han endast visste, att samtliga medlemmar av beskickningen i Sofia ävensom den tidigare tyske ministern därstädes baron von Richthofen befunnit sig i fängelset.

M. förblev i samma cell till sommaren 1948. Någon

gång 1947 hade Scharr flyttats, och Meyer och Laub blevo ensamma kvar. 1948 hade även Laub bortförts och M. hade icke hört något om hans senare öden.

På sensommaren 1948 hade M. dömts till 25 års fängelse för spionage. Enligt vad han senare erfarit hade Scharr samtidigt dömts. Efter domen hade M. under en kortare tid placerats i olika celler i Lefortovskaja, varefter han den 10 december 1948 transporterats till Vladimir. I transporten hade även ingått herrar Emperer, Felchner, Oerlein och Waldschmid från beskickningen i Sofia samt en österrikare dr. Krenner, vilken som oljeexpert varit knuten till de tyska militärmyndigheterna i Bukarest. Endast M. och Krenner hade placerats i Vladimir, dit de anlänt den 11 december. De övriga hade transporterats vidare norrut.

I Vladimir hade M. till en början insatts i cell 95, block III, tillsammans med en del andra nyanlände fångar, däribland fyra tyskar, överstelöjtnant von Certzen, handelsattaché Wittern, "Oberstabsarzt" Hunold och konslisten Kuschke från Sofia. De övriga fångarna voro ryssar.

M. hade vistats i denna cell ca två månader, därefter hade han förvarats i flera olika celler inom block III, vilkas nummer han ej längre kunde erinra sig.

Bland dem M. delat cell med respektive personligen träffat i Vladimir voro: general Hansen, "Sonderführer" Landwehr von Frangenau, "Sonderführer" ten Hompel, professor Clauberg, "Oberfeldwebel" Hans Bund, överstelöjtnant Reitel, legationsrådet Stelzer (beskickningen Bukarest), pressattaché Pörzgen, herr Biermann (beskickningen Sofia), överste Siegel, ingenjör Rensinghoff (oljeexpert vid beskickningen i Bukarest), dr. Ekelius (från Wien, numera avliden), konsulatssekreteraren Prange från Auswärtiges Amt (numera avliden), "Polizeihauptmann" Martin från Danzig, generallöjtnant Göhrum, "Oberstleutnant der Polizei" Hammerschmidt, general Spalcke samt överste Schildknecht.

M. kunde icke erinra sig, att Pörzgen berättat något om sina tidigare upplevelser under fångenskapen. Han lede av tuberkulos och befunne sig vid mycket dålig hälsa. Om Schildknecht

kunde M. endast upplysa, att han varit mycket förtegen, att han varit en högt anseda officer och haft svårt att samarbeta med fältmarschalk Paulus, samt att han anlänt till Vladimir så sent som 1955 från något läger i polartrakterna. General Spalckes hälsotillstånd vore dåligt.

Medfångar, som M. hört omtalas men ej personligen träffat, vore överste Dietl (som en tid varit cellgranne), greve Adelmann (konsul i Ploesti), en furst von Sigmaringen och en Krupp von Bohlen und Halbach.

Av övriga nationaliteter företrädda i Vladimir nämnde M. japaner, österrikare, fransmän, amerikanare och finnar. Han hade emellertid icke lagt några namn på minnet.

M. ansåg sig i stort sett ha blivit väl behandlad i Vladimir. Han hade ofta varit sjuk och då fått god vård. När en gång en operation varit nödvändig, hade fängelsets kvinnliga överläkare ombesörjt, att en specialist från Moskva tillkallats, vilket enligt M. ingalunda vore något enastående fall. Även flera inom fängelseledningen hade haft en human och förståelsefull inställning, särskilt "die Nationalrussen" (storryssarna) hade kommit bra överens med tyskarna. Kroppslig misshandel hade aldrig förekommit i M:s fall.

Omkring en vecka efter Stalins död hade en MVD-major i fängelseledningen sagt till fångarna, att mycket nu komme att ändras, "förmodligen till det bättre". Snart därefter hade mathållningen blivit avsevärt förbättrad, t.ex. 700 gram bröd dagligen i stället för tidigare 400.

I slutet av augusti 1953 hade fångarna erhållit meddelande om att de kunde inlämna nådeansökningar. M. hade gjort detta i september och strax därefter blivit undersökt av en läkare, som förordat frigivning. Den 27 november hade han fått besked om att denna beviljats. Tillsammans med tre tyskar från Vorkuta-lägren hade han förts till genomgångslägret Maximovka i Donets-området och senare till ett "Heimschaffungslager" i Krasnopole i närheten. Därifrån avgick den 24 december 1955 en transport om ca 1.400 fri-

givna, som kommit från läger och fängelser i alla delar av landet, ända från Kamtschatka. I transporten hade M. träffat sina kollegor från Sofia herrar Scharr, Felchner och Wäldschmid, vilka varit i Norkuta.

Den 21 januari 1954 anlände M. till Fürstenwalde i tyska sovjetzonen och fortsatte därifrån över Eisenach till uppsamlingslägret Friedland på västtyska sidan.

Tillfrågad av mig sade sig M. aldrig ha hört namnen Hille, Huber, Hofstetter, Loyda, Langfelder, Stahel, Kraft, Pelkonen, Roedel, Wallenberg, Zoltan de Rivo, Tomsen, Gentz och Stühler.

När jag nämnde namnet Supprian erinrade han sig vagt, att han i något sammanhang hört detta.

Tillfrågad om namnet Wallestein, förklarade M. genast, att han ofta hört det nämnas i Vladimir, där W. sutte fängslad. W. hade varit i Bukarest efter att tidigare ha vistats i Bulgarien. Till yrket vore han köpman. M. trodde, att W. alltjämt befunne sig i Vladimir.

M. förklarade, att han under hela sin tid i Ryssland aldrig mött eller hört talas om någon svensk eller annan skandinav.

Köln, den 6 september 1954.

Tord Larsson

Ich Unterfertigter, Wilhelm Mohnke, wohnhaft in Hamburg 26, Sievekingsallee 19, erkläre hiermit Folgendes und bin, wann immer bereit, dieses vor Gericht oder vor jedweder Behörde unter Eid zu bestätigen.

Ich war zur Zeit meiner Gefangennahme in Berlin am 4. Mai 1945 Generalmajor, Kommandant des Regierungsviertels von Berlin, und wurde in einem Flugzeug nach Moskau geführt, wo ich im Butirka-Gefängnis die Zeit vom 9. Mai 1945 - 15. Mai 1947 und die Zeit vom 15. Mai 1947 - 30. März 1950 im Lefortowskaja-Gefängnis verbrachte. In der Zeit vom 30. März 1950 - 17. Juli 1952 war ich wieder im Butirka-Gefängnis. Danach wurde ich ins Wladimir-Gefängnis, 180 km südostwärts von Moskau, überführt.

Als ich am 15. Mai 1947 ins das Lefortowskaja-Gefängnis eingeliefert wurde, wurde ich in Zelle 203, die im III. Stock liegt, eingesperrt. In dieser Zelle sassen schon der deutsche Oberst Kitschmann und der ungarische Oberst Hatz. Diese waren in diese Zelle im Januar oder Februar 1947 hineingekommen.

Diejenigen, mit denen ich zu verschiedenen Zeiten die Zelle 203 geteilt habe waren:

Oberst Kitschmann, ehemaliger deutscher Militärattaché in Finnland, vom 15. Mai - Juli 1947;

Oberst Hatz, ungarischer Militärattaché in der Türkei und Bulgarien vom 15. Mai - Juni 1947;

Oberst Max Braun, Gehilfe des deutschen Militärattachés in Rumänien, von Anfang August - Dezember 1947, und General Erik Hansen, Deutscher General in Rumänien, von Anfang September 1947 - Sommer 1948.)

Während meiner Gefangenschaft in Sowjetrussland habe ich von einem gefangenen schwedischen Diplomaten, welcher in Budapest tätig gewesen war, oft sprechen gehört. Die sowjetrussichen Behörden sollen ihn wegen Spionage für die Deutschen angeklagt haben. Der Name war Wallenberg, aber ich weiss nicht mehr, bei welcher Gelegenheit über ihn erzählt wurde und von wem.

z. Zt. Hintersee bei Berchtesgaden, den 1. Februar 1956

W. Mohnke

Urkundenrolle Nr.164.
Vorstehende Unterschrift des deutschen Staatsangehörigen Herrn Generalmajor a.D. Wilhelm M o h n k e ,wohnhaft in Hamburg 26, Sievekingsallee 19,zur Zeit sich in Hintersee bei Berchtes - gaden aufhaltend,der in Gegenwart des Notars seine Unterschrift geleistet und dem Notar die Richtigkeit der Angaben in der von ihm unterzeichneten Erklärung versichert hat,wird hiermit beglaubigt.

Ausweis: Deutscher Personalausweis Nr.HHC 453466,ausgestellt vom Einwohnermeldeamt der Freien und Hansestadt Hamburg am 17.10.1955.

Berchtesgaden,den 1.Februar 1956.

Dr. HEINRICH FROELICH NOTAR IN BERCHTESGADEN

F. Froelich,

Geb. Reg. Nr.: 164
Wert: DM 3.000.- (§24 1.
Geb.§31,39 KO: DM: 5.-
Auslagen DM:
Ums. Steuer DM: -.20
Sa: DM: 5.20
F. Froelich
Notar

Översättning.

Undertecknad, Wilhelm Mohnke, boende Hamburg 26, Sievekingsallee 19, avger härmed följande förklaring och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Jag var vid tiden för mitt tillfångatagande i Berlin den 4 maj 1945 generalmajor, kommendant för regeringskvarteret i Berlin, och fördes med flyg till Moskva, där jag tillbringade tiden 9 maj 1945—15 maj 1947 i Butyrskaja-fängelset och tiden 15 maj 1947—30 mars 1950 i Lefortovskaja-fängelset. Under tiden 30 mars 1950—17 juli 1952 var jag åter i Burtyrskaja-fängelset. Därefter överfördes jag till Vladimir-fängelset, 180 km sydost om Moskva.

När jag den 15 maj 1947 infördes i Lefortovskaja-fängelset, inspärrades jag i cell 203, vilken ligger i fjärde våningen. I denna cell satt redan den tyske översten Kitschmann och den ungerske översten Hatz. Dessa hade i januari eller februari 1947 kommit in i denna cell.

De, med vilka jag vid skilda tidpunkter delat cell 203 var:

Överste Kitschmann, tidigare tysk militärattaché i Finland, 15 maj—juli 1947;

Överste Hatz, ungersk militärattaché i Turkiet och Bulgarien, 15 maj—juni 1947;

Överste Max Braun, biträde till tyske militärattachén i Rumänien, början av augusti—december 1947, samt

General Erik Hansen, tysk general i Rumänien, början av september 1947—sommaren 1948.

Under min fångenskap i Sovjetryssland hörde jag ofta talas om en tillfångatagen svensk diplomat, vilken varit verksam i Budapest. De sovjetryska myndigheterna lär ha anklagat honom för spioneri för tysk räkning. Hans namn var Wallenberg, men jag minns inte längre vid vilket tillfälle och av vem jag hörde berättas om honom.

p.t. Hintersee bei Berchtesgaden den 1 februari 1956.

(u) W. Mohnke

Bil. 2. till fr. Bonn 20.2.54
XV

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Strängt förtroligt.

P.M.

ang. samtal med legationsrådet dr. Anton Mohrmann den 19 februari 1954.

På begäran av beskickningen infann sig Mohrmann, som den 28 december 1953 återvänt från Ryssland efter över nio års fångenskap, den 19 dennes på beskickningskansliet och mottogs av ministern och mig. Under samtalet framkom i huvudsak följande.

M. hade tjänstgjort som legationsråd vid tyska beskickningen i Sofia, då Bulgarien bröt med Tyskland den 8 september 1944. Följande dag hade tyska beskickningen, sammanlagt 24 personer, samt 6 italienare, avrest med tåg till gränsstationen Svilengrad för att över denna inresa i Turkiet. Utresan hindrades emellertid först från bulgarisk, sedan från turkisk sida, och medan gruppen ännu befann sig på bulgariskt territorium, anlände de ryska trupperna. Gruppen tillfångatogs av rysk militär den 18 september 1944. (Inom parentes må nämnas, att M. uttalade sig mycket lovordande om den svenske diplomatiska representanten Uddgrens insatser under de kritiska dagarna 8-18 september).

Tolv medlemmar av gruppen fördes med flyg till Moskva, dit de anlände den 22 september och omedelbart insattes i Lefortowskaja-fängelset. M. placerades först i fängelsets 3:dje våning och förblev där i samma cell under omkring två år. Tillfrågad om numret på cellen svarade M. först tveksamt, att det var ett tresiffrigt tal, som slutade på 50, troligen 350. Mot slutet av samtalet verkade det som om M:s minne på denna punkt klarnat, och han förklarade

med bestämdhet, att numret var 150.

I samma cell som M. placerades först en tysk press-attaché Pörzgen och senare jämte honom kanslisten vid ungerska beskickningen i Sofia Galffy. Dessa två flyttades från cellen före M., som kvarblev ensam, till dess han i slutet av mars 1947 flyttades till cell nr. 251 i 4:de våningen i Lefortovskaja. Nyssnämnde Pörzgen befinner sig enligt M. f.n. i Vladimirfängelset 180 km öster om Moskva, medan Galffy avlidit i tvångsarbetslägret Taischet i Sibirien.

Enligt M. befann sig till vänster om cell 150 - om man stod i denna med ansiktet mot dörren till korridoren - cell nr. 149. Till höger fanns en trappa. M. omtalade - utan att några namn nämnts från vår sida - att i cell 149 hrr Supprian och de Möhr befunnit sig.

I cellen i 4:de våningen direkt ovanför 150, eller möjligen ovanför 149, befunno sig, enligt vad M. sade sig kunna försäkra med absolut visshet och vara beredd under ed bekräfta, Raoul Wallenberg och Oberregierungsrat Rödel från tyska beskickningen i Bukarest. Numret på dessas cell torde ha varit 250 eller 249. M. och hans kamrater stodo under 1945 och 1946 i direkt kontakt med W. och Rödel genom knackningar enligt det s.k. "idiotsystemet". Innan den direkta kontakten upptogs hade de genom Supprian och de Mohr erfarit, att W. var där. Endast korta hälsningar och alldagliga små meddelanden hade utbytts; M. hade icke erfarit något av intresse rörande W:s behandling eller tidigare öden. Dock ville M. erinra sig, att W. under den första tiden icke blivit utsatt för förhör i någon större utsträckning. W. hade fått klart för sig vilka som satt under honom.

Så småningom hade knackningsförbindelsen mellan M:s och W:s celler upphört; under 1947 hade ingen kontakt förekommit. Man hade enligt M. helt enkelt tröttnat och förlorat intresset för saken. M. visste icke, huruvida W. bortförts från sin cell, innan han själv förflyttades i slutet av mars 1947. Han anser dock troligt, att W. var kvar. Han har emellertid senare icke haft någon som helst underrättelse om W.

M. satt i cell nr 251 i 4:de våningen till våren 1949, då han under tre månader blev placerad i Lubianka för att sedan återföras

till Lefortovskaja, varifrån han så i april 1950 överfördes till Butyrka.

Vad beträffar medfångarna i Lefortovskaja visste M., att Supprian f.n. befunne sig i Vladimir. Om Rödels öde vet han intet. I övrigt kände han till att i fängelset funnits en tysk kanslist vid namn Muschke (f.n. i Vladimir), som suttit i 4:de våningen, och en viss Wallestein (jfr hbr Kumlin-Dahlmann 2.5.1952), som suttit i 3:dje våningen, och som enligt M. torde ha haft kännedom om Wallenberg.

I Butyrkafängelset hade M. suttit tillsammans med tyske militärattachén i Bukarest general Spalke, italienske chargé d'affaires i Sofia Simen och Ungerns chargé d'affaires i Bukarest Medyadchy-Schwarz.

I oktober 1951 hade M. i sin frånvaro dömts till 25 års tvångsarbete och transporterats till lägret Taischet mellan Irkutsk och Novosibirsk nära Baikal-sjön, dit han anlänt i slutet av november. I detta läger hade även befunnit sig bl.a. minister Zechlin, en minister Langmann (som någon tid varit i Montevideo) samt greve Adelmann, konsul i Ploesti (nu i Vladimir, jfr handbrev Kumlin-Dahlman 28.1.1952).

Från Taischet hade M. i april 1952 förflyttats till Vladimir, dit han anlänt den 28 eller 29 i samma månad. Han hade vistats där till juni 1953, då meddelandet om frigivningen kommit, och han överförts till genomgångslägret Tapiau i Ostpreussen. Här hade han råkat bl.a. Tomsen alias Grosheim-Krisko och med honom samtalat om Wallenberg.

I Vladimir hade M. varit placerad i en större cell med 10 à 11 medfångar av olika nationaliteter (tyskar, österrikare, ryssar, japaner, en kines och en grek). De tyska medfångarna hade varit en herr Biermann, adjutant till tyske ministern i Sofia, ovannämnde Muschke samt ytterligare en, vars namn M. ej kunde erinra sig och som återkommit till Västtyskland. I övrigt visste M., att i

Vladimir befunne sig bl.a. fältmarskalkarna von Kleist och Schörner, ovannämnde general Spalke och major Keitel (son till fältmarskalken).

Under sin tid i Ryssland hade M. varit underkastad sammanlagt 500 à 600 förhör, många mycket pressande. Kroppslig misshandel (sparkar och slag) hade förekommit vid åtskilliga tillfällen men ej direkt tortyr.

M. hade icke tillåtits ha någon som helst korrespondens med anhöriga under fångenskapen. I vissa fängelser hade han haft tillgång till ryska böcker och tidningar (de senare alltid minst två månader gamla).

Om de fängelser och läger, genom vilka han passerat gav M. i huvudsak följande upplysningar:

1) Lefortovskaja. Består av fyra "armar" i fyra etager var med 10 à 12 celler i varje "arm" (jämför bifogade kopia av en av M. hastigt gjord blyertsskiss) samt särskilda förhörsceller i en tillbyggnad. Torde rymma 500 à 600 fångar. Cellerna voro ca 3 x 5 meter i storlek och befunno sig i dåligt skick. Behandlingen i allmänhet korrekt, förplägnaden torftig. M. erhöll dock specialförplägnad med tilldelning av tobak bl.a. ./.

2) Butyrka är en mycket större anläggning än Lefortovskaja och byggd på ett så komplicerat sätt, att M. förklarade sig icke kunna ge en korrekt beskrivning av dess utseende. Cellerna hade varit bättre än i L. likaså förplägnaden (smör, 15 cigaretter om dagen m.m.).

3) Taischet är ett stort tvångsarbetsläger med sammanlagt antagligen 40 à 50.000 fångar. Det är uppdelat i tio "lägerpunkter", vardera rymmande några tusen fångar inhysta i baracker. Arbetet hade varit hårt, trädfällning m.m., 8 timmar om dagen på vintern, 10 timmar på sommaren. I lägret hade politiska fångar hållits skilda från vanliga brottslingar. När M. blivit sjuk hade han förts till ett särskilt "Invalidenlager" inom området.

4) Vladimir. Fängelset har sitt namn efter staden Vladimir, i vars utkant det ligger. Det består av en enda stor byggnad och rymmer sannolikt 500 à 600 fångar. Somliga hyaas i större celler med plats för 10 à 12, men antalet fångar i varje cell synes vari-

era avsevärt (Tomsen hade enligt egen uppgift endast en medfånge). M. ansåg Vladimir vara det bästa av de fängelser han passerat. De hygieniska förhållandena hade varit goda, förplägnaden visserligen först mycket dålig men sedan bättre, behandlingen hade varit korrekt.

Vladimir synes vara reserverat för viktigare politiska fångar. Enligt M. finnas ytterligare två politiska fängelser av exakt samma typ, nämligen Alexandrovsk vid Baikalsjön och Verchni-Uralsk i Ural-området. M. är böjd att tro, att naoul Wallenberg, om han är i livet, befinner sig i något av dessa fängelser. Vill ryssarna hålla honom isolerad, är det högst sannolikt, att han placerats i ett fängelse och icke i ett tvångsarbetsläger, där samma grad av isolering icke kan uppnås. I de fängelser, där M. suttit, hade han endast sett sina cellkamrater - endast med dessa fingo exempelvis promenader på fängelsegården företagas. Dock skedde ju ibland utbyten bland medfångarna i cellen.

I Tapiau hade M. träffat fångar, som kommo från Alexandrovsk och Verchni-Uralsk. Från det senare fängelset kom bl.a. fru Spalke, maka till ovannämnde general S. Hon befinner sig nu enligt M. i Bayern.

Följande spridda upplysningar framkommo vidare under samtalet.

1. M. har i Tapiau träffat Erhard Hille. Han visste, att denne frigivits via lägret Fürstenwalde i östzonen och nu befunne sig i denna zon. M. trodde sig utan större svårighet kunna få tag i H:s adress och lovade snarast söka meddela beskickningen densamma. Han hade fått ett gott intryck av H., ansåg honom pålitlig och tillförlitligare än Tomsen. M. nämnde spontant, att H. hade varit ekonomisk medarbetare i en stor tysk tidning, och kom efter en stunds letande i minnet själv fram till namnet "National Zeitung" i Essen.

2. Tillfrågad om sitt intryck av Tomsen, som han träffat i Tapiau, svarade M. efter en stunds tvekan, att T. syntes honom vara "keinen schlechten Mann" men "sehr geschäftsgewandt".

3. M. har aldrig hört talas om Zoltan de Rivo.

4. Dr. Albert Laarman är obekant för M.

5. Namnet Langfelder är obekant för M.

6. Namnet Karl Galler är obekant för M.

7. Adressen till Helene Kaiser kände M. ej. (Beskickningen skall söka erhålla densamma genom Auswärtiges Amt) Han kände emellertid till K., som varit husföreståndarinna hos en generalkonsul Speisser. K. har enligt M. ett utomordentligt minne och kan vara värdefull som källa. Speisser är frigiven och befinner sig enligt M. på ett sjukhus i Bonn.

8. M. nämnde, att en viss Meyer, tidigare anställd i någon lägre befattning vid tyska beskickningen i Sofia och nu återkommen, sedan 1948 vistats i Vladimir. Hans adress torde vara Hotel Wienerhof, Bad Harzburg.

Slutligen må nämnas, att enligt M. såväl tyska beskickningen i Sofia som M. personligen deponerat pengar på dåvarande svenska beskickningen därstädes. Han skulle för sin del tillskriva herr Uddgren i denna sak.

Köln den 20 februari 1954.

Tord Lorausson

Lefortovskaja (3:dje våningen).

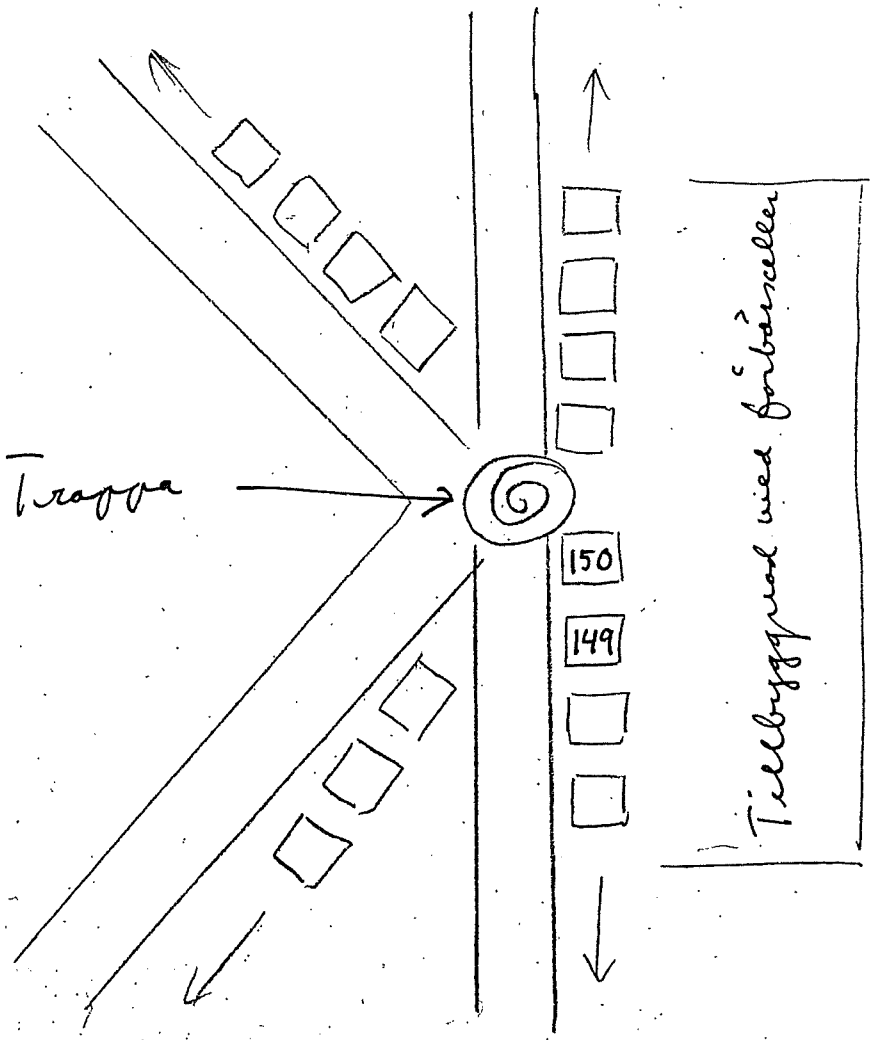

Ich Unterfertigter, Dr. Anton Mohrmann, früherer Gesandtschaftsrat I. Klasse an der Deutschen Gesandtschaft in Sofia, z.Zt. wohnhaft in Bad Godesberg, Wurzerstrasse 17, erkläre hierdurch, in Bestätigung und Ergänzung schon früher gemachter Angaben, Folgendes und bin, wann immer, bereit, dieses vor Gericht oder vor jedweder Behörde unter Eid zu bestätigen.

Am 18. September 1944 wurde ich zusammen mit dem übrigen Personal der Deutschen Gesandtschaft sowie den Mitgliedern der Italienischen Gesandtschaft in Sofia von sowjetischen Truppen in Bulgarien gefangengenommen. Zusammen mit elf Personen dieser Gruppe wurde ich nach Moskau gebracht, wo ich am 22. September ankam. Ich wurde unmittelbar in das Lefortowskaja-Gefängnis, II. Stock, Zelle 153, eingeliefert. In derselben Zelle wurde der Presseattaché bei der Deutschen Gesandtschaft in Sofia, Pörzgen, untergebracht und später auch der Kanzler der Ungarischen Gesandtschaft in Sofia, Galffy. Als ich im März 1947 aus dieser Zelle in die Zelle 154, III. Stock, verlegt wurde, hatten sowohl Galffy als auch Pörzgen die Zelle bereits verlassen.

Rechts von der Zelle, - wenn man drinnen mit dem

Gesicht gegen die Tür zum Gange stand, - gab es eine Treppe; links von der Zelle lag eine Zelle, in der sich der italienische Geschäftsträger aus Sofia, Simen, der Presseattaché der Italienischen Gesandtschaft in Sofia, de Mohr, und später der Generalsekretär des Deutschen Wissenschaftlichen Instituts in Bukarest, Supprian, befanden. Mit diesen standen wir durch Klopfen in direktem Kontakt. Durch sie hörten wir von der Anwesenheit des schwedischen Diplomaten Raoul Wallenberg und des Herrn Roedel von der Deutschen Gesandtschaft in Bukarest, welche zusammen in einer Zelle in dem über uns befindlichen Stockwerk untergebracht waren. Soweit ich mich entsinnen kann, hatte ich den Eindruck, dass beide vorher kurze Zeit auf unserem Stockwerk untergebracht waren. Seit Dezember 1946 hatte ich, nach meiner Erinnerung, keinen Kontakt mehr mit ihnen.

Köln, den 28. Januar 1956.

Anton Mohrmann

UR.Nr. 284/1956 L.

Vorstehende Unterschrift des Herrn Dr. Anton Theodor Mohrmann, Vortragender Legationsrat im Auswärtigen Amt, jetzt wohnhaft in Bad Godesberg, Wurzerstrasse 17, der in Gegenwart des Notars seine Unterschrift geleistet und dem Notar die Richtigkeit der Angaben in der von ihm unterzeichneten Erklärung versichert hat, wird hiermit beglaubigt.

Herr Dr. Anton Theodor Mohrmann hat sich ausgewiesen

durch Vorlage des Diplomatenpasses der Bundesrepublik Deutschland Nr. A 1863, ausgestellt vom Auswärtigen Amt der Bundesrepublik Deutschland am 20. Mai 1955.

K ö l n, den 28. Januar 1956

Notar

Översättning.

Undertecknad, Dr. Anton Mohrmann, f. d. legationsråd av 1. klassen vid tyska beskickningen i Sofia, f. n. boende Bad Godesberg, Wurzerstrasse 17, avger härmed följande förklaring såsom bekräftelse på och komplettering till redan tidigare gjorda uttalanden och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Den 18 september 1944 blev jag tillsammans med övrig personal vid tyska beskickningen liksom också medlemmarna av den italienska beskickningen i Sofia tillfångatagen av sovjetiska trupper i Bulgarien. Tillsammans med elva personer från denna grupp fördes jag till Moskva, dit jag anlände den 22 september. Jag insattes omedelbart i Leforvovskaja-fängelset, tredje våningen, cell 153. I samma cell infördes pressattachén vid tyska beskickningen i Sofia, Pörzgen, och senare också kanslisten vid ungerska beskickningen i Sofia Galffy. När jag i mars 1947 flyttades från denna cell till cell 154, fjärde våningen, hade både Galffy och Pörzgen redan lämnat cellen.

Till höger om cellen — om man stod inne i den med ansiktet mot dörren till korridoren — fanns det en trappa; till vänster om cellen låg en cell, i vilken befann sig den italienske chargé d'affaires från Sofia, Simen, pressattachén från italienska beskickningen i Sofia, de Mohr, och senare generalsekreteraren vid tyska vetenskapliga institutet i Bukarest, Supprian. Med dessa stod vi genom knackningar i direkt förbindelse. Genom dessa hörde vi talas om närvaron av den svenske diplomaten Raoul Wallenberg och herr Roedel från tyska beskickningen i Bukarest, vilka båda placerats i en cell i våningen ovanför oss. Efter vad jag kan erinra mig hade jag intrycket att de båda tidigare under en kort tid varit placerade i vår våning. Fr. o. m. december 1946 hade jag, efter vad jag kommer ihåg, icke mer någon förbindelse med dem.

Köln den 28 januari 1956.

(u) Anton Mohrmann

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

AVSKRIFT

Auszugsweise Abschrift eines Schreibens des Deutschen Roten Kreuzes-Suchdienst Hamburg -, Hamburg-Osdorf, Blomkamp 51, Abteilung II (Zivilgefangene in der UdSSR) vom 12. August 1958

- -

.....

Unsere Befragung von Heimkehrern erstreckte sich insbesondere auf die Gefängnisse Butyrka und Wladimir. Das Gefängnis Wladimir ist uns als Haftort für prominente Persönlichkeiten bekannt und erschien uns deshalb für eine Befragung von Heimkehrern notwendig.

Nachfolgend nennen wir Ihnen einige Heimkehrer, deren Aussagen uns für die Nachforschung nach Herrn Raoul W a l l e n b e r g interessant erscheinen und ausserdem gewisse Anhaltspunkte für seinen Verbleib nach der Gefangennahme geben.

1) Der Heimkehrer Albrecht S c h w i e d e r, wohnhaft in Frankfurt/M., Neuenhainerstr. 24, sagt u.a. folgendes aus:

"Auf Ihre Anfrage teile ich Ihnen mit, dass ich den Obengenannten nicht mit Bestimmtheit kenne. Ich glaube, ihn in der Butyrka gesehen zu haben ...."

2) Herr Karl K r a e m e r, Heimkehrer, wohnhaft in Monsheim Krs. Worms, Hauptstr. 43, berichtet uns folgendes:

"Das Bild von dem Vermissten, Raoul Wallenberg, ist mir bekannt aus der Zeit vom Frühjahr 1949 aus dem Abgangs-Gefängnis Butyrka. Wir waren zu Dritt, (Kriegsgefangene) mit russ. Zivilisten in einer Zelle. Karl Miltott, der Dritte, u. eben der Gesuchte, hatten zu der Zeit eine Verurteilung, die lautete: "Todesstrafe". Hinrichtungen gab es zu der Zeit noch keine. Es hiess damals 25 Jahre und 5 Jahre Zwangsarbeit. Ich wurde im April 49 als einziger Deutsche der Zelle mit russ. Zivilisten nach Sibirien verschickt. Seit dem Abgang nach Sibirien habe ich nur noch Nachricht von Karl Miltott erhalten."

3) Der Ende 1955 aus der UdSSR heimgekehrte Herr Ernst W a l l e n s t e i n, wohnhaft in Frankfurt/M.-Süd, Danneckerstr., berichtet dem Sohn des damals noch inhaftierten Herrn Willy R ö d e l nachstehendes:

"... Bis im Jahre 1948 ist mein Vater im Lefortowkaja-Gefängnis gewesen. Dort lebte er mit dem schwedischen Diplomaten W a l l e n b e r g in einer Zelle zu-

./.

sammen. Auch Herr Wallenstein war bis 1948 in jenem Gefängnis eingesperrt. Nach 1948 wurde er nach Sibirien in ein Zwangslager gebracht und alle Dinge, die er von diesem Zeitpunkt an bis zu seiner Entlassung von meinem Vater gehört hat sind Gerüchte, die sehr zweifelhaft sind. Mein Vater soll nach 1948 in Wladimir gesehen worden sein; andere behaupteten sie hätten gehört, er sei inzwischen in Wladimir gestorben. Das sind aber alles Gerüchte und somit fehlen mir seit der Zellengemeinschaft mit Herrn Wallenberg jegliche genaue Nachweise über den Verbleib meines Vaters .."

Vom Spätheimkehrer Horst Theodor M u l l e, wohnhaft in Neuss/Rhein, Graf Landsbergstr. 3, erfahren wir u. a. folgendes über den gesuchten Raoul W a l l e n b e r g:

"... Nun zu der Angelegenheit Wallenberg. Als ich im Februar 1956 nach Wladimir kam, traf ich auf einer Zelle mit einem Georgier Simon Gogiberidse zusammen, der seit dem Jahre 1945 im Gefängnis in Wladimir sass und ausgezeichnet über alle prominenten Gefangenen orientiert war. Im Laufe unseres Beisammenseins bis zu meiner Entlassung am 21. 9. 1956 unterhielten wir uns über alle Vorkommnisse politischer Art, und darunter befand sich auch die Angelegenheit Wallenberg. Nach den Behauptungen Gogiberidses hat sich Wallenberg längere Zeit im Gefängnis Wladimir befunden und zwar soviel ich mich erinnere, nannte G. die Zeit von 1948 - 1953. Dies kann ich jedoch nicht mit Gewissheit sagen. G. befand sich damals zur Behandlung im Gefängnisspital und dort war Wallenberg isoliert untergebracht. In Wladimir wurden alle Gefangenen, die man isolieren wollte, in einem Trakt des Spitals untergebracht. Ob Wallenberg krank war, oder nur isoliert, ist natürlich nicht feststellbar, doch erklärte G., dass er nach dem Besuch des schwedischen Ministerpräsidenten in Moskau, bei einer Vernehmung durch den politischen Offizier des Gefängnisses Wladimir hörte, dass dieser sich äusserte: "Den Wallenberg können sie langesuchen." G. hatte diese Angelegenheit selbst angeschnitten, da er stets eine Möglichkeit suchte, den Politoffizier anzugreifen. Die Glaubwürdigkeit Gogiberidses ziehe ich nicht in Zweifel, da er stets die Wahrheit sprach. G. war ebenfalls mit vielen Gefangenen, besonders Deutschen zusammen. G. wurde am 21.9. nach Tiflis entlassen....."

.....

57F

Bil. 2 hbr. Göransson/
Åström 13.2.57.

Strängt förtrolig.

P. M.

angående samtal med Horst-Theodor Mulle i
Bad Kissingen den 11 februari 1957.

Om sig själv meddelade Mulle följande: Född den 11 juni 1917 i Essen. Under kriget Oberfeldwebel i flygvapnet. Efter krigsslutet journalist. För närvarande bosatt i Neuss, Graf Landbergstrasse 3. Tillträder i mars eller april i år en befattning vid Verlag für Publizistik, Bad Godesberg, Schillerstrasse 10. Mulle talar tyska, engelska och ryska. - Gör vederhäftigt intryck.

- - - - -

Vid en resa till Wien den 7 oktober 1950 hade Mulle vid zongränsen i Semmering gripits av sovjetiska säkerhetsorgan och efter nio månaders undersökningshäkte i fängelset i Baden bei Wien dömts till 15 års straffarbete för under kriget på sovjetiskt territorium förövade brott. Han hade därefter förts till Alexandrovsk, där han vistats från den 29 september 1951 till den 5 november 1955. Han flyttades då till Vladimir, dit han anlände den 27 februari 1956 och där han vistades till den 21 september 1956, då han frigavs på grund av en ukas från högsta sovjet den 14 september. Inträffade i Berlin den 17 oktober 1956.

Mulle delade cell med Gogiberidse från sin ankomst till Vladimir i februari 1956 till sin frigivning i september. Enligt Mulle hade Gogiberidse, då Pravda publicerade kommunikén efter statsminister Erlanders besök i Moskva år 1956, till honom yttrat att han antingen 1951 eller 1952 - möjligen något tidigare eller något senare, men under inga omständigheter så tidigt som 1947 eller 1948 - varit

i Vladimir-fängelsets sjukhus och därvid av medfångar ("durch die Verständigung unter den Häftlingen") erfarit att flera fångar befann sig i isolerade celler i sjukhuset, däribland även en svensk vid namn Wallenberg ("dass sich in den Isoliercellen des Gefängnishospitals mehrere isolierte Gefangene befanden, darunter eine Schwede namens Wallenberg"). - Mulle förklarade sig vara villig att med ed bestyrka riktigheten av denna sin utsaga. Han utfäste sig att iaktta absolut tystnad.

Enligt Mulle skulle Gogiberidse ha frigivits vid samma tidpunkt som han själv och för närvarande befinna sig på fri fot (ehuru givetvis under uppsikt) i Georgien.

Av dem, som delat cell med Mulle och Gogiberidse i Vladimir, hade fem frigivits i slutet av 1956 och kunde möjligen lämna ytterligare uppgifter om Gogiberidses utsaga om Wallenberg:

statslöse - tidigare troligen tjeckiske medborgaren - Igor M e r m e l s t e i n, Wien, Kollinggasse 5, bei Schwarzbauer;

statslöse - tidigare troligen ungerske medborgaren - Eugen T ö r ö k, Wien Brechergasse 7 (eller 17), bei Janscy;

Österrikiske medborgaren Hans S p i e s s, möjligen numera i Österrike;

Karl L a u b e, född i Sydtyrolen och numera bosatt i Wiener-Neustadt; samt

finske medborgaren B a s t a n o v (frigiven redan i juli 1956), Helsingfors.

Bonn den 13 februari 1957

Leif Leifland

(Leif Leifland)

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

Strängt förtrolig

P. M.

angående samtal med studeranden Harald N i e t z, född den 31/8 1926, hållet i hans bostad i Hamburg 22, Stieglitzstrasse 1, måndagen den 22 april 1957.

I oktober 1951 blev N i e t z tillfångatagen i Östberlin och insattes genast i ett österrikt fängelse, där han i maj 1952 blev dömd till döden för spionage. Kort efter domen överfördes han till Ryssland och satt där under ca. 4 dagar i ett fängelse i Brestlitovsk. Han överfördes sedan till Butyrskaja-fängelset i Moskva och fick sitta där i ungefär 2 månader. I samband härmed blev hans straff omvandlat till 25 års fängelse. Under fängelsevistelsen i Ryssland och vid alla transporter mellan fängelserna hade Nietz dittills hållits ensam. Först den 25 juli 1952 kom han tillsammans med andra fångar. Han fördes då med en transport till Wladimir-fängelset. En tysk och några ryssar voro med i samma transport.

Den 26 juli 1952 anlände Nietz till Wladimir, där han under två dagar satt ensam i cell 58 i korpus 3. Efter att ha erhållit bad blev han den 28 juli 1952 insatt i cell 64 i tredje våningen i korpus 3. Som cellkamrater fick han där tyskarna

generalen A n g e l i s,

generalen vid Waffen-SS S t r e c k e n b a c h,

Herzog zu Mecklenburg (bor numera på Schloss Hemmelmark vid Eckernförde/Schleswig-Holstein),

Josef B ö h m (cellspion),

Franz L a n g e r (något intrigant),

georgiern Leo P a t a r i d s e (tidigare medlem i en anti-sovjetisk regering efter att ha flytt till Frankrike, tillfångatagen 1946 eller 1947 vid ryska gränsen, då han var på väg till Sovjet med ett budskap från exilregeringen i Frankrike).

Dessutom satt en

japan vid namn I n a g a k i och en

ryss Vassilij N i k a n o r o v (partiman).

Någon gång under tiden 10-15 januari 1953 överfördes Nietz till cell 45 i samma korpus. Till en början var han ensam tysk bland ryska fångar och en mandsju samt en japan. Den 1 december 1953 fördes ryssarna ut från cellen och andra fångar insattes i deras ställe. I ungefärlig kronologisk ordning kom cellbesättningen att bestå av följande personer:

österrikaren Dionysius E r t l (bor nu i Rein bei Graz, där hans far har en gästgivaregård). Han har varit fånge i många olika läger.

österrikaren Erich K o m i n e c k (bor nu i Wien XVI, Denglergasse 17),

armeniern D e v i d y a n (tidigare emigrerat till Frankrike, häktad i Sofia?)

polacken Stanislav K o n a r z (Warschava),

japanen T c h i k a r a K u r o d a (diplomat, som tjänstgjort i Mukden)

finnen Vitho M a x i m o v (bor nu i Helsingfors-Tölö, Idrottsgatan 36,

fransmannen G o u a z é (administratör med majors rang, som tillhört deuxième bureau, häktad i Budapest),

en judisk advokat vid namn Martin L i e b e r f r e u n d från Krakau, nu troligen bosatt i New-York hos sin bror,

österrikaren Josef M a i r (tidigare polistjänsteman, bor nu i trakten av Salzburg),

en man Zejd R a c h i m (som uppgivit sig vara egypter, vilket dock torde vara tvivelaktigt) samt

amerikanaren (Robert) Wilfred K u m i s (en person, som sällan talade rakt på sak utan ständigt överdrev sina erfarenheter) Han kom efter någon tid till sjukhuset i korpus 2, enär han ådragit sig hudeksem.

De övriga fångarna i cell 45 överfördes i februari 1954 (eller mars) till cell 16 i parterrvåningen i korpus 3. Anledningen till denna förflyttning torde ha varit, att Nietz och hans cellkamrater vid en del tillfällen kastat ut meddelanden, instuckna i brödbitar, till andra fångar, som varit på väg till promenadgården. Från cell 16 visade det sig emellertid, att det gick att hålla god uppsyn över ingången till badet, och härigenom blev Nietz i tillfälle att se, vilka som satt i samma cell, enär de samtidigt fördes till badet. Härigenom kom cell 16 att bliva en av de bästa informationskällorna i fängelsebyggnaden. Ovanför cell 16 sutto några österrikiskor, med vilka Nietz och hans cellkamrater hade knackförbindelser. I stället för amerikanaren Kumis infördes en tysk vid namn Wolfram von H a n s t e i n (numera bosatt i Köln) i cellen. Von Hanstein har uppgivit, att han under sin fångenskap ständigt befunnit sig tillsammans med tyska medborgare och ej några utlänningar.

Troligen i oktober eller november 1954 överfördes de, som som sutto i cell 16, till cell 77 i fjärde våningen i korpus 3, där de sutto i ungefär två veckor. Cellen var emellertid mycket

kall, och det lyckades fångarna att efter nämnda tid bliva överförda till cell 73. I sistnämnda cell fick Nietz sitta kvar, till han i oktober 1955 blev frigiven och fick anträda återresan till Västtyskland.

Nietz fick tillåtelse att skriva till hemlandet först i december 1953. Gouazé, Maximov och Lieberfreund fingo ännu senare sådant tillstånd, nämligen först i mars 1955.

På fråga, om Nietz under sin fångenskap träffat eller hört talas om någon svensk i samma belägenhet, förklarade han, att Maximov vid något tillfälle berättat, att han under sin första ti i rysk fångenskap i ett fängelse i Leningrad träffat eller suttit vägg i vägg med en svensk, som bott i Reval, där han varit representant för en svensk bilfirma. Maximov har möjligen berättat, vad svensken hette, men detta namn kunde Nietz numera icke erinra sig.

I Wlädimir var Nietz ej i förbindelse med någon svensk, och han hörde där ej heller talas om någon svensk fånge.

I augusti eller september 1955 hade Nietz förbindelse med Eero P e l t ö n e n, som satt i en granncell. Nietz kunde tala med honom så gott som dagligen genom ett vattenledningsrör.

Jag frågade därefter, om namnet Wallenberg var bekant för honom, varpå Nietz svarade, att så icke var fallet.

På fråga, om Nietz varit i förbindelse med en österrikare vid namn S c h ö g g l, förklarade Nietz, att han under en tid, då han satt i cell 16, varit i förbindelse med Schöggl, som då satt i cell 17. Mellan cellerna fanns nämligen blott en trävägg och det lyckades dem att tala med varandra genom att hålla en bleckmugg mot väggen som en megafon. Nietz kan icke erinra sig någonting om Schöggl.

Namnet Gogiberidse har Nietz endast hört talas om genom Pataridse, som berättat, att Gogiberidses fader varit en vitrysk general, som råkat i fångenskap 1930.

Jag ställde därefter frågan, om Nietz kände till, huruvida fångar kunde hållas skarpt isolerade i Wladimir. Härpå svarade Nietz, att celler av sådan beskaffenhet funnos i korpus 2. Nietz kände till D ö r i n g, Theodor K r u m r e y (nu bosatt i Düsseldorf) samt ungraren Dr. Carl S c h a n d l (från Budapest senare frigiven till Ungern, varifrån han redan före upploppet där kommit över till Wien, varifrån han numera troligen flyttat till Holland).

Nietz gjorde ett mycket vederhäftigt intryck. Samtalet med honom kunde föras på svenska språket, vilket Nietz lärt sig medan han var tillsammans med sina föräldrar, dels i Lettland och dels i Finnland.

Hamburg den 23 april 1957

(S. Lundström).

SL/Wi

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med Dr Dietrich von Oertzen, född 1887, med bostad under adress Mehlem, Wulkenstrasse 45, tel 12 653.

Samtalet med von Oertzen kom till stånd på dennes arbetsplats i Institut Finanzen und Steuern i Bonn, Am Markt 14, torsdagen den 11 april 1957.

von Oertzen förklarade att han i augusti 1944 blev krigsfånge i Bukarest, där han då tjänstgjorde som överstelöjtnant. Efter tillfångatagandet blev han med flyg förd till Moskva, där han i september 1944 blev insatt i Lefortovskaja-fängelset. Där förblev han i stort sett till slutet av november 1948 med undantag för några dagar, varunder han underkastades förhör i Ljubljanka-fängelset.

I Lefortovskaja-fängelset satt von Oertzen först i cell 145 i tredje våningen fram till sommaren 1945. Till denna cell kom i april eller maj 1945 den sociala medarbetaren vid tyska beskickningen i Bukarest, Langer, som dessförinnan suttit tillsammans med Roedl i cell 144 på andra sidan korridoren. Därefter blev von Oertzen överflyttad till en cell med nr 208 eller 209, som låg i utbyggnaden i fjärde våningen, där han blev kvar till våren 1946, då han kom till cell 101 i andra våningen alldeles intill trapphuset och rakt under cell 153. I cell 101 var von Oertzen kvar till

november 1948.

Under uppehållet i Lefortovskaja-fängelset erfor von Oertzen genom knackningsförbindelser, att en man vid namn Wallenberg fanns i fängelset. Meddelandet innehöll endast denna uppgift och något därutöver kände von Oertzen ej till om Wallenberg under fångenskapen. von Oertzen kan numera ej erinra sig om han fick detta meddelande medan han satt i cell 145 eller 101. Till någon av dessa celler var det dock underrättelsen kommit bland en mängd andra upplysningar om medfångar. Vem som lämnat uppgiften kan han ej erinra sig. Han lade ej namnet Wallenberg särskilt på minnet. von Oertzen utgick ifrån att det kunde röra sig om någon tysk medborgare från Schlesien, enär han kände till att där bodde en familj med detta namn. Först efter frigivningen har von Oertzen fått reda på att omnämnde Wallenberg är svensk och även erhållit närmare upplysningar om Wallenbergs person.

Sedan von Oertzen närmare tänkt efter uppger han, att det möjligen kunde vara av Landwehr von Pragenau eller av överstelöjtnant Braun, vilken avlidit under fångenskapen, han erfarit uppgiften om Wallenbergs existens i Lefortovskaja-fängelset.

I november 1948 transporterades von Oertzen till Wladimir, där han insattes i corpus III först i cell 53. Han blev senare omflyttad fem - sju gånger. Därvid kom han bl.a. till cell 18 och cell 76. Numren på de celler han för övrigt varit satt i kommer han ej längre ihåg. Sommaren 1950 satt von Oertzen i corpus I medan corpus III renoverades. Han har även varit insatt i sjukhuset i corpus II. Det var dels 1949, då han tillsammans med en japan vid namn Maino satt i en tvåmanscell i bottenvåningen, och dels satt han i sjukhusets andra våning en tid under 1950. Han kan ej erinra sig något närmare därom. Cellnumren kommer von Oertzen ej ihåg. Det fanns - såvitt han kunde erinra sig - 18 eller 19 celler i sjukhusets bottenvåning, där alla cellerna var av samma format. Hur många celler som fanns i sjukhusets andra våning kunde von Oertzen ej minnas.

I Wladimir hörde von Oertzen ej vid något tillfälle talas

om att svenska fångar skulle finnas där. Ej heller hörde han att någon med namnet Wallenberg skulle finnas där.

Bland medfångarna i Wladimir räknade von Oertzen upp följande:

Dr Stelzer och hans hustru
Dr Vorwerk (nu verksam i Bonn)
Rensinghoff (nu i utlandstjänst, troligen i Belgrad)
Muschke,
Wittern (nu tysk konsul i Johannesburg)
Mohrmann (nu tysk ambassadör i ~~Peru~~ Bogota)
Dr Pörzgen (nu utrikeskorrespondent i Moskva)
Graf Adelmann
Schellhorn (lider av stark åderförkalkning)

Jag ställde frågan om von Oertzen kände någon österrikare vid namn Schöggel. Härtill svarade han, att Schöggels uppgifter fick tas med försiktighet. Han hör enligt von Oertzens uppfattning till den sortens människor, som man ej alltid får tro på. von Oertzen har aldrig sammanträffat med Schöggel utan endast hört talas om honom.

Janesy var en man, som upprätthöll knackningsförbindelser natt och dag. von Oertzen satt länge tillsammans med honom. Janesy föreföll att vara en mycket förnuftig och tillförlitlig person.

På fråga om von Oertzen kände någon rysk medfånge vid namn Gogiberidse, förklarade von Oertzen, att han under en tidsperiod, som han ej närmare kan precisera, satt tillsammans med honom i en 16-manna cell, vars nummer von Oertzen ej heller kommer ihåg. Gogiberidse gjorde sig känd som en mycket vederhäftig man.

Även finnen Bastamoff kände von Oertzen till. Såvitt von Oertzen kunde påminna sig var Bastamoffs moder svenska och hans far en rysk officer. Själv lär Bastamoff ha tillhört den finska underrättelsetjänsten. von Oertzen ansåg honom vara tillförlitlig men visste också om att en del medfångar ej var av samma åsikt. Bastamoff hade vistats rätt mycket i sjukhuset i Wladimir, enär han hade magbesvär.

På hösten 1956 blev von Oertzen uppringd av tyske med-

borgaren Mulle, vilken han ej kände tidigare. Mulle hade kommit till Wladimir, sedan von Oertzen kommit därifrån, och anledningen till telefonsamtalet var att Mulle ville framföra hälsningar från några litauer och greker, som fortfarande var kvar i Wladimir, då Mulle blev frisläppt.

Rörande formatet på cellerna i corpus III förklarade von Oertzen att det fanns stora celler som var cirka 6 x 7 meter och inrättade för 16 fångar. Dessutom fanns andra celler i storleken 4 x 6 meter, avsedda för 5 fångar.

Roedl kände von Oertzen till från tiden i Bukarest. Enär Roedl ej återkommit och några uppgifter om honom på senare ej är kända trodde von Oertzen att Roedl sannolikt är avliden.

von Oertzen återkom den 14 oktober 1955 till Västtyskland den ryska fångenskapen.

Under samtalet upprättade von Oertzen några skisser över Wladimir.

På förmiddagen den 12 april 1957 besökte jag på nytt von Oertzen på hans kontor.

Jag frågade om han kände till huruvida Schöggel någon gång varit i sjukavdelningen i corpus II. Härtill svarade von Oertzen att han ej kunde säga något positivt därom, enär han förut framhållits själv ej träffat Schöggel. I Wladimir sökte emellertid de flesta fångar att även för lindrigare krämpor komma till sjukhuset, emedan förplägnaden var bättre där.

Därefter bad jag von Oertzen att om möjligt precisera när han suttit tillsammans med Gogiberidse. Angående detta kunde von Oertzen endast säga, att han varit tillsammans med Gogiberidse troligen i cell 45 och att von Rehekampff var där samtidigt. När detta inträffade kunde emellertid von Oertzen ej minnas.

På fråga om Gogiberidse någonsin nämnt namnet Wallenberg, förklarade von Oertzen, att Gogiberidse pratade från morgon till kväll och att det därför var omöjligt att komma ihåg allt han sagt. von Oertzen har emellertid inget minne av att Gogiberidse nämnt något om Wallenberg.

Bonn den 12 april 1957.

Lundström

(S. Lundström)

SVERIGES GENERALKONSULAT

München

1988-08-02

INKOMMIT
1988-08-08

Kanslirådet Vollrath Tham
Utrikesdepartementet

Wallenbergärendet: Igor Ogurtsov, 1937-08-22

hbr Tham - Elgqvist 88-06-16

Broder,

Som svar på vår skrivelse till Ogurtsov där vi bad honom kontakta oss kom Ogurtsov idag i sällskap med en kvinnlig tolk till gkt.

Det visade sig att han - i motsats till vad som uppgivits från människorättsinstitutet i Frankfurt - inte talade tyska. I varje fall ville han inte tala det och han verkade inte heller kunna förstå så mycket. Samtalet fördes alltså hela tiden genom tolk.

Först vill jag säga att Ogurtsov gav ett mycket seriöst och förtoendefullt intryck och var mycket bestämd och precis i sina svar på mina frågor.
Ogurtsov bekräftade att han suttit i Vladimirfängelset tillsammans med Terelya. I deras cell satt under en tid också en ryss vid namn Scharygin-Bodolak, som under en tid bott i England och därefter återvänt till Moskva för att arbeta som ingenjör. Han hade enligt egen uppgift (Ogurtsov hade ej själv sett hans dom) dömts för högförräderi till ett långt fängelsestraff. Förräderiet var att han haft kontakt med en rysk emigrantorganisation. Ogurtsov trodde att denne man numera också hade lämnat Sovjet och återvänt till England där hans familj var bosatt.
När samtalet kom in på Terelya blev Ogurtsov generad. Han hävdade med bestämdhet att man inte kunde sätta någon som helst tilltro till vad Terelya berättat. Själv hade han inte haft någon kontakt med någon utländsk fånge i Vladimirfängelset. Han hade överhuvud taget under sina 15 år i olika ryska fängelser aldrig hört talas om Wallenberg. Han fick höra talas om honom först när han 1982 kom ut ur fängelset och då lyssnade på en utländsk radiostation.

De enda utländska fångar som suttit i Vladimirfängelset, hävdade Ogurtsov med bestämdhet, var den amerikanske flygaren Powers och en engelsk agent vid namn Win. Under Ogurtsovs tid i Vladimirfängelset fanns endast en fånge med särskilt sträng bevakning och det var den ryske medborgaren Minschagin, som varit rysk skogvaktare i Katyn d.v.s. i det område där 5000 polska officerare avrättades. Minschagin uppgavs ha varit ögonvittne till denna händelse, varför hela hans familj internerats på livstid. Hustrun torde vid det här laget redan ha avlidit.
Även om Ogurtsov redan inledningsvis förnekat att han talat med någon utländsk fånge ville jag kolla om Terelyas uppgift, om att ett nattduksbord flyttats från "den utländske fångens" cell till Terelyas och Ogurtsovs cell, stämde. Ogurtsov besvarade frågan genom att bekräfta att nattduksbord ofta flyttades mellan cellerna. Självklart försökte också alla skriva in något meddelande och med så god fantasi som Terelya hade kunde denne säkert ha tolkat ut precis vad som helst av klottret. Ogurtsov hade själv försökt skriva in ett meddelande när han blev förflyttad till Leningrad. Ogurtsov underströk emellertid att han själv ej hade sett något som kunde kopplas till Wallenberg.
Som avslutning på samtalet pekade Ogurtsov på att andra vindar nu blåste i Moskva och att det säkert skulle kunna löna sig att på nytt ta upp ärendet. Men inte, underströk Ogurtsov emfatiskt, på ett "gentlemannamässigt sätt" utan hårt och burdust eftersom det fortfarande är det enda språk man där förstår.
När jag tackat Ogurtsov för hans besök och för den värdefulla informationen frågade Ogurtsov om han fick be om en tjänst. Han ville ha en visering till Sverige för ett kort besök för att där kunna träffa sin gode vän Michail Johanewitsch Sado, som undervisar i teologi vid universitetet i Leningrad. Sado skulle komma på ett fyra veckors besök till Sverige. Sados hustru uppgavs ha varit i Sverige vid ett flertal tillfällen. Eftersom Ogurtsov har obegränsat uppehållstillstånd i Tyskland har jag givit honom en visering för tio dagar före 1 nov. -88. Ogurtsov kommer att meddela mig vilken tid han kommer att besöka Sverige. Föreligger intresse från pol 1s sida att träffa honom?
Jag kan tillägga att Ogurtsov redan tidigare har visering för USA och Frankrike.
Han uppgav också att han från Danmark erhållit en inbjudan för att hålla ett föredrag för det danska parlamentet. Han skulle försöka ordna det så att han besökte Danmark på återresan efter Sverige-vistelsen.

Mats Elgqvist

Strängt förtrolig

P. M.

angående samtal med tyska medborgaren översten (a.D.) Rudolf P a l t z o, född 19o4, hållet i dennes bostad i Kaiserslautern, Ottostrasse 2o, söndagen den 28 april 1957.

Den 2 februari 1943 blev P a l t z o rysk fånge vid Stalingrad. Härifrån fördes han till Moskva. Rörande sin vistelse i olika fängelser under olika tidsperioder lämnade Paltzo följande översikt:

Ljubljanskaja-fängelset	2o mars 1943-början av okt.1943
Lefortovskaja-fängelset	början av okt.- 2 januari 1944
Ljubljanskaja-fängelset	2 januari 1944-början av mars 44
Lefortovskaja-fängelset	början av mars 1944-13 april 194 (ensam i en cell)
Suchanowo-fängelset	13 april 1945-omkring 13 april 4
Lefortovskaja-fängelset	ca. 13 april 1946-2o okt. 1947 (Den 11 okt. 1946 blev Paltzo dömd till 25 års fängelse),
Wladimir-fängelset	21 oktober 1947-hösten 1955.

Paltzo förklarade, att han först i Wladimir, sedan han där 1949 kommit att få dela cell med major Heinz-Helmut von Hinkelday, av denne fått reda på, att Wallenberg skulle ha hållits fången i Moskva.

Rörande sin vistelse i Suchanowo uppgav Paltzo, att han där fått dela cell med en korporal W i n k l e r (som härstammade från Mühlau i trakten av Chemnitz). Paltzo kände vidare till, att en tysk medborgare vid namn Hans Oskar G l a u n i n g också under samma tid som Paltzo varit fånge i Suchanowo. Glauning, som nu fått återvända till Västtyskland, är verksam som advokat i Düsseldorf, där han bor under adress Irmgardstrasse 15. Han gjorde sig under fångenskapen känd som diktare, och han har 1956 utgivit en skrift med titeln "Herz hinter Gittern". Från Suchanowo blev Glauning överförd till något läger.

På fråga om Paltzo visste, om någon österrikare funnits i Suchanowo, förklarade han, att han kände till, att en österrikisk överste vid namn K ö r b e r t, som dock troligen avlidit senare, suttit där.

Då jag frågade, om en ca. 60-årig man vid namn Otto S c h e u e r var bekant för Paltzo, förklarade denne, att han aldrig hört talas om honom tidigare.

Paltzo kunde vidare erinra sig följande personer, som suttit fängslade i Suchanowo:

Oberleutnant M a n n (troligen återvänd till Bayern),

Överstelöjtnant (generalstabsofficer) von K u n o w s k i (som lär ha avrättats av ryssarna),

Dessutom funnos en del soldater bland fångarna i Suchanowo, men Paltzo kan ej erinra sig deras namn och ej heller har han hört, om någon av dem fått återvända till Västtyskland.

Beträffande fängelsebyggnaderna i Suchanowo - som ligger ca. 25-30 km, troligen söder om Moskva - förklarade Paltzo, att två kyrkor funnos inom området, och att de användes som förrådslokaler o.d. Paltzo upprättade under samtalet en skiss över Suchanowo-fängelset. I detta hölls, då Paltzo var där, 32 fångar insatta i 16 celler.

På fråga om Paltzo kände någon tysk fånge vid namn Erich S c h r ö d e r , svarade han nekande.

Då Paltzo i oktober 1947 blev överförd till Wladimir-fängelset, insattes han i corpus III. Inom denna byggnad fördes han förs till cell 69. Vid flera tillfällen blev Paltzo omplacerad inom fängelset och kom att under olika tidsperioder hållas insatt i celler med följande nummer: 11, 7, 19,16, 41, 37, 65 och 47. Han är ej längre säker på, om han nämnt cellerna i den ordning han suttit i dem. I varje fall var cell 47 den sista han var insatt i under Wladimir-vistelsen.

Från mars 1949 hade Paltzo major Heinz-Helmut von Hinkelday som cellkamrat. Någon tid efter det att de kommit tillsammans, talade von Hinkelday om, att han i Lefortovskaja-fängelset haft knackningsförbindelse med Wallenberg.

Paltzo hade under fångenskapen ej hört något ytterligare om Wallenberg och kan ej erinra sig något, som tyder på att Wallenberg kunnat hållas fången i Wladimir.

I Wladimir var Paltzo aldrig inne i corpus II. Major von Hinkelday var däremot där troligen under 1950, då han undergick en blindtarmsoperation.

På fråga om Paltzo kände till någon georgier vid namn Simon G o g i b e r i d s e, förklarade han, att denne varit insatt i Wladimir och att han nu skulle ha fått amnesti och vara bosatt i Tiflis. Paltzo betecknade Gogiberidse såsom en förträfflig person.

Namnet Mulle var helt obekant för Paltzo.

Då jag nämnde namnet S c h ö g g l, förklarade Paltzo,

att han aldrig träffat denne, men däremot hört talas om honom i Wladimir, där han hade ett mycket dåligt rykte och närmast betecknats som en "bandit".

En balt-tysk vid namn von R e h e k a m p f (nu troligen bosatt i Darmstadt) kom till Wladimir med samma transport som Paltzo. von Rehekampf intresserade sig mycket för baltiska och nordiska fångar.

Enligt Paltzos mening fanns det goda möjligheter att isolera fångar i Wladimir. Han nämnde, att, då celldörrarna den 27 september 1955 lämnades öppna, så att fångarna inom våningsplanet kunde gå omkring och träffa varandra, visade det sig, att Paltzo dessförinnan endast kände omkring till 1/4 av de 74 tyska medborgarna, som då funnos i Wladimir. Rörande de fångar, som suttit i sjukhuset under en längre tid, hade Paltzo dessförinnan ingen som helst vetskap. Paltzo nämnde följande fångar, som tillhörande den sistnämnda kategorien:

Österrikaren Hans J a n c s y (överfördes till corpus III 1954 efter att dessförinnan under flera år ha hållits isolerad i corpus II),

tyske amiralen K r a f f t, som senare avlidit under fångenskapen,

tyske generalen S t a h e l, som under återtransporten till Västtyskland avlidit i Woikowo, som ligger i området kring Iwanowo, i januari 1956. Stahel hade berättat, att han och Krafft under en längre tid suttit i corpus II.

Hamburg den 14 maj 1957

Sten Lundström
(Sten Lundström).

SL/Wi

Strückersdorf

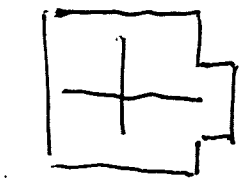

Kirche

Bad

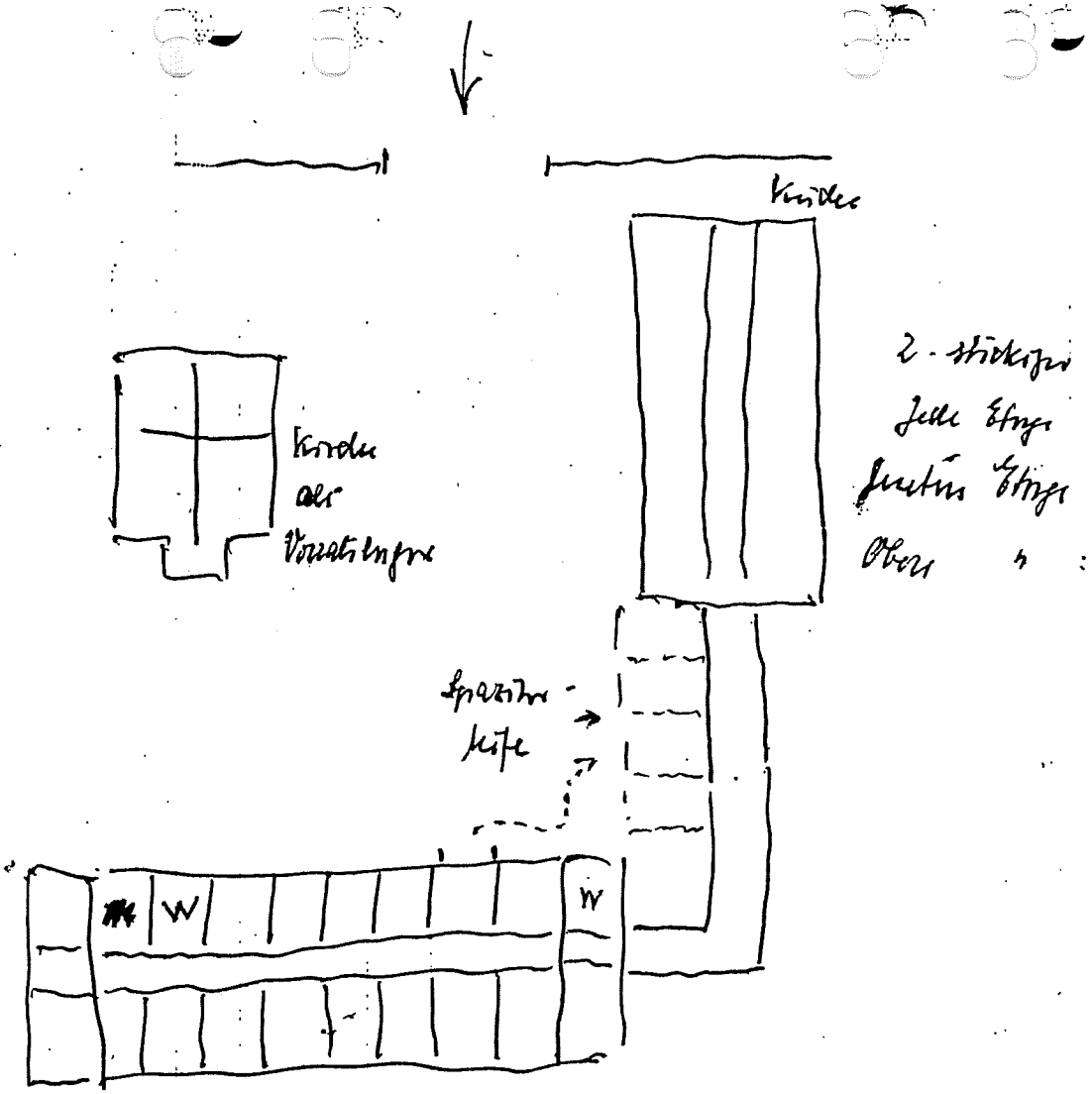

2-stöckiger Block
Jede Etage
Unterste Etage: Schreibmaschinenverwaltung
Obere " : Zellen ?

2 stöckiger Block
Jede Etage 11 Zellen

Obere Etage: 16 Zellen à 2 Mann = 32 Mann.
Unterste Etage: 16 Zellen: leer.

Paltzo

Avskrift av avskrift.

"Senex"

Samtidigt som jag sänder den del av f.d. krigsfången, jordbrukaren Eero Olavi P e l k o n e n's berättelse som berör Wallenberg, meddelar jag att Pelkonen under sin fångenskap lärt sig tyska språket och att han är den ende repatrierade, som berättat om Wallenberg.

Pelkonen är en person, vars berättelser icke kan anses som fullt pålitliga. Därför har jag medtagit i det förkortade utdraget av Pelkonens berättelse så mycket att Du genom kontrollering av de andra uppgifterna i hans berättelse kan få en personlig uppfattning om trovärdigheten av Pelkonens uppgifter om Wallenberg. Jag har icke företagit sådan kontroll.

Samma protokoll har sänts till vårt utrikesministerium därifrån även ambassadör E. anhållit om uppgifter om Wallenberg.

19.9.55.

Avskrift.

Ånyo förhörd berättade jordbrukaren, f.d. krigsfången Eero Olavi P e l k o n e n, att han första gången hört talas om den svenska medborgaren vid namn Wallenberg i fängelset i Lefertov i Moskva på natten mot den första maj 1945 då han satts i samma cell som en engelsk jude Langfelder. Langfelder hade berättat att han i början av 1945 hamnat i Budapest, som då belägrades av tyskarna. I bil, som Langfelder körde, hade han tillsammans med Wallenberg, försökt tränga sig ut ur den belägrade staden, men båda hade blivit tillfångatagna av ryssarna. Den avhörde påpekade, att Langfelder icke hade kunnat varken ryska eller finska, och att de sålunda icke kunde förstå varandra. Så pass mycket hade den avhörde dock fått reda på, att Wallenberg icke var diplomat och att han möjligen stod i förbindelse med något svenskt organ. Langfelder hade varit i samma cell som den avhörde endast i 16 dagar och hade denne icke berättat något mer om Wallenberg eller om han gjort det hade den avhörde icke förstått honom. I april 1946 hade den avhörde åter förts till samma cell och var i cellen från förut tyska kontra-amiralen Krafft och tyska generallöjtnanten Stahel. Krafft hade varit i samma cell redan på våren 1945 samtidigt med Langfelder. Generallöjtnant Stahel hade nu för den avhörde berättat om Wallenbergs och Langfelders tillfångatagande på samma sätt som ovan skildrats. Han hade ännu tillagt att Wallenberg är av en välkänd judesläkt i Sverige och att han varit i Budapest för att bistå judarna där eller överhuvudtaget i judefrågor. Vid tillfångatagandet hade de haft med sig en stor summa utländsk valuta, ty Langfelder var veterligen i Budapest en rik affärsman i textilbranschen. Enligt den avhördes förmodan hade Krafft hört detta av Langfelder, som talade tyska och varit i samma cell med honom. Grafft i sin tur hade berättat det för Stahel, som kunnig i finska berättade det vidare för den avhörde. Stahel hade aldrig själv, dess bättre än den avhörde, sett Wallenberg. Stahel hade berättat, att både Wallenberg och Langfelder hade vid anhållandet haft svenskt medborgarpass och vidare att han alls icke hade reda på i vilka ärenden Wallenberg i själva verket varit i Budapest.

Vid förfrågan svarade den avhörde att han icke

vet när Wallenberg senast varit i något fängelse, men att han på våren 1945 varit i inrikesministeriets fängelse Lubjanka nära Kreml i samma cell som en tysk krigsfånge John Loida. Den avhörde hade aldrig träffat Loida, men en schweizisk krigsfånge Hoffstetter, som varit i samma cell som Loida, hade berättat det för honom. Senast hade Loida varit i fängelset Vladimir på hösten 1953. Hoffstetter hade av engelsmännen värvats till agent i SS-trupperna, fått radistutbildning och tjänstgjort som radist på flera olika frontavsnitt. Ryssarna hade tillfångatagit honom i Rumänien och dömd honom till 25 års fängelsestraff för spioneri till förmån för engelsmän och tyskar. I juli 1953 hade Hoffstetter förts bort från fängelset Vladimir och den avhörde ansåg det vara möjligt att han återsänts till hemlandet. Även tyskarna, krigsfången Ernhard Hille från Ost-Tyskland och Ernst Huber från Österrike, hade för den avhörde berättat om Wallenberg, men de visste inte heller mer om saken. Huber hade antagligen träffat Wallenberg i fängelset Lubjanka 1945 men Hille hade aldrig träffat honom. Langfelder hade varit ännu i september 1947 i fängelset Butirka, dit han hämtats den 5. september samtidigt med den avhörde från fängelsets sjukhus. Den avhörde hade icke sett honom men sade ha känt honom på rösten och sett hans utrustning i fängelsets bastu.

Vidimeras:

(u) Solveig Bolin Ruth Bergström

Undertecknad, Eero Olavi Pelkonen, ...
bosatt i .... förklarar härmed såsom bekräftelse och komplettering
till tidigare gjord förklaring följande och är alltid beredd att
inför domstol eller annan myndighet bekräfta detta under ed.
Jag tillfångatogs var o. när

och fördes till Moskva, dit

jag kom den ..... Jag fördes till

-fängelset.

Den 30 april fördes jag till en cell i Lefortovskaja-fängelset, där jag sammanfördes med den ungerske medborgaren av judisk börd Langfelder och med den tyske konteramiralen Krafft.

beskrivn. av Langfelder

Langfelder berättade för mig att han tillsammans med en svensk vid namn Wallenberg blivit tillfångatagen av sovjetrysk militär utanför Budapest.

på vilket språk?

I mitten av maj fördes jag till .....

I april 1946 kom jag på nytt tillbaka till den cell, där jag suttit tillsammans med Langfelder och Krafft. Krafft var ännu kvar,

men Langfelder hade blivit utbytt mot den tyske generallöjtnanten Stahel.

Stahel kunde finska och genom honom fick jag - då inte längre några språksvårigheter förelåg - en mera fullständig redogörelse angående Wallenberg och Langfelder. Stahel hade förts till cellen först efter det att Langfelder lämnat den. Stahels berättelse grundade sig därför på vad Krafft berättat för honom. Krafft i sin tur hade genom samtal på tyska med Langfelder fått höra om dennes och Wallenbergs upplevelser i Budapest.

Stahel berättade för mig att Wallenberg tillhörde en välkänd svensk släkt av judisk börd. Wallenberg var i Budapest för att bistå judarna. Vid tillfångatagandet hade Wallenberg och Langfelder medfört en stor summa utländsk valuta. ?

Vår tur Pelhomens vittnesmål konfronteras med ledning av tidigare förhörsprotokoll.

Pelkonen — Kronologi

våren 1944	Till fronten efter att ha varit ordonnans vid ett krigsfångesjukhus	
juli 1944	Tillfångatagen	
30/4 45-6/5 45	P. tillsammans med Krafft till cell 105, där Langfelder redan satt	Lefortovskaja
6/5 45 - ?	P. föres från cell 105 i Lofortovskaja till ett litet fängelse, ett f.d. kloster, utanför Moskva	Lefortovskaja
? - ?/4 46	P. överföres till Butirka-fängelsets lasarett	Butirka
?/4 46 - 27/7 47	P. föres tillbaka till cell 105, där Krafft fortfarande sitter. I stället för Langfelder, som förts bort i nov.-dec. 1945 sitter, då Pelkonen på nytt kommer till cell 105, en general Stahel, vilken talar finska.	Lefortovskaja
27/7 47	Denna dag hämtas först Krafft till förhör och en kvarts timma därefter Pelkonen till förhör. Pelkonen förhöres ang. Langfelder-Wallenberg. Efter förhöret föres Pelkonen till ensamcell.	Lefortovskaja
27/7 47 - 1/2 48	Pelkonen i ensamcell; upprepade självmordsförsök	Lefortovskaja
1/2 48 - 31/3 51	Pelkonen får Erhard Hille som cellkamrat den 1/2 48 och sitter tillsammans med honom i cellerna 92, 87 och 57.	Lefortovskaja
31/3 51-24/5 51	Pelkonen och Hille överföres till cell 287 i Butirka-fängelset, där de sitter tillsammans fram till 24/4 51. Ernst Huber införes i cell 287.	Butirka
24/5 51	Denna dag dömdes Pelkonen till 25 års fängelse på grund av krigsförbrytelser.	
?	Pelkonen föres till Wladimir	Wladimir
	Pelkonen i cell 13, där Hille införes den 20/3 52	Wladimir
15/4 52	Pelkonen och Hille överföres till cell 50, där Hofstetter sitter	Wladimir
	Pelkonen friges	

Obs! Pelkonen skall enl. uppgift också ha suttit Krasnigorsk och Vorkuta.

Kommentar till Pelkonens kronologi.

Som framgår vid en jämförelse med Pelkonens egen berättelse, sådan denna föreligger i förhörsprotokollet "Senex", är den kronologiska framställningen huvudsakligen byggd på av Hille, Huber och Hofstetter lämnade redogörelser.

Vissa divergenser föreligger; med hänsyn till den långa tidrymd som förflutit bör emellertid icke något större avseende fästas vid dessa, i synnerhet som divergenserna äro relativt små.

1) Beträffande den tidpunkt Pelkonen första gången införes i cell 105. Pelkonen själv säger den 30/4, Hille påstår den 20:e. En lika stor förskjutning föreligger beträffande tidpunkten för Pelkonens överförande till "klosterfängelset". Pelkonen säger mitten av maj, Hille den 6/5.

Den sammanlagda tid Pelkonen suttit tillsammans med Langfelder uppgår, säger han, till 16 dagar. Såväl Pelkonens egen som Hilles datering täcker en sådan tidrymd.

2) Tidpunkten för Hubers införande i cell 287 Butirka, där Hille och Pelkonen sutto är osäker. Huber säger att han infördes i denna cell den 8/3 1951, medan Hille säger att Pelkonen och han själv först den 31/3 1951 överfördes från Lefortovskaja till Butirka.

U N D E R S Ö K N I N G S P R O T O K O L L

Vid förhör som hållits den 27 februari 1956 framgick följande:

1) Före detta krigsfången Eero Olavi Pelkonen, som sade sig vara född den 17 augusti 1922, i Harlu kommun, omtalade vid förfrågan, att han hade tillfångatagits den 21 juni 1944.

1) Den förhörde hade anlänt till Moskva den 7 januari 1945, och han hade först placerats i Ljubjanka-fängelset. Natten till den 9 januari 1945, alltså efter något mera än ett dygn, hade den förhörde flyttats till Lefortov-fängelset.

2) Den förhörde lämnade följande beskrivning av Langfelder:

- ålder något över 30 år,
- längd ungefär 165-170 cm, normalt ansikte, icke smalt,
- ljust hår, eventuellt något rödskiftande, vågigt,
- undersätsig kroppsbyggnad, dock inte tjock,
- använde glasögon med bågar,
- långt rödskiftande skägg, och han hade haft för vana att stryka sitt skägg och säga: "Sehr intressant",
- han hade varit klädd i en ljusgrå civilkostym och haft halvkängor (minns inte närmare),
- han hade talat tyska fullständigt och sagt, att han talat detta i 30 år.

3) Den förhörde sade sig ha samtalat med Langfelder på ryska, som bägge dock inte kunde mera än något ord av. Den förhörde hade dock av Langfelders tal förstått, att denne icke hade varit diplomat, utan chaufför hos någon rikssvensk person, med vilken han hade tillfångatagits av ryssarna.

Först senare, i april 1946, hade den förhörde flyttats tillbaka till Lefortov-fängelset till cell nr 105, där han tidigare hade suttit tillsammans med Langfelder. I denna cell hade nu tyskarna konteramiral Krafft och generallöjtnant Stahel suttit, av vilka den sistnämnde hade placerats i ifrågavarande cell efter Langfelder. Stahel, som hade talat en god finska, hade för den förhörde berättat, att han via Krafft hade fått Langfelders beskrivning av Wallenberg. Den förhörde minns ej längre exakt, vad Stahel hade berättat, men kom ihåg, att Langfelder tillsammans med Wallenberg hade hjälpt judar i Budapest. Då ryssarna i början av år 1945 hade omringat Budapest, hade Langfelder och Wallenberg med bil sökt komma igenom, men de hade blivit tillfångatagna av ryssarna.

4) På förfrågan uppgav sig den förhörde två olika gånger ha varit intagen på Butirkafängelsets sjukhus, första gången den 22.1.-13.4.1946 och andra gången den 16.8.-5.9.1947.

5) Såsom redan ovan har redogjorts, hade den förhörde efter återkomsten från Butirkafängelsets sjukhus fått höra Stahels beskrivning av Wallenberg.

Den förhörde minns sig icke ha hört, huruvida Langfelder och Wallenberg transporterats tillsammans från Budapest till Moskva, men Langfelder hade nog för den förhörde berättat, att Wallenberg var i Moskva, och senare hade den förhörde hört samma sak även av andra fångar, bland annat av en tysk vid namn Hille. På förfrågan sade den förhörde dock, att han inte hade träffat en enda fånge, som skulle ha varit tillsammans med Wallenberg eller ens ha sett honom. Huruvida Langfelder och Wallenberg varit tillsammans i Lefortov-fängelset vet den förhörde icke, men han förmodade, att de först skulle ha suttit tillsammans i Ljubjarka-fängelset, varifrån Langfelder flyttats till Lefortov. Den förhörde nämnde sig ännu ha hört av en schweizare, Hans Hofstetter, att Wallenberg hade suttit i Ljubjanka-fängelset. Hofstetter hade själv icke träffat Wallenberg, men hade hört detta av en tjeckisk fånge vid namn Loida, som torde ha suttit tillsammans med Wallenberg.

6) Den förhörde uppgav sig ha tagits till ifrågavarande förhör den 22 juli 1947 kl 23.00. Vid detta förhör hade man av den förhörde frågat, med vilka den förhörde hade suttit i samma cell, och då han hade omtalat, att han suttit tillsammans med Krafft, Stahel och Langfelder, hade förhörsledaren frågat, vad Langfelder hade berättat för den förhörde. Den förhörde hade härpå svarat, att Langfelder hade sagt sig vara ungrare och att han hade tillfångatagits tillsammans med någon svensk. Varken den förhörde eller förhörsledaren hade nämnt Wallenbergs namn vid detta tillfälle.

7) Den förhörde hade den 1 april 1950 tillsammans med Hille flyttats från Lefortov till Butirka.

8) Den förhörde hade flyttats från Butirka till Vladimir den 2 maj 1951.

9) På förfrågan uppgav den förhörde sig ha suttit tillsammans med Hille och Hofstetter i Vladimirfängelset, med Hille under tiden 20.3.1952 - 17.6.1953 och med Hofstetter under tiden 15.4.1952 - 17.6.1953.

Den förhörde minns icke, huruvida han berättat någonting om

Langfelder eller Wallenberg för Hofstetter, men sade att Hille berättat. Under denna tid hade Hofstetter även berättat, att han hade träffat en tjeck vid namn Loida, som hade suttit tillsammans med Wallenberg i Ljubjanka-fängelset år 1945.

Den förhörde hade flyttats från Vladimir den 21 juli 1955 till ett uppsamlingsläger i närheten av Byikovs station, ungefär 40 kilometer från Moskva.

Den förhörde sade sig vid tidigare förhör ha berättat om alla de fängelser och läger, i vilka han suttit.

Helsingfors den 27 februari 1956.

Undertecknad, Eero Olavi Pelkonen bosatt i

förklarar härmed såsom bekräftelse och komplettering till tidigare gjord förklaring följande och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet bekräfta detta under ed.

Jag tillfångatogs den 1.

i

och fördes till Moskva, dit jag kom den

Jag fördes till fängelset.

Den 30 april 1945 fördes jag till en cell i Lefortovskaja-fängelset, där jag sammanfördes med den ungerske medborgaren av judisk börd Langfelder och med den tyske konteramiralen Krafft. Langfelder är (beskrivning av Langfelder) 2.

Langfelder berättade för mig att han tillsammans 3.
med en svensk vid namn Wallenberg blivit tillfångatagen av sovjetrysk militär utanför Budapest.

I mitten av maj fördes jag till ett litet fängelse, ett f.d. kloster, utanför Moskva. Där stannade jag till den , då jag överfördes till Butirka- 4.
fängelsets lasarett, där jag stannade till

Då fördes jag tillbaka till den cell i Lefortovskaja-fängelset, där jag suttit tillsammans med Langfelder och Krafft d.v.s. nr 105. Krafft var ännu kvar men Langfelder hade blivit utbytt mot den tyske generallöjtnanten Stähel.

Stahel kunde finska och genom honom fick jag en 5.
mera fullständig redogörelse angående Wallenberg och Langfelder. Stahel hade förts till cellen först efter det att Langfelder lämnat den. Stahels berättelse grundade sig därför på vad Krafft berättat för honom. Krafft i sin tur hade genom samtal på tyska med Langfelder fått höra om dennes och Wallenbergs upplevelser i Budapest.

Stahel berättade för mig, att Wallenberg tillhörde

en välkänd svensk släkt av judisk börd. Wallenberg var i Budapest för att bistå judarna. Vid tillfångatagandet hade Wallenberg och Langfelder medfört en stor summa utländsk valuta.

Den 27 juli 1947 (?) hämtades jag till förhör. 6.
Jag förhördes bl.a. angående Langfelder och Wallenberg.

Efter förhöret sattes jag i ensamcell till den 1 februari 1948. Då fick jag som cellkamrat tyske korpralen Erhard Hille och vi sutto i cellerna 57, 87 och 92 i mer än två år.

Den 31 mars 1951 överfördes vi båda till Butirka- 7.
fängelset, cell nr 287, där vi sutto tillsammans till den 24 april 1951.

Ernst Huber infördes under denna tid i samma cell.

Den 24 maj 1951 dömdes jag till 25 års fängelse på grund av krigsförbrytelser, varpå jag fördes den till Vladimir-fängelset, cell nr 13, där 8.
Hille infördes den 20 mars 1952. Den 15 april 1952 fördes jag och Hille till cell 50, där schweiziske medborgaren Hofstetter redan fanns.

1. Var och när tillfångatogs Pelkonen?
   När kom P. till Moskva och till vilket fängelse fördes han där?

2. Kan P. beskriva Langfelder?

3. På vilket språk berättade Langfelder till P. om Wallenberg?
   Var det via någon annan person?
   För L. talade väl varken ryska eller finska?

4. När?

5. Var det kanske först nu som P. fick höra historien om Langfelder och Wallenberg?
   Kan P. erinra sig om Langfelder och Wallenberg fördes gemensamt från Budapest till Moskva? Sutto de gemensamt i Lefortov?

6. Bed P. berätta om förhöret. Enligt Huber hade P. sagt att det ägt rum i augusti 1947 och enligt Hille skulle P. sagt att det var den 27 juli 1947. De ha berättat att P. sagt att han utfrågats om vad Langfelder sagt om Wallenberg och om P. kände till dennes namn.

7. Överfördes P. tillsammans med Hille från Lefortovskaja till Butirka i mars 1950 eller 1951?

8. När kom P. från Butirka till Vladimir?

9. Den 16/1-52-21/6-53 var schweizaren Hans Hofstetter i Vladimir-fängelset cell 4 och hade som cellkamrater Hille och Pelkonen. Hofstetter har uppgivit, att Hille och Pelkonen berättat om Langfelder, som skulle varit chaufför åt Wallenberg i Budapest. Wallenberg och Langfelder skulle ha tillfångatagits av ryssarna. Fråga P. om han berättat detta för Hofstetter. När lämnade P. Vladimir? Var han i något annat fängelse eller läger (Tschtscherbakov, Krasnigersch)?

P M

angående iakttagelser gjorda under förhör med Pelkonen 27/2 1956.

Före förhörets början träffade jag polisrådet Alhava, som med stöd av tidigare förhör med P. uppgav som sin uppfattning, att P. gärna berättade om sina upplevelser under fångenskapen och därvid gärna släppte lös sin fantasi och kom fram med historier, som inte alltid syntes överensstämma med verkligheten. Dessutom påpekades, att P. under tidigare förhör visat tecken till nervositet och viss förvirring. Polisrådet Alhava uppmanade mig att inte avslöja min nationalitet och tjänstgöring men gav mig tillåtelse, att, om jag så önskade framställa frågor till P.

Förhöret leddes av poliskonstapel Vesterberg i närvaro av en annan polisman och mig.

Frågorna framställdes klart och kortfattat och i stort sett efter det frågeformulär, som inlämnats av svenska ambassaden. P. svarade redigt och hans berättelse överensstämde i stort sett med hans tidigare uppgifter. Beträffande vissa data påpekade P. att han inte kunde komma ihåg så noggrant då det dock hänt för så många år sedan. Vid ett tillfälle uppgav P. att han kallades till förhör kl 1100 på kvällen, på förhörsledarens fråga hur han kunde komma ihåg tiden så exakt berättade P. att de vanligen fick gå i säng kl 1000 på kvällen och att han blev väckt till förhör ungefär en timme efter tystnad.

Rörande namnet Wallenberg berättade P. att han i början, då han hörde talas om det, inte fäste sig vid namnet utan endast vid att det var fråga om en svensk medborgare, som tillsammans med Langfelder blivit tillfångatagen av ryssarna. Samtalen mellan P. och de övriga fångarna hade förts på ryska och tyska, vilka språk P. sade sig ha lärt under fångenskapen. Den enda finskspråkiga personen P. hade träffat under hela sin fångenskap var den tyske generallöjtnanten Stahel, som efter 1918 tjänstgjort som officer i Finland i 5 års tid. På min fråga om P. visste om någon av hans under förhöret nämnda kamrater blivit hemskickad uppgav P. att den under förhöret nämnde Loida torde ha varit med en kontingent men fått återvända från Öst-Tyskland. General-

löjtnant Stahel hade avlidit i fångenskap. Om andra medfångars öde hade P. ingen kännedom.

P. förhöll sig lugn under förhöret och gav intryck av saklighet i sina svar. De gånger P. fick tillfälle att berätta mera fritt om sina upplevelser gick han gärna in på detaljer från det dagliga livet och om ryssarnas behandlingsmetoder och visade därvid viss upphetsning. Dessutom uttryckte han flera gånger sitt missnöje över att finska myndigheter inte gjort allt vad de hade kunnat för att få honom frigiven och hemsänd tidigare. P. ansåg bl a att de efter 1947 försämrade förhållandena var en följd av att finska myndigheter inte i tillräcklig omfattning bevakat tillfångatagna finska undersåtars intressen.

Förhöret varade c:a 3 ½ timmar.

P. är magerlagd, har mörkt hår, ovalt ansikte med ett stort ärr över högra kinden, vilket drar ned högra nedre ögonlocket, längd omkring 173-175 cm, talar med låg röst och darrar lite på rösten. Ålder omkring 30-35 år.

P. sade sig arbeta vid skogsvårdsstyrelsen som översättare från ryska till finska, artiklar från ryska tidskrifter m m som behandla skogsfrågor. Han var välklädd och gav i övrigt ett vårdat intryck.

Helsingfors 28/2 1956

Gunnar Zakrisson

Gunnar Zakrisson

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Strängt förtroligt.

P.M.

ang. till Finland återvända finska medborgare, vilka vistat i sovjetrysk fångenskap (bl.a. i Vladimir), och vilka torde vara av intresse att utfråga i samband med efterforskningarna efter Raoul Wallenberg.

BASTAMOV, Vladimir

B., vilken är bosatt i Helsingfors (Mechelingatan 4 A) lär tidigare ha tillhört finska underrättelsetjänsten. Han torde ha svenska kontakter; eventuellt är hans moder svensk född (föräldrarna lär ha varit bosatta i Stockholm) och han själv gift med en svenska. B. frigavs i juli 1956 efter at under en längre tid ha vistats i Vladimir, där han bl.a. suttit strängt isolerad i sjukhuset.

B. har namngivits av Mulle, Török, Mermelstein, Supprian, Biermann, Bretthauer, v.Oertzen, S.Müller, Schandl och Gouazé.

Mulle, vilken uppgivit att Gogiberidse för honom berättat, att Wallenberg (förmodligen 1951-52) befann sig i sjukhuset i Vladimir, har hänvisat till Bastamov såsom en av de fångar, vilka delat cell med Gogiberidse.

Gouazé har uppgivit, att han i sjukhuset i Vladimir hösten 1955 erhållit ett meddelande från Bastamov och Brügger, att dessa voro ("étaient") i telefonkontakt med en person, som uppgav sig vara svensk konsul, tillfångatagen 1945 i Budapest.

Genom finska polisens försorg har Bastamov hörts i april 1957. Han har uppgivit, att han aldrig hört Gogiberidse tala om Wallenberg. Brügger hade däremot berättat, att han i Verchne-Uralsk (1955) hört, att W. tidigare vistats där men 1954 eller 1955 flyttats till Vladimir. (Brügger

torde dock 1955 ha befunnit sig i Vladimir (jfr Gouazé). Det finska förhörsprotokollet rörande samtalet med Bastamov är ofullständigt och mycket kortfattat.

MAXIMOFF Vasilij

M., vilken tidigare lär ha tjänstgjort som tolk i finska utrikesministeriet, uppges vara banktjänsteman och är bosatt i Helsingfors, Kalevagatan 45 (evt H-fors-Tölö, Idrottsgatan 36).

M. är namngiven av Török, Posh, Biermann, Bretthauer, Nietz, Krumrey och Schandl.

Török har uppgivit, att Maximoff sammanträffat med Gogiberidse.

Posh har berättat, att han av japanske konsuln Nakamura hört, att en japan, vilken delade en närbelägen cell med Gouazé och Maximoff, vid ett tidigare tillfälle uppgivit, attWallenberg befann sig i sjukhuset i Vladimir.

Enligt Nietz skulle Maximoff ha haft kontakt med en svensk från Reval i ett fängelse i Leningrad.

Genom finska polisens försorg utfrågades Maximoff i april 1957. M. hade förklarat att Gogiberidse aldrig talat om Wallenberg och han själv hade aldrig under fångenskapen hört talas om denne. Finska förhörsprotokollet mycket kortfattat.

PUSCHKARJOV Konstantin

P, vilken lär vara bosatt i Helsingfors under adress Sjömansvägen 21, torde ha släktingar i Sverige.

P. har namngivits av ten Hompel, Bretthauer, Nietz, Cumish och Krasnov.

ten Hompel har i sin utsaga (jfr vitboken) uppgivit, att han 1949/50 i Vladimir delat cell med kaptenen i finska generalstaben Puschkarjov och finske kaptenen Narbut. Den senare, vilken lär ha avlidit under fångenskapen, skulle ha berättat om Wallenberg. Enligt ett uttalande av ten Hompel i april 1957 uppger denne, att bland dem som talat om Wallenberg vore Rensinghoff, Narbut och Puschkarjov.

Krasnov har vid förhör i december 1955 hänvisat till P. för eventuella informationer. (P. hade tidigare brevväxlat med Krasnovs släkting grevinnan Hamilton i Strängnäs).

PELKONEN

Pelkonen har vid ett par tillfällen hörts i samband med efterforskningarna efter Wallenberg i Lefortovskaja-fängelset. Han har där delat cell med Langfelder. P. har även vistats i Vladimir, där han delat cell med bl.a. Bastamov.

Stockholm den 5 juli 1958.